Maśhaka Śhrauta Sūtra and Associated Texts

There are Ten Śhrauta Sūtra Texts belonging to Sāma Veda:

मशककल्पसूत्र

क्लृप्तो ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रोऽषोडशिकः १-१-१

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुत उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं दविद्युतत्या रुचैते आसृग्रमिन्दवः पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कव उप प्र यन्तो अध्वरं प्र वो मित्राय गायतेन्द्रा याहि चित्रभानो इन्द्रे अग्ना नमो बृहद्भृशा पवस्व धारयेति गायत्रं चामहीयवं चैडं च सौपर्णं रोहितकूलीयं च पुनानः सोम धारयेति समन्तं तिसृषु समन्तमेकस्यां प्लव एकस्यां दैर्घश्रव-समेकस्यामिति वा रथंतरं तिसृषु गौङ्गवँ रौरवं त्रिणिधनमायास्यं त एकर्चाः प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च मा चिदन्य-द्विशँसतेत्यभीवर्तः स्वासु कालेयं यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं मौक्षं जराबोधीयं पवस्वेन्द्रमच्छेति सफसुज्ञाने पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च क्रौञ्चं च प्रो अयासीदिति कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामाग्निं वो वृधन्तमिति सत्रासाहीयँ सौभरमुद्वँशीयं चतुर्विँश स्तोमः १-१-२

उपास्मै गायता नरः पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे अग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च प्र सोम देववीतय इति पञ्चं च यौधाजयं चौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च तं वो दस्ममृतीषहमित्यभीवर्तः स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते अया पवस्व देवयुः पवते हर्यतो हरिरिति सफसुज्ञाने काशीतं वै प्र सुन्वानायान्धस इति गौरीवितं तिसृषु गौरीवितमेकस्यामौष्णिहमोकोनि-धनमेकस्यामौदलमेकस्यामिति वा साध्रं तिसृषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयम-ग्निष्टोमसाम ज्योतिष्टोम स्तोमः १-२

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च हाविष्मतं च यौक्ताश्वमुत्तरेषु यदुत्तरं परीतो षिञ्चता सुतमिति

माधुच्छन्दसं च भर्गश्च यशो वायास्ये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं चाभि प्र वः सुराधसमित्यभीवर्तः स्वासु कालेयं यस्तेमदो वरेण्य इति गायत्रमौक्षे हाविष्मतमुत्तरेषु पवस्वेन्द्रमच्छेति शङ्क सुज्ञाने अयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितं च क्रौञ्चं च वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्व मभ्रातृव्यो अना त्वमित्यामहीयवमाष्टादँष्ट्रं यदुहोवद्गोष्टोम स्तोमः १ ३

दविद्युतत्या रुचैते असृग्रमिन्दवः पवमानस्य ते कवे अग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं च वैरुपं चाभि सोमास आयव इति रौरवं च गौतमं चाञ्जश्च वैरूपमग्नेस्त्रिणिधनं तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो रथंतरं च वामदेव्यं चा त्वा सहस्रमा शतमित्यभीवर्तः स्वासु कालेयं तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रं च क्षुल्लकवैष्टम्भं चासोता परि षिञ्चत सखाय आ निषीदतेति वाचश्च साम सुज्ञानं च दैवोदासं वा सुतासो मधुमत्तमा इति गौरीवितं चान्धीगवं च पवित्रं त इति सामराजमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्नि-ष्टोमसाम स्वान्युक्थान्यायुष्टोम स्तोमः १-४

पवमानो अजीजनत् पुनानो अक्रमीदभि प्र यद्गावो न भूर्णयः पवमानस्य ते कवे अग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं चादारसृच्च परीतो षिञ्चता सुतमिति पृश्नि चाथर्वणं चाभीशवं च यौधाजयं चोहु वा अस्येति वासिष्ठम् अन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च यो राजा चर्षणीनामित्यभीवर्तः स्वासु कालेयं परि प्रिया दिवः कविरिति गायत्रं चौर्णायवं च यदीनिधनं त्वँ ह्यङ्ग दैव्य सोम पुनान ऊर्मिणेति बृहत्कसुज्ञाने पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च त्वाष्ट्रीसाम च यदूर्ध्वेदं प्रो अयासीदिति लौशमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम सैन्धुक्षितँ सौभरं वीङ्कँ शुद्धाशुद्धीयं वा यदीडाभिरैडं गोष्टोम स्तोमः १-५

पवमानस्य विश्वजिद् यत्सोम चित्रमुक्थ्यं पवमानस्य ते कवे अग्ने स्तोमं मनामह इति होतुराज्यं स्वान्युत्तरान्यित्याज्यानि अर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्रं च यणवं चापत्यँ सन्तनि शाक्वरवर्णं तान्युत्तरेष्वभिसोमास आयव इति मानवं चानूपं च वारं चाग्नेस्त्रिणिधनमभि त्रिपृष्ठमिति सम्पान्त्या रथंतरं च वामदेव्यं

च त्वमिन्द्र यश असित्यभीवर्तः स्वासु कालेयमसाव्यँशुर्मदायेति गयत्रं च गौषूक्तं चाभि द्युम्नं बृहद्यशः प्राणा शिशुर्महीनामिति च्यावनसुज्ञाने दैवोदासं वा पवस्व वाजसातय इति गौरीवितं च रयिष्ठं चासावि सोमो अरुषो वृषा हविरिति द्व्यभ्याघातं लौशमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम यजिष्ठं त्वा ववृमह इति सध्यँ सांवर्तं मारुतमायुष्टोम स्तोमः १-६

असृक्षत प्र वाजिन एतमु त्यं दश क्षिपः पवमानस्य ते कवे यमग्ने पृत्सु मर्त्यमिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणी न्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रं चाश्वसूक्तं च सकृदिषोवृधीयं कुर्यान् मृज्यमानः सुहस्त्येत्यैडं चौद्दणोरन्ध्रं त्रिणिधनमायास्यँ सकृत्समन्तं कुर्यात् साकमुक्ष इतीहवद्वासिष्ठमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च पिबा सुतस्य रसिन इत्यभीवर्तः स्वासु कालेयं परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं चैध्मवाहं च यदिहवत् स सुन्वे यो वसूनां तं वः सखायो मदायेति दीर्घसुज्ञाने काशीतं वा सोमाः पवन्त इन्दव इति गौरीवितं च क्रौञ्चं च यत्स्वयोनि त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिर इति मरुतां धेन्वन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम गूर्दस् त्रैककुभं नार्मेधमित्युक्थानि यद्युक्थ्योऽग्निष्टोमस्त्वेव ज्योतिष्टोम स्तोमः १-७

एवमन्येऽपि त्रयोऽभिप्लवाः कर्तव्याः तेषु विशेषः द्वितीयेऽहनि हाविष्मतस्य स्थाने यौक्ताश्वमुत्तरम् मौक्षस्य हाविष्मतं द्वितीयेऽभिप्लवे पञ्चमेऽहनि यणवस्य स्थानेऽपत्यम् तृतीयेऽभिप्लवे पञ्चमेऽहनि मानवात्पूर्वम्वाम्रं च मानवं चानूपं चेति पञ्चमेऽहनि यदहर्ग्रामेगेयं सन्तनि स्यान् मानवात् पूर्वं वाम्रं स्यादेतच्चाजाम्यर्थं तत्र वाम्रम् प्रथमायां मानवं तृचे चतुर्थेऽभिप्लवे पञ्चमे ऽहनि यणवस्य स्थाने शाक्वरवर्णम् तत्रैव षष्ठेऽहन्याश्वसूक्तस्येषोवृधीयं त्रिणिधनस्य समन्तम् भर्गयशसोर्वीङ्कशुद्धाशुद्धीययोश्च व्यवस्थाप्रकार उक्तो न प्रस्मर्तव्यः अन्यत्सर्वं प्रथमवत् एवं चतुरोऽभिप्लवानुपेत्य पृष्ठ्यं षडहमुपयन्तीति तस्य क्लृप्तिमाह पृष्ठ्यः षडहः समूढो वा व्यूढो वा पृष्ठ्यस्य यद्व्यूढत्वं तद् यदि दशरात्रप्रयुक्तं तत्र समूढोऽयं भवितुमर्हत्यविच्छिन्नत्वात् अथ पृष्ठ्यप्रयुक्तस्ततो व्यूढ इति संदेहाद्विकल्प इति पूर्वः पक्षः सिद्धान्तमाह समूढस्त्वेव दशरात्रप्रयुक्तो व्यूह इत्य् भावः तथा च निदानमथापि विलुप्तो व्यूढः षडह इत्यादि श्रुत्यन्तरं च नर्ते छन्दोमेभ्यः पृष्ठ्यो व्यूहमानश इति तस्य तस्य समूढस्य क्लृप्तिर्वक्ष्यत इत्याह तस्य कल्प इति प्रथममहराह उपास्मै गायता नर उपोषु

जातमप्तुरं पवमानस्य ते कव इति प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानं प्र सोम देववीतय इत्यभीवर्त एकस्यां पज्रमेकस्यां यौधाजयमेकस्याँ समानमितरं द्वितीयस्याह्नः पुनानः सोम धारयेत्यैदमायास्यमेकस्यामभीवर्त एकस्यां कालेयमेकस्यं वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं मध्यंदिनस्य समानमितरं तृतीयस्याह्नो भि सोमास आयव इति पौरुमद्गं प्रथमायां तस्यामेवाभीवर्तः कालेयं द्वितीयायां गौतमं तृतीयायाँ समानमितरम् १-८

चतुर्थस्याह्नः पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमीदभूति स्तोत्रीयानुरूपाव-ग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति होतुराज्यं तवाहँ सोम रारणेत्याष्टादँष्ट्रमेकस्यामभीवर्त एकस्यां कालेयमेकस्याँ सोमः पवते जनिता मतीनामिति जनित्रमन्त्यं मध्यंदिनस्य प्र त आश्विनीः पवमान धेनव इति लौशमन्त्यमार्भवस्य समान-मितरं १-९-१

पञ्चमस्याह्नः पवमानस्य विश्वजिद्यत्सोम चित्रमुक्थ्यमिति स्तोत्रीयानुरूपावग्ने स्तोमं मनूमह इति होतुराज्यँ सोम उ ष्वणः सोतृभिरिति मानवानुपे तृचयोर्वाम्रमेकस्याम् अभीवर्त एकस्यां कालेयमेकस्यामिन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इति संपान्त्या मध्यांदिनस्य पार्थस्य लोके त्वाष्ट्रीसाम यद् द्व्यनु-तोदं गोवित्पवस्वेति द्व्यभ्याघातं लौशमन्त्यमार्भवस्य समानमितरँ १-९-२

षष्ठस्याह्नो ऽसृग्रत प्र वाजिन एतमु त्यं दश क्षिप इति स्तोत्रीयानुरूपौ यमग्ने पृत्सु मर्त्यमिति होतुराज्यं मृज्यमानः सुहस्त्येति स्वारमौक्ष्णोरन्ध्रं तिसृष्वैडमौक्ष्णोरन्ध्रं एकस्यामभीवर्त एकस्यां कालेयमेकस्यामया पवा पवस्वैना वसूनीतीहवद्वासिष्ठमन्त्यं मध्यं दिनस्य ज्योतिर्यज्ञास्य पवते मधु प्रियम् मरुतां धेन्वन्त्यमार्भवस्य समानमितरँ समानमितरम् १-९-३

पवस्व वाचो अग्रियः पुनानो अक्रमीदभि पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह आ नो मित्रावरुणाभि त्वा वृषभा सुत इन्द्राग्नी आ गतँ सुतमुच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रममहीयवँ सत्रासाहीयं पुनानः सोम धारयेत्यभीवर्तो रौरवयौधाजये अभि वायुं वीत्यर्षा गृणान इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सफसुज्ञाने पुरोजिती

वो अन्धस इति गौरीवितं तिसृषु गौरीवितमेकस्यां मधुश्चुन्निधनमेकस्याँ श्यावाश्वमेकस्यामिति वान्धीगवं तिसृषु यज्ञायज्ञीयं च बृहच्चाग्नेयं कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु रथंतरमग्निष्टोमसाम सर्वस्तोमस्य सतस्त्र्यावृत स्तोमा-श्चतुःप्रणयाः २-१

उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे अग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं चाभि सोमास आयव इति पौरुहन्मनं च द्वैगतं च गौङ्गवं च यौधाजयं चौशनमन्त्यं यज्ञायथा अपूर्व्येति रथंतरंतरँ स्वासु वामदेव्यं तं वो दस्ममृतीषहमित्यभीवर्तः स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं च चुल्लकवैष्टम्भं चाया पवस्व देवयुः पवते हर्यतो हरिरिति सफसुज्ञाने काशीतं वा प्र सुन्वानायान्धस इति गौरीवितं तिसृषु गौरीवितमेकस्यां गौतममेकस्यामौदलमेकस्यामिति वा स्वरं तिसृषु यत्पयोनिधनमेवमभि प्रियाणीत्यैडं कावमन्त्यँ स्वारं यदि विकल्पयेद्यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामौ-शनमौपगवं वसिष्ठस्य प्रियं तैरश्चं वेत्युक्थानि यद्युक्थ्योऽग्निष्टोमस्त्वेव २-२

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि युक्ते शुष्मास ईरते पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च यौक्ताश्वं च यत्पृष्ठ्ये परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च दैर्घश्रवसं चायास्ये वृषा शोन इति पार्थमन्त्यं मत्स्यपायि ते मह इति बृहत् स्वासु वामदेव्यम् अभि प्र वः सुराधसमित्यभीवर्तः स्वासु कालेयं यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च हाविष्मतं च पवस्वेन्द्रमच्छेति शङ्कुसुज्ञाने अयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितं तिसृषु गौरीवितमेकस्यां क्रौञ्चमेकस्याम् आसितमेकस्यामिति वा स्वरं तिसृषु यद्बृहन्निधनयोः पूर्वमुत्तरमावृत्तेषु वृषा मतीनां पवत इति ऐडं याममन्त्यँ स्वारं यदि विकल्पयेद्यज्ञायज्ञीयमग्निस्तोमसाम साकमश्वँ सौभर-माष्टादँष्ट्रमित्युक्थानि यद्युक्थ्योऽग्निष्टोमस्त्वेव २-३

दविद्युतत्यारुचैते असृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयते पवस्व वृष्टिमा सु नः पवमानस्य ते कवे अग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति

गायत्रं चामहीयवं चाभि सोमास ग्रायव इति पौरुमद्गं च गौतमं चान्तरिक्षं चाग्नेश्च त्रिणिधनं तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यः प्रत्यस्मै पिपीषत इति रथंतरँ स्वासु वामदेव्यं वयं घ त्वा सुतावन्त इत्यभीवर्तः स्वासु कालेयं तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रसँहिते ग्रा सोता परिषिञ्चत सखाय ग्रा निषीदतेति वाचश्च साम सुज्ञानं च दैवोदासं वा सुतासो मधुमत्तमा इति गौरीवितं तिसृषु गौरीवितमेकस्यामान्धीगवमेकस्यां त्वाष्ट्रीसामैकस्यमिति वा स्वरं तिसृषु यत्प्रथमं पवित्रं त इत्यरिष्टमन्त्यँ स्वारँ सामराजं यदि विकल्पयेद्यज्ञा-यज्ञीयमग्निष्टोमसाम प्रमँहिष्ठीयँ हारिवर्णमुद्वँशीयमित्युक्थानि यद्युक्थ्योऽग्नि-ष्टोमस्त्वेव सर्वे सप्तदशाः २-४

उपास्मै गायता नरो । बभ्रवे नु स्वतवसे प्र स्वानासो रथा इव पवमानस्य ते कवे ग्रग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्यद् ग्रद्य सूर उदित उद्धेदभि श्रुतामघमियं वामस्य मन्मनो ग्रस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं भ्राजँ सत्रासाहीयं तवाहँ सोम रारणेत्युत्सेधस्तिसृष्वाभीशवमेकस्यामभीवर्त एकस्यां पृश्न्येकस्याँ रथंतरं तिसृषु शिशुं जज्ञानँ हर्यतं मृजन्तीति पार्थमन्त्यं महादिवाकीर्त्यं च वामदेव्यं चेइन्द्र क्रतुं न ग्रा भरेति विकर्णँ स्वासु कालेयं परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं चाभ्राजं चाभि द्युम्नं बृहद्यशः प्राणा शिशुर्महीनामिति सफश्रुध्ये एकर्चयोः पर्यू ष्विति श्यावाश्वमेकस्यां पुरोजिती वो ग्रन्धस इति बृहत्तिसृषु गौरीवित-मेकस्यामान्धीगवमेकस्यां निषेधमेकस्यां यज्ञायज्ञीयं तिसृषु धर्ता दिव इति कावमन्त्यं मूर्धानं दिवो ग्ररतिं पृथिव्या इति भासं दशस्तोभम-ग्निष्टोमसामैकविँश स्तोम २-५-१

इन्द्र क्रतुं न ग्रा भरेति महावैष्टम्भं श्यैतनौधसे एतानि ब्रह्मसामान्यावृत्तानाँ स्वरसाम्नामभीवर्तलोके पौष्कलँ राथंतरयोः श्रुध्यं बार्हतस्य सुज्ञानलोके २-५-२

उप त्वा जामयो गिरो जनीयन्तो न्वग्रव उत नः प्रिया प्रियासु तत्सवितुर्वरेण्यँ सोमानाँ स्वरणमग्न ग्रा याहि पवसे पवमानस्य ते कवे सुषमिद्धो न ग्रा वह ता नः शक्तं पार्थिवस्य युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं तमीडिष्व यो ग्रर्चिषास्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च परीतो षिञ्चता सुतमिति कालेयमेकस्याँ रथंतरं

तिसृषु दैर्घश्रवसं तिसृषु यौधाजयमेकस्यामयं सोम इति पार्थमन्त्यं वैराजं च महानाम्न्यश्च वैरूपं च रेवत्यश्च परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रसँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सत्रासाहीयश्रुध्ये पर्यू ष्विति वामदेव्यं पुरोजिती वो अन्धस इत्यान्धीगवमेकस्यां गौरीवितमेकस्यां यद्वाहिष्ठीयमेकस्यां यज्ञायज्ञीयं तिसृषु परि प्र धन्वेति द्विपदासु वारवन्तीयँ सूर्यवतीषु कावमन्त्यं त्वमग्ने यज्ञानाँ होतेति बृहदग्निष्टोमसाम सर्वस्तोमस्य सतश्चतुरावृत स्तोमास्त्रिःप्रणयाः २-६

पौरुमीढं मानवं जनित्रं भारद्वाजं वासिष्ठं गौङ्गवँ शुद्धाशुद्धीयं वैत एकर्चा आवृत्तस्य पृष्ठ्यस्याभीवर्तलोक इन्द्र क्रतुं न आ भरेति पौरुमीढं मानवं जनित्रं भारद्वाजँ श्यैतनौधसे एतानि ब्रह्मसामान्यावृत्तस्याभिप्लवस्याभीवर्तलोके पौष्कलँ राथंतराणाँ श्रुध्यं बार्हतानाँ सुज्ञानलोके २-७

ज्योतिष्टोममाज्यबहिष्पवमानं गायत्री चाभि सोमास आयव इति द्विहिंकारं च वार्कजम्भं च यद्वहन्निधनं मैधातिथं च रौरवं वा यौधाजयमौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं चेन्द्र क्रतुं न आ भरेति नौधसँ स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सफपौष्कले पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितान्धीगवे कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम प्रमँहिष्ठीयँ हारिवर्णमुद्वँशीयमिति उक्थान्यायुष्टोम स्तोमः २-८

पवस्व वाचो अग्रियो दविद्युतत्या रुचा पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यान्यस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चाश्रामहीयवं च परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च वार्कजम्भं च यदीनिधनं दैर्घश्रवसं च बार्हदुक्थं वा यौधाजयमयँ सोम इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं चेन्द्र क्रतुं न आ भरेति श्यैतँ स्वासु कालेयं यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रमौक्ष्णे पवस्वेन्द्रमच्छेति सफश्रुध्ये पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितान्धीगवे सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वँ सौभरमुद्वंशीयमित्युक्थानि गोष्टोम स्तोमः २-९

उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो दविद्युतत्या रुचैते असृग्रमिन्दवो यवंयवं नो अन्धसा पवमानस्य ते कवे

होता देवो अमार्त्यस्ता नः शक्तं पार्थिवस्य सुरूपकृत्नुमूतय आ सुते सिञ्चत श्रियमस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च सत्रासाहीयं च परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च दैर्घश्रवसं च रौरवयौधजये अयँ सोम इति पार्थमन्त्यं व्रतं पृष्ठं त्रयोदश परिमादो ब्राह्मणक्लृप्ता इन्द्रमिद्गाथिनो बृहद् इन्द्रो दधीचो अस्थभिरुद्धेदभि श्रुतामघमिति त्रिवृच्छिरो गायत्रम् पञ्चदशँ रथंतरं दक्षिणः पक्षः सप्तदशं बृहदुत्तर एकविँशं भद्रं पुच्छं तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठमिति पञ्चविँश आत्मा राजनं पञ्चविँशमितरँ सर्वं वामदेव्यं मैत्रावरुणसाम त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरमिति पञ्चनिधनं वामदेव्यं ब्रह्मसाम स्वासु कालेयं परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं च स्वाशिरां चार्कः पवस्वेन्द्रमच्छेति सफश्रुध्ये पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च मधुश्चुन्निधनं च श्यावाश्वान्धीगवे सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम २-१०-१

क्लृप्त उदयनीयोऽतिरात्रो यथा प्रायणीयो यथा प्रायणीयः अथ ये ब्राह्मणेऽध्यायैश्चतुर्भिः षोडशादिभिरेकाह विहितास्तेषां क्लृप्तिस्त्रिभिरिहोच्यते आरंभकालदीक्षोपसद्दिवसदक्षिणादिकं सूत्रे उदगयनपूर्वपक्षेत्याद्यैः पटलैश्च-तुर्भिरुक्तम् २-१०-२

क्लृप्तो ज्योतिष्टोमो ३-१-१

गोर्वर्कजम्भस्य लोके दैर्घश्रवसं दैर्घश्रवसस्य बार्हदुक्थँ स्वासु श्यैतं गौरीवितस्य श्यावाश्वमुद्वंशीयस्य नार्मेधं यदि रात्रिः समानमितरँ सांवत्सरिकेण ३-१-२

आयुषो वार्कजम्भस्य लोके मैधातिथं मैधातिथस्य रौरवँ स्वासु नौधसं गौरीवितस्य श्यावाश्वम् उद्वँशीयस्य नार्मेधं यदि रात्रिः समानमितरँ सांवत्सरिकेण ३-१-३

अभि प्र गोपतिं गिरेत्यभिजितो ब्रह्मण आज्यं यद्यतिरात्रः सामतृचस्य लोके श्यावाश्वं प्रमँहिष्ठीयँ हारिवर्णं नार्मेधं प्रत्यस्मै पिपीषत इति नानदँ षोडशिसाम रात्रिः संधिः समानमितरँ सांवत्सरिकेण ३-१-४

विश्वजितः पवस्वेन्द्रमच्छेति सत्रासाहीयश्रुध्ये सफश्रुध्ये यद्यतिरात्रः सामतृचस्य लोक ग्रान्धीगवं ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान्त्समानमितरँ सांवत्सरिकेण ३-१-५

व्रतस्या नो विश्वासु हव्यमिति श्यैतं ब्रह्मसाम गौरीवितस्य लोक ग्रौदलँ समानमितरँ सांवत्सरिकेण ३-१-६

पवस्व वाचो ग्रग्रियो दविद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कवे ग्रग्न ग्रा याहि वीतय इति राथंतरं त्रीणि बार्हतान्यस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च रथंतरं च दैर्घश्रवसं च यौधाजयं चायँ सोम इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च स्वादोरित्था विषूवत इति श्यैतँ स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सफश्रुध्ये पुरोजिती वो ग्रन्धस इति श्यावाश्वान्धीगवे सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशत्रिवृन्त्याज्यानि सप्तदशो माध्यंदिनः पवमानो होतुश्च पृष्ठं पञ्चदशं मैत्रावरुणस्य पञ्चविँशं ब्राह्मणाच्छँसिनः सप्तदशमच्छावाकस्यैकविँश ग्रार्भव एकविँशोऽग्निष्टोमः ३-२

एषैवोत्तरस्य क्लृप्तिस्तस्य त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशान्याज्यानि सप्तदशो माध्यंदिनः पवमानस्त्रीणि च पृष्ठानि पञ्चविँशं ब्राह्मणाच्छँसिनः सप्तदश ग्रार्भव एकविँशोऽग्निष्टोमो ३-३-१

ग्रग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानि श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रमौक्षे ग्रान्धीगवादुत्तरमाथर्वनँ साकमश्वँ सौभरं त्रैककुभं वोद्वँशीयमित्युक्थानि चतुर्विँश ग्रार्भव एकविंशोऽग्निष्टोमः सोक्थ्यः समानमितरं पूर्वेण सस्तोमम् ३-३-२

उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवस्व वाचो ग्रग्रियो दविद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कवे ग्रग्न ग्रा याहि वीतये पुरूरुणा चिध्यस्तीन्द्रमिद्गाथिनो

बृहदिन्द्रे अग्ना नमो बृहदुच्चा ते जतमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं च पवस्व मधुमत्तम इतीडानाँ संह्वार एकस्यां प्रत्नं पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यमिति यौधाजयं तिसृषु पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याँ रथंतरं तिसृषु शिशुं जज्ञानँ हर्यतं मृजन्तीति वामदेव्यमन्त्यं बृहत्पृष्ठं वामदेव्यस्यर्चु स्वारँ सौपर्णँ श्रायन्तियं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गयत्रसँहिते परि प्र धन्वेन्द्रमच्छेति सफश्रुध्ये पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वान्धीगवे सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशानि त्रीण्याज्यानि त्रिवृन्मैत्रावरुणस्य सप्तदशो माध्यंदिनः पवमानो होतुश्च पृष्ठं पञ्चदशं मैत्रावरुणस्य पञ्चविँशं ब्राह्मणाच्छँसिनः सप्तदशमच्छावाकस्य सप्तदश आर्भव एकविँशोऽग्निष्टोमः ३-४

उपास्मै गायता नरः पवमानो अजीजनत् पवमानस्य ते कव इतीममू षु त्वमस्माकं मित्रं वयं हवामहे अहमिद्धि पितुष्परीयं वामस्य मन्मन उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रमेकस्याम् आमहीयवमेकस्याँ शाक्वरवर्णमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति वैष्टंभमेकस्यां कालेयं एकस्यां यौधाजयमेकस्याम् औशनमन्त्यँ रथंतरं वामदेव्यं च श्रायन्तीयस्यर्चु सौभरं कालेयस्यर्चु वारवन्तीयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं च स्वाशिरां चार्कः पवस्वेन्द्रमच्छेति सफायास्ये पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वान्धीगवे कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ३-५

एषैवोत्तरस्य क्लृप्तिस्तस्यैकविँशमग्निष्टोमसामोभौ त्रिवृतौ ३-६-१

शाक्वरवर्णात्पूर्वँ स्वारँ सौपर्णमायास्यस्य लोके पौष्कलँ श्यावा-श्वात्पूर्वमैडमायास्यं चतुर्विंशावुत्तरौ पवमानौ तृचक्लृप्तौ समानमितरं पूर्वेण सस्तोमँ ३-६-२

रथंतरदैर्घश्रवसे अन्तरैडमायास्यमेकस्याँ सँहितादुत्तरं जराबोधीयँ समानमितरं विश्वजितैकाहिकेनाग्निष्टोमेनाष्टादशावुत्तरौ पवमानावेकविँशँ होतुः पृष्ठमेकविंशो ऽग्निष्टोमस्त्रिवृदितरँ सर्वम् ३-६-३

पवमानस्य जिघ्नतः पुनानो अक्रमीदभि पवमानस्य ते कवे अग्निर्वृत्राणि जङ्घनन्मित्रँ हुवे पूतदक्षमु त्वा मन्दन्तु सोमास्ता हुवे ययोरिदमर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्रमेकस्यां वार्षाहरं एकस्याँ शाक्वरवर्णमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति वषट्कारणिधनमेकस्याँ रौरवमेकस्यां यौधाजयमेकस्यामौशनमन्त्यँ रथँतरं च वामदेव्यं च बृहच्च कालेयं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्र वार्षाहरे पवस्वेन्द्रमच्छेति सफौपगवे पुरोजिती वो अन्धस इति नानदान्धीगवे कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृतः पवमाना अग्निष्टोमसाम च तिसृभिराज्यपृष्ठानि ३-७

उपास्मै गायता नर इत्येकया बहिष्पवमानँ साद्यःक्राण्याज्यानीन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रं पुनानः सोम धारयेति उत्सेध औशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च श्रायन्तीयस्यर्द्धि निषेधः स्वासु कालेयमया रुचा हरिण्या पुनान इति गायत्रपार्श्वं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामैकत्रिक स्तोम एकयाथ तिसृभिः ३-८

ज्योतिष्टोमं बहिष्पवमानमग्ने विश्वेभिरग्निभिरा नो मित्रावरुणा त्वेता निषीदतेन्द्राग्नी आगतँ सुतमुच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं च पवस्व मधुमत्तम इति कालेयं त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिष इति यौधाजयं पुनानः सोम धारयेति रौरवमौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं चाधा हीन्द्र गिर्वण एन्दुमिन्द्राय सिञ्चतेति द्यौतानमारुते स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते परि प्र धन्व नदँ वा ओदतीनामिति सफश्रुध्ये प्रयू ष्विति मरुताँ सँस्तोभः पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वान्धीगवे कावमन्त्यं देवो वो द्रविणोदा इति यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशानि त्रीण्याज्यानि षोडशमच्छावाकस्य षोडशो माध्यंदिनः पवमानः सप्तदशानि त्रीणि पृष्ठानि षोडशमच्छावाकस्य षोडश आर्भव एकविँशोऽग्निष्टोमः ३-९

एते असृग्रमिन्दवो यवंयवं नो अन्धसेति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचचतुर्ऋचे आयुष उक्थानि षोडशाः पवमाना अच्छावाकसामानि चैकविँशोऽग्निष्टोमो द्वे चोक्थे समानमितरं पूर्वेण सस्तोमम् ३-१०-१

इन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रं चामहीयवं च पवस्व मधुमत्तम इति कालेयं त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिष इति दैर्घश्रवसं पुनानः सोम धारयेति रौरव यौधाजये श्रुध्यस्य लोके मरुाँ सँस्तोभो मरुताँ सँस्तोभस्य श्यावाश्वं पुरोजिती वो अन्धस इत्यान्धीगवं त्रिवृतावुत्तरौ पवमानौ समानमितरं प्रथमेन व्रात्यस्तोमेन सस्तोमम् ३-१०-२

अग्नियवती प्रतिपत् पूर्वस्य प्रातःसवनम् उच्चा ते जातमन्धस इति गयत्रं चामहीयवं च पवस्व मधुमत्तम इति कालेयं त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिष इति दैर्घश्रवसं पुनानः सोम धारयेति रथंतरँ रौरवयौधाजये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं चाधा हीन्द्र गीर्वण एन्दुमिन्द्राय शिञ्चतेति द्यौतानमारुते स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसँहिते जराबोधीयं च स्वाशिरां चार्कः परि प्र धन्व नदं व ओदतीनामिति सफश्रुध्ये पर्यू ष्विति मरुताँ सँस्तोभः पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वान्धीगवे आथर्वणं च बृहच्चाग्नेयं कावमन्त्यं देवो वो द्रविणोदा इति यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम द्वे त्रिवृती स्तोत्रे द्वे पञ्चदशसप्तदशे द्वे एकविँशचतुर्विंशे द्वे चतुश्चत्वारिँशाष्टाचत्वारिँशे द्वे त्रिणवत्रयस्त्रिँशे द्वे द्वात्रिँशे ३-११

अग्न आयूँषि पवसे अग्ने पावक रोचिषाग्निर्मुर्धा दिवः ककुदग्न आ याहि वीतये कस्ते जामिर्जनानामीडेन्यो नमस्यो ऽग्निर्वृत्राणि जङ्घनदुत्ते बृहन्तो अर्चय इति गायत्रमेकस्यामामहीयवमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां पाहि नो अग्न एकयेति यौधाजयं तिसृष्विनो राजन्नरतिः समिद्ध इत्यौशनमन्त्यमेना वो अग्निं नमसा कया ते अग्ने अङ्गिर इति रथंतरं च वामदेव्यं चाग्न आ याह्यग्निभिरच्छा नः शीरशोचिषमिति नौधसकालेये अदाभ्यः पुर-एतेति गायत्रसँहिते भद्रो नो अग्निराहुतो ऽग्ने वाजस्य गोमत इति सफ पौष्कले विशोविशो वो अतिथिमिति श्यावाश्वान्धीगवे समिद्धमग्निँ समिधा गिरा गृण इति यज्ञायज्ञीयमन्त्यमुप त्वा जामयो गिर इति वायव्यासु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम ३-१२

एषैवोत्तरस्य क्लृप्तिस्तस्य रेवतीषु वारवन्तीयमग्निष्टोमसामो उभौ त्रिवृताव् ३-१३-१

उद्धरति जराबोधीयं यौधाजयात्पूर्वँ रौरवं पौष्कलस्य लोके श्रुध्यँ श्यावाश्वस्य यज्ञायज्ञीयं यज्ञायज्ञीयस्य कावँ समानमितरं पूर्वेण ज्योतिष्टोम स्तोमो ३-१३-२

अवा नो अग्न ऊतिभिरग्निँ हिन्वन्तु नो धिय इति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचपञ्चर्चे पाहि नो अग्न एकयेति रौरवं तिसृषु दैर्घश्रवसमेकस्याँ समन्तं विष्टारपङ्क्तौ यौध्जयं तिसृषु १९ समानमितरं पूर्वेण सर्वः सप्तदशः ३-१३-३

पवस्वेन्दो वृषा सुत एते असृग्रजिन्दवः पवमानस्य ते कवे व्रात्यान्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रमेकस्यामामहीयवमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति यौधाजयं तिसृषु स्वासु नौधसस्यद्भर्वभीवर्तो ब्रह्मसाम समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ३-१३-४

एष एवोत्तरस्य मध्यंदिनो ज्योतिष्टोममितरँ सर्वँ ३-१३-५

शाक्वरवर्णस्य लोके जरबोधीयं वषट्कारणिधनस्य सप्तहं बृहतो वषट्कारणिधनँ समानमितरच्छयेनेन ३-१३-६

प्र सोमास अधन्विषुः क्प्र स्वानासो रथा इवा सृग्रमिन्दवः पथो पप्रयन्तो अध्वरं प्र वो मित्राय गायत प्र व इन्द्राय मादनं प्र वामर्चन्त्युक्थिनः प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं प्र सोम देववीतय इति गौङ्गवं प्र तु द्रवेत्यौशनमन्त्यं वामदेव्यं च मैधातिथं च हारायणं च कौल्मलबर्हिषं च प्र सोमासो मदच्युत इति गायत्रं चाशु भार्गवम् अभि द्युम्नं बृहद्यशः प्र धन्व सोम जागृविरिति सफ सत्रासाहीये प्र सुन्वानायान्धस इति श्यावाश्वौदले प्रो अयासीदिति कावमन्त्यं प्र दैवोदासो अग्निरिति यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम दैर्घश्रवसँ स्वासु यदि जीवेत् सर्वः स्वारः सर्वे त्रिवृतः शान्तिर्वामदेव्यँ शान्तिर्वामदेव्यम् ३-१४

अग्न आयूँषि पवस उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे शग्ध्यु षु शचीपत इत्यभीवर्तो ब्रह्मसाम समानमितरं बृहस्पतिसवेन सस्तोमम् ४-१-१

इमं मे वरुण श्रुधी हवमुपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे सँहितस्य लोके हाविष्कृतं जनुषैकर्चयोः सफपौष्कले श्यावाश्वस्यौदलँ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशमितरँ सर्वं ४-१-२

कया त्वं न ऊत्या पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यान्यस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं च हाविष्मतं च परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च दैर्घश्रवसं चायास्ये अयँ सोम इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च वैखानसं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रसँहिते पवस्वेन्द्रदमच्छेति सत्रासाहीय श्रुध्ये अयं पूषा रयिर्भग इति श्यावाश्व क्रौञ्चे धर्ता दिव इति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वँ सौभरमाष्टादँष्ट्रं त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशँ होतुराज्यँ सप्तदशमितरँ सर्वम् ४-२

उप त्वा जामयो गिर उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे अग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रमाश्वमाशु भार्गवं प्र सोम देववीतय इति पज्रं गौङ्गवं यौधाजयम् औशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं चेन्द्रमिद्देवतातय इति यौक्तस्रुचँ स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं च स्वाशिरां चार्कः पवस्वेन्द्रमच्छेति सफपौष्कले । साध्रे प्र सुन्वानायान्धस इत्यौदलसाध्रे औदलगौतमे वा कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशँ होतुराज्यँ सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविँशमितरं सर्वम् ४-३

इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना ग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च यौक्ताश्वं चा जिगं च स्वारं च सौपर्णं पुनानः सोम धारयेति समन्तं च दैर्घश्रवसं चा यास्ये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छन्दसं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रम् अग्नेरर्कः सुरूपं त्वं ह्यङ्ग पवस्व देववीतय इति शङ्कुसुज्ञाने अयं पूषा रयिर्भग इति आसितं क्रौञ्चं भर्गो

वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वँ सौभरम् उद्वँशीयं त्रिवृद्बहिष्क्पवमानं पञ्चदशँ होतुराज्यँ सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविँशं ब्राह्मणाच्छँसिनस्त्रिणवमितरँ सर्वम् ४-४

विश्वकर्मन्हविषा वावृधानो दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयत इषे पवस्व धारया होता देवो अमर्त्यः पुरूरुणा चिद्धयस्ति तमिन्द्रं वाजयामसीयं वामस्य मन्मन उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं चर्षभश्च पवमानो गौषूक्तमभिसोमास आयव इति पौरुमद्गं च गौतमं चान्तरिक्षं च मैधातिथं चोत्सेधस्तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो रथंतरं च वामदेव्यं च श्रायन्तीयं च रौरवं च परि स्वनो गिरीस्था इति गायत्रँ सँहितं वारवन्तीयँ स सुन्वे यो वसूनाम् प्राणा शिशुर्महीनामिति दीर्घ श्रुध्ये पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वा न्धीगवे निषेधः परि प्र धन्वेति वाजदावर्यो या रुचेति नित्यवत्सा धर्ता दिव इति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्नि-ष्टोमसाम प्रमँहिष्ठीयँ हारिवर्णं नार्मेधं गौरीवितँ षोडशिसाम रात्रिः संधिस्त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशँ होतुराज्यँ सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविँशं ब्राह्मणाच्छँसिनस्त्रिणवमच्छावाकस्य त्रयस्त्रिँशमितरँ साग्निष्टोमसामैक-विँशान्युक्थानि सषोडशिकानि पञ्चदशि रात्रिस्त्रिवृत्संधिः ४-५-१

क्लृप्तोऽग्निष्टोमः शुनासीर्यस्य लोके ४-५-२

पवस्वेन्दो वृषा सुत एते असृग्रमिन्दव उत नो गोषणिं धियं शशमानस्य वा नर उप नः सूनवो गिर उत्ते शुष्मास ईरते पवमानस्य ते कवे होता देवो अमर्त्यः प्र वां महि द्यवी अयमु ते समतसि गाव उप वदावते पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रं चामहीयवं च परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च दैर्घश्रवसं च बार्हदुक्थं च यौधाजयं च साकमुक्ष इति पार्थमन्त्यं मा भेम म श्रमष्मेति बृहत्स्वासु वामदेव्यमिमा उ त्वा पुरूवसो यस्यायं विश्व आर्य इति श्यैतं च कालेयं च पवमानो अजीजनदिति गायत्र सँहिते आ सोता परि षिञ्चत गोमन्न इन्द्रो अश्ववदिति सफ श्रुध्ये अभि नो वाजसातममिति श्यावाश्वा न्धीगवे अञ्जत इति कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ४-६

द्वितीयस्य स्वरसाम्न आज्यबहिष्पवमानं बार्हदुक्थस्य लोक आष्टादँष्ट्रं मौत्तस्य हाविष्मतँ श्रुध्यस्य सुज्ञानम् उद्धरत्युक्थानि समानमितरं गवैकाहिकेन ४-७-१

एते असृग्रमिन्दव उत्ते शुष्मास ईरत इति पुरस्तत्पर्यासस्य तृचपञ्चर्चे स्वासु श्यैतँ समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण ४-७-२

पवमानस्य विश्वविद्दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवस्तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं पवमानस्य ते कवे विश्वेभिरग्ने अग्निभिर्मित्रं वयँ हवामह इन्द्रं वो विश्वतस्परि ता हुवे ययोरिदमभि त्वा शूर नोनुम इति कण्वरथंतरं पृष्ठम् आ नो विश्वासु हव्यमिति सदोविशीयं ब्रह्मसाम जनुषैकर्चयोः सफ पौष्कले परि त्यँ हर्यतँ हरिमित्यनुष्टुप्पवित्रं त इति कावमन्त्यमुद्धरत्युक्थानि समानमितरमायुषैकाहिकेन ४-७-३

एते असृग्रमिन्दवस्तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतमिति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचपञ्चर्चे आयन्तीयं ब्रह्मसाम संहितस्य लोके मौत्तं पौष्कलस्य श्रुध्यँ श्यावाश्वस्य यज्ञायज्ञीयं यज्ञायज्ञीयस्यर्त्तु विशोविशीयमग्निष्टोमसाम समानमितरं आयुषैकाहिकेन ४-७-४

पूर्वस्य बहिष्पवमानं व्रात्यानि त्रीण्याज्यानि वैश्वजितमुत्तमं बार्हदुक्थस्य लोके देवस्थानँ रथंतरं पृष्ठमभीवर्तो ब्रह्मसाम मौत्तस्य लोके स्वाशिरामर्कः श्यावाश्वस्य यज्ञायज्ञीयं त्वं नश्चित्र ऊत्येति वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम समानमितरं गवैकाहिकेन गौरीवितँ षोडशिसाम विष्णोः शिपिविष्टवतिषु बृहत् सर्वे सप्तदशाः क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः प्रत्यवरोहणीयः ४-७-५

क्लृप्तोऽभ्यारोहणीयः ४-७-६

वायो शुक्रो अयामि त इति तृचः षट् संभार्या वैश्वजित्यः पवस्व वाचो अग्रियो दविद्युतत्या रुचैतमु त्यं दश त्तिपः पवस्वेन्दो वृषा सुत उत्ते शुष्मास ईरते पवमानस्य ते कवेधा त्तपा परिष्कृतो वैश्वजितान्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस

इति गायत्रं चा महीयवं च जराबोधीयं च स्वारं च सैन्धुक्षितं परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च रथंतरं च दैर्घश्रवसं च देवस्थानं च वरुणसाम च रौरव यौधाजये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वमदेव्यं च श्यैतं च कालेयं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्र मौक्षे काक्षीवतं च स्वाशिरां चार्कः पवस्वेन्दरमच्छेति सफ दैवोदासे पुरोजिती वो अन्धस इति वाभ्रचश्वं च वैतहव्यं च सोमसाम च त्रासदस्यवं चा न्धीगवं च कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामा ग्ने त्वं नो अन्तम इति सत्रासाहीयँ सौभरम् उद्वँशीयं द्वात्रिँसाः पवमानाः पञ्चदशान्याज्यानि सप्तदशानि पृष्ठान्येकविंशोऽग्निष्टोमः सोक्थः ४-८

राजा मेधाभिरीयते तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतमिति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचपञ्चर्चे मैधातिथस्य लोके सदोविशीयँ रौरवस्य मैधातिथँ श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम पौष्कलस्य लोके श्रुध्यँ श्यावाश्वस्य यज्ञायज्ञीयं वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम स्वासूद्धरत्युक्थानि समानमितरमायुषैकाहिकेन सर्वः सप्तदशः ४-९-१

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना पवमानस्य ते कवे ऽग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं च यशश्चाभीशवं च यौधाजयं च वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहत्पृष्ठं त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वित्यत्राभीवर्तो ब्रह्मसाम समानमितरमायुषातिरात्रेणै कविँशं प्रातःसवनँ सप्तदशं माध्यंदिनँ सवनं पञ्चदशं तृतीयसवनँ सोक्थँ सरात्रिकं त्रिवृत्संधिर् ४-९-२

ज्योतिष्टोममाज्यबहिष्पवमानँ स्तोमाश्चा थ यदेव द्विदिवसस्य पूर्वमहस्तदेतत् ४-९-३

पवस्व वाचो अग्रिय एष देवो अमर्त्य एष धिया यात्यण्व्या ते दक्षं मयोभुवमग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यान्यस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं च हाविष्मतं च जराबोधीयं च र्षभश्च पवमानः परीतो षिञ्चता सुतमिति समन्तं दैर्घश्रवसमुत्सेधो ऽयँ सोम इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च वैखानसं च परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्र सँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति

सत्रासाहीय विशोविशीये अयं पूषा रयिर्भग इति निषेधः श्यावाश्वं क्रौञ्चं धर्ता दिव इति दीग्रहतमसोऽर्कोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ज्योतिष्टोमोऽति-रात्रः षोडशिमाँश्चतुर्विँशाः पवमानाः पञ्चदशानित्रीरयाज्यानि सप्तदशमच्छा-वाकस्यैकविंशानि त्रीणि पृष्ठानि त्रिणवमच्छावाकस्य त्रयस्त्रिँशोऽग्निष्टोम एकविँशान्युक्थानि सषोडशिकानि पञ्चदशी रात्रिस्त्रिवृत्संधिः ४-१०-१

क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः क्षत्रस्य धृतिः ४-१०-२

राजा मेधाभिरीयत उत्ते शुष्मास ईरत इति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचपञ्चर्चे ज्योतिष्टोमी गायत्री वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं यो राजा चर्षणीनामित्यभीवर्तो ब्रह्मसाम समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण सप्तदशाः पवमानास्त्रिवृन्त्याज्यानि पञ्चदशानि पृष्ठान्येकविंशोऽग्निष्टोमो ५-१-१

यवंयवं नो अन्धसेत्यनुरूप आमहीयवादुत्तरमाभीकमान्धीगवादर्कपुष्पँ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन सर्वो दशदश्य् ५-१-२

एष शुष्म्यसिष्यददिति पुरस्तात्पर्यासस्यैकर्च आमहीयवादुत्तरम् पवस्व मधुमत्तम इति च्यावनं नौधसस्यर्क्षु जनित्रं परि प्र धन्वेति सफं पर्यू ष्विति श्यावाश्वं पुरोजिती वो अन्धस इत्यान्धीगवं च जनित्रं च समानमितरं ज्योतिष्टोमेन सस्तोममेकैका स्तोत्रियोपजायते ५-१-३

रौरवयौधाजये अन्तरा मैधातिथं नौधसस्यर्क्षु शुद्धाशुद्धीयं ब्रह्मसाम यत् पदनिधनँ सँहितस्य लोके गौषूक्तं पौष्कलस्याश्वसूक्तं प्रमाँहिष्ठीयँ हारिवर्णँ शुद्धाशुद्धीयँ स्वासु यदैडँ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन द्वादशं माध्यंदिनँ सवनं त्रिवृती अभितो ५-२-१

अयं पूषा रयिर्भग इति तिस्रोऽनुष्टुभश्चतस्रो गायत्रीः करोति पुनस्तोमस्याज्यमध्यंदिनं तीव्रसुतः पृष्ठानि ज्योतिष्टोम आर्भव आन्धीगवादुत्तरं यज्ञायज्ञीयं यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु वारवन्तीयेन षड्भिः साकमश्वस्य षड्भिर्हारिवर्णस्य षड्भिस्तैरश्चयस्य षड्भिरनुब्राह्मणँ स्तोमास् ५-२-२

तरत्स मन्दी धावतीति चतसृभिर्बहिष्पवमानमिन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रं चामहीयवं च यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वँ हारिवर्णं तैरश्चयं गौरीवितँ षोडशिसाम समानमितरं पूर्वेणानुब्राह्मणँ स्तोमाः ५-२-३

उपो षु जातमप्तुरमित्यनुरूपो यज्ञ इन्द्रमवर्धयदिति ब्रह्मण आज्यं पिबा सुतस्य रसिन इत्युत्सेधो ब्रह्मसाम जनुषैकर्चयोः सफं च वलभिच्च श्यावाश्वस्य लोक औदलमञ्जत इति कावमन्त्यमुद्धरत्युक्थानि समानमितरमायुषैकाहिकेन सप्तिसप्तदशौ स्तोमौ विपर्यासं ५-३-१

प्रतीचीनस्तोमस्य बहिष्पवमानं यज्ञ इन्द्रमवर्धयदिति ब्रह्मण आज्यं पिबा सुतस्य रसिन इति निषेधो ब्रह्मसाम मौक्षस्य लोके वलभित्सफस्य सत्रासाहीयमयं पूषा रयिर्भग इति श्यावाश्वक्रौञ्चे अग्रेगो राजाप्यस्तविष्यत इति कावमन्त्यं उद्धरत्युक्थानि समानमितरं गवैकाहिकेनै कविँशं बहिष्पवमानं तिसृभिर्होतुराज्यँ सप्तिसप्तदशमितरँ सर्वं ५-३-२

वलभिदो बहिष्पवमानमुभौ पर्यासावभिजितो गायत्री पुनानः सोम धारयेति बृहति ज्योतिष्टोमे अन्त्ये त्वमिन्द्र यशा असीति यशो ब्रह्मसाम सँहितादुत्तरं जराबोधीयमान्धीगवाद्धर्गः समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण चतुर्विँशं बहिष्पवमानं त्रिवृत्पञ्चदशान्याज्यानि चतुर्विँशो माध्यंदिनः पवमानः सप्तदशैकविँशानि पृष्ठानि त्रिणव आर्भव एकविँशोऽग्निष्टोमः ५-३-३

साहस्रं बहिष्पवमानं यथा प्रथमस्या महीयवादुत्तरमैडँ सौपर्णं जराबोधीयात्स्वाशिरामर्क आनुष्टुभेभ्य उत्तरम्परि प्र धन्वेति द्विपदासु वारवन्तीयँ सूर्यवतीषु कावमन्त्यँ समानमितरं पूर्वेण त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशँ होतुराज्यँ सप्तदशे द्वे एकविँशमच्छाकावस्य त्रिणवो माध्यंदिनः पवमानश्छन्दोमाः पृष्ठानि त्रयस्त्रिँश आर्भव एकविँशोऽग्निष्टोम ५-४-१

उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च स्वारं च सौपर्णमग्नेश्च व्रतं यौधाजयात्पूर्वं रौरवं यशसो लोके श्यैतँ स्वादिष्ठया

मदिष्ठयेति गायत्रं च स्वाशिरां चार्कः समानमितरं पूर्वेण ज्योतिष्टोममत ऊर्ध्वँ षडूर्ध्वा षडर्वाञ्चो ५-४-२

ज्योतिष्टोममाज्यबहिष्पवमानम् उद्धरति जराबोधीयँ रथंतररौरवे वाजपेयस्य पृष्ठानि पुरोजिती वो अन्धस इति औदलमेकस्यामान्धीगवमेकस्याँ श्यावाश्वमेकश्यां बृहत्तिसृषु समानमितरं पूर्वेण त्रिवृद्बहिष्पवमानं पञ्चदशानि त्रीण्याज्यानि त्रिवृन्मैत्रावरुणस्य चतुर्विँशो माध्यंदिनः पवमानः सप्तदशानि त्रीणि पृष्ठानि पञ्चदशं मैत्रावरुणस्य सप्तदश आर्भव एकविँशोऽग्निष्टोमः ५-४-३

पुनानः सोम धारयेति रौरवं तिसृषु सदोविशीयमेकस्याँ समन्तं विष्टारपङ्क्तौ यौधाजयं तिसृष्वभीवर्तो ब्रह्मसाम पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितमेकस्यामान्धीगवमेकस्याँ श्यावाश्वमेकस्यां बृहत्तिसृषु सप्तदशो माध्यंदिनः पवमानः समानमितरं ज्योतिष्टोमेन सस्तोमम् ५-५-१

उपास्मै गायता नर इति तृचः षट्संभार्या वैश्वजित्यः पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुनै तमु त्यं दश क्षिपः पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे पुनानः सोम धारयेति बृहती समानमितरमभिषेचनीयेन सर्वः षट्त्रिँशो ५-५-२

या ज्योतिष्टोमस्य सा मरुत्स्तोमस्य ५-५-३

या बृहस्पतिसवस्य सेन्द्राग्न्योः कुलायस्य नुब्राह्मणँ स्तोमाः ५-५-४

इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना पवमानस्य ते कव ईडेन्यो नमस्यो यदुद्य सूर उदित इन्द्रमिद्गाथिनो बृहद् इन्द्रे अग्ना नमो बृहदुद्धा ते जातमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं च तवाहँ सोम रारणेति समन्तं च यौधाजयं च वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च रेवतीषु च वामदेव्यँ श्यैतं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्र मौक्ष्णे

पवस्वेन्द्रमच्छेति सफ श्रुध्ये परि त्यँ हर्यतँ हरिमिति श्यावाश्वान्धीगवे सूर्यवतीषु कावमन्त्यं प्र दैवोदासो अग्निरिति यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वासु सत्रासाहीयं तव त्यद् इन्द्रियं बृहदिति सौभरं स्वासूद्वँशीयँ सर्वः पञ्चदशः ५-६

पवस्व वाचो अग्रिय उपास्मै गायता नरः पवमानस्य ते कवे ग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानि पुननः सोम धारयेति रौरवमेकस्यां यौधाजयमेकस्यां दैर्घश्रवसमेकस्याँ रथंतरं तिसृषु बृहत्पृष्ठँ श्यैतस्यन्द्वर्वभीवर्तो ब्रह्मसाम समानमितरं ज्योतिष्टोमेन त्रिवृत्पञ्चदशौ स्तोमौ विपर्यासँ ५-७-१

स्वासु श्यैतँ सँहितादुत्तरं जराबोधीयँ श्रुध्यस्य लोके विशोविशी-यमान्धीगवादुत्तरँ सोमसामा थर्वणं वासमानमितरं प्रथमेन साहस्रेण द्वे त्रिवृती स्तोत्रे द्वे द्वादशे द्वे पञ्चदशसप्तदशे द्वे एकविँशनरदशे द्वे चतुर्विँशे द्वे त्रिणवे ५-७-२

पवस्व वाचो अग्रिय उपास्मै गायता नरः पवमानस्य ते कवे नमस्ते अग्न ओजसे मित्रं वयँ हवामहे समस्य मन्यवे विशस्ता हुवे ययोरिदम्प्रत्नं पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यमिति द्वयोः सतोबृहत्योर्गायत्रं तिसृष्वामहीयवमेकस्यामैडँ सौपर्णमेकस्याँ सत्रासाहीयमेकस्यां यैका परिशिष्यते तस्याँ सदोविशीयं पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्यां यौधाजयमेकस्याँ समन्तमेकस्याँ रथंतरं तिसृष्वध यदिमे पवमान रोदसी इत्युत्सेध एकस्यामयँ सोम इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठमिति श्यैतँ स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं तिसृषु संहितमेकस्याँ सुरूपमेकस्याँ स्वाशिरां चार्क एकस्यां पवस्वेन्द्रमच्छेति सफविशोविशीये पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं एकस्यां निषेध एकस्याँ श्यावाश्वामेकस्यामान्धीगवं तिसृषु मधुश्चुन्निधनं तिसृषु सुमन्मा वस्वी रन्ती सुनरीति वारवन्तीयं तिसृषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम द्वे त्रिवृती स्तोत्रे द्वे द्वादशे द्वे पञ्चदशसप्तदशे द्वे नवदशचतुर्विँशे द्वे चतुर्विँशैकविँशे द्वे त्रिणवे ५-८

श्येनमाज्यबहिष्पवमानमर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्र वार्षाहरे पुनानः सोम

धारयेति वैयश्वमेकस्यां वषट्कारणिधनमेकस्याँ रौरवमेकस्यां यौधाजयं तिसृष्वौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च सप्तहं च कालेयं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं वार्षाहरँ सत्रासाहीयं पवस्वेन्द्रमच्छेति काशीतौ पगवे पुरोजिती वो अन्धस इति नानदा न्धीगवे सामत्रयाणां यत्प्रथमं कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम द्वे त्रिवृती स्तोत्रे द्वे द्वादशे द्वे पञ्चदशे द्वे एकविँशे द्वे चतुर्विँशे द्वे त्रिणवे ५-६-१

पवस्वेन्दो वृषा सुतो ऽपघ्नन्पवते मृध इति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचे उद्धरति सत्रासाहीयं पुरोजिती वो अन्धस इति नानदमेकस्याँ तस्यामेवान्धीगवँ श्यावाश्वमेकस्याँ सामैकस्यां त्रयाणां यद्द्वितीयं प्रमाँहिष्ठीयमौपगवमुद्वँशीयं महानाम्न्यः षोडशिसाम समानमितरं पूर्वेण सर्वः पञ्चदशः क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः शान्त्यर्थः शान्त्यर्थः ५-६-२

अहीनः अथ विंशप्रभृतिभिरध्यायैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिर्ये ऽहीना विहितास्तेषां क्लृप्तिः षष्ठादिषु त्रिषु पौर्णमासीदीक्षामासपवर्गा अह्ना इत्यादि पटलद्वयं तेषां सूत्रम् ६ ७ ८

क्लृप्तो ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रोऽषोडशिको यदि वा षोडशिमान्ब्राह्मणे षष्ठादिभिश्चतुर्भिरध्यायैरतिरात्रसंस्थो ज्योतिष्टोमोऽषोडशिकः क्लृप्तः यदि वा षोडशिमानिति तु ब्राह्मणान्तरानुसारेणोक्तं अस्य चातिरात्रस्य प्रयोग आदवेवास्माभिर्दर्शितः वक्ष्यमाणानां रात्रेर्विशेषमाह अहीनिक्याँ रात्रौ पण्यंपण्यमित्सोतार इति श्रौतकक्षं दैवोदासं होतृषाम कौत्सस्य लोक आष्टादँष्ट्रमा त्वा विशन्त्विन्दव इत्येतासु समानमितरँ सात्रिक्या ६-१-१

सर्वस्तोमस्योपवती प्रतिपत् स्वासु श्यैतं परिस्वानार्भवीया सँहितादुत्तरं जराबोधीयमान्धीगवादाथर्वणँ समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण तस्य ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् ६-१-२

अप्तोर्याम्नस्तृतीयस्य साहस्रस्याज्यबहिष्पवमानं जराबोधीयस्य लोके सुरूपमुद्धरत्याथर्वणं परि प्र धन्वेति स्वर्वन्निधनँ सौहविषँ समानमितरं पूर्वेण

वैश्वजितानि पृष्ठानि पृष्ठानां गर्भा अ्रनुब्राह्मणमतिरिक्तस्तोत्राणि ६-१-३

नवसप्तदशस्या महीयवादुत्तरं पवस्व मधुमत्तम इति साकमश्वमभि सोमस आयव इति जनित्रँ रौरव यौधाजये नौधसस्यर्त्तु जनित्रं परि प्र धन्वेति सफँ समानमितरं ज्योतिष्टोमेनातिरात्रेणाषोडशिकेन ६-१-४

या ज्योतिष्टोमस्य सा विषुवतस्तस्य सप्तदशान्युक्थान्यषोडशिकोऽतिरात्रः ६-१-५

क्लृप्ते गो आयुषी ६-१-६

क्लृप्तौ विश्वजिदभिजितौ ६-१-७

या बृहस्पतिसवस्य सैकस्तोमानां प्रथमस्य तस्यैव ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् ६-१-८

गोराज्यबहिष्पवमानमिन्द्रस्तोमस्य मध्यंदिनः पुनानः सोम धारयेति बृहती स्वासु श्यैतँ समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण तस्य ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमाँस् ६-२-१

तीव्रसुत आज्यबहिष्पवमानं मध्यंदिनश्च समानमितरं प्रथमेनैकस्तोमेन ६-२-२

प्रतीचीनस्तोमस्य बहिष्पवमानमभिजितो गायत्री ज्योतिष उत्तरस्य बृहती समानमितरं द्वितीयेनैकस्तोमेन षोडशाः षोडशिनोऽनुब्राह्मणं वा ६-२-३

ये व्युष्टिद्विरात्रस्याहनी ते आङ्गिरसद्विरात्रस्यो त्तरादह्न ऋषभजराबोधीये उद्धरति समन्तदैर्घश्रवसे अन्तराथर्वणँ सँहितादुत्तरं जराबोधीयं विशोविशीयस्य लोके श्रुध्यं ६-२-४

याङ्गिरसद्विरात्रस्य पूर्वा सा चैत्ररथस्य तस्यायुष उक्थानि इति पूवमहः पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुत आ ते दक्षं मयोभुवँ शुध्यस्य लोके जराबोधियं नार्मेधाद्रात्रिमुपयन्त्यथ यदेव द्विदिवसस्योत्तममहस्तदे-तदित्युत्तरम् ६-२-५

ये चैत्ररथस्याहनी ते कापिवनस्य त्रिवृत्पञ्चदशोऽग्निष्टोमः पूर्वमहरायुरतिरात्र उत्तरम् ६-२-६

आभिप्लविकस्य प्रथमस्याह्न आज्यबहिष्पवमानं मध्यंदिनश्च रथंतरँ स्वारं च सौपर्णँ शग्ध्यू षु शचीपत इत्यभीवर्तः स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रँ स्वाशिरां चार्को ऽया पवस्व देवयुः पवते हर्यतो हरिरिति सफाक्षारे प्र सुन्वानायान्धस इति औदलं चर्तनिधनमाज्यदोहमभि प्रियाणीति वैखानसमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ६-३

उपो षु जातमप्तुरं दविद्युतत्या रुचा पवस्वेन्दो वृषा सुतो राजा मेधाभिरीयत इषे पवस्व धारया कया ते अग्ने अङ्गिरः पुरूरुणा चिद्धयस्ति तमिन्द्रं वाजयामसीयं वामस्य मन्मानो ऽस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं चाभि सोमास आयव इति गौतमं चान्तरिक्षं च दैर्घश्रवसं च द्विहिंकारं चायँ सोम इती-निधनमाज्यदोहमन्त्यँ स्वासु वामदेव्यं मो षु त्वा वाघतश्चनेति गायत्रपार्श्वमस्तावि मन्म पूर्व्यमिति संतनि श्रायन्तियस्यर्क्षु संकृति यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं चा ग्नेश्चार्को ऽभि द्युम्नं बृहद्यशः सखाय आ निषीदतेति वाचश्च साम शौक्तं च पर्यू ष्वित्यान्धीगवम् इन्द्राय सोम पातव इति यज्ञायज्ञीयं पवित्रं त इत्यरिष्टमन्त्यं विशोविशीयमग्निष्टोमसाम स्वास्वायुष उक्थानि ६-४

पवस्व वाचो अग्रिय एष देवो अमर्त्य एष धिया यात्यण्व्या होता देवो अमर्त्यो मित्रं वयँ हवामहे महाँ इन्द्रो य ओजसे न्द्रे अग्ना नमो बृहदुच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं च गौषूक्तं च जराबोधीयं चर्षभश्च पावमानः प्रत्नं पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यमित्युत्सेधः परीतो षिञ्चता सुतमित्याभीशवमाथर्वणं पृश्नि तिस्त्रो वाच इति त्रिणिधनमाज्यदोहमन्त्यं बृहच्च सत्रासाहीयं च श्यैतं च रौरवं च

परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं च हाविष्मतं च स सुन्वे यो वसूनां प्राणा शिशुर्महीनामिति दीर्घ श्रुध्ये अयं पूषा रयिर्भग इति निषेधश्च श्यावाश्वं च क्रौञ्चं च यज्ञायज्ञीयं च परि प्र धन्वेति वाजदावर्यो ऽया रुचेति नित्यवत्सा धर्ता दिव इति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम स्वासु ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् ६-५

पवस्व वाजसातय इति तिस्रोऽनुष्टुभश्चतस्रो गायत्रीः करोति पञ्चयौधाजये अन्तरा गौङ्गवमौदलाज्यदोहे गौतमँ समानमितरं प्रथमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-६-१

उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयते वृषा सोम द्युमाँ असीषे पवस्व धारयाभि सोमास आयव इति गौतममन्तरिद्मं दैर्घश्रवसं त एकर्चाः सन्तनि तिसृषु पौरुमद्गं गायत्रपार्श्वं मैधातिथं त एकर्चा द्विहिंकारं तिसृषु महानाम्न्यश्च वामदेव्यं च पार्थुरश्मं च श्रायन्तीयस्यर्क्षु संकृति समानमितरं मध्यमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-६-२

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतः पवमानस्य ते कवे गायत्रादुत्तरे चत्वार एकर्चा उत्तमं च बार्हतमनुष्टुभि त्रय एकर्चा उत्तमं तृचे समानामितर-मुत्तमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-६-३

प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रमेकस्यामाश्वमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां प्र सोम देववीतय इति गौङ्गवमेकस्यां पञ्चमेकस्यां यौधाजयमेकस्या-मौशनमौपगवमाष्टादँष्ट्रं प्रत्यस्मै पिपीषत इति नानदँ षोडशिसाम रात्रिः संधिः समानमितरं प्रथमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-७-१

उपो षु जातमप्तुरं दविद्युतत्या रुचे षे पवस्व धारया पर्यू ष्विति श्यावाश्वमिन्द्राय सोमपातव इत्यान्धीगवम्पवित्रं त इति यज्ञायज्ञीयम-न्त्यमुद्वँशीयस्य लोके तैरश्चयमुद्वँशीयँ षोडशिसाम रात्रिः संधिः समानमितरं द्वितीयेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-७-२

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुत आ ते दक्षं मयोभुवमुद्धरति जराबोधीयँ सतोबृहतीद्विपदातिच्छन्दसश्च प्रतिलोमं बार्हतान्ययं पूषा रयिर्भग इति दीर्घतमसश्चार्कः क्रौञ्चं च धर्ता दिव इति यज्ञायज्ञीयमन्त्यँ समानमितर-मुत्तमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-७-३

सांवत्सरिकस्य विषुवतो बहिष्पवमानमुभौ पर्यासावाश्वादुत्तरे सोमसाम च रोहितकूलीयं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सफा क्षारे समानमितरं प्रथमेनाश्वत्रिरात्रस्य ६-८-१

वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुनैते सोमा अभि प्रियँ सोमः पुनानो अर्षत्युत्ते शुष्मास ईरत इति पुरस्तात्पर्यासस्याहरत्यामहीयवादुत्तराण्या-शुभार्गवप्रभृतीनि षड् द्विहिंकारादुत्तराण्यच्छिद्रं च मैधातिथं च पौरुहन्मनमग्नेश्चार्कादुत्तराणि सुरूपप्रभृतीनि चत्वारि यज्ञायज्ञीयात्पूर्वाण्या-सितं च कौत्सं च शुद्धाशुद्धीयं च क्रौञ्चं च रयिष्ठँ समानमितरं मध्यमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्या ६-८-२

अष्टर्चादुत्तरन्नवमादह्नश्चतुरः षड्चानुपहरत्या ते दक्षं मयोभुवमिति पर्यास ऋषभात्पवमानादुत्तराणि सुरूपं चा दारसृञ्चे डानां च संक्षारः स्वारं च सैन्धुक्षितं पृश्निन उत्तरान्यर्कपुष्पं कौल्मलबर्हिषं देवस्थानँ हाविष्मता-दुत्तराणि शांमदप्रभृतीनि चत्वारि यज्ञायज्ञीयादुत्तरं यद्वाहिष्ठीयँ समानमितर-मुत्तमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-८-३

ये गर्गत्रिरात्रस्य प्रथमोत्तमे अहनी ते अन्तर्वसोः ६-९-१

उपो षु जातमप्तुरं दविद्युतत्या रुचा पवस्वेन्दो वृषा सुतो राजा मेधाभिरीयत एते असृग्रमिन्दवो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुनेषे पवस्व धारयाअथ यदेव छन्दोमपवमानस्य मध्यममहस्तदेतत्तस्य तृचक्लृप्त आर्भवो ६-९-२

यान्तर्वसोः प्रथमा सा पराकस्य ६-९-३

वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुनेति पुरस्तात्पर्यासस्या-हरत्यामहीयवादुत्तरे आशु च भार्गवं मार्गीयवं चा ग्नेश्चार्कादुत्तरे सुरूप भासे यज्ञायज्ञीयात्पूर्वे आसित कौत्से समानमितरं मध्यमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य ६-९-४

व्युष्टेरुत्तरस्याह्नो बहिष्पवमानमथ यदेव छन्दोमपवमानस्योत्तममहस्ततेतत्तस्य शशकर्णक्लृप्ता बृहती ६-९-५

उपास्मै गायता नरो बभ्रवे नु स्वतवसे प्र यद्गावो न भूर्णय आशुरर्ष बृहन्मते पवमानस्य ते कवे ऽग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गयत्रं चाश्वं च जराबोधीयं चाशु भार्गवं प्र सोम देववीतय इति पञ्चं गौङ्गवं यौधाजयमौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्र सँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सफपौष्कले प्र सुन्वानायान्धस इत्यौदलं गौतममाकूपारमभि प्रियाणीति द्वीडः पदस्तोभोऽन्त्यो यज्ञायज्ञी-यमग्निष्टोमसाम ७-१

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुना सोमः पुनानो अर्षति पवमानस्य ते वयमग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च हाविष्मतं चाजिगं च स्वारं च सौपर्नं पुनानः सोम धारयेत्यायस्ये अन्तरा दैर्घश्रवसं वृषा शोन इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छन्दसं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च स्वाशिरां चार्कस्त्वँ ह्यङ्ग दैव्य पवस्व देववीतय इति शङ्कसुज्ञाने अयं पूषा रयिर्भग इत्यासितं द्वे क्रौञ्चे वृषा मतीणां पवत इति चतुरिडः पदस्तोभोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामौ शनँ सौभरमाष्टादँष्ट्रम् ७-२

दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयते ऽसृक्षत प्र वाजिन एते सोमा अभि प्रियमिषे पवस्व धारयाग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं च क्षुल्लकवैष्टम्भमैडँ सौपर्णमभि सोमास आयव इति गौतमं चान्तरिक्षं च मैधातिथं च द्विहिंकारं च तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो ऽभि त्वा वृषभा सुत इति रथंतरं कस्तमिन्द्र त्वावसविति

वामदेव्यँ श्रायन्तीयं च रौरवं च तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रं चाग्नेश्चर्क श्रा सोता परि षिञ्चत सखाय श्रा नि षीदतेति वाचश्च साम शौक्तं च सुतासो मधुमत्तमा इति त्वाष्ट्रीसामनी स्वारे श्रन्तरान्धीगवं पवित्रं त इति षडिडः पदस्तोभोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामा युष उक्थानि ७-३

पवमानो श्रजीजनदेष देवो श्रमर्त्य एष धिया यात्यराव्या ते दत्तं मयोभुवँ होता देवो श्रमर्त्यो यदद्य सूर उदिते महाँ इन्द्रो य श्रोजसेयं वामस्य मन्मनो ऽस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रमामहीयवँ सत्रासाहीयं परीतो षिञ्चता सुतमिति पृश्नि चाथर्वणं चाभीशवं चोत्सेधश्चायँ सोम इतीहवद्वासिष्ठमन्त्यं यज्ञायथा श्रपूर्व्येति बृहदेदु मधोर्मदिंतरमिति वामदेव्यं त्रैशोकं च समन्तं च परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं च गौषूक्तं च स सुन्वे यो वसूनां प्राण शिशुर्महीनामिति दीर्घ वारवन्तीये पुरोजिती वो श्रन्धस इति निषेधश्च श्यावाश्वं च परि प्र धन्वेति दीर्घतमसोऽर्को धर्ता दिव इत्यष्टेडः पदस्तोभोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वं त्रैककुभं नार्मेधं गौरीवितँ षोडशिसाम रात्रिः संधिः ७-४

उपो षु जातमप्तुरमित्यनुरूपो नौधसं ब्रह्मसाम सुज्ञानस्य लोके पौस्कलं प्र सुन्वानायान्धस इत्यौदल गौतमे समानमितरं प्रथमेनाह्नाभिप्लविकेन ७-५-१

श्रजिगक्रौञ्चे उद्धरति स्वे उष्णिक्ककुभौ स्वासु यामँ समानमितरं द्वितीयेनाह्ना चतुर्वीरस्या ७-५-२

श्रसृत्तत प्र वाजिन इत्युद्धरत्यग्नेरर्कादुत्तरमैडँ सैन्धुत्तितमभ्यासवतस्त्वाष्ट्रीसाम्नो लोके त्रिणिधनं त्वाष्ट्रीसाम स्वास्वरिष्टँ समानमितरं तृतीयेनाह्ना चतुर्वीरस्य ७-५-३

वारवन्तीयस्य लोके श्रुध्यं विपरिहरत्यानुष्टुभे द्विपदासु वारवन्तीयं दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यः समानमितरमुत्तमेनाह्ना चतुर्वीरस्य ७-५-४

या जामदग्न्यस्य प्रथमा सा सँसर्पस्य ७-६-१

नवर्चसौपर्णे उद्धरति परीतो षिञ्चता सुतमिति बार्हदुक्थं च दैर्घश्रवसं चा यास्ये समानमितरं द्वितीयेनाह्ना जामदग्न्यस्य ७-६-२

द्वादशाहिकस्य तृतीयस्याह्न आज्यबहिष्पवमानं गायत्री च समानमितरं तृतीयेनाह्ना जामदग्न्यस्य ७-६-३

उद्धरति पर्यासं व्रात्या गायत्री पुनानः सोम धारयेति बृहती गौषूक्तादुत्तरं वारवन्तीयं पुरोजिती वो अन्धस इति निषेधः श्यावाश्वं त्वाष्ट्रीसामा हरति द्विपदातिच्छन्दसः समानमितरमुत्तमेनाह्ना जामदग्न्यस्य ७-६-४

प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रमेकस्यामाश्वमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां प्र सोम देववीतय इति यौधाजयं तिसृषु समानमितरं प्रथमेनाह्ना सँसर्पस्य ७-७-१

पुनानः सोम धारयेत्यायस्ये समानमितरं द्वितीयेनाह्ना सँसर्पस्य ७-७-२

सैन्धुक्षितान्धीगवे उद्धरति समानमितरं तृतीयेनाह्ना सँसर्पस्य ७-७-३

जराबोधीयवारवन्तीये उद्धरति द्विपदातिच्छन्दसश्च परीतो षिञ्चता सुतमिति पृश्नि आभीशवमाथर्वणं ज्योतिष्टोम्यनुष्टुप् समानमितरमुत्तमेनाह्ना सँसर्पस्य ७-७-४

वैश्वामित्रो द्व्यहो जराबोधीयस्य लोके सोमसाम स्वाशिरामर्कस्य मौक्षँ सौभरस्यौपगवं ७-८-१

द्वादशाहिकं तृतीयमहर्वैरूपस्य लोके रथंतरं पाष्ठौहस्याग्नेरर्को गौरीवितस्य त्वाष्ट्रीसाम तस्यैतस्य त्र्यहस्याभ्यासङ्गः स्वदिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्र साँहिते तृचयोर्गौतमं तृच आसितं तृचे वाचश्च साम शौक्तं तृचयोः ७-८-२

पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमीदभि प्र यद्गावो न भूर्णय आशुरर्ष बृहन्मते हिन्वन्ति सूरमुस्त्रयोऽग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि पवस्व दक्षसाधन इति गयत्रमदारसृत्सत्रासाहीयं तवाहँ सोम रारणेत्याष्टादँष्ट्रमा-भीशवँ स्वःपृष्ठमाङ्गिरसमु हु वा अस्येति वासिष्ठमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च पृश्नि च परि प्रिया दिवः कविरिति गायत्रँ स्वाशिरामर्को बृहद्भारद्वाजं त्वँ ह्यङ्ग दैव्य सोमः पुनान ऊर्मिणेति बृहत्क क्रोशे पुरोजिती वो अन्धस इति नानदं त्वाष्ट्रीसामा थर्वणं प्रो अयासीदिति लौशमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम सैन्धुक्षितँ सौभरमुद्वँशीयम् ७-९

पवमानस्य विश्वविदसृक्षत प्र वाजिन एष देवो अमर्त्य एष धिया यात्यण्व्याते दक्षं मयोभुवँ होता देवो अमर्त्यः पुरूरुणा चिद्धयस्त्युत्तिष्ठन्नोजसा सह यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजास्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च र्षभश्च पवमानः परीतो षिञ्चता सुतमिति परीतो षिञ्चता सुतमिति वाम्रं च मानवं चा नूपं चो त्सेधश्चा यँ सोम इती हवद्वासिष्ठमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च श्रायन्तीयं च वैयश्वं च परि स्वानो गिरिस्था इति गायत्रं गौषूक्तं वारवन्तीयँ स सुन्वे यो वसूनां प्राणा शिशुर्महीनामिति दीर्घ श्रुध्ये सोमाः पवन्त इन्दव इति श्यावाश्वा न्धिगवे निषेधः परि प्र धन्वेति वाजदावर्यो ऽया रुचेति नित्यवत्सा धर्ता दिव इति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम चातुर्वीरोऽतिरत्रः षोडशिमान् ७-१०

एष एव चतुरहो यो देवानां पञ्चरात्रस्यानभ्यासक्तः पुनर्जराबोधीयँ स्वं लोक-मेति चतुर्थादह्न उत्तरँ षड्चँ सत्रासाहीयमाभीशवं बृहद्भारद्वाजमाथर्वणं तान्युद्धरति ७-११-१

पवमानस्य विश्वविद् यत्सोम चित्रमुक्थ्यमसृक्षत प्रवाजिन उत्ते शुष्मास इरत आ ते दक्षं मयोभुवमिन्द्रग्नि युवामिम इत्यैन्द्राग्नमृषभजराबोधीये उद्धरत्युत्सेधस्य लोकेऽग्नेस्त्रिणिधनमसाव्यँशुर्मदायेति गायत्रं च गौषुक्तं च पवस्व वाजसातय इति श्यावाश्वा न्धीगवे उद्धरति द्विपदातिच्छन्दसः समानमितरमुत्तमेनाह्ना देवानां पञ्चरात्रस्य ७-११-२

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौरुक्थ्यो महाव्रतं गौरुक्थ्य आयुरतिरात्र एकाहक्लृप्ताः ७-११-३

पृष्ठ्यः षडहः समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव तस्यो पास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवमानस्य ते कव इति प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानमौदलमासितं त्वाष्ट्रीसामा विक्लृप्तं चतुर्थमहस्त्वाष्ट्रीसाम क्रौञ्चमेते स्वराः पृष्ठ्यस्य गौरीवितलोक उद्वँशपुत्राद्रात्रिमुपयन्ती ति यदि व्यूढः ७-१२-१

अथ यदि समूढ एतदेव प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानमेते स्वरा द्वितीयस्याह्नो वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं पञ्चमस्याह्नः पार्थस्य लोक आकूपारं यन्नवमेऽहनि सांवत्सरिकः समूढ उत्तरस्य त्र्यहस्याविक्लृप्ता बृहत्यः सर्वस्य षडहस्यै ७-१२-२

एष एव त्र्यहो य ऋतूनां यथा व्यूढे तृतीयस्याह्नो वैरूपस्य लोके रथंतरँ सुतासो मधुमत्तमा इति त्रीणि त्वाष्ट्रीसूमान्यैडं मध्ये स्वारे अभितो बृहत्तिसृषु ज्योतिर्गौरायुरतिरात्र एकाहक्लृप्ताः ७-१२-३

एष एव पञ्चाहो य ऋतूनाँ समूढोऽभ्यासक्तो बृहद्रथंतरपृष्ठः प्रथमस्याह्नः स्वादिष्ठार्भवीया द्वितीयस्याह्नो वासिष्ठमन्त्यँ स्वस्थाने पार्थं चतुर्थस्याह्न और्णायवस्योपरिष्टाद्बृहद्भारद्वाजमान्धीगवस्य शुद्धाशुद्धीयमुद्धरति षोडशिनं पञ्चमस्याह्नः संतनिनि उपरिस्तादैडं च सैन्धुक्षितं गौसूक्तं च ७-१२-४

विश्वजिदतिरात्रः ७-१२-५

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेवै काहिकं व्रतं तस्य ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् ७-१३-१

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव सप्तदशं व्रतं तस्योपास्मै गायता नरः पवस्व वाचो अग्रियो दविद्युतत्या रुचोत्ते शुष्मास ईरते पवमानस्य ते कव इति बहिष्पवमानमुत्तरे गायत्र्या उद्धरति पूर्वे अनुष्टुभः

समानमितरं पूर्वेण व्रतेन तस्य स्तोमान्वयीन्युक्थान्येकविँशः षोडशि ७-१३-२

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव छन्दोमपवमानं व्रतं तस्य पवमानस्य ते वयमिति चतुर्ऋचस्य लोके तृचं विपरिहरति सत्रासाहीयजराबोधीये आशु च भार्गवं मार्गीयवं च सौमित्रं चैटतं च यौधाजयादुत्तराणि बार्हदुक्थं च द्वैगतं च पौरुहन्मनं च स्वाशिरामर्कादुत्तराणि शांमदप्रभृतीनि चत्वार्यान्धीगवादुत्तरान्याकूपारं च साध्रं च स्वासु धर्म समानमितरं प्रथमेन व्रतेन सप्तरात्रिकेण ७-१३-३

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव तस्याभ्यासक्तः पञ्चाहो यथा पृष्ठ्यावलम्बे चतुर्थस्याह्न एकविँशः षोडशी पञ्चमस्याह्नः पार्थस्य लोक आकूपारं वात्रेयं वे ति यदि समूढो ऽथ यदि व्यूढश्चतुर्थस्याह्नः शुद्धाशुद्धीयस्य लोक आकूपारं पञ्चमस्याह्नः पार्थस्यात्रेयं पार्थं वैव छन्दोमवतो व्रतस्य बहिष्पवमानँ सप्तदशं व्रतँ समानमितरं ७-१३-४

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौरुक्थ्य आयुरुक्थ्योऽभिजिदग्निष्टोमो विश्वजिदग्निष्टोमः सर्वजिदग्निष्टोमः सर्वस्तोमोऽतिरात्र एकाहक्लृप्ताः ७-१३-५

या देवानां पञ्चरात्रस्य प्रथमा सा जनकलप्तरात्रस्यानभ्यासक्ता ७-१४-१

स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो वृषा पवस्व धारयेति गायत्रँ हाविष्मतम् आजिगं त एकर्चाः पुनानः सोम धारयेति त्रिणिधनमायास्यं तिसृषु मौक्षस्य लोके स्वाशिरामर्क औपगवस्य सौभरँ समानमितरं द्वितीयेनाह्ना देवानां पञ्चरात्रस्य ७-१४-२

स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यास उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं क्षुल्लकवैष्टम्भँ स्वारँ सौपर्णं त एकर्चा अभि सोमास आयव इत्यन्तरिक्षं तिसृषु महावैष्टम्भस्य लोके श्रायन्तीयँ समानमितरं तृतीयेनाह्ना देवानां पञ्चरात्रस्य ७-१४-३

स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रमदारसृत्सत्रासाहीयं त एकर्चास्तवाहँ सोम रारणेति स्वःपृष्ठमाङ्गिरसं तिसृषु स्वाशिरामर्कस्य लोके गौषूक्तं लौशस्य दीर्घतमसोऽर्कः सौभरस्य त्रैककुभँ समानमितरं चतुर्थेनाह्ना पञ्चशारदीयस्य ७-१४-४

विश्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमानेकाहक्लृप्ताः ७-१४-५

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढोऽनभ्यासक्तो बृहद्रथंतरपृष्ठ्यश्चतुर्थस्याह्नः प्रत्यस्मै पिपीषत इति गौरीवितँ षोडशिसाम षष्ठस्याह्नो रेवतीनां लोके दार्ढच्युतं विपरिहरत्यौद्दणोरन्ध्रे विश्वजिदतिरात्रः ७-१५-१

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेवै काहिकं व्रतं ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रोऽषोडशिकः ७-१५-२

एष एव षडहो य ऋतूनाँ समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव ज्योतिर्गौरायुरतिरात्र एकाहक्लृप्ताः ७-१५-५

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौर् उक्थ्य आयुरुक्थ्यस्तस्यायुषः पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्यामान्धीगवमेकस्यामाकूपारमेकस्यां बृहत्तिसृषु बृहन्निधनं वार्कजम्भं पृष्ठ्यावलम्बस्य पञ्चाहो विश्वजिदतिरात्रो विश्वजिदतिरात्रः ७-१५-४

अग्न आयूँषि पवस इत्यनुरूपः शग्ध्यू षु शचीपत इत्यभीवर्तो ब्रह्मसाम प्र सुन्वानायान्धस इत्यौदलदैवोदसे अभि प्रियाणीति यज्ञायज्ञीयमन्त्यं नमस्ते अग्न ओजस इति जराबोधीयमग्निष्टोमसाम स्वासु वा समानमितरं प्रथमेनाह्ना जनकस्य सप्तरात्रस्य ८-१-१

वृषा मतीनां पवत इति यज्ञायज्ञीयमन्त्यँ सौभरमग्निष्टोमसाम स्वासु समानमितरं द्वितीयेनाह्ना देवानां पञ्चरात्रस्य ८-१-२

दविद्युतत्या रुचै ते असृग्रमिन्दव इषे पवस्व धारयाग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रमेकस्यां वैरूपमेकस्याँ सौमित्रमेकस्यामा सोम स्वानो अद्रिभिरित्यन्तरिक्षं तिसृषु तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च रौरवं च तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रं च क्षुल्लकवैष्टम्भं चा-सोता परिषिञ्चत सखाय आ निषीदतेति वाचश्च साम शौक्तं च सुतासो मधुमत्तमा इति त्वाष्ट्रीसाम चान्धीगवं च पवित्रं त इति यज्ञायज्ञीयमन्त्यँ श्रुध्यमग्निष्टोमसाम स्वासु ८-२

पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमीदभि राजा मेधाभिरीयते तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं हिन्वन्ति सूरमुस्रयो ऽग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं च त्वाष्ट्रीसाम च यदीङ्खयन्तीरित्यभि सोमास आयव इत्याष्टादँष्ट्रं चाथर्वणं चाभीशवं च स्वःपृष्ठमाङ्गिरसमु हु वा अस्येति वासिष्ठमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च वयमेनमिदा ह्य इति वासिष्ठँ स्वासु पृश्नि परि प्रिया दिवः कविरिति गायत्रं चौर्णायवं च त्वँ ह्यङ्ग दैव्य सोमः पुनान ऊर्मिणेति बृहत्क क्रोशे पुरोजिती वो अन्धस इति यज्ञायज्ञीयं च क्षुल्लककालेयं च प्र त आश्विनीः पवमान धेनव इति लौशमन्त्यं विशोविशीयमग्निष्टोमसाम स्वासु ८-३

पवमानस्य विश्वविद्यत्सोम चित्रमुक्थ्यं प्र यद्गावो न भुर्णय आशुरर्ष बृहन्मते यास्ते धारा मधुश्चुतोऽग्ने स्तोमं मनूमह इति होतुराज्यँ स्वान्युत्तरानि अर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्रँ यग्वँ शाकलँ सोम उ ष्वाणः सोतृभिरिति वाम्रमनूपमग्नेस्त्रिणिधनमभि त्रिपृष्ठमिति संपान्त्या रथंतरं च वामदेव्यं चे न्द्रमिद्देवतातये त्वमिन्द्र यशा असीति यौक्तश्रुचं च द्विहिंकारं चासा-व्यँशुर्मदायेति गायत्रं च गौषूक्तं चाभि द्युम्नं बृहद्यशः प्राणा शिशुर्महीनामिति च्यावन वार्शे पवस्व वाजसातय इति यज्ञायज्ञीयं च रयिष्ठं च गोवित्पवस्वेति द्व्यभ्याघातं लौशमन्त्यमग्निं नर इति बृहदाग्नेयमग्निष्टोमसाम तृतीयस्याह्न उक्थानि ८-४

असृक्षत प्र वाजिन एतमु त्यं दश क्षिपो बभ्रवे नु स्वतवस इति षड्चस्य

तृचमुत्ते शुष्मास ईरत एते सोमा असृक्षत यमग्ने पृत्सु मर्त्यमिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रं चादारसृच्च परीतो षिञ्चता सुतमिति शौक्तं च यशश्चाभीशवं च प्रतोदश्च साकमुक्ष इतीहवद्वासिष्ठमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्रायन्तीयं च पृष्ठं च त्वँ सोमासि धारयुरिति गयत्रं चाश्वसूक्तं च स सुन्वे यो वसूनां तं वः सखायो मदायेति दीर्घं च कार्णश्रवसं च सोमाः पवन्त इन्दव इति क्रौञ्चे त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिर इति मरुतां धेन्वन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ८-५

ये सोमासः परावत्यमित्रहा विचर्षणिः प्र स्वानासो रथा इवासृग्रमिन्दवः पथा ते दक्षं मयोभुवँ होता देवो अमर्त्यः प्र वो मित्राय गायतेन्द्रा याहि चित्रभानविन्द्राग्नी रोचना दिवो ऽध्वर्यो अद्रिभिः सुतमिति गायत्रं च मार्गीयवं चैडं च सौपर्णँ रोहितकूलीयं च तवाहँ सोम रारणेति पौरुहन्मनं च द्वैगतं च गौङ्गवं च द्विनिधनं चायस्यं प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वाराहमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च वाशं च वैयश्वं च पवस्व देव आयुषगिति गायत्रँ स्वाशिरां चार्क ऐडँ सैन्धुक्षितमेष स्य धारया सुतो गोमन्न इन्द्र अश्ववदिति शार्कर त्रैते पुरोजिती वो अन्धस इति क्रौञ्चं गौतमं यज्ञायज्ञीयं प्रो अयासीदित्यैडं यज्ञसारथ्यन्त्यमा ते अग्न इधीमहीति स्रौग्मतमग्निष्टोमसाम ८-६

पवमान असृक्षतापघ्नन्पवते मृधः पवस्व देववीरति सना च सोम जेषि च तरत्स मन्दी धावत्यया वीती परि स्रव विश्वेभिरग्ने अग्निभिर्यदस्य सूर उदिते महाँ इन्द्रो य ओजसा तोशा वृत्रहणा हुव इन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति दार्ढच्युतपञ्चमानि मृज्यमानः सुहस्त्येति गोष्ठपञ्चमानि हा उ हु वा इ शिशुमिति वासिष्ठमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च वैखानसं च परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं च त्रीणि च वैदन्वतानि त्वँ ह्यङ्ग दैव्य पवस्व देववीतय इति सौपर्णं च वैश्वमनसं च परि त्यँ हर्यतँ हरिमित्याकूपारं च त्वाष्ट्रीसाम च यज्ञायज्ञीयं च यद्वाहिष्ठीयं च धर्ता दिव इति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो ऽग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा इति रायोवाजीयमग्निष्टोमसाम सैन्धुक्षितं त्रैककुभमुद्वँशीयम् ८-७

उपो षु जातमप्तुरमेष देवो अमर्त्य एष धिया यात्यण्व्यैष कविरभिष्टुत उप त्वा

रण्वसंदृशमा नो मित्रावरुणा तमिन्द्रं वाजयामसीन्द्राग्नी ग्रा गतँ सुतमुच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं चामहीयवं चा जिगं चाभीकं च पुनानः सोम धारयेति पौरुमद्गं चाष्कारणिधनं च काण्वं मैधातिथं चो त्सेधश्चौ शनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च नैपातिथं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चा ग्नेश्चार्को भि द्युम्नं बृहद्यश इन्द्रमच्छ सुता इम इत्यैशिरं च रोहितकूलीयं चाभी नो वाजसातममिति श्यावाश्वं च निषेधश्च साध्रं च यज्ञायज्ञीयं च कावमन्त्यमिमँ स्तोममर्हते जातवेदस इति समन्तमग्निष्टोमसाम ८-८-१

विश्वजिदतिरात्रः ८-८-२

या बृहस्पतिसवस्य सा कुसुरुबिन्दस्य प्रथमा तस्यै जनुषैकर्चौ ८-९-१

हाविष्मतस्य लोके यौक्ताश्वँ स्वाशिरामर्कस्य हाविष्मतँ शङ्कसुज्ञानयोः सत्रासाहीयश्रुध्ये उद्धरत्युक्थानि समानमितरं द्वितीयेनाह्ना जनकसप्तरात्रस्य ८-९-२

या पूर्वा सोत्तरा ८-९-३

पवस्वेन्द्रमच्छेति सत्रासाहीय श्रुध्ये वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वँ सौभरग्राष्टादँष्ट्रमित्युक्थानि समानमितरं द्वितीयेनाह्ना त्रिककुभः ८-९-४

एते ग्रसृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयत इति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचे जनुषैकर्चयोः सफपौष्कले तृतीयस्याह्न उक्थानि समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ८-९-५

या पूर्वा सोत्तरा ८-९-६

तीव्रसुत ग्राज्यबहिष्पवमानं मध्यंदिनश्च सँहितस्य लोकेऽग्नेर्रकः समानमितरमेतस्यैव राथंतरेण पञ्चदशेन ८-९-७

द्वितीयस्य स्वरसाम्न आज्यबहिष्पवमानं बृहती च पवमानस्य ते वयमिति पर्यासो मौक्षस्य लोके स्वाशिरामर्कः समानमितरमेतस्यैव बार्हतेन पञ्चदशेन ८-९-८

या पूर्वा सोत्तरा तस्याग्नेरर्कस्य लोके सँहितं कावस्य दीर्घतमसोऽर्क उद्वँशियान्तान्युक्थानि ८-९-९

एकविँशोऽतिरात्रो य एकस्तोमानामुत्तमस्तस्य स्तोमान्वयी षोडशी ८-९-११

पृष्ठ्यावलम्बस्य पञ्चाहः प्रथमस्याह्नः प्रत्नवद्बहिष्पवमानम्पञ्चमस्याह्नो ऽसृक्षतेत्यनुरूपो ८-१०-१

ये सोमासः परावतीति प्रतिपदृतावाणं वैश्वानरमिति होतुराज्यं कराबरथंतरस्य लोके सोमसाम प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वाराहमन्त्यमत्रेयँ स्वरः प्रो अयासीदित्यैडं यज्ञसारथ्यन्त्यँ समानमितरँ सप्तमेनाह्ना द्वादशाहस्य ८-१०-२

हिन्वन्ति सूरमुस्त्रय इति प्रतिपद्विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिति होतुराज्यमु हु वा इ शिशुमिति वासिष्ठमन्त्यँ कौत्सँ स्वरो हा उ धर्तेत्यैडँ शार्गमन्त्यँ समानमितरमष्टमेनाह्ना द्वादशाहस्यो ८-१०-३

उपोषु जातमप्तुरमिति प्रतिपदुप त्वा रणवसंदृशमिति होतुराज्यँ हा उ हु वा अक्रानिति वासिष्ठमन्त्यं परि त्यं हर्यतँ हरिमिति गौरीवितलोक आसितमेकस्यां दीर्घतमसोऽर्क एकस्यामाकूपारमेकस्यां यत्स्वयोन्यसावि सोमो अरुषो वृषा हरिरित्यैडं यामँ समानमितरं नवमेनाह्ना द्वादशाहस्य ८-१०-४

अन्तरोत्सेधनिषेधौ मैधातिथआ जागृविरित्यौशनमन्त्यँ स्वासु रथंतरवामदेव्ये परि प्र धन्वेति वाजजित्सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम समानमितरं दशमेनाह्ना द्वादशाहस्य ८-१०-५

विश्वजिदतिरात्रः ८-१०-६

त्रिष्टोमोऽग्निष्टोमोऽयमेव तस्य सवनभाज स्तोमाः समावद्भाजो वा ८-११-१

ज्योतिरुक्थ्यस्तस्य साहस्त्रं बहिष्पवमानं यथा प्रथमस्य सँहितस्य लोके मौक्षं नार्मेधस्याष्टादँष्ट्रमुद्धरति रात्रिँ समानमितरं द्वितीयेनैकस्तोमेन ८-११-२

या पूर्वा सोत्तरा ८-११-३

गौरुक्थ्यो ८-११-४

अभिजिदग्निष्टोमस्तस्याभिजितः पुनानः सोम धारयेत्यभीवर्तस्तिसृषु रौरवमेकस्यां कण्वरथंतरमेकस्यां मैधातिथमेकस्यां यौधाजयं तिसृषु यद्यु वै कण्वरथंतरं तृचस्थं चिकीर्षेदभीवर्तकण्वरथंतरे अन्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत्कण्वरथंतरयौधाजये वा समानमितरं ८-११-५

या पूर्वा सोत्तरा ८-११-६

विश्वजिदग्निष्टोम आयुरुक्थ्यो विश्वजिदग्निष्टोमः सर्वस्तोमोऽतिरात्र एकाहक्लृप्ताः ८-११-७

पृष्ठ्यावलम्बस्य पञ्चाहः पृष्ठ्यस्तोमस्य षष्ठमहर्वैदन्वतेभ्य उत्तरम्पयः षट्त्रिँशं तृतीयसवनँ सोक्थं त्रयश्छन्दोमा एवमेव समूढाः पुनः कण्वरथंतरँ स्वं लोक-मेति चतुष्टोमयोः पूर्वो विश्वजिदतिरात्रो विश्वजिदतिरात्रः ८-११-८

द्वादशाहस्य षोडशिमन्तावतिरात्रौ ९-१-१

त्रयोदशरात्रे प्रथमस्य छन्दोमस्य कण्वरथंतरस्य लोके सोमसाम पुनानः सोम धारयेत्येतत् ९-१-२

सांवत्सरिकं व्रतँ सत्रेषु ९-१-३

यत्रातिरात्रात्पृष्ठ्यमुपयन्ति प्रथमस्याह्नोऽस्यप्रत्नानुरूपो यत्र वा त्रिकद्रुकेभ्यो ९-१-४

यत्र ज्योतिर्गौरायुस्त्र्यह ऐकाहिकास्ते गौरीवितस्वरा एत एवावृत्ता यत्रायुर्गौर्ज्योतिरतिरात्रः ९-१-५

एते एव गोश्चायुषी रात्रिसत्रेष्वन्यत्र यमातिरात्राभ्यश्च सम्वत्सरसंमिताभ्यश्च ९-१-६

क्लृप्तं प्रथमं पञ्चदशरात्रं ९-१-७

द्वितीयस्य पञ्चदशरात्रस्यातिरात्रस्त्रिवृदग्निष्टुदग्निष्टोमो यस्य वायव्यास्वग्निष्टो-मसाम तस्याग्निः प्रत्नेन जन्मनेति होतुराज्यं गौरीवितमनुष्टुभि ९-१-८

उएष एवोत्तरासु तस्य स्वान्याज्यानि ९-१-९

क्लृप्तमा सप्तदशरात्रात् ९-१-१०

सप्तदशरात्रे चत्वार्याभिप्लविकान्यहानि श्यैतनौधससामानि पौष्कलश्रुध्यौ-ष्णिहानि प्रथमस्याह्न एषप्रत्नानुरूपः पञ्चमस्याह्नो द्वे सवने षष्ठस्य तृतीयसवनं तस्य नौधसं ब्रह्मसाम श्रुध्यमुष्णिहि यजिष्ठं त्वा ववृमह इत्यैध्मवाहं त्रैककुभं नार्मेधमैध्मवाहँ सौश्रवसं मारुतमिति वा ९-२-१

यत्रातिरात्रादभिप्लवमुपयन्ति प्रथमस्याह्न एषप्रत्नानुरूपो यत्र वा त्रिकद्रुकेभ्यो यत्राभिप्लवो रात्रिसत्रेषु श्यैतनौधसब्रह्मसाम पौष्कलश्रुध्यौष्णिहोऽन्यत्र संवत्सरसंमिताभ्यः क्लृप्तमा विँशतिरात्रात् ९-२-२

विँशतिरात्रे सांवत्सरिकौ विश्वजिदभिजितावभितो यथा पूर्दशरात्र एवं बृहती ९-३-१

पूर्वस्यैकविँशतिरात्रस्याषोडशिकावतिरात्रावभितः षोडशिमान्मध्ये सर्वे वा-षोडशिकाः सर्वे त्वेव षोदशिमन्तः ९-३-२

उत्तरस्यैकविँशतिरात्रस्य संवत्सरक्लृप्तान्यहान्यनुक्लृप्ताभीवर्तकालेयः पृष्ठ्यः श्यैतनौधसब्रह्मसामानः स्वरसामानः पौष्कलश्रुध्यौष्णिहा विशुवतः सामतृचस्य लोक आभीशवँ श्रायन्त इव सूर्यमिति विकर्णँ समानमितरं ९-३-३

क्लृप्तमा सँसद्यः ९-३-४

सँसदमतिरात्रः पृष्ठ्यस्तोमः षडहः प्रथमस्याह्न एषप्रत्नानुरूपो गौरीवितमनुष्टुभ्यन्वहमविक्लृप्तं चतुर्थमहः पञ्चमस्यह्न आकूपारस्य लोके त्वाष्ट्रीसाम यद्द्व्यनुतोदं ९-३-५

पवस्वेन्दो वृषा सुत एते असृग्रमिन्दव उत नो गोषणिं धियँ शशमानस्य वा नर उप नः सूनवो गिरः प्र स्वानसो रथा इवा-सृग्रमिन्दवः पथा पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे स्वान्याज्यानि पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रं चामहीयवं चै डं च सौपर्णँ रोहितकूलीयं च संतनि पुनानः सोम धारयेति समन्तं च कन्वरथंतरं च दैर्घश्रवसं च बार्हदुक्थं च यौधाजयँ स्वमन्त्यँ स्वानि पृष्ठानि पवमानो अजीजनदिति गायत्र सँहिते जराबोधीयं च सौश्रवसं च स्वे उष्णिक्ककुभावभी नो वाजसातममिति गौरीवितं च कार्तयशं च श्यावाश्वा न्धीगवे अञ्जत इति कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ९-४

उपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं बभ्रवे नु स्वतवस एते सोमा अभि प्रियँ सोमः पुनानो अर्षति पवमानस्य ते कवे ऽग्न आ यहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च सोमसाम चाशु च भार्गवं मार्गीयवं प्र सोम देववीतय इति पज्रं च द्वैगतं च पौरुहन्मनं च हारायणं च

यौधाजयमौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयति गायत्र सँहिते काद्मीवतं च भासं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सफाद्मारे प्र सुन्वानायान्धस इति गौरीवितं च पदनिधनं च शुद्धाशुद्धीयम् श्रौदल गौतमे कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ६-५

एष उ स्य वृषा रथ एष वाजि हितो नृभिरिति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चे यौक्ताश्वादुत्तरे सुरूपं चर्षभश्च पावमान श्रायास्याभ्यां पूर्वे पृष्ठकौल्मलबर्हिषे वृषा शोण इति पार्थमन्त्यमेष स्य धारया सुत पवस्व देववीतय इति शङ्कुसुज्ञाने गौरीवितादुत्तरे यद्वाहिष्ठीया सिते समानमितरं द्वितीयेनाह्ना द्वादशाहस्य ६-६-१

उत्ते शुष्मासो श्रस्थुरिति पुरस्तात्पर्यासस्य चतुर्ऋचमथैतदेव तृतीयम-हस्तृचक्लृप्तमेकविँशं ६-६-२

प्रज्ञत उत्तरस्त्र्यहो श्रथैतदेव त्रयस्त्रिँशमहरनिरुक्तमाहरति तस्य कण्वरथंतरस्य लोक वाशं पार्थस्यौशनं बृहतो रथंतरँ श्यैतस्य नौधसँ श्रुध्यस्य पौष्कलं ६-६-३

पृष्ठ्य स्तोमः षडह श्रावृत्तः ६-६-४

त्रिवृदहरनिरुक्तं तस्य पवस्वेन्दो वृषा सुत उत नो गोषणिं धियँ शशमानस्य वा नर उप नः सूनवो गिरः पवमानस्य ते कव इति बहिष्पवमानं पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रमेकस्यामामहीयवमेकस्यामैडँ सौपर्णमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति यौधाजयं तिसृषु श्यावाश्वस्य लोके गौरीवितँ समानमितरमुपहव्येन सर्वं त्रिवृत् ६-६-५

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमस्तस्यानुष्टुब्यथर्षभस्य ६-६-६

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः समानमितरम् ६-६-७

क्लृप्तमा नानाब्रह्मसामभ्यः ९-६-८

नानाब्रह्मसाम्नामतिरात्रस्त्रयः पञ्चाहाः पञ्चाहक्लृप्ता नानाब्रह्मसामानः प्रथमस्य पञ्चाहस्य यथालोकं बृहद्रथंतरे नौधसँ श्यैतं महावैष्टम्भं १८ त्रैशोकमुभयँ शृणवच्च न इति वाशमेतानि ब्रह्मसामानि द्वितीयस्य पञ्चाहस्यान्योन्यस्य लोकं बृहद्रथंतरे त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वित्यभीवर्तस्त्वामिदा ह्यो नर इति मानवं यत्पृष्ठ्ये छन्दस्यं पञ्चमेऽहनि क ईं वेद सुते सचेत्याष्कारणिधनं काण्वँ स्वासु यौक्तस्रुचँ स्वासु श्रायन्तीयमेतानि ब्रह्मसामानि तृतीयस्य पञ्चाहस्य यथालोकं बृहद्रथंतरे शग्ध्यू षु शचिपत इति मानवं यच्छन्दस्यं नित्यं पञ्चमेऽहनि वयमेनमिदा ह्य इति वासिष्ठम् आ त्वा सहस्रमा शतमिति भारद्वाजं यो राजा चर्षणीनामिति जनित्रं त्वमिन्द्र यश असीतीन्द्रस्य यश एतानि ब्रह्मसामानि ९-७-१

विश्वजिदतिरात्रस्तस्य गौरीवितस्य लोके नानदमग्निर्मूर्धा दिवः ककुदिति सत्रासाहीयं त्रैककुभं नार्मेधं गौरीवितँ षोडशिसाम रात्रिः संधिः ९-७-२

अथैष एव पञ्चाह आवृत्त आवृत्तस्य पञ्चाहस्यान्योन्यस्य लोकं बृहद्रथंतरे पिबा सुतस्य रसिन इति जमदग्नेरभीवर्तो यदिन्द्र प्रागपागुदगिति नैपातिथमा मन्द्रैरिन्द्र हरिभिरित्यभिनिधनं काण्वं यथा गौरो अपाकृतमिति गौतमस्य मनाज्यं त्वमङ्ग प्र शँसिषमिति पौरुमीढमेतानि ब्रह्मसामानि ९-७-३

द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रो ९-७-४

मध्यमस्य त्रयस्त्रिँशद्रात्रस्य सर्वे षोडशिमन्तोऽतिरात्राः ९-७-५

उत्तमस्य त्रयस्त्रिँशद्रात्रस्यातिरात्रस्त्रयः पञ्चाहाः पञ्चाहक्लृप्ताः श्यैतनौधस-ब्रह्मसामानो यथालोकंबृहद्रथंतरा यथा वा नानाब्रह्मसामसु क्लृप्तो विश्वजिद्यो नानाब्रह्मसामस्वथैत एव पञ्चाहा आवृत्ता आवृत्तानां पञ्चाहानां प्रथमस्य पञ्चाहस्य प्रथमस्याह्नोऽभि सोमास आयव इति मानवमेकस्यां तस्यामेवानूपं बृहन्निधनं वार्कजम्भमेकस्यां मैधातिथमेकस्यां वाम्रं तिसृष्वग्नेस्त्रिणि-धनमध्यास्यायां समानमितरं ९-७-६

क्लृप्तमा विधृतिभ्यः ६-७-७

विधृतीनां ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रोऽषोडशिकः कौत्सस्य लोक उद्वँशीयम् ग्रा त्वा विशन्त्विन्दव इत्येतासु जराबोध तद् विविड्ढि प्रति ष्या सूनरी जन्येषो उषा ग्रपूर्व्येत्येतासु गायत्रीषु जराबोधीयँ संधिषामा ६-८-१

ग्रथ यदेव कुसुरुबिन्दस्य राथंतरं त्रिवृदहस्तदेतत्तस्य गौरीवितमनुष्टुभि यद्वार्हतं त्रिवृदहस्तदुत्तरं पवमानस्य ते कव इति पर्यासो यौक्ताश्वस्य लोके हाविष्मतं माधुच्छन्दसस्य कालेयँ हाविष्मतस्य मौद्वं गौरीवितमनुष्टुभि साकमश्वँ सौभरमाष्टादँष्ट्रमित्युक्थानि समानमितरं या पूर्वा सोत्तरा तस्याः प्रमँहिष्ठीयँ हारिवर्णमुद्वँशीयं तैरश्चयं वेत्युक्थानि ६-८-२

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् कौत्सस्य लोक उद्वँशीयमा त्वा विशन्त्विन्दव इत्येतास्वग्ने वाजस्य गोमत उषस्तच्चित्रमाभराश्विन वर्तिरस्मदेत्येतासूष्णिह्नु श्रुध्यँ संधिषामा ६-८-३

ग्रथ यदेव कुसुरुबिन्दस्य राथंतरं पञ्चदशमहस्तदेतत् तस्य गौरीवितमनुष्टुभि यद्वार्हतं पञ्चदशं तदुत्तरं पवमानस्य ते कव इति पर्यासो माधुच्छन्दसस्य लोके कालेयं गौरीवितमनुष्टुभ्येताभ्यामेव विपर्यासमा दशमादह्नो दशमस्याह्न ग्राष्टादँष्ट्रस्य लोके नार्मेधं प्रत्यस्मै पिपीषत इति नानदँ षोडशिसाम ६-८-४

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमानविक्लृप्तो ६-८-५

ग्रथ यदेव कुसुरुबिन्दस्य राथंतरँ सप्तदशमहस्तदेतत्तस्य मैधातिथस्य लोके बृहन्निधनं वार्कजम्भँ रौरवस्य मैधातिथमग्नेरर्कस्य सँहितं गौरीवितमनुष्टुभि यद्वार्हतँ सप्तदशं तदुत्तरं पवमानस्य ते कव इति पर्यासो माधुच्छन्दसस्य लोके कालेयँ स्वाशिरामर्कस्य मौद्वं गौरीवितमनुष्टुभ्येताभ्यामेव विपर्यासमा द्वादशादह्न उद्धरत्युत्तरेभ्यो वार्कजम्भं यथालोकं मैधातिथरौरवे द्वादशस्याह्न

उद्वँशीयान्तान्युक्थानि ९-८-६

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान् कौत्सस्य लोक उद्वँशीयमा त्वा विशन्त्विन्दव इत्येतात्वग्निं तं मन्ये यो वसुर्महे नो अद्य बोधय प्रति प्रियतमँ रथमित्येतासु पङ्क्तिषु रायोवाजीयँ संधिषाम ९-८-७

पृष्ठ्यः षडहः समूढो वा व्यूढो वा व्यूढस्त्वेव ९-९-१

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमानौशनस्यर्त्तु वैश्वज्योतिषमन्त्यं यत्प्र गायतेत्य-बोध्यग्निः समिधा जनानामिदँ श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागादभात्यग्निरुष-सामनीकमित्येतासु त्रिष्टुप्स्वौशनँ संधिषाम ९-९-२

बभ्रवे नु स्वतवस इति पुरस्तात्पर्यसस्य षड्चमामहीयवादुत्तरमाशु भार्गवँ रौरवयौधाजये अन्तरा मैधातिथँ स्वासु सफपौष्कले समानमितरमेतस्यैव राथंतरेण पञ्चदशेन प्र यद्गावो न भूर्णय इति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चँ हाविष्मतादुत्तरँ स्वारँ सौपर्णम् आयास्ये अन्तरा दैर्घश्रवसं त्वँ ह्यङ्ग दैव्य पवस्व देववीतय इति सत्रासाहीयश्रुध्ये समानमितरमेतस्यैव बर्हातेन पञ्चदशेनै-ताभ्यामेव विपर्यासमा द्वादशादह्नो नवमस्याह्नः स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चाग्नेश्चार्को दशमस्याह्नो यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च स्वाशिरां चर्क एकादशस्याभि प्रियाणीति दीर्घतमसोऽर्कोऽन्त्यो द्वादशस्याह्नो ऽन्तरोत्सेध-निषेधौ दैर्घश्रवसं तस्यैवाह्न उद्वंशीयान्तान्युक्थानि ९-९-३

ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रोऽषोडशिकः कावस्यर्त्तु वासिष्ठमन्त्यं यदेष प्रकोश इति जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरेता उ त्या उषसः केतुमक्रताबोध्यग्निर्ज्म उदेति सूर्य इत्येतासु जगतीषु कावँ संधिषाम ९-९-४

यमातिरात्रासु गोष्टोमस्य दैर्घश्रवसस्य लोके कण्वरथंतरं बार्हदुक्थस्य दैर्घश्रवसं गौरीवितमनुष्टुभ्यसोदशिकोऽतिरात्रः आयुष्टोमस्य मैधातिथस्य लोके बृहन्निधनं वार्कजम्भँ रौरवस्य मैधातिथं गौरीवितमनुष्टुभि हारिवर्णस्यर्त्तु सौभरमषोडशिकोऽतिरात्रो ऽभिजितो यथा पूर्दशरात्र एवं बृहती

गौरीवितमनुष्टुभि हारिवर्णस्यर्द्धु सौभरँ षोडशिमानतिरात्रः क्लृप्तो विश्वजित्क्लृप्तः सर्वस्तोमो नवसप्तदशस्याभि सोमास ग्रायव इति जनित्रं तिसृषु रौरवमेकस्यां बृहन्निधनम्वार्कजम्भमेकस्यां मैधातिथमेकस्यां यौधाजयमध्यास्यायां गौरीवितमनुष्टुभ्याषोडशिकोऽतिरात्रः ६-१०-१

क्लृप्ता ग्राञ्जनाभ्यञ्जनाः ६-१०-२

संवत्सरक्लृप्ताः संवत्सरसंमिता एकषष्टिरात्रं च ६-१०-३

विधृतिभिः क्लृप्ताः सवितुः ककुभो राथंतरेणाह्ना त्रिवृतः प्रतिपद्यते बार्हतेन पञ्चदशान् राथंतरेण सप्तदशान् बार्हतेनैकविँशान् यत्राग्निष्टोमो बार्हतमहर्यौक्ताश्वं मध्यंदिने हाविष्मतमार्भव उद्धरत्यर्कं यो विधृतिषु समानमितरं ६-१०-४

क्लृप्तमा मध्येपृष्ठ्यादा मध्येपृष्ठ्यात् ६-१०-५

मध्येपृष्ठ्यस्य क्लृप्तोऽतिरात्रः क्लृप्तं चतुर्विँशमहराभिप्लविकस्य प्रथमस्याह्नः प्र सोमसो विपश्चित इति गायत्रमाश्वमाशु भार्गवं प्र सोम देववीतय इति पज्रं गौङ्गवं यौधाजयं त एकर्चाः समानमितरं त्रिवृद्द्वितीयस्याह्नः पुनानः सोम धारयेति माधुच्छन्दसमेकस्यां भर्ग एकस्यामैडमायास्यमेकस्यां त्रिणिधन-मायास्यं तिसृषु समानमितरं पञ्चदशं तृतीयस्याह्नः स न इन्द्राय यज्यव इति गायत्रं च वैरूपं च समानमितरं त्रिवृच्चतुर्थस्याह्नस्तवाहँ सोम रारणेति पृश्न्येकस्यामाथर्वणमेकस्यामाभीशवमेकस्यां यौधाजयं तिसृषु समानमितरं पञ्चदशं पञ्चमस्याह्नोऽप्सा इन्द्राय वायव इति गायत्रं च मार्गीयवं च वाम्रेण बृहतीमारभते समानमितरं त्रिवृत् षष्ठस्याह्न एष वाजी हितो नृभिरिति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चँ समनमितरं पञ्चदशं क्लृप्तमा बृहस्पतिस्तोमात् तस्या भीवर्तो ब्रह्मसाम सुज्ञानमुष्णिहि गौरीवितमनुष्टुभि समानमितरं क्लृप्तमेन्द्र-स्तोमात्तस्ये न्द्रक्रतौ श्यैतं गौरीवितमनुष्टुभि समानमितरं क्लृप्तमा व्यूढेभ्यो-ऽग्निष्टोमेभ्यस्तेषां क्लृप्तं प्रथममहर्यथा द्वादशाहम् १०-१

द्वितीयस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं यौक्ताश्वँ स्वारँ सौपर्णं पुनानः सोम धारयेति आयास्ये अन्तरा दैर्घश्रवसं त एकर्चाः समानमितरं त्रिवृत्तृतीयस्याह्न स्त्रोत्रीयानुरूपौ पर्यासः स न इन्द्राय यज्यव इति गायत्रं च त्तुल्लकवैष्टम्भं च समानमितरं त्रिवृच्चतुर्थस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो नानदस्य लोके गौरीवितँ समानमितरं त्रिवृत्पञ्चमस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो ऽर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्रमेकस्यां यरावं तिसृषु सोम उ ष्वानः सोतृभिरित्यानूपमेकस्यामग्नेस्त्रिणिधनं विष्टारपङ्क्तौ बार्हद्गिरस्यर्द्धु संतन्यसा-व्यँशुर्मदायेति गायत्रं च गौषूक्तं च पवस्व वाजसातय इति गौरीवितं चर्षभश्च शाक्वरः समानमितरं त्रिवृत् षष्ठस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यास इन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रमेकस्याँ रेवत्यस्तिसृषु मृज्यमानः सुहस्त्येत्यैडमौद्गणोर-न्ध्रमेकस्यं गोष्ठो विष्टारपङ्क्तौ परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं च वैदन्वतं च यन्निधनवत् सोमाः पवन्त इन्दव इति गौरीवितं च क्रौञ्चं च यत्स्वयोनि समानमितरं त्रिवृत् १०-२

सप्तमस्याह्न स्तोत्रीयो नवर्चस्य तृचोऽनुरूपः पर्यासो वृषा पवस्व धारयेति गायत्रमेकस्यां मार्गीयवमेकस्यामैडँ सौपर्णमेकस्यां कारावस्यर्द्धु संतनि यस्ते मदो वरेराय इति गायत्रं चाग्नेश्चार्क उद्धरति द्विपदाः अष्टमस्याह्न स्तोत्रीयो नवर्चस्य तृचोऽनुरूपः पर्यासस्तव त्य इन्दो अन्धस इति गायत्रं च विलम्बसौपर्णं चाभि सोमास आयव इति द्विहिंकारं च गायत्रपार्श्वं च पौरुहन्मनं चाच्छिद्रं च पवस्व देव आयुषगिति गायत्रं च स्वाशिरां चार्को भी नो वाजसातममिति गौरीवितं च त्रिणिधनं च त्वाष्ट्रीषामोद्धरति द्विपदा हिन्वन्ति सूरमुस्त्रय इती-डानाँ संत्तारोऽन्त्यः समानमितरं त्रिवृन्नवमस्याह्न स्तोत्रीयो दशर्चस्य तृचोऽनुरूपः पर्यासः पवमानो रथीतम इति गायत्रं चादारसृच्च परीतो षिञ्चता सुतमिति पृष्ठं च कौल्मलबर्हिषं च देवस्थानं च दीर्घतमसश्चार्कः सामराजमन्त्यं त्वँ सोमासि धारयुरिति गायत्रं चाश्वसूक्तं च परि त्यँ हर्यतँ हरिमिति गौरीवितं च संकृति चो द्धरति द्विपदा उपो षु जातमप्तुरमिति प्रतीचीनेडं काशीतमन्त्यँ समानमितरं त्रिवृत् १०-३

दशमस्याह्नः पञ्चानामह्नामनुरूपास्त्रय एकर्चा द्वौ तृचाविति बहिष्पवमानमुच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रमामहीयवमाभीकं पुनानः सोम धारये-

त्यन्तरोत्सेधनिषेधौ गौरीवितं त एकर्चा आ जागृविरिति यज्ञायज्ञीयमन्त्यम् उद्धरति द्विपदाः समानमितरं त्रिवृदुद्भिच्च वलभिच्च द्वे अहनी तस्योद्भिदो मैधातिथस्य लोके बृहन्निधनम्वार्कजम्भँ रौरवस्य मैधातिथमुभयोर्गौरी-वितमनुष्टुभि समानमितरं क्लृप्तमावृत्तेभ्योऽभिप्लवेभ्य आवृत्तानामभिप्लवानां प्रथमस्याभिप्लवस्य प्रथमस्याह्नो मृज्यमानः सुहस्त्येत्यैडमौद्दणोरन्ध्रमेकस्यां कण्वरथंतरमेकस्यां वरुणसामैकस्यां त्रिणिधनमायास्यं तिसृषु समानमि-तरमुद्धरत्युत्तरेभ्यः कण्वरथंतरवरुणसामनी तृचक्लृप्ता बृहती सांवत्सरिके गोआयुषी तयोरैकाहिके बृहत्यौ १०-४

अस्य प्रत्नामनु द्युतमेते सोमा अभि प्रियँ सोमः पुनानो अर्षति सोमा असृग्रमिन्दवः पवस्व वृष्टिमा सु नः प्र ते धरा असश्चतः पवमानस्य ते कवे ऽग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च सोमसाम चाआशु च भार्गवं मार्गीयवं चाभीकं चै डं च सौपर्णँ रोहितकूलीयं च प्र सोम देववीतय इति पज्रं च द्वैगतं च पौरुहन्मनं च हारायणं च द्वि-हंकारं च गौङ्गवं च यौधाजयं चौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्र सँहिते शैशवं च भासं च कात्तीवतं च जराबोधीयं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सफात्तारे प्र सुन्वानायान्धस इति गौरीवितं च वैश्वामित्रं चासावि सोम इन्द्र त इति यस्य योनिः पदनिधनं च शुद्धाशुद्धीयँ स्वारं च कौत्समौरुत्तयम् अदर्दरत्समसृज इति एतयोरुत्तरमौदल गौतमे कावमन्त्यं यज्ञयज्ञीयमग्निष्टोमसाम १०-५

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि भानुनैष देवो अमर्त्य इति दशर्चस्य तृचमुद्धरत्युत्तममेष उ स्य वृषा रथ एष वाजी हितो नृभिरेष कविरभिष्टुत उत्ते शुष्मासो अस्थुः पवमानस्य ते वयमग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च यौक्ताश्वं च सुरूपं च हरिश्रीनिधनं चाजिगं च स्वारं च सौपर्णं छन्दस्यं च यौक्ताश्वं चर्षभश्च पावमानः पुनानः सोम धारयेति समन्तं च दैर्घश्रवसं च पृष्ठं च यशश्च कौल्मलबर्हिषमायास्ये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छन्दसं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च हाविष्मतं च शांमदं च दावसुनिधनं चासितं चाश्वसूक्तं चैष स्य धारया सुतः पवस्व देववीतय इति

शङ्क सुज्ञाने श्रयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितं चैडं च कौत्सं भर्गश्चासितं च यद्वाहिष्ठीयं च क्रौञ्चे एतेषामेव प्रथमोत्तमे वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि १०-६

दविद्युतत्या रुचैते श्रसृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयते तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतम् एष धिया यात्यण्व्यासृग्रमिन्दवः पथा पवमाना श्रसृज्ञता पघ्नन्पवते मृध इषे पवस्व धारया ग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं च क्षुल्लकवैष्टम्भं च सौमित्रं चै टतं च साकमश्वं च विलम्बसौपर्णं चाभि सोमास श्रायव इति पौरुमद्गं च सदोविशीयं च गौतमं चान्तरिक्षं चाच्छिद्रं च मैधातिथं चाष्कारणिधनं च काण्वं तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो रथंतरं च वामदेव्यं च महावैष्टम्भं च रौरवं च तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रं च पाष्ठौहमैडँ सैन्धुक्षितमौशन वैरूपे स्वे उष्णिक्ककुभौ सुतासो मधुमत्तमा इति गौरीवितं च साध्रं च श्यावाश्वं च त्रीणि च त्वाष्ट्रीसामान्यैदँ स्वारं त्रिणिधनं पवित्रं त इत्यरिष्टमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि १०-७

पवमानो श्रजीजनत्पुनानो श्रक्रमीदभि प्र यद्गावो न भूर्नय श्राशुरर्ष बृहन्मते बभ्रवे नु स्वतवसे प्र स्वानासो रथा इव हिन्वन्ति सूरमुस्रयो ऽग्निर्वृत्राणि जङ्घनदिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं चाथर्वणं च निधनकाममदारसृत्सत्रासाहीयं तवाहँ सोम रारणेत्याष्टादँष्ट्रं चार्कपुष्पं च बार्हदुक्थं च माण्डवं च विदावस्विति यस्य निधनमाभीशवं च स्वःपृष्ठं चाङ्गिरसँ सोमः पवते जनिता मतीनामिति जनित्रमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैक्रोशं च पृश्नि च परि प्रिया दिवः कविरिति गायत्रं चौर्णायवं च बृहच्च भारद्वाजं मार्गीयवं च यदीनिधनँ स्वे उष्णिक्ककुभौ पुरोजिती वो श्रन्धस इति गौरिवितं च वार्कजम्भं यदीनिधनँ शुद्धाशुद्धीयं च यदिडाभिरैडमाकूपरं च यन्नवमेऽहन्यान्धीगवं प्र त श्राश्विनीः पवमान धेनव इति लौशमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थान्युद्धरति षोडशिनम् १०-८

उत्ते शुष्मास ईरत इति पुरस्तात्पर्यासस्य पञ्चर्चम् श्रग्ने स्तोमं मनामह इति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि स्वा गायत्री सोमा उ ष्वाणः सोतृभिरिति मानवं चा-नूपं च वैष्णवे च तवाहँ सोम रारणेएतेषां प्रथमे यौक्तस्रुचं

वाम्रमग्नेस्त्रिणिधनमिन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इति संपान्त्या रथंतरं च वामदेव्यं च बार्हद्गिरं च रायोवाजीयं चासाव्यँशुर्मदायेति गायत्रं च संतनि चाध्यर्धेडं च सोमसाम गौषूक्तं च स्वे उष्णिक्ककुबौ पवस्व वाजसातय इति गौरीवितं चर्षभश्च शाक्वरस्त्वाष्ट्रीसाम च यद्द्व्यनुतोदं त्रासदस्यवमष्टेडः पदस्तोभो गोवित्पवस्वेति द्व्यभ्याघातं लौशमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि पवस्व देववीरतीति दशर्चस्य तृचमुद्धरत्युत्तममैडमौद्दणोर-न्ध्रमुद्धरति स्वारं वैदन्वतमुद्धरति गौरीवितमनुष्टुभि अथ यदेव पृष्ठ्यस्तोमस्य षष्ठमहस्तदेतत्तृचक्लृप्तं त्रिँशम् १०-९

ये सोमासः परावति प्र स्वानासो रथा इवासृग्रमिन्दवः पथा यवंयवं नो अन्धसाते दक्षं मयोभुवमृतावानं वैश्वानरमिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि स्वा गायत्री पुनानः सोम धारयेति सोमसाम च कणवरथंतरं च पौरुमद्गं च गौगवं च द्विनिधनं चायास्यं प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वाराहमन्त्यँ स्वानि पृष्ठानि यस्ते मदो वरेणय इति गायत्रं तिसृष्वग्नेरर्क एकस्यां जराबोधीयमेकस्यां दक्षणिधनमेकस्याँ स्वे उष्णिक्ककुभौ पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च कार्तयशं चात्रेयं च गौतमं च द्विपदासु सौहविषम्प्रो अयासीदित्यैडं यज्ञसारथ्यन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि १०-१०

हिन्वन्ति सूरमुस्त्रय एते सोमा अभि प्रियँ सोमः पुनानो अर्षत्युत्ते शुष्मासो अस्थुरया वीती परि स्त्रव विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणयध्वर्यो अद्रिभिः सुतमिति गायत्रं च वैरूपं चाशु च भार्गवं विलम्बसौपर्णं चाभि सोमास आयव इति द्विहिंकारं च गायत्रपार्श्वं च पौरुहन्मनं च हारायणं चाच्छिद्रमु हु वा इ शिशुमिति वासिष्ठमन्त्यँ स्वानि पृष्ठानि पवस्व देव आयुषगिति गायत्रं तिसृषु स्वाशिरामर्क एकस्यां काक्षीवतमेकस्यां भासमेकस्याँ स्वे उष्णिक्ककुभावभी नो वाजसातममिति गौरीवितं चैडं च कौत्समौदलं च रयिष्ठं च स्वासु धर्म हा उ धर्तेत्यैडँ शार्गमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि १०-११

उपो षु जातमप्तुरमेष देवो अमर्त्यः स सुतः पीतवे वृषाया पवस्व धारया पवमानस्य ते कव उप त्वा रणवसंदृशमिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि

पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रं चादारसृच्चेडानां च संह्वार ऋषभश्च पावमानः परीतो षिञ्चता सुतमिति देवस्थानं च संकृति च दैर्घश्रवसं च दीर्घतमसश्चार्को हा उ हु वा अक्रानिति वासिष्ठमन्त्यँ स्वानि पृष्ठानि त्वँ सोमासि धारयुरिति गायत्रं तिसृष्वाश्वसूक्तमेकस्यां प्रतीचीनेडं काशितमेकस्याँ हाविष्कृतमेकस्याँ स्वे उष्णिक्ककुभौ परि त्यँ हर्यतँ हरिमिति गौरीवितं च वाङ्निधनं च क्रौञ्चँ साध्रँ स्वासु विधर्मासावि सोमो अरुषो वृषा हरिरित्यैडं याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थान्यथ यदेव छन्दोमवतो दशरात्रस्य नवममहस्तदत्र दशमं तस्य पर्यू ष्विति गौरीवितमेकस्यामौष्णिहमो-कोनिधनमेकस्याँ श्यावाश्वमेकस्यामान्धीगवं तिसृषु समानमितरं महाव्रतं चातिरात्रश्च महाव्रतं चातिरात्रश्च १०-१२

पुरस्तात्पृष्ठ्यस्य क्लृप्तोऽतिरात्रः क्लृप्तं चतुर्विँशमहः क्लृप्तः पृष्ठ्यः क्लृप्तं प्रथममहरभिप्लवस्य यथा मध्येपृष्ठ्ये द्वितीयस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिञ्चता सुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत्क्लृप्तं तृतीयमहर्यथा मध्येपृष्ठ्ये चतुर्थस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिञ्चता सुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत्क्लृप्तं पञ्चममहर्यथा मध्येपृष्ठ्ये षष्ठस्याह्न पर्यू ष्विति गौरीवितमेकस्यामौष्णिहमोकोनिधनमेकस्याँ श्यावाश्वमेकस्यामान्धीगवं तिसृषु समानमितरं महाव्रतं चातिरात्रश्च महाव्रतं चातिरात्रश्च ११-१

पुरस्तात्पृष्ठ्यस्य क्लृप्तोऽतिरात्रः क्लृप्तं चतुर्वि ँशमहः क्लृप्तः पृष्ठ्यः क्लृप्तं प्रथममहरभिप्लवस्य यथा मध्येपृष्ठ्ये द्वितीयस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिञ्चता सुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत्क्लृप्तं तृतीयमहर्यथा मध्येपृष्ठ्ये चतुर्थस्याह्न स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिञ्चता सुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत्क्लृप्तं पञ्चममहर्यथा मध्येपृष्ठ्ये षष्ठस्याह्न सोमसाम चाशु च भार्गवं प्र सोम देववीतय इति पज्रं गौङ्गवं यौधाजयमौशनमन्त्यँ रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्र सँहिते पवस्वेन्द्रमच्छेति सफाह्वारे प्र सुन्वानायान्धस इति गौरीवितं गौतमं पदनिधनं शुद्धाशुद्धीयं कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ११-२

पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा ह्यसि

भानुनैष उ स्य वृषा रथ उत्ते शुष्मासो अस्थुरया पवस्व धारया पवमानस्य ते वयमग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च यौक्ताश्वं च सुरूपं चर्षभश्च पावमानः पुनानः सोम धारयेति पृष्ठं च यशश्च कौल्मलबर्हिषायास्ये वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छन्दसं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रँ हाविष्मतमासितमेष स्य धारया सुतः पवस्व देववीतय इति शङ्कुसुज्ञाने अयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितं च भर्गश्चासितक्रौञ्चे वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि ११-३

दविद्युतत्या रुचैते असृग्रमिन्दवो राजा मेधाभिरीयते तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतमेष धिया यात्यण्व्यापघ्नन्पवते मृध इषे पवस्व धारया ग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं च क्षुल्लकवैष्टम्भं च सौमित्रं चैटतं चाभि सोमास आयव इति पौरुमद्गं च गौतमं चान्तरिक्षं च मैधातिथं चाष्कारणिधनं च काण्वं तिस्रो वाच इत्यङ्गिरसाँ संक्रोशोऽन्त्यो रथंतरं च वामदेव्यं च महावैष्टम्भं च रौरवं च तिस्रो वाच उदीरत इति गायत्रं पाष्ठौहमैडँ सैन्धुक्षितँ स्वे उष्णिक्ककुभौ सुतासो मधुमत्तमा इति गौरीवितं च त्रीणि च त्वाष्ट्रीसामान्यैडं स्वारं त्रिणिधनं पवित्रं त इत्यरिष्टमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थानि ११-४

बभ्रवे नु स्वतवस इति षड्चँ सत्रासाहीयं माण्डवं मार्गीयवँ शुद्धाशुद्धीयं तान्युद्धरत्यथ यद् एव पूर्वस्य छन्दोमदशाहस्य चतुर्थमहस्तदेतत्तृचक्लृप्तं त्रिँशं क्लृप्तं पञ्चममहर्यथा मध्येपृष्ठ्ये षष्ठस्याह्नो ऽया वीती परि स्रवेति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचमौद्दणोरन्ध्रे अन्तरार्कपुष्पं यच्छन्दस्यं पयश्चतुर्थानि वैदन्वतानि गौरीवितमनुष्टुभ्यथ यदेव पृष्ठ्यस्तोमस्य षष्ठमहस्तदेतत्तृचक्लृप्तँ षट्त्रिँशम् ११-५

ये सोमासः परावति प्र स्वानासो रथा इवासृग्रमिन्दवः पथा प्र यद्गावो न भूर्णय आशुरर्ष बृहन्मते यवंयवं नो अन्धसा ते दक्षं मयोभुवमृतावानं वैश्वानरमिति होतुराज्यँ स्वान्युत्तराणि स्वा गायत्री तस्यां गौषुक्तशाकले पुनानः सोम धारयेति सोमसाम च कण्वरथंतरं च पौरुमद्गं च गौतमं च वाशं च गौङ्गवं

च द्विनिधनं चायास्यं प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वाराहमन्त्यँ स्वानि पृष्ठानि यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं चाग्नेश्चार्को जराबोधीयं च दत्तणिधनं च स्वे उष्णिक्ककुभौ पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च कार्तयशं च त्वाष्ट्रीसामनी स्वारं चाकारणिधनं चात्रेयं च गौतमं च द्विपदासु सौहविषं प्रो अयासीदित्यैडं यज्ञसारथ्यन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थान्यथ ये एव छन्दोमवतो दशरात्रस्य चतुश्चत्वारिँशाष्टाचत्वारिँशे अहनी ते एते उभयोर्गौरीवित-मनुष्टुभ्यथ यदेव पूर्वस्य छन्दोमदशाहस्य दशममहस्तदत्र दशमम्महाव्रतं चातिरात्रश्च ११-६

विधृतिभिः क्लृप्तं दृतिवातवतोरायनमा त्रिणवेभ्यस्त्रिवृद्ध्य आ उद्धरत्युक्थानि पञ्चदशेभ्यः षोडशिनँ सप्तदशेभ्यो वार्कजंभोद्वँशीये एकविँशेभ्योऽर्का-नुत्सेधनिषेधावुद्वँशीयं तान्युद्धरति चतुर्थं तृचं प्र स्वानासो रथा इवेति पुरस्तात्पर्यासस्य नवर्चमामहीयवादुत्तरं जराबोधीयँ रौरवयौधाजयाभ्यां पूर्वे द्विहिंकारमैधातिथे गौरीवितादुत्तरे शुद्धाशुद्धीयश्यावाश्वे समानमितरमेतस्यैव राथंतरेणैकविँशेनाशुरषे बृहन्मत इति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चँ हाविष्मता-दुत्तरमाजिगआयास्याभ्यां पूर्वे समन्तदैर्घश्रवसे गौरीवितादुत्तरे मधुश्चुन्निध-नासिते समानमितरमेतस्यैव बार्हतेनैकविँशेनैताभ्यामेव विपर्यासं मासमा-हरति चतुर्थं तृचमुभौ पर्यासावाशुभार्गवादुत्तरं मार्गीयवं द्वैगतं मध्ये बार्हतानाँ सँहितादुत्तरे कात्तीवतभासे समानमितरमेतस्यैव राथंतरेण त्रिणवेनापघ्नन्पवते मृधो ऽया पवस्व धारयेति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचे स्वारात्सौपर्णादुत्तरँ हरीश्रिनिधनमर्कपुष्पं मध्ये बार्हतानां मौत्तादुत्तरे शांमदं च दावसुनिधनं च समानमितरमेतस्यैव बार्हतेन त्रिणवेनैताभ्यामेव विपर्यासमेकोनत्रिँशतमहानि महाव्रतं विशुवानथैत एव मासा आवृत्तास्तैरेवावृत्तैरुत्तरान्षण्मासाँ-स्तेषामेकान्नत्रिँशि प्रथमो ११-७-१

दृतिवातवतोरयनेन क्लृप्तं कुण्डपायिनामयनमा दशरात्रात्प्रज्ञातो दशरात्रः प्रज्ञातं व्रतं प्रज्ञातोऽतिरात्रो ११-७-२

गवामयनेन क्लृप्तं तपश्चितामयनं ज्योतिष्टोमेन वाविक्लृप्तेन ११-७-३

दृतिवातवतोरयनेन क्लृप्तं प्रजापतेर्द्वादशसंवत्सरँ षट्त्रिँशत्संवत्सरं शतसंवत्सरं ११-७-४

ज्योतिष्टोमेनाविक्लृप्तेन क्लृप्तमग्नेः सहस्रसाव्यं गौरीवितस्वरेण वा ११-७-५

प्रथमस्य सारस्वतस्य षोडशिमन्तावतिरात्रावनुब्राह्मणं क्लृप्तमिष्टचयनमैकाहिके गोआयुषी अविक्लृप्ते अतिरात्रादुत्थानं ११-८-१

द्वितीयस्य सारस्वतस्य षोडशिमन्तावतिरात्रौ दृतिवातवतोरयनेन क्लृप्ते त्रिवृत्पञ्चदशे अग्निष्टोमस्त्रिवृदुक्थ्यं पञ्चदशँ राथंतरं त्रिवृद्बार्हतं पञ्चदशमैकाहिके गोआयुषी गौरीवितस्वरे अतिरात्राद्राथंतराद्राथंतरं त्रिवृदहरुपयन्ति राथंतरस्याह्नः प्रत्नवती बृहती तेनाजामि यत्र बार्हतादह्नो गामुपयन्ति गोर्यथा यमातिरात्रास्वेवं बृहती यत्र गोर्बार्हतमहरुपयन्ति बार्हतस्याह्नः पुनानः सोम धारयेत्यैडमायास्यमेकस्यां कण्वरथंतरमेकस्यां दैर्घश्रवसमेकस्यां त्रिणिधनमायास्यं तिसृषु यत्र राथंतरादह्न आयुरुपयन्त्यायुषो यथा यमातिरात्रास्वेवं बृहती यत्रायुषो राथंतरमहरुपयन्ति राथंतरस्याह्नः प्रत्नवती बृहती तेनाजाम्यतिरात्रादुत्थानं ११-८-२

तृतीयस्य सारस्वतस्य षोडशिमन्तावतिरात्रावैकाहिकास्त्रिकद्रुका विश्वजिदभिजितौ च गौरीवितस्वरा अतिरात्राद्राथंतराद्राथंतरं ज्योतिरुपयन्ति ज्योतिषः प्रत्नवती बृहती तेनाजामि यत्र गोरभिजितमुपयन्त्यभिजितो यथा यमातिरात्रास्वेवं बृहती यत्राभिजितो ज्योतिरुपयन्ति ज्योतिषः प्रत्नवती बृहती तेनाजामि यत्र वायुरायुषो यथा यमातिरात्रास्वेवं बृहती यत्र ज्योतिषो वायुरायुषो वा विश्वजितमुपयन्ति विश्वजितो ऽस्यप्रत्ना गायत्री यत्र विश्वजितो गामुपयन्ति गोर्यथा यमातिरात्रस्वेवं बृहती तेनाजाम्यतिरात्रादुत्थानम् ११-८-३

उपायक्लृप्ते दार्षद्वततौरे ११-८-४

सर्पसत्रस्य षोडशिमन्तावतिरात्रौ ११-८-५

जनुषैकर्चयोः सफपौष्कले श्यावाश्वस्य लोके गौरीवितँ समानमितरं विराजा द्वन्द्वेन सर्वो दशी ११-८-६

पवस्व वाचो अग्रिय उत्ते शुष्मासो अस्थुः पवमानस्य ते कवे ऽग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रमेकस्यां यौक्ताश्वमेकस्यामृषभः पावमान एकस्याँ स्वारं च सौपर्णं पुनानः सोम धारयेत्यैडमायास्यमेकस्यां त्रिणिधनमायास्यं तिसृषु वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च कालेयं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च हाविष्मतं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सत्रासाहीय श्रुध्ये अयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितमेकस्यां क्रौञ्चमेकस्यामर्कपुष्पमेकस्यां यच्छन्दस्यं वृषा मतीनां पवत इति याममन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम सर्वो दशि ११-९-१

एताभ्यामेव विपर्यासँ षण्मासाँस्तेषामेकान्नत्रिँश्युत्तमः ११-९-२

पवस्व वाचो अग्रिय उपास्मै गायता नरो दविद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कवे ऽग्न आयाहि वीतय इति रथंतरं त्रीणि बार्हतान्यग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानीति वोच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रमेकस्यां गौषूक्तमेकस्याँ सत्रासाहीयमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति समन्तमेकस्याँ सँसर्पमेकस्यां यत्तृतीयं दैर्घश्रवसमेकस्याँ रथंतरं तिसृषु वृषा शोण इति पार्थमन्त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतस्यर्त्तु सँसर्पं यत्प्रथमं स्वासु कालेयँ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चाश्वसूक्तं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सफ श्रुध्ये प्रुअोजिती वो अन्धस इति गौरीवितमेकस्यां तस्यामेवान्धीगवँ सँसर्पं तिसृषु यद्द्वितीयँ सूर्यवतीषु कावमन्त्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम सर्वो द्वादशः ११-१०-१

अथैते एव पूर्वे अहनी आवृत्ते ताभ्यामावृत्ताभ्यामुत्तरान्षण्मासाँस्तेषामेकानत्रिँशि प्रथमः ११-१०-२

त्रिसंवत्सरस्य गवामयनेन क्लृप्तः प्रथमः संवत्सर आदित्यानामयनेन द्वितीयोऽङ्गिरसामयनेन तृतीयो ११-१०-३

बृहस्पतिसवेनाविक्लृप्तेन क्लृप्तं प्रजापतेः सहस्त्रसंवत्सरं गौरीवितस्वरेण वा ११-१०-४

दृतिवातवतोरयनेन क्लृप्तं विश्वसृजामयनं ज्योतिष्टोमेन वाविक्लृप्तेन ज्योतिष्टोमेन वा यथास्तोमक्लृप्तेन यथास्तोमक्लृप्तेन ११-१०-५

क्षुद्रकल्पसूत्रम्

प्रथमोऽध्यायः

ग्रामकामस्य क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः १ प्रजाकामस्य उपोषु जातमप्तुरमिति स्तोत्रीयो नौधसस्यर्क्षु जनित्रं ब्रह्मसाम न हि वश्चरमं चनेत्येतयोः पूवम् । निर्मध्या सप्तदशस्य विष्टुतिरूर्ध्वं होतुः पृष्ठात् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २ यां समां महादेवः पशून् हन्यात् ३ स नः पवस्व शंगव इति स्तोत्रीय आवृत्तस्तृचः ४ नौधसस्यर्क्षु आथर्वणं ब्रह्मसाम ५ उद्यत्थो विष्टुतयः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ श्रैष्ठ्यका-मस्याग्रियवती प्रतिपद् । बार्हतान्याज्यानि । बृहत्पृष्ठं श्यैतं ब्रह्मसाम । श्रुध्यमुष्णिहि । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ७ बहूनामसखीनां यजमानानामेते असृग्रमिन्दव इति स्तोत्रीयः । सप्तास्थिता सप्तदशस्य विष्टुतिः पृष्ठानाम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ८ सखीनां यजमा-नानां दविद्युतत्या रुचेति स्तोत्रिय उपास्मै गायता नर इत्यनुरूपः । सप्तास्थिता सप्तदशस्य विष्टुतिः पृष्ठानाम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ९ दीक्षिते मृते अग्न आयूंषि पवस इति प्रतिपदमन्यत्र व्यूढेभ्यो अहोभ्यः १० व्यूढेषु चेत्प्रेयात् । यदैव तदा गायत्रीप्रतिपत्कमहः स्यात्तस्यैषा प्रतिपत् ११ अन्यत्रोदयनीयादतिरात्रात् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १२

इति प्रथमप्रपाठके प्रथमः खण्डः १

द्वितीयः खण्डः

ज्योगामयाविन आ नो मित्रावरुणा दविद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कव इति तृचक्लृप्तं बहिष्पवमानम् । आ नो मित्रावरुणा पवस्व वाचो अग्रिय उपास्मै गायता नरः इति संभार्यस्तोत्रीय इति वा । अग्न आयाहि वीतय इति राथन्तरम् । त्रीणि बार्हतानि । अग्निं दूतं वृणीमह इति पूर्वे बार्हते । उत्तरे राथन्तरे इति वा । पुनानः सोम

धारयेति रौरवं यौधाजयं दैर्घश्रवसमुद्वद्वा प्राजापत्यम् । त एकर्चाः । रथन्तरं तिसृषु । बृहत्पृष्ठं त्रैशोकं ब्रह्मसाम । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति कालेयम् । उप शिक्षापतस्थुष इति सफं श्रुध्यमुष्णिहि १ ककुभावुत्तरे रथन्तरस्य करोति २ ब्रह्मायतनीया सप्तदशस्य विष्टुतिर्होतुः पृष्ठस्य ३ उद्यत्येकविंशस्य विष्टुतिरग्निष्टोमसाम्नः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ४ तस्य संपत् । षोडशाक्षराणि रथन्तराल्लुप्यन्ते । तावद्ब्रह्मायतनीयागर्भिणीभ्यामतिरिच्यन्ते । तत्संपन्नम् ५ सप्ततिरक्षराणि त्रैशोकादतिरिच्यन्ते । तावत्सफकालेयाभ्यां लुप्यन्ते । तत्संपन्नम् ६ अनृतमभिशस्यमानस्य अपघ्नन्पवते मृधो इति स्तोत्रीयो नौधसस्यर्क्षु शुद्धाशुद्धीयं ब्रह्मसाम यत्पदनिधनम् । सूर्म्येकविंशस्य विंशतिरग्निष्टोमसाम्नः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ७ राज्ञो यजमानस्य वृषा पवस्व धारयेति स्तोत्रीयः । श्यैतस्यर्क्षु वृषा ब्रह्मसाम । एकवृषं यद्येकराजः । समानमितरं श्रैष्ठ्यकामेन ८ जन ईर्त्सतः पवस्वेन्दो वृषा सुत इति स्तोत्रीयः । समानमितरं श्रैष्ठ्यकामेन ९

इति प्रथमप्रपाठके द्वितीयः खण्ड २

तृतीयः खण्डः

द्वयोर्यजमानयोर्युवं हि स्थः स्वःपती इति स्तोत्रीय आवृत्तस्तृचः । पुनानः सोमधारयेति रौरवं यौधाजयं दैर्घश्रवसमुद्वद्वा प्राजापत्यम् । त एकर्चाः । अश्विनोर्व्रतं तिसृषु यत्पूर्वम् । पुरोजितो वो अन्धस इति श्यावाश्वमान्धीगवमौदलम् । त एकर्चाः । अश्विनोर्व्रतं तिसृषु यदुत्तरम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १ वृष्टिकामस्य प्रास्य धारा अक्षरन्निति स्तोत्रीयः । पुनानः सोम धारयेति रौरवं यौधाजयं दैर्घश्रवसमुद्वद्वत्प्राजापत्यम् । त एकर्चाः । अपांव्रतं तिसृषु यत्पूर्वम् । नौधसस्यर्क्षु सौभरं ब्रह्मसाम । तस्य हीषीति निधनम् । पुरोजिती

वो अन्धस इति श्यावाश्वमान्धीगवमौदलम् । त एकर्चाः । अपांव्रतं तिसृषु यदुत्तरम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २ जन्या गा विवित्समानस्य तया पवस्व धारया यया गाव इहागमन्निति स्तोत्रीयः । पुनानः सोम धारयेति रौरवं यौधाजयं दैर्घश्रवसमुद्वद्वा प्राजापत्यम् । त एकर्चाः । गवांव्रतं तिसृषु यत्पूर्वम् । त्रैककुभं ब्रह्मसामत्वमङ्ग प्रशंसिष इत्येतासु । स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं संहितं सत्रासाहीयम् । त एकर्चाः । गवांव्रतं तिसृषु यदुत्तरम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति प्रतिपदाः ३

इति प्रथमप्रपाठके तृतीयः खण्डः ३

चतुर्थः खण्डः

अथातो ब्रह्मसामिकाः । क्लृप्तौ श्यैतनौधसब्रह्मसामानौ १ अभिचरतः श्येनस्य प्रतिपच्चाज्यानि च । पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । अभिनिधनं काण्वमेकस्याम् । दैर्घश्रवसमेकस्याम् । उद्वद्वा प्राजापत्यम् । यौधाजयं तिसृषु । वषट्कारणिधनं ब्रह्मसाम । एष ब्रह्मा य ऋत्विय इति कालेयम् । अभिचरणीया विष्टुतयः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २ तस्य संपत् । सप्तदशविंशत्यक्षराणि वषट्कारणिधनादतिरिच्यन्ते । तत् कालेयाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् ३ क्लृप्तः पशुकामस्य ४ क्लृप्तो ज्योगामयाविनः ५ प्रतिष्ठाकामस्य नौधसस्यर्क्षर्वाष्कारणिधनं काण्वं ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ क्लृप्तः प्रजाकामस्य ७ लोककामस्य नौधसस्यर्क्षर्वाथर्वणं ब्रह्मसाम । उद्यत्यो विष्टुतयः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति । इति रथन्तरपृष्ठः ८ अथ यदि बृहत्पृष्ठोऽग्रियवती प्रतिपत् । बार्हतान्याज्यानि । बृहत्पृष्ठम् । श्यैतस्यर्क्षर्वाथर्वणं ब्रह्मसाम । श्रुध्यमुष्णिहि । उद्यत्यो विष्टुतयः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ९ भ्रातृव्यवतोऽभीवर्तो ब्रह्मसाम । अभिचरणीया विष्टुतयः ।

समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १० यज्ञविभ्रष्टस्य श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम । वयमु त्वामपूर्व्यैति कालेयम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ११ तस्य संपत् । सप्तदशाष्टाक्षराणि श्रायन्तीयादतिरिच्यन्ते । तावत्कालेया-ल्लुप्यते । तत्संपन्नम् १२ योनेर्यज्ञं तन्वानस्य यज्ञायज्ञीयं बहि-ष्पवमानम् ससुन्वेयो वसूनामुप शिक्षापतस्थुष इति सफपौष्कले । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु गायत्रमग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १४ तस्य संपत् । षडक्षराणि बहिष्पवमानादतिरिच्यन्ते । ताव-दुष्णिक्ककुभ्यां लुप्यते । तत्संपन्नम् १५

इति प्रथमप्रपाठके चतुर्थः खण्ड ४

पञ्चमः खण्डः

अथात उक्थान्तस्य भवतः आष्टादंष्ट्राच्छावाकसाम्नः १ मत्स्यपायि ते मह इति कालेयम् । परि प्र धन्वेति सफम् । साकमश्वम् । हारिवर्णमाष्टादंष्ट्रमित्युक्थानि । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २ तस्य संपत् । चतुर्दश चतुरक्षराणि आष्टादंष्ट्रादतिरिच्यन्ते । तावत्सफ-कालेयाभ्यां लुप्यते । तत्संपन्नम् ३ अथात उक्थ्यान्तस्यैव भवत उद्वंशीयाच्छावाकसाम्नः ४ नौधसस्य षट् ककुभः ५ आ त्वा रथं यथोतय इति कालेयम् । स सुन्वे यो वसूनाम् परि प्र धन्वेति स-फपौष्कले । साकमश्वं हारिवर्णमुद्वंशीयमित्युक्थानि । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ तस्य संपत् । चतुर्दश द्वादशाक्षराणि सप्त चाष्टाक्षराणि उद्वंशीयादतिरिच्यन्ते । तावत्पृष्ठानां ब्रह्मसामाच्छा-वाकसामाभ्यामुष्णिक्ककुब्भ्यां च लुप्यते । तत् संपन्नम् ७ ब्रह्मवर्चसकामस्य स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं संहितं सत्रासाहीयम् । त एकर्क्षाः । ऐडं कौत्सं तिसृषु । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । क्रौञ्चमेकस्याम् । अयं पूषेति यद् द्वितीय-मौदलमेकस्याम् । आन्धीगवं तिसृषु । साकमश्वम् । एवा ह्यसि

वीरयुरिति सौभरम् । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्न इति नार्मेधम् ८ दशास्तूयमाना गायत्र्यः । सप्ततिः स्तूयमानाः ९ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १० तस्य संपत् । एकविंशतिश्चतुरक्षराण्युक्थानां ब्रह्मसाम्नो लुप्यन्ते । तावत्कौत्सक्रौञ्चाभ्यां च नार्मेधाच्चातिरिच्यते । तत्संपन्नम् ११

इति प्रथमप्रपाठके पञ्चमः खण्डः ५

षष्ठः खण्डः

पशुकामस्य मत्स्यपायि ते मह इति कालेयम् । परि प्र धन्वेतिसफम् । साकमश्वम् । तं ते मदं गृणीमसीति सौभरम् । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति नार्मेधम् १ नवास्तूयमाना उष्णिहः । त्रिषष्टि स्तूयमानाः २ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ३ तस्य संपद्यथाष्टा-दंष्ट्राच्छावाकसाम्नः ४ पुरुषकामस्य मत्स्यपायि ते मह इति कालेयम् । परि प्र धन्वेति सफम् । साकमश्वम् । सौभरम् । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति नार्मेधम् ५ नवास्तूयमानाः ककुभः । त्रिषष्टि स्तूयमानाः ६ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ७ तस्य संपद्यथा पूर्वस्य ८ अन्नाद्यकामस्य इन्द्रायाहि धियेषित इति मध्यमां तृचस्य प्रभृतिं कृत्वा तासु कालेयम् ९ आ यः पुरं नार्मिणीमदीदेदिति साकमश्वम् । तं ते मदं गृणीमसीति सौभरम् । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति नार्मेधम् १० नवास्तूयमाना विराजः । त्रिषष्टि स्तूयमानाः ११ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १२ तस्य संपत् । पञ्च दशाक्षराणि द्वादश चैकादशा-क्षराण्युक्थेभ्योऽतिरिच्यन्ते । तावत्कालेयाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् १३ ज्यैष्ठ्यकामस्य गायन्ति त्वा गायत्रिण इति कालेयम् । स सुन्वेयो वसूनामिति सफम् । अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैरिति साकमश्वम् । तं ते मदं गृणीमसीति सौभरम् । इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति नार्मेधम् १४ अष्टावस्तूयमाना अनुष्टुभः । षट्पञ्चाशत्स्तूयमानाः १५ समान-

मितरं ज्योतिष्टोमेन १६ तस्य संपत् । षट्चतुरक्षराणि द्वादश च पञ्चाक्षराण्युक्थेभ्योऽतिरिच्यन्ते । तावत्सफकालेयाभ्यां लुप्यते । तत्संपन्नम् ॥ तत्संपन्नम् १७

इति प्रथमे प्रपाठके षष्ठः खण्डः ६

प्रथमे प्रपाठके सप्तमः खण्डः

प्रतिष्ठाकामस्य क्लृप्तं रथन्तरं संधिषाम १ स्वर्गकामस्य बृहत् संधिषामैतेष्वेव प्रगाथेषु २ वारवन्तीयं वा वामदेव्यं वा श्रुध्यं वैतेषामेकम् । पशुकामाय संधिं कुर्यादेतेष्वेव प्रगाथेषु ३ ऐडं चेत् संधिषाम स्यात्कौत्सस्य लोक उद्वंशीयम् । आ त्वा विशन्त्विन्दव इत्येतासु ४ सत्रात्साम्युत्तिष्ठतः क्लृप्तो विश्वजिदतिरात्रः सर्ववेद-सदक्षिणः ५ अभिविवासाच्छङ्कमानाः ६ पञ्चदशभिर्होत्रे स्तुयुः पञ्चभिः पञ्चभिरितरेभ्योऽग्ने विवस्वदुषस इति संधिना स्तुयुस्त्रिकेण स्तोमेन ७ ते निकामात्सोममतिरिच्य ८ त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरमिति बृहताष्टाचत्वारिंशेन स्तुवीरन् ९ उपोत्तमयोर्द्वयोः प्रचेतनप्रचेतयेत्युपसर्गावुद्धरति १० समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ११ तस्य संपत् । नवतिरनुष्टुभो रात्रेलुप्यन्ते । द्वे च बृहत्यौ । चतस्रश्च ककुभः । संधेरष्टाचत्वारिंशमेतत्स्तोत्रम् । तत्संपन्नम् १२ यद्यर्वाक् स्तुयुर्यावतीभिर्न स्तुयुस्तावतीभिर्वातिष्टुयुः १३ भूयोऽक्षराभिर्वा १४ त्रीडं वाग्निष्टोमसाम कुर्युः १५ तस्य कल्पः १६ पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमान्धीगवमौदलं त एकर्चाः । यज्ञायज्ञीयं तिसृषु । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु महावैश्वामित्रमग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योति-ष्टोमेन १७ यद्यतिष्टुयुर्यावतीभिरतिष्टुयुस्तावतीभिर्वा न स्तुयुः १८ कनीयोऽक्षराभिर्वा १९ स्वारं वाग्निष्टोमसाम कुर्युः २० तस्य कल्पः २१ कावस्यर्क्षु यज्ञायज्ञीयमन्त्यम् । यज्ञायज्ञीस्यर्क्षु दैर्घश्रवस-मग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २२ ऊर्ध्वमग्निष्टोमसा-

म्नोऽर्वाग्वा स्तुवन्तः परो वा स्तोत्रीयासमं वा कुर्युरक्षरसमं वा २३
इति प्रथमे प्रपाठके सप्तमः खण्डः ७

अष्टमः खण्डः

सोमे संसुते १ पवस्वेन्दो वृषा सुतो दविद्युतत्या रुचा पावमानस्य ते कवे इति तृचक्लृप्तं बहिष्पवमानम् ॥ पवस्वेन्दो वृषा सुत उपास्मै गायता नरः पवस्व वाचो ऋग्रियः इति संभार्यस्तोत्रिय इति वा ॥ अग्न आयाहि वीतय इति रथन्तरम् । त्रीणि बार्हतानि । अग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानीति वा ॥ वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं चामहीयवं च । पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । यौधाजयमेकस्याम् । स्वारं तौरश्रवसमेकस्याम् । रथन्तरं तिसृषु । वृषा शोण इति पार्थमन्त्यम् ॥ बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च कालेयं च ॥ अचिक्रदद्वृषा हरिरिति गायत्रसंहिते । पवस्वेन्द्रमच्छेति सफश्रुध्ये । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । निधनवत्तौरश्रवसमेकस्याम् । औदलमेकस्याम् । आन्धीगवं तिसृषु । कावमन्त्यम् ॥ यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम २ ककुभावुत्तरे रथन्तरस्य करोति । ब्रह्मायतनीया सप्तदशस्य विष्टुतिर्होतुः पृष्ठस्य ३ छन्दोदेवत्या तृतीया प्रवृतहोमयोर्यथासवनम् ४ कयाशुभीये मरुत्वतीयस्य निविदो दध्यात् ५ सजनीये निष्केवल्यस्य ६ विहव्ये वैश्वदेवस्य ७ अपि वैतान्येव सूक्तानि पुरस्तान्निविद्धानानां शस्त्वा ८ अथ यथायतनमेव निविदो दध्यात् ९ तस्य संपत् । यथा ज्योगामयाविनो रथन्तरे १० सोमेऽपहृते श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम । वयमु त्वामपूर्व्येति कालेयम् । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावश्वमान्धीगवमौदलम् । त एकर्च्चाः । यज्ञा-यज्ञीयं तिसृषु । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम । पञ्च दक्षिणाः । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ११ तस्य संपद्यथा यज्ञविभ्रष्टे १२

इति प्रथमे प्रपाठके अष्टमः खण्डः ८

नवमः खण्डः

कलशे दीर्घे १ सम्मिते द्वे सवने पूर्वेण २ स सुन्वे यो वसूनामुप शिक्षाप तस्थुष इति सफपौष्कले । त्वं द्यां च महिव्रतेत्यावर्त्य तृचम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । अन्धीगवमेकस्याम् । वषट्कारणिधनमेकस्याम् । पुरोजिती वो अन्धस इति यज्ञायज्ञीयं तिसृषु । अनुष्टुप्प्रथमा । गायत्र्यावुत्तरे । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ३ तस्य संपत् । विंशतिरक्षराणि वषट्कारणिधनादतिरिच्यन्ते । तावदुष्णिक्कुब्भ्यां च यज्ञायज्ञीयाच्च लुप्यते । तत्संपन्नम् ४ अथातो वषट्कारणिधनब्रह्मसामा श्रायन्तीयानुष्टुप्कः ५ विधुं दद्राणं समने बहूनाम् इति वषट्कारणिधनं ब्रह्मसाम । एष ब्रह्मा य ऋत्विय इति कालेयम् । परि प्र धन्वेति सफम् । त्वं द्यां च महिव्रतेत्यावर्त्य तृचम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । श्रायन्तीयमेकस्याम् । पुरोजिती वो अन्धस इति यज्ञायज्ञीयं तिसृषु । सर्वास्वनुष्टुप्सु यज्ञायज्ञीस्यर्क्षु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ तस्य संपत् । सप्तदश विंशत्यक्षराणि वषट्कारणिधनादतिरिच्यन्ते । तावत्कालेयाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् । अष्टावक्षराणि श्रायन्तीयादतिरिच्यन्ते । तावत्सफाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् ७

इति प्रथमे प्रपाठके नवमः खण्डः ९

दशमः खण्डः

प्रातःसवनात्सोमेऽतिरिक्तेऽस्ति सोमो अयं सुत इति मरुत्वतीषु गायत्रेण स्तुयुः पञ्चमेनाज्येन । त्रिवृत्पञ्चदशे पृष्ठानां ब्रह्मसामाच्छावाकसामनी स्याताम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १ तस्य संपत्

। पञ्चदश गायत्र्यः प्रातःसवनादतिरिच्यन्ते । तावत्पृष्ठानां ब्रह्मसामाच्छावाकसामभ्यां लुप्यते । तत् संपन्नम् २ माध्यंदिनात्सवनादतिरिक्ते बरामहाँ असि सूर्येत्यादित्यवतीषु गौरीवितेन स्तुयुः । पञ्चमेन पृष्ठेन त्रिवृत्तृतीयसवनं कुर्युः । तस्य कल्पः । परि प्र धन्वेति सफम् । पर्यूष्विति श्यावाश्वम् । पवस्व सोम महान्त्समुद्र इत्यान्धीगवम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ३ तस्य संपत् । सप्तदश बृहत्यो माध्यंदिनात् सवनादतिरिच्यन्ते । तावत्तृतीयसवनाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् ४ तृतीयसवनादतिरिक्ते विष्णोः शिपिविष्टवतीषु गौरीवितेन स्युयुर्द्वितीयेनाग्निष्टोमसाम्ना ५ एतदन्यत्कुर्युरुक्थान्यन्यत्प्रणयेयुः ६ उक्थेभ्योऽतिरिक्तेऽतिरात्रः कार्यः ७ रात्रेरतिरिक्ते विष्णोः शिपिविष्टवतीषु बृहता स्तुयुस्त्रिवृता स्तोमेनोपरिष्टात् संधेः ८

इति प्रथमे प्रपाठके दशमः खराडः १०

एकादशः खराडः

यदि दीक्षितानां प्रमीयेत तं दग्ध्वास्थीन्युपनह्य यो नेदिष्ठी स्यात्तं दीक्षयित्वा सह यजेरन् १ एतदन्यत्कुर्युः २ अभिषुत्यान्यत्सोमम् ३ हुतयोरुपांश्वन्तर्यामयोरगृहीतेष्वितरेषु ग्रहेषु पूर्वया द्वारोपनिष्क्रम्योत्तरेण मार्जालीयं दक्षिणामुखा आसीना यामेन स्तुवीरन् । सार्पराज्ञीषु अग्निमीडे पुरोहितमिति यस्य योनिस्त्रिकेण स्तोमेन । न स्तोमं युनक्ति । न यजमानं वाचयति । ता ऋचोऽनुब्रुवन्तस्त्रिः प्रसव्यं मार्जालीयं परीयुः । सव्यानूरून् आघ्नानाः पुनस्त्रिः प्रदक्षिणं परीत्यासंस्पृशन्तोऽनवेक्षमाणाः प्रत्याव्रज्याप उपस्पृश्यैन्द्रवायवाग्रान् ग्रहान् गृह्णीरन् ४ अग्न आयूँषि पवसे इति तस्याह्नः प्रतिपत्स्यात् ५ समानमितरं तेन ६ संवत्सरे ७ अस्थीनि याजयन्ते ८ असम्मितस्तोत्रो वा स्यात् ९ त्रिवृत्पवमानो वा सप्तदशावर्ती १० तस्य

त्रिवृत्पवमानस्यैष कल्पः ११ उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्र-मेकस्याम् । श्रामहीयवमेकस्याम् । श्राभीकमेकस्याम् । पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । यौधाजयमेकस्याम् । कालेय-मेकस्याम् । श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम । वैखानसमच्छावाकसाम १२ विपरिहरत्यैन्द्रवायवमैत्रावरुणौ १३ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १४ तस्य संपत् । श्रष्टौ गायत्र्यः प्रातःसवनादतिरिच्यन्ते । सप्तदशा-ष्टाक्षराणि श्रायन्तीयात्सप्तदश द्वादशाक्षराणि वैखानसात्तावदुत्तराभ्यां च पवमानाभ्यामग्निष्टोमसाम्नश्च लुप्यन्ते । तत्संपन्नम् १५ ग्राव्णि विशीर्णे पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । द्यौतानमेकस्याम् । वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा इत्येतयोः पूर्वम् । दैर्घश्रवसमेकस्याम् । उद्वद्वा प्राजापत्यम् । यौधाजयं तिसृषु । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १६ श्रनुब्राह्मणं क्लृप्ताः । कर्मक्लृप्ताश्च १७ श्राहुतिकल्पाश्चा-हुतिकल्पाश्च १८

इति प्रथमे प्रपाठके एकादशः खण्डः ११

इति क्षुद्रसूत्रे प्रथमः प्रपाठकः १

द्वितीयः प्रपाठकः

प्रथमः खण्डः

त्रयो वर्णकल्पाः ब्राह्मणस्य राज्ञो वैश्यस्य च १ ब्राह्मणस्य यजमानस्य क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः २ राज्ञो यजमानस्य ३ श्रग्रवती प्रतिपत् । बार्हतान्याज्यानि । बृहत्पृष्ठं श्यैतं ब्रह्मसाम श्रुध्यमुष्णिहि । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ४ वैश्यस्य यजमानस्य ५ वैश्यस्तोमस्य प्रतिपच्चाज्यानि च पृष्ठं च । ब्रह्मसाम च । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ श्रथात उभयसामानः ७ तेषां प्रथमो बृहत्पृष्ठो रथन्तराग्निष्टोमसामा ८ श्रपि चाभिजित्प्रतिरूप इत्याचक्षते ९ तस्य कल्पोऽग्रवती प्रतिपत् । बार्हतान्याज्यानि । बृहत्पृष्ठम् । श्यैतं ब्रह्मसाम ।

श्रुध्यमुष्णिहि । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । औदलमेकस्याम् । नौधसं वा । यज्ञायज्ञीयं तिसृषु । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु रथन्तरमग्निष्टोमसाम । समानम्मितरं ज्योतिष्टोमेन १० अथातो रथन्तरपृष्ठो बृहदग्निष्टोमसामापि च विश्वजित्प्रतिरूप इत्याचक्षते ११ तस्य कल्पः । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । औदलमेकस्याम् । श्यैतं वा । यज्ञायज्ञीयं तिसृषु । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु बृहदग्नि-ष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १२

इति द्वितीये प्रपाठके प्रथमः खण्डः १

द्वितीयः खण्डः

अथातो रथन्तरपृष्ठा बृहदनुष्टुप्कास्त्रयः १ अपि चर्षभप्रतिरूपा इत्याचक्षते २ तेषां प्रथमस्य कल्पः । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । औदलमेकस्याम् । बृहत्तिसृषु । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति प्रथमः ३ अथ द्वितीयः । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगव-मेकस्याम् । बृहदेकस्याम् । पुनश्चाभिनिवृत्य बृहता तृचं समापयति । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति द्वितीयः ४ अथ तृतीयः । पुरोजिती वो अन्धस इति श्यावाश्वमेकस्याम् । तस्यामेवान्धीगवम् । तस्यां चैव बृहत् ५ उत्तरे च द्वे तिस्रः करोति ६ द्विर्द्विः पदमभ्यस्यम् ७ तासु बृहत् ८ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ९

इति द्वितीये प्रपाठके द्वितीयः खण्डः २

तृतीयः खण्डः

अथातो बृहत्पृष्ठा रथन्तरमाध्यंदिनास्त्रयः १ अपि च साहस्रप्रतिरूपा इत्याचक्षते २ तेषां प्रथमस्य कल्पः । साहस्रमाज्यबहिष्पवमानम्

। यथा प्रथमस्य ३ पुनानः सोम धारयेति रौरवं यौधाजयं दैर्घश्रवसमुद्वद्वा प्राजापत्यम् । त एकर्चाः । रथन्तरं तिसृषु सर्वासु प्रोहेयुः ४ बृहत्पृष्ठम् । श्यैतं ब्रह्मसाम । श्रुध्यमुष्णिहि । समान-मितरं ज्योतिष्टोमेनेति प्रथमः ५ अथ द्वितीयः । ककुभावुत्तरे रथन्तरस्य करोति । ब्रह्मायतनीया सप्तदशस्य विष्टुतिर्होतुः पृष्ठस्य ६ समानमितरं पूर्वेण ७ तस्य संपत् । यथा संसुतसोमः । इति द्वितीयः ८ अथ तृतीयः । उच्चा ते जातमन्धस इति गायत्रं तिसृषु । आमहीयवमेकस्याम् । ऐडं कौत्समेकस्याम् । आभीकमेकस्याम् । सत्रासाहीयं वा । पुनानः सोमधारयेति रौरवमेकस्याम् । यौधाजयमेकस्याम् । वरुणसामैकस्याम् । रथन्तरं तिसृषु ९ नित्या सप्तदशस्य विष्टुतिः पृष्ठानाम् १० समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ११ तस्य संपत् । षोडशाक्षराणि रथन्तराल्लुप्यन्ते । तावत्कौत्सवरुणसाम-भ्यामतिरिच्यते । तत् । संपन्नम् १२

इति द्वितीयप्रपाठके तृतीयः खण्डः ३

चतुर्थः खण्डः

अथातः पुरोहितकुलीनस्य पुरोधामश्नुवानस्य १ तस्मिन्नुभे प्रतिपदावुभयान्याज्यानि । उभे पृष्ठे उभे ब्रह्मसामनी करोति २ तस्य कल्पः । उपास्मै गायता नरः पवस्व वाचो अग्रचः पवमानस्य ते कव इति तृचक्लृप्तं बहिष्पवमानम् ॥ उपास्मै गायता नरः पवस्व वाचो अग्रचः उपोषु जातमप्तुरमिति संभार्यस्तोत्रीय इति वा ॥ अग्न आ याहि वीतय इति राथन्तरं त्रीणि बार्हतानि । अग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानीति वा ॥ पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । नौधसमेकस्याम् । दैर्घश्रवसमेकस्याम् । उद्वद्वा प्राजापत्यम् । यौधाजयं तिसृषु । रथन्तरं पृष्ठम् । बृहद्ब्रह्मसाम । पुरोजिती वो अन्धस इत्याकूपारं तिसृषु । परि त्यं हर्यतं हरिमिति यस्य योनिः

। श्यैतमेकस्याम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ३ तस्य संपत् । द्वादशाष्टाक्षराण्याकूपारादतिरिच्यन्ते । तावत्पृष्ठानां ब्रह्मसाम्नो लुप्यते । तत् संपन्नम् ४

इति द्वितीये प्रपाठके चतुर्थः खण्डः ४

पञ्चमः खण्डः

अथैष एव सन् विपरीतः १ तस्मिन्नुभे प्रतिपदावुभयान्याज्यानि । उभे पृष्ठे उभे ब्रह्मसामनी करोति २ तस्य कल्पः । पवस्व वाचो अग्रयः उपास्मै गायता नरः पवमानस्य ते कव इति तृचक्लृप्तं बहिष्पवमानम् ॥ पवस्व वाचो अग्रयः उपास्मै गायता नरः पवस्वेन्दो वृषा सुतः इति संभार्यः स्तोत्रीय इति वा ॥ अग्निं दूतं वृणीमह इति बार्हतं त्रीणि राथन्तराणि । अग्न आयाहि वीतय इति उभयान्याज्यानीति वा ॥ पुनानः सोम धारयेति रौरवमेकस्याम् । श्यैतमेकस्याम् । दैर्घश्रवसमेकस्याम् । उद्वद्वा प्राजापत्यम् । यौधाजयं तिसृषु । बृहत् पृष्ठम् । रथन्तरं ब्रह्मसाम । पुरोजिती वो अन्धस इत्याकूपारं तिसृषु । परि त्यं हर्यतं हरिमिति यस्य योनिः । नौधसमेकस्याम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवमेकस्याम् । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन २ तस्य संपद्यथा पूर्वस्य ३ अथातो यज्ञायज्ञीयानुरूपो बृहदग्निष्टोमसामा ४ तस्य कल्पः । यज्ञायज्ञीयमनुरूपे । गायत्रं स्तोत्रीयपर्यासयोः ५ उप शिक्षापतस्थुषः इति सफम् । यज्ञायज्ञीयस्यर्क्षु बृहदग्निष्टोमसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ६ तस्य संपत् । द्वे अक्षरे बहिष्पवमानादतिरिच्येते । तावत्सफाल्लुप्यते । तत्संपन्नम् ७ अथातः षोडशसामा ८ तस्य रथन्तरबृहत्पृष्ठम् । नौधसश्यैतं ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन ९ अथैष एव सन् विपरीतः । तस्य बृहद्रथन्तरं ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन १०

इति द्वितीये प्रपाठके पञ्चमः खराडः ५

षष्ठः खराडः

अथातोऽष्टौ गर्भिणः १ तेषां प्रथमस्य कल्पः । रथन्तरस्य प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । बृहतो मध्यमः । स्व एव स्तोत्रीय इति पृष्ठम् । नौधसस्य प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । श्यैतस्य मध्यमः । स्व एव स्तोत्रीय इति ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति पूर्वः २ अथोत्तरः । बृहतः प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । रथन्तरस्य मध्यमः । स्व एव स्तोत्रीय इति पृष्ठम् । श्यैतस्य प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । नौधसस्य मध्यमः । स्व एव स्तोत्रीय इति ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति प्रगुणौ ३ अथ व्यतिषक्तौ ४ एत एव पृष्ठे । ब्रह्मसामनी एवान्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत् ५ अथैत एव सन्तोऽजामिक्लृप्ताः ६ रथन्तरस्य प्रथमः पर्यायः । वारवन्तीयस्य द्वितीयः । रथनतरस्यैव स्तोत्रीये । बृहतस्तृतीयः । इति पृष्ठम् । नौधसस्य प्रथमः पर्यायः । वाङ्निधनस्य क्रौञ्चस्य द्वितीयः । नौधसस्यैव स्तोत्रीये । श्यैतस्य तृतीयः । इति ब्रह्मसाम । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन । इति पूर्वः ७ अथोत्तरो बृहतः प्रथमः पर्यायः । वारवन्तीयस्य द्वितीयः । बृहत एव स्तोत्रीये । रथन्तरस्य तृतीयः । इति पृष्ठम् । श्यैतस्य प्रथमः पर्यायः । वाङ्निधनस्य क्रौञ्चस्य द्वितीयः । श्यैतस्यैव स्तोत्रीये । नौधसस्य तृतीयः । इति ब्रह्मसाम ८ समानमितरं ज्योतिष्टोमेन । इति प्रगुणौ ९ अथ व्यतिषक्तौ । एते एव पृष्ठे । ब्रह्मसामनी एवान्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत् १० अथानेनैव ज्योतिष्टोमेन यजमानो विद्यात् । उभयसाम्ना यजत इति ११ यत्र रथन्तरं पृष्ठं नौधसेन तत्र बृहदुपाप्तम् १२ यत्र बृहच्छ्यैतेन तत्र रथन्तरम् १३ बृहद्रथन्तरे वै रूपपरोक्षे श्यैतनौधस इति हि भवतीति १४ अथातो दशरात्रप्रबर्हः १५ प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानं प्रथमं चाज्यम् । द्वितीयस्य द्वितीयम् ।

तृतीयस्य तृतीयम् । चतुर्थस्य चतुर्थम् । पञ्चमस्याह्नो माध्यंदिनः पवमानः । षष्ठस्याह्नो होतुः पृष्ठम् । सप्तमस्य द्वितीयम् । अष्टमस्य तृतीयम् । नवमस्य चतुर्थम् । दशमस्याह्नः आर्भवश्चाग्निष्टोमसाम च । सर्वाणि स्वस्तोमानि १६ अथातो द्वादशाहप्रबर्होऽतिरात्रस्य बहिष्पवमानम् । प्रथमस्याह्नः प्रथममाज्यम् । द्वितीयस्य द्वितीयम् । तृतीयस्य तृतीयम् । चतुर्थस्य चतुर्थम् । पञ्चमस्याह्नो माध्यंदिनः पवमानः । षष्ठस्याह्नो होतुः पृष्ठम् । सप्तमस्य द्वितीयम् । अष्टमस्य तृतीयम् । नवमस्य चतुर्थम् । दशमस्याह्न आर्भवः । अतिरात्र-स्याग्निष्टोमसाम । सर्वाण्येव स्वस्तोमानि १७

इति द्वितीये प्रपाठके सप्तमः खण्डः ७

अष्टमः खण्डः

अथातः सवनप्रबर्हा भवन्ति चत्वारः १ प्रथमस्याह्नः प्रातःसवनम् । चतुर्थस्य माध्यंदिनं सवनम् । सप्तमस्य तृतीयसवनम् २ द्वितीयस्य प्रातःसवनम् । पञ्चमस्य माध्यंदिनं सवनम् । अष्टमस्य तृतीयसवनम् ३ तृतीयस्य प्रातःसवनम् । षष्ठस्य माध्यंदिनं सवनम् । नवमस्य तृतीयसवनम् ४ अतिरात्रस्य प्रातःसवनम् । दशमस्य माध्यंदिनं सवनम् । अतिरात्रस्यैव तृतीयसवनम् । सर्वाणि स्व-स्तोमानि ५ अथातः सवनप्रबर्हा एव चत्वारः ६ प्रथमस्याह्नः प्रातःसवनम् । द्वितीयस्य माध्यंदिनं सवनम् । तृतीयस्य तृतीयसवनम् ७ चतुर्थस्य प्रातःसवनम् । पञ्चमस्य माध्यंदिनं सवनम् । षष्ठस्य तृतीयसवनम् ८ सप्तमस्य प्रातःसवनम् । अष्टमस्य माध्यंदिनं सवनम् । नवमस्य तृतीयसवनम् ९ अतिरात्रस्य प्रातःसवनम् । दशमस्य माध्यंदिनं सवनम् । अतिरात्रस्यैव तृतीयसवनम् । सर्वाण्येव स्वस्तोमानि १०

इति द्वितीये प्रपाठके अष्टमः खण्डः ८

नवमः खण्डः

अथात आवापवानेकाहोऽपि चर्त्विगपोहन इत्याचक्षते १ अन्तरेणा-नुरूपपर्यासौ २ गायत्राणि पावमानानि तृचसूक्तान्यावपेद्यावन्ति कामयेत ३ अन्तरेण गायत्रामहीयवे गायत्रीसामान्यावपेद्यावन्ति कामयेत । अन्तरेण रौरवयोधाजये बार्हतानि सामान्यावपेद्यावन्ति कामयेत ४ अन्तरेण गायत्रसंहिते गायत्रीसामान्यावपेद्यावन्ति का-मयेत । अन्तरेण श्यावाश्वान्धीगवे आनुष्टुभानि सामान्यावपेद्यावन्ति कामयेत ५ यथापथम् ६ यथा वाजामि कल्पयिष्यन्मन्येत तथा कल्पं कुर्वीत ७ विष्टुतिस्तोत्राण्यावर्तीनि भवन्ति ८ अथातः श्रीस्तोमाश्चत्वारोऽपि च वाचस्तोमा इत्याचक्षते ९ एकया प्रथमस्य बहिष्पवमानम् । दशभिर्द्वितीयस्य । शतेन तृतीयस्य । सहस्रेण चतुर्थस्य १० अथात ऊर्ध्वं दशक्रमात् ११ दशभिर्होतुराज्यम् । शतेन मैत्रावरुणस्य । सहस्रेण ब्राह्मणाच्छंसिनः । अयुतेनाच्छा-वाकस्य । प्रयुतं माध्यंदिनः पवमानः । नियुतं होतुः पृष्ठम् । अर्बुदं मैत्रावरुणस्य । न्यर्बुदं ब्राह्मणाच्छंसिनः । निखर्वमा-च्छावाकस्य । बद्वमार्भवः । अक्षितमग्निष्टोमसाम १२ अक्षित-मार्भवो व्योमाग्निष्टोमसाम १३ व्योमार्भवोऽनन्तोऽग्निष्टोमसाम १४ अनन्त आर्भवः । सर्वमग्निष्टोमसाम १५ अथातो ब्रह्मसामपृष्ठा-वेकाहौ । अपि च तनुपृष्ठावित्याचक्षते । ब्रह्मसामनी पृष्ठे पृष्ठे ब्रह्मसामनी सस्तोत्रीये सधर्मणी । तौ ब्रह्मसामपृष्ठावेकाहावेकाहौ १६

इति द्वितीये प्रपाठके नवमः खण्डः ९

द्वितीये प्रपाठके दशमः खण्डः

अथातः षडहस्य पृष्ठतो विचाराः १ बृहद्रथन्तरपृष्ठः षडहः समूढः २ तस्य कल्पो यथा पृष्ठ्यस्तोमस्य यद्याहीनिकः ३ अथ यदि सात्रिकः स एव सन् गौरीवितस्वरः ४ अथातो नानापृष्ठ्यः षडहः ५ समूढो वा व्यूढो वा ६ समूढस्त्वेव ७ तस्य कल्पो यथर्तूनां षडहस्य यद्याहीनिकः ८ अथ यदि सात्रिकः स एव सन् गौरी-वितस्वरः ९ अथातः परोक्षपृष्ठः षडहः १० तस्य कल्पः । प्रथम-स्याह्नोऽभि त्वा शूरनोनुम इति कण्वरथन्तरं पृष्ठम् । द्वितीयस्याह्नः त्वामिद्धि हवामह इति बृहन्निधनं वार्कजम्भम् । कण्वबृहद्वा । आ त्वा सहस्रमाशतम् इत्येतेषां द्वितीयम् । प्रज्ञातपृष्ठ उत्तरश्चतुरहः ११ अथातः सर्वपरोक्षपृष्ठः षडहः १२ तस्य कल्पः । एते एव प्रथमद्वितीययोरह्नोः पृष्ठे १३ तृतीयस्याह्नो यद्याव इन्द्र ते शतमिति ह्रस्वाबृहदोपशा । अन्तरिक्षं वा १४ अन्तरिक्षस्य लोकेऽञ्जोवैरूपमनु कल्पयेत् १५ महावैष्टम्भं वा १६ महावैष्टम्भस्य लोकेऽभिनिधनं काण्वम् १७ चतुर्थस्याह्नः पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेत्यृषभोवैराजः सहोदैर्घतमसं वा हाउ पिबेत्येतत् १८ वसिष्ठस्य वा वैराजमग्निं नर इत्येतयोरुत्तरम् १९ पञ्चमस्याह्नस्त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरमिति नित्यवत्साः २० अतीषङ्गाणां वा प्रथममिन्द्रायाहि चित्रभानो यदि-न्द्रचित्रम् इह नेत्येतासु गायत्रीषु चानुष्टुप्सु च २१ षष्ठस्याह्नो वारवन्तीयं पृष्ठम् २२ रेवतीनां लोके दार्ढच्युतम् २३ विपरिहरत्यौक्ष्णोरन्ध्रे २४

इति द्वितीये प्रपाठके दशमः खण्डः १०

एकादशः खण्डः

अथात उभयतः परोक्षपृष्ठः षडहः १ ऋक्तश्चैव सामतश्च २ तस्य कल्पः । प्रथमस्याह्नोऽभित्वा पूर्वपीतये इति कण्वरथन्तरं पृष्ठम् ३ द्वितीयस्याह्नस्त्वं ह्येहि चेरव इति बृहन्निधनं वार्कजम्भम् । कण्व-

बृहद्वा । आ त्वा सहस्रमाशतमित्येतेषां द्वितीयम् ४ तृतीयस्याह्नो यदिन्द्र यावतस्त्वमिति ह्रस्वा बृहदोपशा । अन्तरिक्षं वा ५ अन्तरिक्षस्य लोकेऽञ्जोवैरूपमनुकल्पयेत् । महावैष्टम्भं वा ६ महावैष्टम्भस्य लोकेऽभिनिधनं काण्वम् ७ चतुर्थस्याह्नः श्रुधी हवं विपिपानस्याद्रेरित्यृषभोवैराजः सहोदैर्घतमसं वा हाउ पिबेत्येतत् ८ वसिष्ठस्य वा वैराजमग्निं नर इत्येतयोरुत्तरम् ९ पञ्चमस्याह्नःप्रोष्वस्मै पुरोरथमिति नित्यवत्साः १० अतीषङ्गाणां वा प्रथममिन्द्रायाहि चित्रभानो यदिन्द्र चित्रम इह नेत्येतासु गायत्रीष्वनुष्टुप्सु च ११ षष्ठस्याह्नो रेवाँ इन्द्रेवत स्तोतेति वारवन्तीयं पृष्ठम् १२ रेवतीनां लोके चार्ढच्युतम् १३ विपरिहरत्यौक्ष्णोरन्ध्रे १४

इति द्वितीये प्रपाठके एकादशः खण्डः ११

द्वादशः खण्डः

अथात उपाङ्क्यपृष्ठश्चान्वाहार्यपृष्ठश्च षडहौ १ तयोः कल्पः । प्रत्यक्षाणि पृष्ठानि प्रत्यक्षेषु पृष्ठस्तोत्रीयेषु परोक्षाणि माध्यंदिनेषु । बृहतीषु पञ्चानामह्नाम् । गायत्रीषु षष्ठस्य । स उपाङ्क्यपृष्ठः षडहः २ तान्येवोपरिष्टादार्भवेष्वनुष्टुप्सु पञ्चानामह्नाम् । गायत्रीषु षष्ठस्य । सोऽन्वाहार्यपृष्ठः षडहः ३ अथात उपाङ्क्यपृष्ठश्चैवान्वाहार्यपृष्ठश्च षडहौ ४ तयोः कल्पो विपर्यासं बृहद्रथन्तरे पृष्ठे ५ उत्तरस्य चतुरहस्य ६ परोक्षाणि माध्यंदिनेषु । बृहतीषु त्रयाणामह्नाम् । गायत्रीषु षष्ठस्य । स उपाङ्क्यपृष्ठः षडहः ७ तान्येवोपरिष्टादार्भवेषु । अनुष्टुप्सु त्रयाणामह्नाम् । गायत्रीषु षष्ठस्य । सोऽन्वाहार्यपृष्ठः षडहः ८ अथातः पुरस्ताज्ज्योतिश्चोपरिष्टाज्ज्योतिश्च षडहौ ९ तयोः कल्पः । परोक्षाणि पृष्ठानि प्रत्यक्षेषु पृष्ठस्तोत्रीयेषु प्रत्यक्षाणि माध्यंदिनेषु । बृहतीषु पञ्चानामह्नाम् । गायत्रीषु षष्ठस्य । स पुरस्ताज्ज्योतिः षडहः १० तान्येवोपरिष्टादार्भवेषु । अनुष्टुप्सु पञ्चानामह्नाम् । गायत्रीषु

षष्ठस्य । स उपरिष्टाज्ज्योतिः षडहः ११ अथातो बृहद्रथन्तरपुरस्ता-ज्ज्योतिश्च बृहद्रथन्तरोपरिष्टाज्ज्योतिश्च षडहौ १२ तयोः कल्पः । परोक्षाणि पृष्ठानि परोक्षेषु पृष्ठस्तोत्रीयेषु बृहद्रथन्तरे मध्यंदिनेषु बृहतीषु विपर्यासम् । स बृहद्रथन्तरपुरस्ताज्ज्योतिः षडहः १३ त एवोपरिष्टादार्भवेष्वनुष्टुप्सु विपर्यासम् । स बृहद्रथन्तरोपरिष्टाज्ज्यो-तिः षडहः १४

इति द्वितीये प्रपाठके द्वादशः खण्डः १२

त्रयोदशः खण्डः

अथात आपर्क्यपृष्ठौ षडहौ ॥ परोक्षापर्क्यपृष्ठश्च प्रत्यक्षापर्क्यपृष्ठश्च १ तयोः कल्पः । प्रत्यक्षस्य प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । परोक्षस्य मध्यमः । स परोक्षापर्क्यपृष्ठः षडहः २ परोक्षस्य प्रथमोत्तमौ पर्यायौ । प्रत्यक्षस्य मध्यमः । स प्रत्यक्षापर्क्यपृष्ठः षडहः ३ अथातः प्राङ्क्यपृष्ठौ षडहौ ॥ परोक्षप्राङ्क्यपृष्ठश्च प्रत्यक्षप्राङ्क्यपृष्ठश्च ४ तयोः कल्पः । परोक्षस्य प्रथमः पर्यायः । प्रत्यक्षस्योत्तरौ । स परो-क्षप्राङ्क्यपृष्ठः षडहः ५ प्रत्यक्षस्य प्रथमः पर्यायः । परोक्षस्योत्तरौ । स प्रत्यक्षप्राङ्क्यपृष्ठः षडहः ६ अथात उपाङ्क्यपृष्ठौ षडहौ । परोक्षोपाङ्क्यपृष्ठश्च प्रत्यक्षोपाङ्क्यपृष्ठश्च ७ तयोः कल्पः । प्रत्यक्षस्य पूर्वौ पर्यायौ । परोक्षस्योत्तमः । स परोक्षोपाङ्क्यपृष्ठः षडहः ८ परोक्षस्य पूर्वौ पर्यायौ प्रत्यक्षस्योत्तमः । स प्रत्यक्षोपाङ्क्ङ्कपृष्ठः षडहः ९

इति द्वितीये प्रपाठके त्रयोदशः खण्डः १३

चतुर्दशः खण्डः

अथातो बृहद्रथन्तरपृष्ठः सन् षडहोऽनुगृहीतपृष्ठः १ तस्य कल्पः । तृतीयस्याह्नो वैरूपं मध्यंदिने बृहत्यामनुक्लृप्तम् । चतुर्थस्याह्नो

वैराजमार्भवेऽनुष्टुभि । पञ्चमस्याह्नः शक्वर्यो मध्यंदिने बृहत्या-मनुक्लृप्ताः । षष्ठस्याह्नो रेवत्य आर्भवे गायत्र्याम् । सोऽनुगृहीतपृष्ठः षडहः २ अथातो बृहद्रथन्तरपृष्ठ एव सन् षडहोऽनुगृहीतपरोक्षः ३ तस्य कल्पः । प्रत्यक्षाणां स्थाने परोक्षाणि । सोऽनुगृहीतपरोक्षः षडहः ४ अथातो नानापृष्ठः सन् षडहोऽनुगृहीतबृहद्रथन्तरः । तस्योक्तः कल्पः कर्मणि ५ अथातो नानापृष्ठ एव सन् षडहो-ऽनुगृहीतपरोक्षतरः ६ तस्य कल्पः । प्रत्यक्षयोः स्थाने परोक्षाणि । सोऽनुगृहीतपरोक्षतरः षडहः ७ अथातो ब्रह्मसामपृष्ठः षडहः ८ अपि च तनुपृष्ठ इत्याचक्षते ९ ब्रह्मसामानि पृष्ठानि पृष्ठानि ब्रह्म-सामानि सस्तोत्रीयाणि सधर्माणि । स ब्रह्मसामपृष्ठः षडहः १० अथात एकविंशत्यहे पृष्ठ्यमन्तरुपयन्तः तृतीयषष्ठे अहनी सस्तोमे सतन्त्रे सपृष्ठे ससंस्थे व्यतिहरेयुः ११ स्तोमौ वैनयोर्व्यतिहरेयुः १२ सप्तदशं वोद्धृत्य प्राचः स्तोमान् समूह्य षष्ठतन्त्रे सप्तदशं कल्पयेयुः १३ प्रसिद्धं त्वेवोपेयूरथन्तरपृष्ठमेव १४ संवत्सरे षडहस्य पृष्ठतो विचाराः १५ ते विश्वजितः १६

इति द्वितीये प्रपाठके चतुर्दशः खण्डः १४

पञ्चदशः खण्डः

अथातो द्वादशाहाः १ चत्वारो भरतद्वादशाहाः २ तेषां प्रथमस्य कल्पोऽयमेव ज्योतिष्टोमः । अविक्लृप्तः ॥ द्वादशाहक्लृप्त इति प्रथमः ३ अथ द्वितीयः । एतस्यैव सतोऽतिरात्रावभितो दशाग्निष्टोमा मध्यतः । इति द्वितीयः ४ अथ तृतीयः । एतस्यैव सतोऽतिरा-त्रावभितो बृहद्रथन्तरपृष्ठानि दशाहानि मध्यतः ५ तेषां प्रथमस्य कल्पः । पुरोजिती वो अन्धसः इति गौरीवितमेकस्याम् । पदनिधनं शुद्धाशुद्धीयमेकस्याम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवं तिसृषु । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन । इति रथन्तरम् ६ अथ बार्हतम् ।

अग्रियवती प्रतिपत् । बार्हतान्याज्यानि । बृहत्पृष्ठम् । श्यैतं ब्रह्मसाम । श्रुध्यमुष्णिहि । पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितमेकस्याम् । मधुश्चुन्निधनमेकस्याम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवं तिसृषु । समानमितरं ज्योतिष्टोमेन । एताभ्यामेव विपर्यासं दशाहानि मध्यतः । इति तृतीयः ७ अथ चतुर्थः । एतस्यैव सतः षोडशिमन्तावतिरात्रावभितोऽग्निष्टोमावन्तराष्टौ मध्य उक्थ्याः । षोडशिमच्चतुर्थमहरुभयसाम सप्तमं बृहत्पृष्ठं कण्वरथन्तरमध्यंदिनम् ८ तस्य कल्पो बार्हतस्याह्नः साकमश्वं सौभरमाष्टादंष्ट्रमित्युक्थानि ९ प्रमꣳहिष्ठीयं हारिवर्णं तैरश्चमिति राथन्तरस्य १० चतुर्थस्याह्नो नानदं स्वरमाष्टादंष्ट्रस्य लोके नार्मेधम् । प्रत्यस्मै पिपीषते इति गौरीवितं षोडशिसाम ११ सप्तमस्याह्नः । पुनानः सोमधारया इति रौरवमेकस्याम् । कण्वरथन्तरमेकस्याम् । मैधातिथमेकस्याम् । यौधाजयं तिसृषु १२ यद्यु वै कण्वरथन्तरं तृचस्थं चिकीर्षेत् । कण्वरथन्तरयौधाजये अन्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत् १३ उद्वंशीयान्तानि षष्ठनवमयोरह्नोरुक्थानि बार्हतं षष्ठमहर्बार्हतं सप्तमं राथन्तरमष्टमं बार्हतं नवमं राथन्तरं दशमम् । तस्मिन्त्सार्पराज्ञम् १४

इति द्वितीये प्रपाठके पञ्चदशः खण्डः १५

षोडशः खण्डः

अथातस्त्रयस्त्रिकद्रुकद्वादशाहाः १ तेषां प्रथमस्य कल्पोऽतिरात्रावभितो दशकृत्वो गोआयुषी मध्यतो विपर्यासम् २ ते सर्वे ऐकाहिकाः गौरीवितस्वराः ३ अतिरात्रावभितोऽष्टौकृत्वो गोआयुषी मध्यतो विपर्यासं ज्योतिष्टोमः प्रथमदशमेऽहनी ४ ते सर्वे ऐकाहिका गौरीवितस्वराः ५ अतिरात्रावभितस्त्रिस्त्रिकद्रुकानूर्ध्वानुपयन्ति ज्योतिष्टोम एव दशममहः ६ ते सर्वे ऐकाहिका गौरीवितस्वराः ७ अथातः सुकरजातयः ८ अपि च निकायिन इत्याचक्षते ९ अतिरात्रावभितो

दशकृत्वो ज्योतिष्टोमो मध्यतोऽविक्लृप्तः । स ज्योतिर्द्वादशाहः १० अतिरात्रावभितो दशकृत्वो गोष्टोभो मध्यतोऽविक्लृप्तः । स गो- द्वादशाहः ११ अतिरात्रावभितो दशकृत्व आयुष्टोमो मध्यतोऽविक्लृप्तः । स आयुर्द्वादशाहः १२ एवमेवाभिजिद्द्वादशाहः १३ एवं विश्व- जिद्द्वादशाहः । एवं सर्वजिद्द्वादशाहः १४ एतेन प्रदेशेन यावन्तो- ऽहीनैकाहास्तावन्तो द्वादशाहाः इति प्रदिशन्ति १५ अभ्यासान्त- र्हितैरविक्लृप्तैर्दशाहानि पूरयेत् १६ यत्राभ्यासो नोपपद्येत ज्योतिष्टोमेन तत्र पूरयेदिति । पूरयेदिति १७

इति द्वितीये प्रपाठके षोडशः खण्डः १६

इति क्षुद्रकल्पसूत्रे द्वितीयः प्रपाठकः २

तृतीयः प्रपाठकः

प्रथमः खण्डः

अथातोऽस्यैव सतो विचारान् वेदयिष्यामहे द्वादशाहस्य १ बृहद्रथन्तरपृष्ठो द्वादशाहः स्यादित्याहुः । कस्य हेतोरिति २ भूम्ना ३ अस्य बृहद्रथन्तरपृष्ठान्यहानि भवन्ति । प्रथमश्च द्व्यहः । उत्तरश्च- तुरहः । भूम्नो वशं नेष्याम इत्येतस्य हेतोरिति ४ अथापरम् । रथन्तरं परोक्षं वैरूपम् । बृहत्परोक्षं वैराजम् । रथन्तरं परोक्षं शक्वर्यः । बृहत्परोक्षं रेवत्यः । ययोरियं परोक्षकृतिर्हन्त ते एव साक्षात् करवाणीति ५ स खलु बृहद्रथन्तरपृष्ठः सन्त्समूढः ६ कथं हि बृहद्रथन्तरपृष्ठः सन्न समूढः स्यादिति ७ उक्तः पृष्ठ्यस्य समूढः ८ उक्तश्छन्दोमानाम् । यथा छन्दोमवति दशरात्रे ९ तथा ते सन्तो गौरीवितस्वराः १० नवमादह्नोऽर्कः प्रच्यवते तमनुष्टुभ्यनुगृह्णाति ११ तस्योक्तः कल्पः १२ समापद्यन्ते दशमेऽहनि सामानि । यथा छन्दोमदशमाहे तथा दशममहरिति १३ एष बृहद्रथन्तरपृष्ठो द्वाद- शाहस्तेनैतेन प्रतिष्ठाकामो यजेत । प्रतिष्ठा वै बृहद्रथन्तरे साम्नामिति

हि भवति १४ अथातो नानापृष्ठो द्वादशाहः स्यादित्याहुः । सोऽयमेव द्वादशाहो यमिमं वयमधीमहे १५

इति तृतीय प्रपाठके प्रथमः खण्डः १

द्वितीयः खण्डः

अथातो विराट्संपन्नो द्वादशाहः स्यादित्याहुः १ कस्य हेतोरिति । विराडपचिता यज्ञक्रतवो भवन्ति । विराजो हि सर्वेषु यागेषु सर्वाणि स्तोमच्छन्दांसि प्रतिष्ठितानि भवन्ति २ सोऽयं पुरा द्वादशाहः संपरे-तो विराजं संपद्यते । स यथा मेऽहरहश्च विराजं संपत्स्यते संपरेतश्च तथा करवाणीति ३ तस्य षोडशिकावतिरात्रावभितः स्यातां पञ्चदशे पृष्ठानां ब्रह्मसाममैत्रावरुणसामनी स्याताम् । अत्र विराजं संपद्येते ४ चत्वारिंशच्च चत्वारि च शतान्यन्यतरस्यातिरात्रस्य स्तोत्रीया-स्तथान्यतरस्य ५ द्वाचत्वारिंशच्च पुरा भवन्ति ६ तत्प्रथमस्याह्नः पञ्चदशं तृतीयसवनं स्यात् । अत्र तद्विराजं संपद्यतेऽष्टशतं पुरा स्तोत्रीया भवन्ति । ता अद्य विंशतिशतं संपन्नाः ७ अथ पराण्यहानि । सर्वाण्येव स्युः षोडशिमन्ति ८ आसितं त्वाष्ट्रीसामाविक्लृप्तं चतुर्थमहस्त्वाष्ट्रीसाम क्रौञ्चमेतानि स्युः षोडशिसामानि ९ आनुष्टुभेषु तृचेष्वैन्द्रेषु हरिवत्सु सामान्येषु १० यदि सामान्या न विद्येर-न्नप्यसामान्याः स्युः ११ यद्यु हरिवत्यो न विद्येरन्नप्यहरिकास्वेव स्युः १२ तत्र सर्व एव पञ्चदशस्तोमाः स्युः षोडशिनः १३ एतद्ध स्माह खल्वस्य धानंजय्यो व्याचष्टे १४ अथ ह स्माह शाण्डिल्य इहैव खल्विमानि गौरीवितस्य लोकं संप्रत्यवेतानि स्युरिति १५ अथ गौरीवितमेवाहरहः षोडशिसाम स्यात् १६ नित्यसंपन्नाश्छन्दोमा विराजम् । षष्टिश्च त्रीणि च शतानि सप्तमस्याह्नः स्तोत्रीयाः । षष्टिश्चैव षट् च शतान्यष्टमस्य । विंशतिश्च सप्त च शतानि नवमस्य । त्रिशतस्तोत्रीयं दशममहः संपद्यते सह नु सार्पराज्ञेन १७ तदु

चेद्ब्रूयुरस्तोत्रं वा एतद्यत्सार्पराज्ञम् । मनश्राख्यं हि मनसा स्तौति १८ आन्धीगवादुत्तरं पवस्व सोम मन्दयन्नित्येतासु द्विपदासु श्रेयः कल्पयेत् १९ अत्रास्योभे भद्रश्रेयसी कृते भवतः । षडहान्ते ह भद्रम् । दशरात्रान्ते श्रेय इति २० एष विराट्संपन्नो द्वादशाहः । तेनैतेना-न्नाद्यकामो यजेत । अन्नं विराडिति हि भवतीति २१

इति तृतीये प्रपाठके द्वितीयः खण्डः २

तृतीयः खण्डः

अथातोऽनुरूपाग्निष्टोमसामा द्वादशाहः स्यादित्याहुः १ कस्य हेतो-रिति । पृष्ठाग्निष्टोमसामनी खलु कल्पस्य समाधिं तं तमेव भवतः । यथा ह्येव पृष्ठेन कल्प आख्यात एवमप्यग्निष्टोमसाम्ना कल्प आख्यायते । ते चेत्समाधास्यतां यज्ञमेवमयं सर्वो दशरात्रः समाधिं गमिष्यतीति २ तत्प्रथमस्याह्नो देवो वो द्रविणोदा इत्येष वासिष्ठः प्रगाथो वासिष्ठं रथन्तरं तस्मिन्त्स्यात् । कण्वरथन्तरमग्निष्टोमसाम । तत्सदृशं भवति रथन्तरेण ३ वासिष्ठं नु भवति यथा रथन्तरम् । प्रागाथिकं यथा रथन्तरम् । ककुबुत्तरासु यथा रथन्तरम् । प्रण्य-स्तगीति यथा रथन्तरम् । बहुसदृशं रथन्तरेण भवतीति ४ तद्रथन्तरं पृष्ठं कण्वरथन्तरमग्निष्टोमसाम । अत्रैव ते समाधिमितः ५ यज्ञा-यज्ञीयमत्रान्त्यं स्यात्कावस्यर्चु । कावमतः प्रच्यवेतेति ६

इति तृतीये प्रपाठके तृतीयः खण्डः ३

चतुर्थः खण्डः

द्वितीयस्याह्नः कण्वबृहदग्निष्टोमसाम । अस्यर्चु आ त्वा सहस्रमाशतमित्येषां द्वितीयम् । तत्पृष्ठं कण्वबृहदग्निष्टोमसाम । अत्रैव ते समाधिमितः १ यज्ञायज्ञीयमेवात्रान्त्यं स्याद्यामस्यर्चु याम-मतः प्रच्यवेतेति । एतद्ध स्म खल्वस्य धानंजय्यो व्याचष्टे २ अथ

ह स्माह शाण्डिल्यो यज्ञायज्ञीयमेवात्राग्निष्टोमसाम स्यात् । एतद्वा सदृशं भवति बृहता ३ भारद्वाजीषु न दृष्टं भवति यथा बृहत् । प्रागाथिकं यथा बृहत् । ककुबुत्तरासु यथा बृहत् । उदात्तगीति यथा बृहत् । बहुसदृशं बृहता भवतीति ४

इति तृतीये प्रपाठके चतुर्थः खण्डः ४

पञ्चमः खण्डः

तृतीयस्याह्नोऽग्न आयाह्यग्निभिरित्येष आङ्गिरसः प्रगाथ आङ्गिरसं वैरूपम् । तस्मिन्त्स्याद् अन्तरिक्षमग्निष्टोमसाम । अन्तरिक्षस्य लोकेऽञ्जोवैरूपमनुकल्पयेत् । तत्सदृशं भवति वैरूपेण १ आङ्गिरसं नु भवति यथा वैरूपम् । प्रागाथिकं यथा वैरूपम् । सर्वबृहतीषु यथा वैरूपम् । पञ्चनिधनं यथा वैरूपम् । अध्यर्धेडं यथा वैरूपम् । निधनेनापि सदृशदेशीये भवतः । उभयत्र ह्येव शिशुप्रवादो भवतीति २ तज्जामि स्यादरिष्टेनैडं ह्येवारिष्टमैडमन्तरिक्षम् । यज्ञायज्ञीयमत्रान्त्यं कृत्वानुष्टुभ्यरिष्टमनुकल्पयेत् । गौरीवितमेक-स्याम् । अरिष्टमेकस्याम् । स्वारं त्वाष्ट्रीसामैकस्याम् । त्रिणिधनं त्वाष्ट्रीसाम त्रिष्विति कुर्यादिति ३ यद्यु वा अरिष्टं तृचस्थं चिकी-र्षेदरण्येगेयमिदमपचितमित्यरिष्टत्रिणिधने अन्योन्यस्य स्थानं व्यति-हरेत् ४

इति तृतीये प्रपाठके पञ्चमः खण्डः ५

षष्ठः खण्डः

चतुर्थस्याह्नो वसिष्ठस्य वैराजमग्निष्टोमसाम स्वासु अग्निन्नर इत्येतयोरुत्तरम् । तत्सदृशं भवति वैराजेन १ वासिष्ठं नु भवति यथा वैराजम् । त्रैपदं यथा वैराजम् । ईनिधनं यथा वैराजम् । अनुतुन्नं यथा वैराजम् । पदान्तेऽस्यानुतुदति यथा वैराजम् । अथापि

वैराजं पृष्ठम् । वसिष्ठस्य वैराजमग्निष्टोमसाम । कः सादृश्यमतो भूयो ब्रूयादिति २ तन्नामि स्यात् वात्सप्रेणेनिधनं ह्येव वात्सप्रम् । ईनिधनं वसिष्ठस्य वैराजम् । यज्ञायज्ञीयमेवात्रान्त्यं कृत्वानुष्टुभि वात्सप्रमनुकल्पयेत् । नानदमेकस्याम् । वात्सप्रमेकस्याम् । श्यावाश्वमेकस्याम् । आन्धीगवं तिसृष्विति कुर्यादिति ३ यद्यु वै वात्सप्रं तृचस्थं चिकीर्षेन्निधनविभक्तिरपचितेति वात्सप्रान्धीगवे अन्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत् ४

इति तृतीये प्रपाठके षष्ठः खण्डः ६

सप्तमः खण्डः

पञ्चमस्याह्नोऽग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तमित्येता आग्नेय्योऽतिच्छन्दसस्तासु नित्यवत्सा अग्निष्टोमसाम । ताः सदृश्यो भवन्ति शक्वरीभिः १ अतिच्छन्दसो नु भवन्ति यथा शक्वर्यः । स्त्रीनाम्न्यो यथा शक्वर्यो गणनाम्न्यो यथा शक्वर्य ऊधस्वत्यो यथा शक्वर्यो वत्सवत्यो यथा शक्वर्योऽथकारवत्यो यथा शक्वर्योऽध्यर्धेडा यथा शक्वर्यः सप्तपदा यथा शक्वर्योऽरण्येगेया यथा शक्वर्यो बहुसदृश्यः शक्वरीभिर्भवन्तीति २ तत्रानुष्टुभि यज्ञायज्ञीयमनुकल्पयेद् । गौरीवितमेकस्याम् । ऋषभः शाक्वर एकस्याम् । पदनिधनं शुद्धाशुद्धीयमेकस्याम् । पार्थं चाष्टेडश्च पदस्तोभश्च तृचयोः । यज्ञायज्ञीयं तिसृष्विति कुर्यादिति ३

इति तृतीये प्रपाठके सप्तमः खण्डः ७

अष्टमः खण्डः

षष्ठस्याह्नो वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम । स्वासु यच्छन्दस्यमाश्वा औहो वेत्येतत् । तद् वारवन्तीयं पृष्ठम् । वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम । कः सादृश्यमतो भूयो ब्रूयादिति १ तत्रानुष्टुभि यज्ञायज्ञीयमनुकल्पयेत्

। गौरीवितमेकस्याम् । मधुश्चुन्निधनमेकस्याम् । आकूपारमेकस्याम् । यन्नवमेऽहनि क्रौञ्चे तृचयोः । यज्ञायज्ञीयं तिसृष्विति कुर्यादिति २

इति तृतीये प्रपाठकेऽष्टमः खण्डः ८

नवमः खण्डः

यथा द्वितीयस्यैवं सप्तमस्य १ यद्यु ह यज्ञायज्ञीयकारी स्याद्यथा ह शाण्डिल्यस्य वचोऽविक्लृप्तानुष्टुप् २ यद्यु वै कण्वबृहत्कारी यथा धानंजय्यस्य ३ विकल्पयेदनुष्टुभम् । गौरीवितमेकस्याम् । कार्तयशसमेकस्याम् । आत्रेयमेकस्याम् । यज्ञायज्ञीयं तिसृष्विति कुर्यादिति ४ यथा प्रथमस्यैवमष्टमस्य ५ तत्रानुष्टुभि यज्ञाय-ज्ञीयमनुकल्पयेत् । गौरीवितमेकस्याम् । ऐडं कौत्समेकस्याम् । स्वारंकौत्समेकस्याम् । पराणि तृचेषु । यज्ञायज्ञीयं तिसृष्विति कुर्यादिति ६ यथा द्वितीयस्यैवं नवमस्य ७ यद्यु ह यज्ञायज्ञीयकारी स्याद् । यथा शाण्डिल्यस्य वचोऽविक्लृप्तानुष्टुप् ८ यद्यु वै कण्वबृहत्कारी यथा धानंजय्यस्य ९ विकल्पयेदनुष्टुभम् । गौरी-वितमेकस्याम् । निहव एकस्याम् । आकूपारमेकस्यां यत्स्वयोनि । पराणि तृचेषु । यज्ञायज्ञीयं तिसृष्विति कुर्यादिति १० अथाग्रत एवानुरूपाग्निष्टोमसाम दशममहर्भवति । एतस्माद्वा एतानि योनेर-सृज्यन्तेति हि भवतीति ११ एषोऽनुरूपाग्निष्टोमसामा द्वादशाहः १२ तेनैतेन यजेत यः कामयेतानुरूपा मा प्रजा जायेतेति । जायेतेति १३

इति तृतीये प्रपाठके नवमः खण्डः ९

दशमः खण्डः

अथातो व्यूढस्य रूपेण समूढः १ व्यूढस्यैव सामान्ताः । समूढस्यैव छन्दांसि २ तेन कोऽर्थ इति ३ व्यूहेत्समूहेदिति खल्वयं दशरात्रो

व्युदितो भवति । सामान्तैर्हास्य व्यूहकाममुपाप्स्यामि छन्दोभिः समूहकामम् । अत्रोभौ कामावुपाप्तौ भविष्यतो व्यूहकामश्च समूहकामश्चेति ४ तस्यानिङ्गः प्रथमस्त्र्यहः ५ चतुर्थस्याह्नः श्यावाश्वशैखण्डिनेऽन्ते स्याताम् ६ तदेतच्छ्यावाश्वमाजुहोतेति बहिःस्वारम् । बहिःस्वारस्यस्थाने सत्रासाहीयस्य ७ अत्ते दधामीति शैखण्डिनमीनिधनम् । ईनिधनस्य स्थाने वात्सप्रस्य ८ सम्पा च श्येनश्च पञ्चमस्य ९ सैषा सम्पा पदानुस्वारा । पदानुस्वारस्य स्थाने शैशवस्य १० उभे यदिन्द्र रोदसी इति त्रिणिधनो ग्रामेगेयः श्येनस्त्रिणिधनस्य स्थाने दाशस्पत्यस्य ११ वार्त्रतुरं च वरुणसाम च षष्ठस्य १२ तदेतद्वार्त्रतुरं यजामहो वेति बहिःस्वारम् । बहिःस्वारस्य स्थाने इहवतो वामदेवस्य १३ घृतवतीति वरुणसामैकृतनिधनम् । एकृतनिधनस्य स्थाने श्नौष्टस्य १४ तदिहवद्वामदेव्यमन्तात् प्रच्यवते यत्पुरा विभक्तिरिहवद्भवति । तन्माध्यंदिनीयायां गायत्र्यामनुगृह्णाति । क्रौञ्चमेकस्याम् । इहवद्वामदेव्यमेकस्याम् । मार्गीयवमेकस्याम् । इति क्रौञ्चस्य लोकं विकल्पयति १५ अथ यान्येव छन्दोमानां समूह्यमानानामार्भवान्त्यानि तान्यार्भवान्त्यानि । अपि हि छन्दोमा व्यूह्यमाना इडान्ता एव भवन्तीति १६ माध्यंदिनान्त्यानि त्वेषां वाङ्निधनानि जागतानि त्रिष्टुप्सु कल्पयेदिति ह स्माह शाण्डिल्यः १७ प्रवद्भार्गवमुद्वद्भार्गवं सामराजमिति १८ सच्छन्दस्यानीति धानंजय्यः १९ कुत्सस्याधिरथीयं सप्तमस्याह्नोऽन्त्यं कुर्यात् । प्रसेनानीः शूरो अग्रे रथानामित्येतेषां प्रथमम् । वैश्वज्योतिषमष्टमस्य । प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्नित्येतत् २० वैश्वज्योतिषमेव नवमस्य प्र हिन्वानो जनिता रोदस्योरित्येतद्यदि पुरा सामराजकारी स्यात् । यद्यु वार्ककारी वात्सप्राणां तृतीयं कुर्याद् । होई होई होई जगृह्य ते दक्षिणमिन्द्र हस्तमित्येतत् २१ नवमादह्नोऽर्कः प्रच्यवते तमनुष्टुभ्यनुगृह्णाति । तस्योक्तः कल्पः २२ समापद्यन्ते दशमेऽहनि सामानि

यथा छन्दोमदशाहे तथा दशममहः २३ तस्य तथा सतो गौशृङ्गं माध्यंदिनान्त्यं स्यात् । तरणिरित्सिषासतीत्येतेषामुत्तमम् २४ तन्न बहिःस्वारं त्रैष्टुभमकृतं विद्यतेऽथेदं बहिःस्वारमु ह भवति । त्रैष्टुभमु गीत्या संपद्यते २५ वाजजिदेवात्रान्त्यं स्याद्यज्ञायज्ञीयनिधनं सौहविषं द्विपदास्विति २६ एष व्यूढस्य रूपेण समूढः । स एष व्यूढ एव भवतीति २७

इति तृतीये प्रपाठके दशमः खण्डः १०

एकादशः खण्डः

अथातः समूढस्य रूपेण व्यूढः । समूढस्यैव सामान्ता व्यूढस्यैव छन्दांसि १ तेन कोऽर्थ इति २ य एव पूर्वेणेति ३ तस्यानिङ्ग एव प्रथमस्त्र्यहः ४ चतुर्थस्याह्नो यामं माध्यंदिनान्त्यं स्यादिति ह स्माह शाण्डिल्योऽग्ने मृड महाँ असीत्येतयोः पूर्वं वोत्तरं वेति ५ तृतीयसवनचराणि यामानि भवन्तीति ह स्माह धानंजय्यो गोराङ्गिरसस्य साम कुर्यात् । कस्य नूनं परीणसीत्येतयोरुत्तरम् ६ शैशवमेव पञ्चमस्य ७ अयासोमीयं षष्ठस्याया सोम सुकृत्ययेत्येतत् ८ अथ यान्येव पृष्ठस्य समूह्यमानस्य माध्यंदिनान्त्यानि तान्यत्रार्भवान्त्यानि परिहरेत् सस्तोत्रीयाणि ९ अथ यान्येव छन्दोमानां व्यूह्यमानानामार्भवान्त्यानि तान्यर्भवान्त्यान्यपि हि छन्दोमाः समूह्यमाना इडान्ता एव भवन्तीति १० माध्यंदिनान्त्यानि त्वेषां सर्वाणि त्रैष्टुभानि जगतीषु कल्पयेदिति ह स्माह शाण्डिल्यः ११ वाराहं वासिष्ठं वासिष्ठमिति १२ सच्छन्दस्यानीति धानंजय्यः १३ इन्द्रस्यापामीवं सप्तमस्याह्नोऽन्त्यं कुर्यादिन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवेत्येतयोः पूर्वम् १४ वायोरभिक्रन्दमष्टमस्यैतयोरेवोत्तरम् १५ सिमानां निषेधो नवमस्य । आचोवाहाइ इत्येतत् १६ नवमादह्नोऽर्कः प्रच्यवते तमनुष्टुभ्यनुगृह्णाति । तस्योक्तः कल्पः कर्मणि १७ न समापद्यन्ते दशमेऽहनि

सामानि १८ श्रौशनकावे एवात्रान्त्ये स्याताम् १९ तदतो गौरीवितमन्तात्प्रच्यवते । तद् बृहत्यामनुगृह्णाति । उत्सेध एकस्याम् । गौरीवितमेकस्याम् । रौरवमेकस्याम् । इत्युत्सेधस्य लोकं विकल्पयति २० तदत्र स्वारं कावमन्त्यम् । स्वारं वामदेव्यमग्निष्टोमसाम । तदर्थसंनिपाते जामि विद्यात् । तन्न वारणमिव कुर्वीत । अर्थमत्र बलीयांसं जामितायै मन्येतेति २१ एष समूढस्य रूपेण व्यूढः । स एष समूढ एव भवतीति २२

इति तृतीये प्रपाठके एकादशः खण्डः ११

द्वादशः खण्डः

अथातः समूढस्य रूपेण समूढः १ समूढस्यैव सामान्ताः । समूढस्यैव छन्दांसि २ तेन कोऽर्थ इति ३ उभौ खल्विमौ पूर्वौ दशरात्रावयमपिपतत् ४ सामान्तानेवान्यतरस्य व्यूही च्छन्दांस्यन्यतरस्य । अथोभयमेव समूढं भविष्यति । सामान्ताश्चैव छन्दांसि च ५ एष वै कुशलसमूढो यदुभयतस्तेन कल्पसमूढ इति ६ तँ ह स्मैतं धानंजय्यो व्याचष्टे । ज्योतिष्टोमस्य समूहेन समूढ इति ७ तस्यानिङ्गः प्रथमो द्व्यहः ८ तृतीयादह्न उद्धृत्य त्रिणिधनं त्वाष्ट्रीसामैडंत्वाष्ट्रीसाम तस्य स्थानेऽनुकल्पयेत् ९ उद्धृत्यारिष्टँ स्वारँ सामराजं तस्य स्थानेऽनुकल्पयेत् १० उक्तः पृष्ठ्यस्य समूढः ११ अथ यान्येव छन्दोमानां समूह्यमानानां माध्यदिनान्त्यानि तानीमान्यार्भवान्त्यानि १२ तेषां स्वाराणि जागतानि । तान्येवेन्द्रस्यापामीववायोरभिक्रन्दसिमानांनिषेधा इति १३ सप्तमादह्न उद्धृत्य सौहविषं जराबोधीयं तस्य स्थानेऽनुकल्पयेत् १४ छन्दोम इडामनुजिघृक्षन् मा स्वारं निरिड आर्भवोऽभूदिति १५ नवमादह्नोऽर्कः प्रच्यवते । तमनुष्टुभ्यनुगृह्णाति । तस्योक्तः कल्पः १६ समापद्यन्ते दशमेऽहनि सामानि । यथा छन्दोमदशाहे तथा दशममहरिति १७

एष समूढस्य रूपेण समूढः स एष समूढ एव भवतीति १८ अथातो व्यूढरूपेण व्यूढः १९ व्यूढस्यैव सामान्ता व्यूढस्यैव छन्दांसि । सोऽयमेव द्वादशाहो यमिममधीमहे २०

इति तृतीये प्रपाठके द्वादशः खण्डः १२

त्रयोदशः खण्डः

अथातः संक्रमद्वादशाह इत्याचक्षते १ अपि च समात्समतरः इति २ यानि प्रथमानि त्र्यहाणामहानि स प्रथमस्त्र्यहः । यानि द्वितीयानि स द्वितीयः । यानि तृतीयानि स तृतीयः । दशममेव दशममहः ३ किमुपज्ञोऽयं भवतीति ४ त्र्यहशः खल्वयं पुरा दशरात्रः समतां लभते । स यथा मेऽहरहश्च समतां लप्स्यते संपरेतश्च तथा करवाणीति ५ यदवसानः पूर्वस्त्र्यहस्तत्प्रभृतिरुत्तरोऽथेह यदवसानं पूर्वमह-स्तत्प्रभृत्युत्तरं भविष्यतीति ६ तं यत् संक्रमद्वादशाह इत्याचक्षते । यन्नूनमेतत्समाक्रान्तानीवाहानि भवन्ति ७ यदु समात्समतर इति । पूर्वः खल्वयं दशरात्रः समः । तस्मादप्ययं समतर एव भवतीति ८

इति तृतीये प्रपाठके त्रयोदशः खण्डः १३

चतुर्दशः खण्डः

अथापरे चत्वारो भवन्ति १ अग्निष्टुदिन्द्रस्तुत्सूर्यस्तुद्वैश्वदेवस्तुदिति २ आग्नेयेषु प्रगाथेषु छन्दोमानां ब्रह्मसामानि कल्पयेत् बार्हतेषु । सोऽग्निष्टुत् ३ तेनैतेनान्नाद्यकामो यजेत । अग्निरन्नाद्यस्य प्रदातेति हि भवतीति ४ ऐन्द्रेषु प्रगाथेषु छन्दोमानां ब्रह्मसामानि कल्पयेत् बार्हतेषु । स इन्द्रस्तुत् ५ तेनैतेन राजा संग्रामी वा बलकामो वा यजेत । इन्द्रो हि राज्यस्येष्ट इति हि भवतीति ६ सौर्येषु प्रगाथेषु छन्दोमानां ब्रह्मसामानि कल्पयेत् बार्हतेषु । स सूर्यस्तुत् ७ तेनैतेन यजेत यो वा यज्ञे मुह्येत् । यस्य वा यज्ञः सामि विलुप्येत ।

सूर्योऽप्रज्ञातस्य प्रज्ञातेति हि भवतीति ८ वैश्वदेवेषु प्रगाथेषु छन्दोमानां ब्रह्मसामानि कल्पयेद्बार्हतेषु । स वैश्वदेवस्तुत् ९ तेनैतेन प्रजातिकामो यजेत । विश्वे हि देवाः प्रजातेरीशा इति हि भवतीति १० स यच्छ-न्दोमानेव विकरोति ११ एते यथाकामं कल्प्यतराः पृष्ठ्याद्भवन्ति १२ यदु ब्रह्मसामान्येतानि ह्याशीर्धानानि भवन्तीति १३

इति तृतीये प्रपाठके चतुर्दशः खराडः १४

पञ्चदशः खराडः

अथापरे दश भवन्ति १ यथास्तोमं प्रथममहस्तथास्तोमोऽयं सर्वो दशरात्रः स्यात् २ तेनैतेन तेजस्कामो ब्रह्मवर्चसकामो वा यजेत ३ यथा द्वितीयम् ४ तेनौजस्कामो वीर्यकामो वा ५ यथा तृतीयम् ६ तेन प्रतिष्ठाकामः प्रजातिकामो वा ७ यथा चतुर्थम् ८ तेन प्रति-ष्ठाकामः ९ यथा पञ्चमम् १० तेन पुष्टिकामः परं वा जिघांसन् ११ यथा षष्ठम् १२ तेन प्रतिष्ठाकामः १३ यथा सप्तमम् १४ तेन तेजस्कामो ब्रह्मवर्चसकामो वा १५ यथाष्टमम् १६ तेनौजस्कामो वीर्यकामो वा १७ यथा नवमम् १८ तेन प्रतिष्ठाकामः प्रजतिकामो वा १९ यथा दशमम् २० तेन तेजस्कामो ब्रह्मवर्चसकामः प्रति-ष्ठाकामः प्रजातिकामो वा । एवं प्राजापत्यं दशममहरिति हि भव-तीति २१

इति तृतीये प्रपाठके पञ्चदशः खराडः १५

षोडशः खराडः

अथातोऽनन्ता द्वादशाहा इति हि प्रतिदिशन्ति १ यावन्त्यृवसामानि तावन्तो द्वादशाहास्ततो वा भूयांसः २ तेषामाहारं कल्पयेत् । स यदा सर्वा ऋचः समियात् सर्वाणि सामानि सर्वान्त्स्तोमान् ३ अप्येकतृचमाहृत्यान्यस्य स्थानेऽनुकल्पयेत् । तत एव सोऽन्यः कल्पो

भवतीति ४ पश्यामो हि वयमेकतृचेनैवाप्यन्यं कल्पं भवन्तं यथा भवति । एतस्यैव रेवतीषु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम कृत्वा पशुकामो यजेतेति । अपि वैकं स्तोममाहृत्यान्यस्य स्थानेऽनुकल्पयेत् । तत एव सोऽन्यः कल्पो भवतीति । पश्यामो हि वयमेकस्तोमेनैवाप्यन्यं कल्पं भवन्तं यथा भवति । एतस्यैवैकविंशमग्निष्टोमसाम कृत्वा-मयाविनं याजयेदिति ५ अपि वा प्रतिपदावेवान्योन्यस्य स्थानं व्यतिहरेत् । स्तोमौ वा कल्पौ वा तन्त्रे वा पृष्ठे वा संस्थे वा सामनी वा तत एव सोऽन्यः कल्पो भवति ६ एतेन प्रदेशेनापार एव द्वादशाहानां विद्यते न पार इति । न पार इति ७

इति तृतीये प्रपाठके षोडशः खण्डः १६

तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः ३

क्षुद्रकल्पसूत्रं समाप्तम्

Reference:
Sharma, B.R., ed., *Kṣudrakalpasūtra of Mashaka Gārgya with the Commentary of Shrī Shrīnivāsa*, (Hoshiarpur: Panjab University, 1974).

उपग्रन्थसूत्रम्

अथ प्रथमः प्रपाठकः

अथ सम्पत्सिद्धिरनादेशे स्तोत्रीयान्तः शते विशेषः संख्यासमस्ताख्ये प्रत्येकमर्थाद्विनियमो ज्योतिष्टोमे नव तमुक्थ्ये त्रिपञ्चाशे द्वाचत्वारिꣳशानि चत्वार्यतिरात्रे सवनानां भक्तिवादश्छन्दस्तोभभक्ष्यस्थानदैवतैर्यानि सप्त चतुरुत्तराणीति गायत्रीजगत्यौ द्वे बृहत्यावुष्णिक्त्रिष्टुभौ च द्वे पङ्क्त्यनुष्टुभौ सैव सप्तमी यैरुक्थ्यैश्च छन्दोभिरिति षष्टिस्त्रिष्टुभस्तासाꣳसिद्धिस्त्रयो- विंशतिर्गायत्र्यः पञ्चचत्वारिꣳशतम् बृहत्यो द्वादश ककुभश्चतसृभिर्गायत्री- भिस्ता बृहत्यः स्त्राः सप्तपञ्चाशतं तावत्यक्षराणि गायत्र्यस्तैस्तास्त्रिष्टुभस्ति- स्त्रश्चौशने पुरोजित्यां दशपद्यापदान्यनुष्टुप् शिरसश्चाक्षर्य्याशीत्यक्षरङ्गो आयुषोः पूर्वस्यैकचत्वारिꣳशे परस्यैकान्नषष्ठे न्यूनातिरिक्ता वेवꣳ समानां विराजꣳ सम्पद्येते चत्वारि त्रिꣳशान्यतिरात्रयोरष्टादशायुषोधिकाः पञ्च- द्विषष्ठान्यतिरात्रे गायत्री सम्पन्ने तासाꣳ सिद्धिः १

ह्यूनं प्रकृत्या गायत्र्यः सप्त पञ्चाशतं बृहत्य स्ताः पञ्चाशीतिर्द्वादशाक्षरं च चतुर्नवतिरुष्णिक् ककुभस्ता नवशतꣳ षोडशाक्षरं च षड्त्रिष्टुब्जगत्यो बृहत्यतिशेषेण द्वादश सप्तोने नार्मेधोत्तमया सार्द्धमनुष्टुभस्ता द्वे षष्ठिर्द्यूना चोष्णिक् ककुब्भ्याꣳ शेषेणाभिजिद्विश्वजितोश्चत्वारिꣳशे पञ्चैकान्नविꣳशा- न्यतिरात्रयोर्न्नते द्विषष्टिः शिरःपक्षपुच्छानां परिमाद्भिस्त्रयः पञ्चविꣳशाः साहस्त्रे विꣳशतिस्त्रिवृतो दशाधिका बृहती चैका विराजस्ते चत्वारो- क्षर्यास्त्रिवृतः परे द्वे साहस्त्रोत्तमर्षभयोर्द्वा नव तं ताः षडनुष्टुभः साद्यस्के- ष्टशतन्तास्तिस्त्र ऋगक्षरा बृहत्यो विराट्परयोर्विꣳशं पूर्वस्याध्यर्द्धमुत्तरे चतुर्विꣳशतिरेकत्रिके २

वाजपेयविचाराः सप्तदशाश्चतुस्त्रिꣳशदतिरात्रे त्रिवृत् सप्तदशाव्युष्टौ सप्तविꣳशानि राज्येष्टावेकविꣳशाः परे विꣳशौपशदे द्वादशाधिकाः प्रकृतेरग्नेः स्तोमे चैकोद्भिद्वलभिदैन्द्राग्नेषु चतुश्चत्वारिꣳशन्ताः षड्गाय- त्र्यस्तिस्त्रो जगत्यस्त्रीण्यपचित्युत्तरे विघनसन्दꣳशयोः षोडशैताः षड्बृह- ताश्चतुर्विꣳशतिस्त्रिवृतस्ताः सन्दꣳशे त्रिवृतꣳ स्तोमꣳ सम्पद्यते बृहती- च्छन्द इति बृहतीच्छन्द इति ३

चैत्ररथे पूर्वस्याह्नस्त्रिपञ्चाशे चत्वार्यष्टाचत्वारिꣳशान्युत्तरस्य समस्तयोः सप्तैकाधिकानि जामदग्ने प्रत्यहं जगत्यस्तिस्रः षट् सप्तैकादश पौण्डरीके षट्शतꣳ षट्त्रिꣳशा दशमेऽनुष्टुप्पारोच्यं चतुःसप्तति सातिच्छन्दः समानसे तासाꣳ सिद्धिः षडनुष्टुभः प्रकृत्या त्रयस्त्रिꣳशच्चैकाधिका न ह्येकस्मादिति पञ्च षष्ठं गायत्र्यस्तास्त्रयोविꣳशं गायत्री चाशीतितिरेकोना बृहत्यस्ता अष्टाशीतिःककुन्मात्रा च षट् त्रिष्टुब्जगत्यो नवोष्णिक्ककुभस्तिस्रो द्विपदा गायत्र्यतिश्शेषश्च न्यूनातिरेकैरेकोनाविꣳशतिस्ताश्चतुरक्षरश्चातिच्छन्दस्त्रि-श्चतुरक्षरेण ताः पञ्चानुष्टुभो ज्योतिर्विचारेष्वक्षरतः प्रकृतेर्यावद्यावद्वर्धते तावदन्यस्माद्ग्रसते तस्मादिति निर्देशो वृद्धिह्रासयोस्तदिति ह्रासे प्रजातिकामयज्ञे निर्म्मध्योर्ध्वꣳ होतुःपृष्ठात्सम्पत्सिद्धिर्ज्योगामयादिसैस-वसाहस्रप्रतिरूपेषु रथन्तरात् षोडशह्रासास्तद्वृद्धं ब्रह्मायतनीया षष्टिर-भिचरतो वषट्कारणिधनाद्विभ्रष्टापहारयोः श्रायन्तीयाच्चतुर्विंशतिस्तत्र-याणां कालेयाद्यज्ञायज्ञीयबहिष्पवमाने षडक्षरसंसङ्गात्तदुष्णिक्ककुभोः ४ आर्षेयेनोक्थप्रणया व्याख्यातास्तेषां सिद्धिर्नार्मेधा त्रीण्यष्टाक्षराण्य-भ्यस्तादेकविंशतिश्चतुरक्षराणि परयोर्ह्यक्षराण्युत्तरे समानोभ्यास उत्तमे त्रीण्युष्णिग्भ्यश्चतुरक्षराणि लुप्यन्ते सप्ताक्षराणि पंक्तिभ्यस्तदेकया पंक्त्या सम्पादयेदभ्यस्ते चैवं दरणे श्रायन्तीयवषट्कारणिधनाभ्याञ्चतुश्चत्वा-रिꣳशत्तत्कालेयोष्णिक्ककुब्यज्ञायज्ञीयेभ्योऽतिरेके प्रातःसवनात् पञ्चदश गायत्र्यस्तत्पृष्ठानां ब्रह्मसामाच्छावाकसाम्नोर्माध्यन्दिनात्सप्तदश बृहत्य-स्तद्गायत्रसंहितसफश्यावाश्वान्धीगवयज्ञायज्ञीयेभ्यस्तस्यानुव्याख्या चत-स्रः प्रकृत्या बृहत्यस्तद्गायत्र्योऽनुष्टुभश्चाष्टौ ककुभोऽष्टाक्षरञ्च काकुभ-मानुष्टुभञ्च द्वादशाक्षरं ककुभोऽनुष्टुब्भ्यां सिद्धां द्वादशाक्षरेण गायत्र्यो-ऽष्टाक्षरेण शेषस्त्रिवृत्प्रमानेष्टौ गायत्र्य आज्येभ्यः सप्तदशाष्टाक्षराणि श्रायन्तीयात्सप्तदश द्वादशाक्षराणि वैखानसात्तस्यानुव्याख्या वैखान-सातिशेषेण बृहत्यः सिद्धाः ककुभोश्च मध्यमौ पादौ श्रायन्तीयेना-नुष्टुभोऽष्टाक्षरञ्च काकुभमाज्यशेषः कण्वरथन्तरे ककुभौ सम्पत्सि-द्धिस्तृतीये साहस्रप्रतिरूपे पूर्ववदवलोपस्तत् कौत्सवरुणसाम्नोर्वृद्धं परयोरक्षरसंसङ्गा द्वे तदुष्णिहः पुरोहितकुलीनयोर्द्वादशाष्टाक्षराण्याकूपा-

रात्तत् पृष्टानां ब्रह्मसाम्नस्तत्पृष्ठानां ब्रह्मसाम्नः ५
अथातः प्रायश्चित्तान्युद्गातर्य्यवच्छिन्नेऽदक्षिणः स यज्ञक्रतुः सं हि स्थाप्य इति क्रतुदक्षिणानां प्रतिषेधं प्रतियन्ति नाङ्गदक्षिणानां पुरा हि सर्पण-कालादङ्गदक्षिणाः शश्वदेकेऽध्वर्य्यवोऽधीयते तासु दत्तास्वदक्षिणत्वं नोपपद्यत इत्येतेन पाञ्चदाक्षिण्यं व्याख्यातमेतेन सार्ववेदसं क्रतुदक्षिणाना-मेवैतत्परिमाणं भवति नाङ्गदक्षिणाभिः सार्द्धमित्यथैतत्सार्ववेदसिकं प्रायश्चित्तं सर्ववेदसदक्षिणेष्वनुपपद्यमानं मन्यन्ते नित्यतान्न हि नित्येन प्रायश्चित्तार्थ उपपद्यत इति तत्र दक्षिणावन्ति प्रायश्चित्तान्यहर्गणेष्वनुप-पद्यमानानि मन्यन्त एकᳫ ह्यहः क्रतुभूतमविकृताति भवन्ति न पुन-रहर्गणेष्वेकमहः क्रतुभूतं विद्यते तत्रैकस्याह्नो भ्रेष इतरेषामभ्रेषे भेषजः कल्पो नोपपद्यत इत्यथाप्यूर्ध्वं प्रथमादह्नो नैवादाक्षिण्यमुपपद्यते न पाञ्चदाक्षिण्य-मिति । तदु चेद्ब्रूयुरथवैतदेवाह दक्षिणं स्यात्तस्य चैव पुनः सूतिः स्यादिति स दीक्षोपसत्कस्य वै क्रतोः प्रकृतौ पुनः स्तुतिमामनतीति ब्रूयात्तेनैतन्नोपपद्यत इति ६
अथ तच्छ्रायन्तीयं यज्ञविभ्रष्टस्य ब्रह्मसामाम्नातं तदन्वहमहर्गणेषु स्यादित्येके श्रायन्तीयं ब्रह्मसामेति ह्याह श्रायन्तीयं ब्रह्मसामेति चोक्ते किमन्यदन्वहकरणादेव प्रतीयामेति तदेतदुपयत्स्येताग्निपावमानी चेदार्षेयकल्पोऽन्वहकृत्यामवक्षत्तां वेकस्मिन्नेवाहनि कृत्या माहितेन मन्यन्ते श्रायन्तीयमप्येकस्मिन्नेवाहनि स्यादित्यथाप्युपपद्यत एवैष श्रायन्तीयादेश एकस्मिन्नेवाहन्यसम्भवाद्विपूर्वापरयोराम्नाययोः पूर्वस्य प्रत्याम्नायो भवतीति क उ खलु विभ्रᳫश इति यः कश्च भ्रेष इत्येके तदेतन्नोपपद्यते संस्थां ह्येवं यज्ञक्रतुरापद्येत सर्वेषु चेदवरोधेषु पुनःस्तुतिरेव स्यात्पञ्चैव विभ्रᳫशा भवन्तीत्यौद्गाहमानिरुद्गातुरवच्छेदः सोमापहरणं सोमाभिदहनं सोमातिपवनं क्रतुविलोप एव पञ्चम एतेषु हि पुनः सूतिराम्नातः संयुक्त नु खलु पुनः सूतिर्विभ्रᳫशेत हि यस्मिन् ह्येव यज्ञक्रतौ विभ्रᳫशेत सैव तस्य प्रायश्चित्तिरिति हि भवतीति कियति कालात्यये विलोपो भवतीति यत्राग्निहोत्राहुती अन्योन्यस्याः स्थानमापद्येते यत्र दर्शपूर्णमासौ यत्र वापि कृत्स्नं सुत्याहः परस्याह्नः स्थान मापद्येतैकाहो वा

परमादिरित्याहरिति तदु चेद् ब्रूयुर्यत्किञ्च कर्त्तान्यस्य कर्म्मण स्थानमापद्येत विलोम एवैवं वादस्य स्यात्तदेव मनवस्थाविलोपानाꣳ स्यादिति तत्र ब्रूयात् पूर्वपक्षादिस्थानस्यामावास्यस्यापरपक्षापादने विलोप मध्वर्य्यव स्रामनन्त्यपरपक्षादिस्थानस्य पौर्णमासस्य पूर्वपक्षापादने हरादिस्थानायाः प्रातराहुते रात्र्यापादने रात्र्यादिस्थानायाः सायमाहुतेरहरापादन एतेन मन्यन्तेऽहरवराध्यें वा कालात्यये विलोपो भवतीति नित्यं ज्याय-स्यभिजानन् ह्ययं न हरन्तरात् कालात्ययानेतदवराध्यें विलोप माम्नासीदिति ७

यदि सत्राय दीक्षेरन्नथ साम्युत्तिष्ठेत्सोममपभज्य विश्वजितातिरात्रेण यजेत सर्ववेदसेनेति भवति स खलु विश्वजिन्न कामादुत्तिष्ठतः स्याद्यत्र त्वेनं ससत्रिणो बाधोऽन्यत्र वा यजो विलोपः स्याद्यत्र वैनन्तद्रूपो व्याधिः स्पृशेद्येनान्तः सत्रं प्रायणाच्छङ्केतवदुत्थाय विश्वजितातिरात्रेण यजेत कामापत्तिषु किं प्रायश्चित्तं विधीयत इति तदु चेद् ब्रूयुः पश्यामो नापदि कामादुत्थानं यथा दशसु मासेषु गवां षट्सु वातवतः सप्तदशेद्यो नैमिशीयानामित्यवेलायां वै खलु वा तृचानां पद एवोदस्था-स्यद्विलोपानुपवादरूपं ह्यस्य ब्राह्मणमथ ये गावश्च नैमिशीयाश्च वेलायाञ्चेत्पर्वण एवोदस्थास्यन्नृषयो ह्येव गावो बभूवुस्तथा नैमिशीया स्रार्षस्तु खलु सर्वत्र प्रमाणं भवत्यथापि सिद्धिमेव गवामामनति तथा नैमिशीयानां नो खलु विलोपे सिद्धिमाम्नास्यदिति तदु चेद् ब्रूयुर्यो नः प्रजायामृध्यातै स एतत् सत्रं समापयादिति विलोपानुवादरूपं ब्राह्मण-मित्युपपद्यते वा एतदविलोप एव ब्राह्मणं वेला हि यत् प्रजायै ज्यायः सत्रपर्वा साशिष्यन्त इति ते खल्वेते द्वे पर्वणी सत्रे यथा त्रिपर्वा ज्योतिष्टोमश्चतुष्पर्वाणि सारस्वतानि तादृशमेतद्भवति ८

स खलु विश्वजिन्नदीक्षाभ्यनुत्तिष्ठतः स्यादित्येके सोमापभागेन जानो-मोऽक्रीतो हि दीक्षासु सोमो भवतीत्यपि दीक्षाभ्य इत्याचार्याः साम्युत्थानकारितो हि भवतीति यद्वेतत्सोमापभागेन जानीम इति क्रीते सोमे संयुक्तो भवति नाक्रीते तद्यथा विश्वजिता धर्मा एकाहेऽहःसंयुक्ता भवन्ति नाहर्गणेषु तादृशमेतद्भवति तत्र कथं सोमक्रय इति न विद्यत इत्येके

विश्वजिति चेद् द्विः क्रेतव्यो भविष्यत् किमर्थः सोमापभाग-
माम्नास्यदित्यथापि सोमसंस्कारार्थः सोमक्रयो भवति सोऽयं पुरस्तादेव
संस्कृतो भवतीति क्रत्वङ्गलोपोऽक्रीयमाणे सोम इत्याचार्याः क्रेतव्य
एवेत्यथाप्याह सर्वस्मा एव दीक्षते सर्वमाप्नोतीति स योऽन्यादीक्षोपसद
आमनन्नथान्यं सोमं न क्रीणीयाद्व्याघातरूपोऽन्यस्मिन् सुक्रीते सात्रिकं
सोममपि सृजेयुर्यद्वेतत्किमर्थः सोमापभागमाम्नास्यदिति सत्रसमाप्तिमेतेनो-
पाप्नुवन्मन्यत एवं पश्यामः साद्यस्केषु सद्यस्कृते सत्याज्ये दार्त्तेयस्यापि
सर्गात् सद्यस्त्वमाम्नायमानं तादृशमेतद्भवति यदि चापि सोमसꣳस्कारार्थः
सोमक्रयोऽभविष्यत् क्रीते सोमेऽपहृतेन्यः पुनः क्रेतव्योऽभविष्यदपुनः
क्रयणमु खलु दर्शयति स खल्वेकस्योत्तिष्ठत आम्नातस्तं त्वर्थसामान्यात्
सर्वेषामप्युत्तिष्ठतां प्रतीमः प्रतीमः ९

यदि पर्यायैरस्तुतमभिव्युच्छेदिति तत्त्वर्थसामान्यादप्येकस्मिन् पर्य्याये
प्रतीमोऽपि द्वयोरभिविवासाच्छङ्कमाना इत्यार्षेयकल्पोऽनभिवासार्थो हि
रात्रिसꣳरोधो भवति यद्वेतदभिव्युच्छेदिति ब्राह्मणमप्येष विभक्त्यपनिपात
एव स्यादभिव्युच्छेदिति त्वेव शाट्यायनिब्राह्मणं तथा भाल्लबिनां तथा
भालबविनां तथा तैत्तिरीयाणां कथꣳ सर्वेषां विभक्त्यपनिपात एव
स्यादथापि चेदनभिविवासार्थो रात्रिसꣳरोधोऽभविष्यदपरिमितः स्तोमो-
ऽभविष्यदथा नाभिविवसेत्तथा स्तुवीरन्नित्यभविष्यन्नह्यन्नभिविवासार्थे
रात्रिपरिमाणमुपपद्यते ते तु परियाणेनैव स्तोमस्य जानीमो व्युष्टा संयुक्त
एवायं कल्पो भवतीति क उ खलु गर्गत्रिरात्रे प्रथमस्य रात्रिषाम्नः स्तोमः
स्यादिति पञ्चदश इत्येके पञ्चदशभिर्होत्रैस्तुयुः पञ्चभिः पञ्चभिरितरेभ्य इति
ह्याहेति तदेतन्नोपपद्यते पश्यामः प्राकृतान् कल्पान् प्रायहृतैरन्वा-
भ्नायमानान्ययैतदजोऽग्नीषोमीय ऐन्द्रामारुता उक्षाणो मारुत्यो वत्सत-
र्यश्चक्री वत्सदश्चक्रीवद्धविर्द्धानमिति चैतेन मन्यन्ते पञ्चदशभिर्होत्रैस्तु-
युरित्यपि प्रायहृतैरेवान्वाम्नातो भवति तस्मात् षोडश एव स्यात् १०

अथ खल्ववार्क्सूवातिष्ठवौपरं स्तोत्रमधिकृत्य भवत स्तोत्रार्थसा-
मान्यात्समानस्तोत्रेऽपि प्रतियन्ति प्रथमे चेत्पर्यायेऽतिष्टुतꣳ स्यादुत्तरयोः
प्रतिनिरस्येयुः पूर्वयोर्वातिष्टुतमुत्तमे चेदतिष्टुवन्तो विगीतायाꣳ स्तोत्रायां

प्रस्तुतायां बुद्धेरन्नसमाप्यैव तां विरसेयुर्न च तेनातिष्टुतं मन्येत यद्यर्वाक् स्तुयुर्यावतीभिर्न्न स्तुयुर्यद्यतिष्टुयुर्यावतीभिरतिष्टुयुरिति हि भवतीति कृत्स्नानां स्तोत्रीयाणामधिकारो भवति न स्तोत्रीयेतरार्थानामित्यर्वाक् सुतश्चेत्त्वजपिता स्वच्छिद्रासु बुध्येरंस्तुवीरन्नेव ताभिः स्तोत्रीयाभिरिति मन्यन्ते व्यवायो हि स्तोत्राङ्गैः स्तोत्रस्य न्याय्यन्तरो यथा चेत्स्तोत्री-यालोपोऽथाप्येवꣳ सत्युत्तरꣳ स्तोत्रं यथाप्रकृति भवत्यथेतरथोभे एवा-यथाप्रकृते भवतस्तावतीभिर्वातिष्टुयुर्भूयोऽक्षराभिर्वेति सच्छन्द्रस्या अधिकृता मन्यन्त एवमिव च ह्येतस्य वाक्यस्यार्थो भवत्ययने तञ्च प्राकृता-च्छन्दोयोगाद्भवति तद्यथा स्वारत्रीडयोः क्रियमाणयोर्नैवाक्षरसामान्या-त्साम्यमुपपद्यते न छन्दःसामान्यात्साम्यं तादृशमेतद्भवति समानस्तोत्रे चेन्नु स्तोत्रीयाविपर्यासः स्यात्कृतः स गणयितव्य आनुपूर्व्यार्थे न ह्यभ्या-वर्त्तमनि स्तोमातिरेकः स्यान्न चानुपूर्व्यं न व्यवाप्येत तत्र सर्वप्रायश्चित्तमेव स्यात् ११

ते चेदस्तुते गायत्रेण सꣳहितस्यैकस्याꣳ स्तोत्रीयायाꣳ स्तुतायां बुध्येरंत्ससमापयेयुरेव संहितमिति मन्यन्ते स्तोत्रसम्बद्धानि हि नाना सामानि पवमानेषु भवन्त्यवान्तरसम्बन्धस्तृवस्थꣳ साम बाह्यतर उ खलु सम्बन्धो व्याहन्तव्यतरो यथा चेदवान्तरसम्बन्धोऽथापीतरथा द्व्यृचे संहितं पुनः प्रयोगे भवति तद्व्यृचे साम विद्यत इति तदु चेद्ब्रूयुरथ वै गायत्रस्य च सन्निपातः स्यात्सफस्य च तज्जामि स्यादिति विद्यते जामिकल्प इत्याहुर्व्रतेषु च गर्भिषु च तद्यद्विद्यते तदेव संशये प्रत्येतव्यमित्यथ यत्तस्मिꣳस्तोत्रे द्रव्यं न विद्यते चेत्प्रमत्ताः स्तुवीरन्न च तेनातिष्टुतं मन्येत नित्यानां ह्ययं द्रव्याणामधिकारो भवति नानित्यानां न ह्यनित्यानां लोपे प्रायश्चित्तमा मनतीति ब्रूयादश्चापि यः सर्वेषां द्रव्याणामधिकारं मन्येत सर्वेषामपि स्तोमानामधिकारं मन्येत तस्यैवं नार्वास्तवातिष्ठवौ स्यातामथ खलु विद्वांस्तोमं संसुनुयादित्येके कामापत्तिषु हि प्रायश्चित्तं विधीयत इति नाविदुषां संसव उपपद्यत इत्यौद्वाहमानिर्न हि ज्ञानाविषये संसवः स्याद् दीर्घत्वादध्वनो विद्वांस्त्वेव संसुनुयाद् यत्रासꣳसुन्वन्यज्ञात्ययाच्छङ्केत यद्वेतदकामापत्तौ प्रायश्चित्तमिति पश्यामो न कामापत्तौ प्रायश्चित्तं

यथाहिताग्नेः प्रवासजामिष्टिं तादृश मेतद्भवति १२
महति रात्रेः प्रातरनुवाकमुपाकुर्यात्पूर्वो वाचं पूर्वश्छन्दांसि पूर्वो देवता वृङ्क्ते पूर्वेऽभिषुणुयुरिति तां न पूर्वचिकीर्षां मन्येतैवं पूर्वकल्पस्त्वेवैष भवति यद्धि पूर्वचिकीर्षा भविष्यत् पूर्वे प्रातरनुवाकमुपाकुर्युरित्यभविष्यत्त तु कालनियोगात्प्रातरनुवाकस्य जानीमो न पूर्वकरणात् पूर्ववादा भवन्तीति यश्चापि पूर्वकरणमुक्तं मन्येताशक्यमाने स पूर्वकरणेन प्रायश्चित्तं कुर्यात्परेषां हि देवतासु परिगृहीतासु देवतापरिगृतीतार्थं प्रतिजानानः कस्मात्कु-र्यात्तदन्वह महर्गणेषु स्यादित्येके हरश्चेत्सꣳ सूयेतेति क्रत्वादा-वेवेत्यौद्गाहमानिस्तच्छ्रायन्तीयेनैव व्याख्यातं तत्र व्यूढेष्वहःसु स्युस्त्रि-ष्टुब्जगतीरेव वृषण्वतीः कुर्य्यादेवं प्रायश्चित्तं च कृतं भवति व्यूहश्चानुगृह्यत इति नियुक्ता वा आर्षेयकल्पेन वृषण्वत्यो भवन्तीति चेज्ज्योतिष्टोमे ता नियुक्ता भवन्तीति ब्रूयात् तद्यथा सर्वाणि प्रायश्चित्तानि ज्योतिष्टोम आम्नायमानानि सर्वत्रगाणि प्रतियन्त्येवमप्येतद्वृषण्वद्रूपं ज्योतिष्टोमेषु नियुक्तं सत्सर्वत्रगम्प्रतीमोऽथापि य एनाः सर्वत्रगा मन्येत षष्ठे दाशरात्रिकेऽचिक्रदद्वृषाहरिति सञ्चारयेद्बहिष्पवमाने चार्भवे च न पुनः समानाहनि स्तोत्रीयासञ्चारो विद्यतेऽन्यत्र विद्यमानात्तदेतन्नोपपद्यते यदि ह्येना ज्योतिष्टोमे नियुक्ता मन्येत सर्वत्रैवैना नियुक्ता मन्येत न ह्येतदुपपद्यते समानस्यादेशस्यान्येषु क्रतुषु नियोगो भविष्यत्यन्येषु प्रयव इति यद्यु वै ज्योतिष्टोमेऽपि प्रयवं प्रतीयादन्येषामथादेशानां प्रयवम्प्रतीयाद्यथा स्वाराणामतिबृवे त्रीडानामर्वाक्सूवे वैष्णवीयानामनुष्टुभां कलशदरणे यामानां स्तोत्रिकल्पर्तुमिति ब्रुवन्नार्षेयकल्पमभिक्त्यामन्नेति ब्रुवंस्तदृशं व्याहन्यात्कस्माच्चन प्रायश्चित्तेन व्यूहो व्याहन्येताथैषस्तेहति प्रतिपदमेव वृषण्वतीं कुर्यादसञ्चाराय विकल्पो ह्येवैष भवति प्रतिपद्वा वृषण्वती कार्या सवनमुखेषु चेति सवनमुखेषु चेति १३

इति उपग्रन्थसूत्रे प्रथमः प्रपाठकः

अथ द्वितीयः प्रपाठकः

हरिः ॐ

यदि सोममक्रीतमपहरेयुरन्यः क्रेतव्य इत्थेतावदेतद्भवति तत्र न प्रायश्चित्तं विद्यते दीक्षित आगमयेतासोमलाभादपि गिरिन्धावेयुरित्यपि शाट्या- यनिब्राह्मणं यदि क्रीतं योऽन्योऽभ्यासꣳ स्यात्स आहृत्यो न दूरादाहृत्यो न ह्युपसदां विकर्षो विद्यत इतीवार्थो भवति स खल्वोत्तमा दाप्यायनकाला दागमयितव्य इति मन्यन्ते प्रत्यक्षाभिषवो हि ज्यावान् भवत्याथायमानानां यथास्थानकरणादिति तद्यद्येतत्प्रत्यक्षोऽधिगम्येत यदि परोक्षो नैवैनं पुनः क्रीणीयात्पूर्वस्यैव हि स क्रयणक्रीतो भवति सोमविक्रयिणे तु किञ्चिद्द्यान्न पुनः क्रेतव्य इति वार्थो भवति कौत्साय तु किञ्चित्कं देयमिति शाट्यायनिब्राह्मणं तच्चेद्यजुष्कृते परोक्षे प्रत्यक्षोधिगम्येत परोक्षेणैव वर्त्तयेयुरिति मन्यन्ते न हि यजुष्कृतस्यापघातो विद्यत इति प्रत्यक्षालाभादेव हविष्यः परोक्षो भवतीत्यपरं प्रत्यक्षमेव प्रयुञ्जीरन्नित्यथाप्यन्याय यो यत्संवत्सरं वा परोक्षेणैव वर्त्तयेयुरिति यद्वेतन्न यजुष्कृतस्यापघातो विद्यत इति पश्यामो यजुष्कृतानां मात्राव्यापादादहविष्यानाम्नायमानात् पञ्च- शारदीये यथा ते मात्राव्यापादीदहविष्या भवन्त्येवमपि प्रत्य- क्षेऽधिगतेऽहविष्यः परोक्षो भवतीति स खल्वधिगमनां तदेव प्रत्यक्षं प्रयुञ्जीतानभिषुतश्चेत् परोक्षः स्याद्यद्यु वा अभिषुत उत्तरस्मिन्नभि- षवकालेऽभिषुणुयुरथ परोक्षमपो वाभ्यवहरेयुः सकृदेव वा सर्व मभिषुणुयुः तच्चेदनभिषुते परोक्षे प्रत्यक्षोऽधिगम्येत तत्र सर्वप्रायश्चित्तमेव स्यात् १

सन्निपाते हीतरदाम्नातं भवति क्रीतस्य चापहरणे परीक्ष्यभिषवे च तन्न विप्रयोगे कृत्यमथ खलु सत्रेभ्योपेयात्पाञ्चदक्षिण्यं साम प्रायश्चित्तं तु क्रियेतेत्येके तद्यथैतदहीनैकाहानां सत्राण्यापद्यमानानां दक्षिणा अपयन्ति तादृशमेतद्भवति न तु प्रायश्चित्तानामङ्गावलोपेन वृत्तिं पश्यामः कृत्स्नानि ह्येव तमर्थं साधयन्ति तद्यथा दरणप्रायश्चित्तमूर्ध्वं ब्रह्मसाम्नोऽतीतकालं ब्रुवते ब्रह्मसामात्यया देवमपि पाञ्चदक्षिण्यस्यासिद्ध्यै सामयोगोऽपि न सिध्येत्तत्र सर्वप्रायश्चित्तमेव स्यात्तच्चेत्तृतीयसवनात्सोममपहरेयुरामाध्यन्दिनात् सव- नादुपनिवृत्य माध्यन्दिने सवनेऽभिषूणुयुरिति मन्यन्ते न हि तृतीयसवने

सोमसंस्कारो विद्यत इति तदेतन्नोपपद्यते यदि ह्येनमापदो हेतोरसꣳस्कृतं पुरस्तान्माध्यन्दिने सवनेऽभिषोतव्यं मन्येताथैनमापदो हेतोस्तृतीयसवन एवाभिषोतव्यं मन्येत न च हि साधुकृतस्योपनिवृत्तिर्विद्यतेऽपि च तृतीयसवने तैत्तिरीयादृजीषाभिषवमामनन्ति पथो वा हिरण्योदकं वा प्रतिनिदध्यादित्यपरमेतौ ह्यनभिषवकाले सोमप्रतिनिधी भवत इति यदि तु पूतभृतिसोमसंस्रावो विद्येताथैतदेवं स्याद्यद्यु वै पूतभृदपि हृतः स्यादन्यमेवाभिषुणुयुर्न ह्यविद्यमाने सोमातञ्चने पयसि वा हिरण्योदके वा सोमत्वमुपपद्यत इति २

यदि कलशो दीर्य्येतेति भवति तमेके पूतभृदाधवनीययोरप्यधिकारं मन्यन्ते कलश इत्युक्ते सर्वेषाꣳ सोमधाराणां कतरमनुकतमं मन्येमहीत्यनियुक्तं तु पूतभृदाधवनीययोः कलशत्वं कुम्भाविति हि वयमधीमहेऽथापि पश्यामो द्रोणकलशमेवाधिकृतं यस्य कलश उपदस्यतीत्येतेन वचनेन पूतभृदा-धवनीययोरदीर्णयोरुपसदनं विद्यते यावान्ह्येतयोः सोमो भवति बहुरेव तावान्भवति तद्यदेव कलशो दीर्णः सिध्येत तदिदं प्रायश्चित्तं कृत्यं नैवादीर्णो सिच्यमानेनोप वा सिक्ते दीर्णेऽथ सोमातिरेकात्स्तोत्रोपजनः सवन-सꣳस्थास्वाम्नातो भवत्यग्निष्टोमातिरात्रयोश्च तत्त्वर्थसामान्यादितरास्वपि सꣳस्थासु प्रतीमः स खलु नाविद्यमानाꣳ सꣳस्थां प्रणयेत्तस्य तस्य क्रतोर्ज्योतिष्टोमं त्वधिकृत्य प्रायश्चित्तान्याम्नायन्ते तस्मादत्र ज्योतिष्टोमीः सꣳस्था अनुक्रामतीति द्विसꣳस्थस्य चेत्क्रतोः प्रकृतौ पूर्वस्याः सꣳस्थाया अतिरिच्येत द्वितीयां वा सꣳस्थां प्रणयेदेकस्तोत्रं वोपदध्यात् ३

तच्चेदुक्थसꣳस्था दतिरिच्येत विष्णोः शिपिविष्टवतीषु गौरीवित्तं चतु-र्थमुक्थं कुर्यादकृतं चेदहःकल्पे स्यादथ चेत् कृतमच्छावाकसामजातीयमेव शिपिविष्टवतीषु कुर्य्यात्तच्चेत् षोडशिसꣳस्थादतिरिच्येतं विष्णोः शिपि-विष्टवतीषु गौरीवितं द्वितीयꣳ षोडशिसाम कुर्यादकृतं चेदहःकल्पेस्यादथ चेत् कृतꣳ षोडशिसामजातीयमेव शिपिविष्टवतीषु कुर्य्यादथ वाजपेये कृतमेव गौरीवितं भवति कृताः शिपिविष्टवत्यस्तच्चेदन्यास्त्रिष्टुभः शिपि-विष्टवत्योऽधिगम्येरꣳस्तासु बृहन्निधनं वार्कजम्भं कुर्यात्कण्वबृहद्वा यद्यु वैन्न त्रिष्टुभोऽप्यन्यच्छन्दस्याः शिपिविष्टवत्यस्त्वेव यद्यु न शिपि-

विष्टवत्योऽपि वैष्णव्य एषा ह्येवात्र देवता प्रयुज्यते तच्चेद् बृहत्सन्धि-
षाम्णोऽतिरात्रादतिरिच्येत विष्णोः शिपिविष्टवतीषु रथन्तरं द्वितीयꣳ
सन्धिषाम कुर्याद् द्वितीयꣳ सन्धिषाम क्रियमाणं किमन्यद्रथन्तरादेव
प्रतीयामोऽथाप्तोर्याम्णि गौरीवितमेव शिपिविष्टवतीषु कुर्यात्सद्धो हि
तिरोरारात्रीणस्योपसञ्चार उपसञ्चारः ४
नेदिष्ठिनि दीक्षिते प्रेतस्यैव पूर्वपुरुषैः सह नामानि गृह्णीयुः संवत्सरेऽस्थीनि
याजयेयुरिति भवति तमेक उभयोः प्रेतकल्पयोर्मन्यन्तेऽन्वयस्थाने ह्याम्नाता
भवत्युत्तरस्यैवेत्यपरमेतदयुक्कुर्य्युरिति हि पूर्वं कल्पमपवृज्योत्तरेण संयुज्या-
म्नातो भवति स खलु संवत्सरे नियुक्तो भवति यद्यु हैनꣳ सत्रिणः कुर्य्युः
सत्रान्तात्संवत्सरं गणयेयुर्यद्यु नेदिष्ठी प्रायणान्तादथ प्रायणञ्चान्तरेणा-
स्थियाजनं च प्रेताग्नयो दीप्येरन्न त्वेतद्यदग्निहोत्रꣳ हूयेत न दर्श-
पूर्णमासाभ्यामिज्येत प्राणावभृथे ह्येषोऽग्निहोत्राहुत्वोश्च दर्शपूर्णमासयोश्च
सम्बन्धस्तस्मात्प्रेते कृत्येऽतो न आहारा न प्राणावभृथा भवन्ति तस्मात्ते प्रेता
अपि समापयितव्या असन्नितꣳ स्तोत्रꣳ स्यादिति भवति तत्रैके-
ऽसमीक्ष्यस्तोमस्यैतावत्त्वꣳ सुवीरं नित्यसम्मितं प्रतियन्त्युपपद्यते च
यज्ञ्यायस्त्वं कनीयस्त्वं च स्तोमानामपि प्रेत्यासम्मितं ब्रूयादेवमसम्मितं
भवतीति न त्वेवैवं पर्यायधर्म आराध्यते नविष्टावधर्मो न ज्यौतिष्टोमानि च
तक्सामान्यूर्ध्वं वै त्रिवृतो याथाकामी स्तोमानाꣳ स्यादित्यपरमेवमेत-
त्सर्वमाराध्यत इति तत्र त्रिवृतः स्थाने दृशिप्रभृतीनां याथाकामी स्यात्
षोडशप्रभृतीनां पञ्चदशस्याष्टादशप्रभृतीनाꣳ सप्तदशस्य द्वाविꣳशप्र-
भृतीनामेकविꣳशस्येति ५
कलश उपदस्ते हिरण्यमेवापोऽभ्यवनयेद्धिरण्यमभ्युन्नयेदिति भवति
द्रोणकलशे हिरण्यमवधाय तत्रापोऽभ्यवनयेयुर्हिरण्यमेव चमसेष्ववधाय
तेष्वपोऽभ्युन्नयेयुः प्राणा वा आपोऽमृतꣳ हिरण्यममृत एवास्य प्राणान्दधाति
स सर्वमायुरेतीति भवति नाराशꣳस उपवायते तस्याप्तुमवनयेदित्यल्पम-
वनयेदित्यर्थं मन्यन्तेऽप्तुमिति हि शश्वद्दक्षिणाजा अल्पमाचक्षते यदि
पीतामीतौ सोमौ सङ्गच्छेयातामिति हूताहूता वित्यर्थं मन्यन्ते न
भक्षिताभक्षितौ न च ह्युच्छिष्टहोमो विद्यत उपपद्यते च हुताहुतयोरेव

पीतापीतत्वे हुते ह्येवाभक्षिते पीतवन्मन्त्रवर्णा भवन्ति यदेवेन्द्रपीतस्यत इन्द्रियावत इत्यथ खल्वववृष्टभक्षोनाजानꣳश्छन्दो नादिशति तद्यस्य छन्दसः कालः स्यात्तच्छन्दसा भक्षयेयुरिति मन्यन्ते तदेतन्नोपपद्यते यद्ध्ये-वमभविष्यत्तच्छन्दस इति वाम्नास्यदच्छन्दस इति वा यथामुष्यराज्या-येत्यनाजानन्न राजानमामनत्यथापि विकृतो भवति तद्यथास्मिन्विकार एवमप्यस्मिन्न च्छन्दस्त्वाविकारोऽथापि चेदनाजानꣳश्छन्दो नादेक्ष्यदिदं पीततामपि नादेक्ष्यत्स त्विन्दविन्द्रपीतस्येत्याहैते न मन्यन्ते प्रस्थित मधिकृत्यामनतीति प्रस्थितमु चेज्ञानत्किल्लैवच्छन्दो नादिशत्यच्छन्द-स्त्वादेव भक्षस्य यस्यो हेतोः प्रस्थितमधिकृत्यामनत्यन्वयस्थान आम्नातं सर्वस्तोत्रेषु प्रत्येष्यतीति ६

तत्र नाराशꣳसानामिन्दुरिन्दुमवागात्तस्य ते देवतः पितृभिर्भक्षितस्येति प्रातःसवने समानं परमौर्वैः काव्यैरिति परयोः सवनयोरथ षोडशिन इन्दुमवागात्तस्य ऐन्द्रं सहोसर्ज्जीति समानं परमथ सन्धिभक्ष इन्दुरिन्दु-मवागात्तस्य त इष्टयजुषस्ते देवसोमस्तुतः स्तोमस्येति समानं परमथ खल्वाज्येनाभ्युपाकृतस्य जुहुयादिति भवति यत्र सदसोऽनिर्हृतं नारा-शꣳसꣳ स्तोत्रेणाभ्युपाकुर्य्युस्तदिदं प्रायश्चित्तं कृत्य किमु खलु होतव्यमिति सोम इत्येक आज्येनाभ्युपाकृतस्य जुहुयादिति स्वाहाज्येनाभ्युपाकृते प्रायश्चित्तं जुहुयादित्यभविष्यन्न चेत्सोमाहुतिरभविष्यदनाचारस्त्वाग्नीध्रीये सोमाहुतीनां न चोच्छिष्टहोमो विद्यतेऽथापि वषट्कारप्रदानः सोमो भवति न च सोमः सोमदेवतो विद्यतेऽथाप्याज्येनाभ्युपाकृतस्य जुहुयादित्युक्ते किमन्यदाज्याहुतेरेव प्रतीयामेति तदु चेद् ब्रूयुराज्येन स्तीत्रेणेति वा वितस्याथो भवत्यत्र हि प्रथममभ्युपाकरणाद्धयं भवति यद्वा अशक्यं सर्वमधिकृत्याम्नातुं तदन्वयस्थान आमनतीति ब्रूयादथेदं स्तोत्राण्यधि-कृत्याम्नातं भवत्यथाप्येति कात्यायनीयानामध्वर्यूणां स्मृतिसूत्रं भवति यस्य चमसोऽभ्युपाकृतः स्यात्स एनमुत्तरसदसि चावस्थाप्य पूर्वया द्वारा सदसोपनिहृत्य पुरस्तादाग्नीध्रीयस्य निधायाज्यं जुहुयादिति यद्धेतदाज्ये नाभ्युपाकृतस्य जुहुयादिति ह्याज्येनाभ्युपाकृते प्रायश्चित्तं जुहुयादिति वा एतदुपपद्यते ७

सोमेऽभिदग्धे सोमभस्मन्यभिषुणुयुरित्यध्वर्युब्राह्मणमन्याभिरोषधिभिर-भिसंसृज्येतेति शाट्यायनिब्राह्मणमौदुम्बर्य्यां भग्नापहृतोत्खातदग्धप्ररू-ढायामन्यामाहृत्य तथैवावृतोच्छृत्योद्गाताग्नीध्रीयं गत्वा महाव्याहृतिभि-र्जुहुयादथ खलु न बहिरवभृथं यूपविरोहणे भ्रेषं मन्येतापि स कलशदरणे ग्रावापिशीरणे महावीरभेदन इति बहिरवमृथं भ्रेषं प्रतीयाद्य इहैवं मन्येताथ यत्र विप्रषिद्धप्रायचित्ता भ्रेषाः पूर्वापरे युगपत्सन्निपातेयुर्यथा पाञ्चदन्नि-ण्यस्योत्तरयोरवच्छेदयोः सन्निपातेऽसिद्धिप्रतिषिद्धानि तत्रोत्तराणि प्राय-श्चित्तानीति विद्यादथ चेत्सर्वे युगपद्विच्छिद्येरन्नसिद्धिप्रतिषिद्धान्येव तत्रोत्तराणि प्रायश्चित्तानीति विद्यादथ चेदनेको ग्रावापि शीर्येत पूर्वस्मिन्वाभिषवेऽपि चोभयोरुभयोर्वा सर्पणयोः प्रतिहर्त्तावच्छिद्येत यूपैकादशिन्यां वानेको यूपो विरोहेद्विभवेत् स्वित्तत्र सकृत्कृतं प्रायश्चित्तं विभवेदिति ब्रूयादेका ह्येव स्तोत्रीया हीयमानाऽतिष्टूयमाना स्वारं वा जनयति त्रीडं वाथ बह्वीषु सकृत् कृतमेव विभवेदित्येतैर्मन्यामहे बहूनपि समानजातीयभ्रेषात्सकृत्कृतमेव विभवेदित्येतेन ब्रह्मणः प्रायश्चित्तं व्याख्यातं सकृत् कृतमेव विभवेदिति तत्र याश्चाहुतयो महावीराभिमर्शनं च तद्ब्रह्मा कुर्यात्प्रायश्चित्तित्वादुद्गाता वा प्रकरणादध्वर्युकर्म्म त्वेवैतन्मन्यन्ते एष च हि भूतिष्ठानामाहुतीनां होता महावीरचरश्च भवत्यथापि नोद्गातुर्भुक्तसंशया सोमाहुतिर्विद्यते न ब्रह्मणो नो महावीरचराविव भवत इति भवत इति ८

पृष्ठानामनुकल्पः प्रथमेऽहनि रथन्तरप्रोक्ते त्रिणिधनमध्ये निधनयोः स्थाने तृचस्थे स्यातां प्रतिष्ठोक्तोहगीतिपृष्ठरहस्यापचित तस्माद् बृहद्रथन्तरे एकर्चे न कुर्वन्तीत्यैडङ्कावमत्यमेकस्या वैखानसं वेडानुग्रहदृष्टान्तात्स्तोमा-सम्भवोद्भिद्वलभिदेकत्रिकदर्शनैर्नित्यैर्वा सहैकर्चाः यज्ञगौङ्गवमध्यो वा बृहत्यां साम तृचो नित्ये अन्तरानुष्टुभि पृष्टौदले द्वौ प्रथमायाꣳ सर्व एकर्चास्त्रिणिधनमध्ये निधनानुग्राहवृत्तेः स्वारान्तं न्यायदृष्टेर्वैशालार्थोह-गीतिरेवं प्रायणीये त्रिवृति श्येने च तृचेषु पराणि स्तोमसम्भवो-हगीत्यादिभिरागन्तूनि प्रत्यहं दैर्घश्रवसमैधातिथपूर्वाभीशवहारायण-कौल्मलबहिषाणीहवद्वामदेव्य मयासोमीयं व्यूढे मार्गोयवं निधनवच्चेदा-

नुष्टुभान्यनुरूपाग्निष्टोमसाम्न आहीनिके स्वारे द्वितीयपञ्चमयोः शुद्धाशुद्धी-यᳩ समूढे प्रावृषाभिनिधनवच्चेदागन्तुं संयोगेनैकर्च्चानित्यानुग्रहस्तोमो-पपत्तेस्तृचा कार्य्या जामिस्थानपृष्ठान्वयवृत्तिदर्शनैरागन्तुं पृष्ठं चान्ते परिस्वानायां च प्रागन्त्यादिति त्रिषाक्ती चेदैडं चेदन्त्यं प्राग्द्वाभ्यां निधन-वच्चेत्पृष्ठं तृतीये बृहत्यामाद्याद्विपरीते पञ्चमे चाज्येत्यतिकृत्य न्यायस्थ-मागन्तुं तृतीयेऽनुष्टुबन्त्येवागन्तुं बृहतीषष्ठे गौरीविताद्विपरीते व्यूढे ९
द्वितीयस्यार्भवे गायत्रमेकस्यामर्थादनुष्टुभावापसंक्रमोऽभिषेचनीयव-त्तथोत्तरयोर्जामि चेदन्त्येनेत्यनयोर्मध्ये विपरीते व्यत्यासमेकर्चस्तृच इति चतुर्थे वा ककुवादयस्त्रय एकर्चास्तृचस्थानीतराणि षष्ठे द्विपृष्ठाभिमा-नितत्वात् पुरस्तादुपरिष्टादित्युभयोः स्वादुपाङ्क्चपृष्ठान्वाहार्य्यपृष्ठयोश्चैवं प्राक्यादिषु द्विसामत्वाच्छन्दस्यं वारवन्तीयं स्यादुभयोः पवमानानुकल्पः पृष्ठानुपूर्वेण स्तोत्रीयनानात्वाद्वा प्रत्यक्षपरोक्षास्त्रिः सामानादेशाच्चोभे पाव-मानिके रेवतीसंयोगाद्वारवन्तोयेन प्रत्यक्षार्थे दार्ढच्युते न परोक्षार्थे प्रत्यक्षाणीति प्रकृतिपृष्ठात्परोक्षाणीत्युभयतः पारोक्ष्यात् प्रत्यक्षपरोक्ष-कात्स्न्यार्द्विर्भिर्दर्शनाच्चैकतृचे वा प्रत्यक्षेषु विष्टुतीनां तृचाधिकारत्वा-दुभयेषां च दर्शनान्न तु पञ्चमे भेदान्न हि महानाम्नीष्वन्यदभीवर्त्त-कालेयानुकल्प इति चेन्नोभयासम्भवादनवश्यकार्यत्वाच्च स्यात्तु विकल्प-नियमात् सम्भवस्य प्रथमेऽहनि रथन्तराभीवर्त्तयीधाजयानि साम-तृचोर्छाञ्जामिव्रतवद् गर्भिवत् सर्वे वैकर्चाः पञ्चबृहत्यां पञ्चगौङ्गवाभ्यां व्यवधा त्रीन् प्रथमायामेव द्वितीये तदादिबार्हताद्यादभीवर्त्त कालेये यथाजाति षष्ठे तु बृहच्चेत्स सामतृचस्ततोऽभिनिधनवत्पृष्ठं तृतीयपञ्चम-योर्गायत्रमेकस्यां द्वितीयपञ्चमयोर्द्वितीयतृतीययोः १०
विश्वजिति प्रज्ञाताः पृष्ठदेशास्तेषु तस्य तस्य षडहस्य पृष्ठान्नचनुकल्पयेद् यथाभक्ति न पावमानिकानि पृष्ठव्यपदेशाः स्युः सुपुराभावाद्विश्वजिति चान्यत्र पृष्ठदर्शनादुभयसामान्यायत्वाच्चोक्त आवापसंक्रमो मान्ध्यन्दिना-पदेशानि गायत्रीबृहत्योर्यथोक्तमजामिक्रमेण विश्वजित्येव दर्शनात् सिमास्तिसृष्वन्त्यञ्चैवमेवार्भवे यज्ञायज्ञीयं न्याय्यानि च तृचेष्वपा-ङ्क्चपृष्टान्वाहार्य्यपृष्ठयोश्चैवं प्रत्यक्षाणाᳩ स्थाने परोक्षाणि बृहद्र-

थन्तरपुरस्तादुपरिष्टाज्ज्योतिषोर्गायत्र्यां जराबोधीयान्तः सामतृच एवमेक-द्व्यनुकल्पेरथन्तरबृहतीमैधातिथमध्यः सामतृचः प्रकृत्य शैष आर्भवे गाय-त्रमुष्णिक्ककुभौ वैकर्चाः सामतृचममितो रथन्तरबृहतीतृचयोः प्राङ्क्यादिषु यत्पूर्वꣳ स्तदादितो बृहत्यां पर्यायवदिति चेन्न ह्यृचा कार्यात्सञ्चराभ्याꣳ रेवत्योऽच्छावाकस्य वारवन्तीयं यत्तच्चेत्पृष्ठार्थे छन्दस्यद्विपदास्वेकतृचे त्वग्निष्टोमसामनी पार्ष्ठिकनिवृत्तेर्दैवतभेदादेशाच्चानुगृहीतबृहद्रथन्तरे नि-त्यकृतत्वादसञ्चाराच्चानुगृहीतपरोक्षतरे यथोक्तं माध्यन्दिन आर्भवे गायत्र्या मैडꣳ सौपर्णं सामतृचान्त्यमनुष्टुबाद्यं बृहत्या परोक्षं बृहद्रथन्तरपृष्ठस्य ११ साहस्राद्यात्पूर्वे सवने तृतीयाद्वाज्यानि श्यैतमिन्द्रक्रतावुष्णिक्प्रभृति-व्रतादेतस्मिन्नु पाङ्क्यपृष्ठान्वाहार्य्यपृष्ठी तन्नामधेयाद्गायत्र्यौ बृहत्यां वै-रूपादीनां परोक्षाणि सामतृचो नित्याद्येद्यतिहरेदजाम्यर्थेडारम्भणकृत-त्वादनुष्टुभिगौरीवितात्तृचस्थानीति चेत्पूर्व एकर्चानुगृहीतप्रत्यक्षे जरा-बोधीयस्य स्वारꣳ सौपर्णꣳ शक्वर्य्यौ बृहत्यां समन्तस्य वैरूपं नित्यानुग्रह इति चेद्दैर्घश्रवसपूर्वयोर्मेधातिथसमन्ते आर्भवे ककुबादयस्त्रय एकर्चा गायत्र्यनुष्टुबन्त्ये आर्भवीये यथाच्छन्द एवमेवोत्तरे प्रत्यक्षाणां स्थाने परोक्षाण्यनुगृहीतप्रत्यक्षे वा नित्यः सार्वपृष्ठ्यादनुग्रहो हि यवा यतनं न्याय्यः कृतान्ताच्च सम्भार्य्याज्याद्यवारवन्तीयानि च पृष्ठसंयोगात्का-लेयवामदेव्ययज्ञायज्ञीयानां च्युतानुग्रहः साद्यस्केषु यथा शल्यनुगृहीत बृहद्रथन्तरे चैवं बृहन्नु पृष्टं बृहद्रथन्तरपृष्टत्वाद्वैराजमग्निष्टोमसामव्यत्य-यन्यायत्त्वात्तस्य स्तोत्रीयं निष्केवल्येऽनुशꣳसयेद्विराडनुग्रहाय च बृह-द्रथन्तरपरोक्षयोश्चोभयतः परोक्षार्थेऽभीवर्त्तकालेयेन्द्रक्रतुवन्नित्यइत्यनित्यः प्रधानविकारात् पृष्ठाग्निष्टोमसाम्नोर्यथायतनमिति न यथास्तोमं साद्य-स्काप्तोयाम्णोः कृतान्तादिति षडहे यस्तेनातिदेशाच्छिल्पे विश्वजि-त्तन्त्रव्यपदेशानुसञ्चाराच्चानुगृहीत बृहद्रथन्तरे दृश्यन्ते चोभयसामतन्त्रे सार्वपृष्ठ्यं यथाप्तोर्याम्णि तत्र चेद्गुणात्सम्मतेन १२

छन्दोमरुतस्तोमयोरनुकल्पः पृष्ठातिदेशा एकविꣳशत्यहेनार्थात् प्रतिषेधाच्च नोत्तराणि तनूपृष्ठे तदाख्यत्वाद्ब्रह्मसाम्नश्चैकसामान्यायत्वात् सꣳस्वा-रार्थान्युत्तराणि दविद्युतत्येत्युपवीतवत् स्युस्तु द्वादशपृष्ठदर्शनात्पुरस्ता-

ज्ञयोतिर्ब्रह्मसाम्नि च पृष्ठदर्शनाच्छेनपुरोहितयज्ञयोस्तनूपृष्ठ इति प्राधान्यादेकसामान्यायत्वादिति बहूनि गर्भिषु वचसꣳस्कारार्थे सधर्माणि विष्टुत्यनुपपत्तेर्महावैष्टम्भमेवावापेष्वितराणि स्युः सुस्तृचस्य स्तोत्रीयास्थानसंक्रमकुलायिनी चतुष्टोमाग्निस्तोमसामदर्शनाद्विहृत्य स्तवने च विष्टुत्युपपत्तेः सप्तदशवत्त्रिर्हिङ्कारः कुशाविधानं च तस्य प्रयोगः पञ्चभ्यो हिङ्कृत्य महावैष्टम्भन्तिसृषु रेवत्य एतस्याꣳ रथन्तरमेकस्यां पञ्चभ्यो हिङ्कृत्य शक्वरीभिर्मध्यमः पर्य्यायः सप्तभ्यो हिङ्कृत्य वैराजमेकस्यां वैरूपन्तिसृषु बृहत्तिसृष्वपि वा सर्वेषां महावैष्टम्भमेव विष्टावो वैराजं मध्यम उत्तमो वैराजं मध्यम उत्तमः १३

इति उपग्रन्थसूत्रे द्वितीयः प्रपाठकः

अथ तृतीयः प्रपाठकः

हरिः ॐ

अथ खलु वैश्यस्य वर्णकल्पे काकुबुत्तर्य्यं कण्वरथन्तरस्य सम्पदादिष्टं विद्याद्वैश्यस्य स्तोमे हि सर्वबृहतीषु भवत्यथ यज्ञायज्ञीयानुरूपे बहिष्पवमाने त्रिर्हिङ्कुर्य्युर्नासामत्वात् सकृदित्यपरं हिङ्कृत्य विकारात्सम्पदुपपत्तेर्य्यद्बहिष्पवमानꣳ सकृद्धिङ्कृताभिः पराचीभिः स्तुवन्तीति वोपपद्यते च हिङ्कारस्तस्या विशेषात् साम्ने साम्न इति चेन्न विशेषश्रुतेस्तस्य रथन्तरबृहत्पृष्ठं नौधसः श्यैतं ब्रह्मसामेति षोडशसाम्नि भवति तत्र खल्वाचार्य्या अर्द्धर्चशो गायन्ति रथन्तरस्य पूर्वं देशं बृहत उत्तरꣳ रथन्तरस्तोत्रीये नौधसस्य पूर्वं देशꣳ श्यैतस्योत्तरं नौधसस्य स्तोत्रीय एवꣳ षोडश सामा भवतीत्यन्यायः सामेतरार्द्धानां लोप इत्यौद्गाहमानी रथन्तरस्यैव स्तोत्रीये बृहद्रथन्तरे व्यत्यासꣳ स्यातां नौधसस्य श्यैतनौधसे यत्र हि त्रिवृत्पञ्चदश इति वा मनति बृहत्रथन्तरपृष्ठ्यः षडह इति वा व्यत्यासप्रयोग एव तत्र भवत्युपद्यते च यदेकसामीकृत्य स्तवनात् षोडशसामेत्यवद्त्यदथाभ्युभयसामायं भवति कृत्स्नाभ्यामेवोभयसाम्यमुपपद्यते न सामेतरार्द्धाभ्यामित्यथैके बृहद्रथन्तरं नाम समाधीयते तदिह प्रत्येतव्यं षोडशसामेति ह्याहाष्टादशसामा ह्यभविष्यद्बृहद्रथन्तरयोश्च श्यै-

तनौधसयोश्च क्रियमाणयोरिति तदेतन्नोपपद्यते न हि श्यैतनीधसं नाम सामाधीयते न पुनर्व्याहरते करणीये १
अथैतेषु प्रवर्हिषु सꣳशयः समूढाद्वा प्रत्येतव्या व्यूढाहेति समूढादित्याहुर्यो हीमान् हतृव्यूढान् प्रतीयादत्रिष्टुब्जगतीका अस्य स्तोत्रप्रबर्हाः सवनप्रबर्हाश्च स्युर्न्नो खल्वत्रिष्टुब्जगतीकमहः पश्यामोऽथापि सवनप्रबर्हाणां चतुर्थे चारयेद्यज्ञायज्ञीयं माध्यन्दिने सवने तृतीयसवने च न पुनः समानाहनि साम्नः सञ्चारो विद्यतेऽन्यत्र गायत्रादिति व्यूढादित्यपरं व्यूढो हि द्वादशाहस्य प्रकृतिः प्राकृतेनो एव प्रदेशा वर्त्तन्त इत्यथाप्यन्यायं परिजिहीर्षन्नन्यायमेवा पद्येत यद्वैननाननुकल्पेन प्रदिष्टान्मन्येत प्रथमस्याह्नः प्रातः सवनं चतुर्थस्य माध्यन्दिनꣳ सवनमिति चाह नो खलु बृहत्पृष्ठेषु राथन्तरं प्रातःसवनं विद्यते न रथन्तरपृष्टेषु बार्हतं तदुभयं वा न्यायप्रत्ययोपनयेदुभयं वा देशबलः कुर्यादथापि यो द्वादशाहस्य दशाहानीति चापि चान्यान्द्वादशाहविचारान् यथाविराट् सम्पन्नमनुरूपाग्निष्टोमसामानमिति व्यूढात् प्रतीयन्नथेमांत्स-मूढान् प्रतीयात् सदृशव्याघात् २
अथैष आवापवानेकाह ऋत्विजमकाम्यमपोह्यान्यं चरयिष्यत इत्येवमर्थो भवत्यथैते वाचस्तोमा बह्वन्यादित्याहानि भवन्त्येकं कल्पाहस्तेनैवैकाहा वचनीया न दीना अन्यैवेयं तृतीया जातिभवति तद्यथा चातुर्मास्यानि राजसूयं च नैवैकाहौ प्रतिजानते नाहीनौ तादृशमेतद्भवत्यथ यावद्भिरुद्गातृयुगैरथ व्यवच्छिन्नानि स्तोत्राणि वर्त्तिष्यमाणानि मन्येतादित एव तावन्ति वृणीत तेषाꣳ सर्वेषाꣳ सोमप्रवाकप्रभृतिकर्म्मस्यान्ते सर्वे सर्वाण्युद्गातृकर्माणि कुर्युर्यथा द्वियज्ञबाहुयज्ञेषु सर्वे यजमानाः सर्वाणि याजमानानि कुर्वन्ति तादृशमेतद् भवति स्तोत्राङ्गाणि तु न सर्वे कुर्युर्य एवोद्गाता स्तोत्रादिं भजेत् स स्तोमं युञ्ज्याद्यः स्तोत्रान्तꣳ स यजमानं वाचयेत् केन न्विमानि स्तोत्राङ्गाणि न सर्वे कुर्य्युर्यथा न सर्वे सर्वꣳ स्तोत्रं भजन्त एवमपीमानि स्तोत्राङ्गाणि न सर्वे कुर्युः केन न्विमानि स्तोत्राणि वर्त्तिष्यमाणानि मन्येताभ्याहारावृत्तिभ्यामिति मन्यन्ते तावत्कृत्वो ह्युप-निवर्त्तन्ते तावत्कृत्वः स्तुवतइति स्तुवतइति ३
अथैते षडहविचारेषु यत्र प्रत्यद्माणीत्याह रेवतीस्तोत्रैके प्रतियन्त्यथ यत्र

परोक्षाणीति तत्र वारवन्तीयं प्रत्यक्षमित्युक्ते किमन्यद्रेवतीभ्यः प्रतीयामिति तासाᳲ हि पृष्ठवादा विद्यन्तेऽथापि पृष्ठ्यस्तोमात्पृष्ठानि च्यावयन रेवतीश्चावयति तथा परोक्षपृष्ठोपाङ्क्यपृष्ठयोरनुगृहीतपरोक्ष इत्ययाप्य-नुगृहीतपृष्ठे रेवती रेवानुगृह्णातीति द्विपृष्ठमेतदहर्भवतीत्यपरं तद्यथा बहव एकाहा उभयसामतो भवन्ति तन्माध्यन्दिन एव सतीनाᳲ रेवतीनां पृष्ठवादास्तद्यत्रैव सतीनाᳲ रेवतीनां पृष्ठवादास्तत्र सᳲशयेत् प्रत्येतव्या इत्यथापि वारवन्तीयस्यैव पृष्ठवादा विद्यन्ते रेवतीषु वारवन्तीयं पृष्ठं भवति तद्वारवन्तीयेन पृष्ठेन स्तुवत इति स यो वादबलः स्याद्वारवन्तीयमपि प्रत्यक्षमेव मन्येताथापि यत् प्रकृते षडहे तदन्यतरादाने प्रत्यक्षं वचनीयं कर्म हि वादेभ्यः प्रमाणतरं भवतीत्येतेन मन्यन्त उभे एवैते प्रत्यक्षे भवतस्तयोस्त्वन्यतरमितरेषां पृष्ठानामनुधर्मि करोति तत्र न परोक्षपृष्ठयो रेवतीरनुधर्मिकरोति वारवन्तीयमनुरूपाग्निष्टोमसाम्नि ब्रह्मसाम पृष्ठ्ये च षडह एतत्प्रमाणा एवेतरेषु षडहविचारेष्वन्यतरदनुधर्मि कुर्युर्यतरस्मिन् साधीयोऽनुधर्मित्वमुपपद्यतेति ४

कथमु स्वित् षाडहिकानां पृष्ठानां पवमानगतानाᳲ साम्प्रयोगिका धर्मा इति न क्रयेरन्नित्येके स्वस्थानानि हि भवन्ति स्थानस्था धर्मा इत्यथापि कथमु केवलस्तोत्राणिधर्म्माल्लिभेरन्नित्यथाप्यनन्ततरांश्चेज्जपाञ्जपेद्व्यन्वेयु स्तोत्रं जपाद्यद्यु वै पुरस्तात्स्तोत्राच्चोपरिष्टाणां पुरस्ताज्जपात् जपेदुपरिष्टाज्जपान् व्यन्वेयुर्जपादन्यानि मामानीति कर्त्तव्या इत्याचार्याः सम्प्रयोगाद्ध्येषामेते धर्मा भवंतीत्यथापि स्थानादपेतानां क्रियमाणान् पश्यामो ब्रह्मसामपृष्ठ्ये च षडहे ब्रह्मसामानि पृष्ठानि पृष्ठानि ब्रह्मसामानि सस्तोत्रीयाणि सधर्माणीत्यथापि स्वःस्थानानि च भवन्ति होतुः स्तोत्रमपन्नान्यथापि स्वस्तोमानि भवन्त्यथापि स्वप्रतिपत्कानि भवन्त्यथापि सᳲशयो लोपो लोपान्न्यायतरो भवतीति यथा एतत्कथमु केवलस्तोत्राणि धर्म्माल्ल-भेरन्नित्येके केवल स्तोत्रेवै खलु बृहद्रथन्तरे व्रते धर्म्माल्लभेते यथो एतद्व्यन्वेयुर्जपान्यन्यानि सामानीति व्यवैति वै खलु बृहद्रथन्तरयोर्जपान् व्रत एतेन संयुक्तेषु व्याख्यातं यथा विश्वजिति विश्वजिच्छिल्पाप्तोर्याम इत्यावापभूतानि गर्भभूतान्याप्तोर्याम इति गौतमस्तेनाकर्त्तव्या इत्यथा-

नुगृतीत पृष्ठ्ये च षडहेऽनुगृहीतबृहद्रथंतरे च नोत्तरे चतुरहे बृहद्रथंतरयोः साम्प्रयोगिका धर्माः क्रियेरन्निति मन्यंते न ह्यवान्तर्य्यविप्रयोगे बृहद्रथंतरयोः साम्प्रयोगिकाः क्रियंते छन्दोमेष्विति कथं विप्रयुक्तानामपि न क्रियेरन्नित्येके सम्प्रयुक्तानामाम्नातान् कथं विप्रयुक्तानां प्रतीयामेत्यथापि बृहद्रथंतरयोः सम्प्रयुक्तो रेवेतरैः पृष्ठैरथ व्यतिवर्त्तनं च दुन्दुभ्याहननं च भवतो नासंयुक्तयोर्महानाम्नीनां विप्रयुक्तानामपि ध्रुवमुदघोषं मन्यंतेऽपि ह्यसोमे सं स्वाध्याये धर्मो भवतीति नन्वपां निनयं यजुषा स्यात् ५

तान् खल्विमान् षडहविचाराननङ्गभूतस्यैके मन्यन्ते यथा ज्योतिष्टोमविचारान् द्वादशविचारानित्यथ यदि सात्रिक इति न्वनङ्गभूतेनोपपद्यते संवत्सराङ्गभूतस्येत्यपरमत्र च हि बहवः षडहविचाराः पृष्ठ्यमन्तरुपयन्त इति यः साꣳशयिकः संवत्सरोऽथ य एव संवत्सरे षडहस्य पृष्ठतो विचारास्ते विश्वजित इति तु भवति यद्याहीनिक इति तु संवत्सराङ्गभूतेषु नोपपद्यते द्वादशाहाङ्गभूते तूभयमुपपद्यत आहीनिकेऽथ यदि सात्रिक इति तस्माद् द्वादशाहाङ्गꣳ स्फुरत्येतरान् पृष्ठ्यादत्र तर्ह्यादर्शितो भवत्यसाꣳशयितेन च साꣳशयिकानि तज्जातीयानि प्रमातव्यानि भवन्त्युपपद्यते यत्सांवत्सरिकैर्विचारैर्विश्वजितं प्रदिशेत् षडहसाम्नाज्याद्यान्तरं पृष्ठमामनेत् ६

अथैतस्य बृहद्रथन्तरपृष्ठस्य द्वादशाहस्य नानदस्तोत्रीये गौरीवितꣳ षोडशिसाम स्यादित्येके पृष्ठ्यस्तोमेन ह्येवं प्रदिशतीत्यथापि विराजामपाया स्वराजोपयन्तीति हेतुं वदतस्तदेतन्नोपपद्यते बृहद्रथन्तरपृष्ठताञ्च ह्येव समूहं चाभिप्रे पृष्ठ्यस्तोमेन प्रदिशति यो हि सर्वमेव पृष्ठ्यस्तोमस्य प्रतीयाच्छन्दोमवतः सन् दशरात्रस्य सम्भार्याः प्रथमादह्नोपनयेत् कण्वरथन्तरꣳ सप्तमस्य माध्यन्दिनादो मिति ब्रुवन् जामिकल्पमापद्येत नेति ब्रुवन्त्सदृशं व्याहन्यादथापि यत् सम्प्रयुक्ता विराजः स्वराजश्चाभविष्यन्न वैराजपृष्ठादन्यत्र स्वराजोऽभविष्यन्न च वैराजपृष्ठेऽन्यꣳ स्वराड्भ्यः षोडशिस्तोत्रीयसाम्ना स्यादिति नन्वेवं न भवत्येते न मन्यन्ते स्वराज एवेह प्रत्येतव्या इत्येकाहे प्राकृताश्च भवन्ति न्याय्यतराश्चैताश्चैवानादेशे सर्वक्रतुषु प्रतियन्त्येतेनावच्छिन्नस्य बृहद्रथन्तरपृष्ठस्य षडहस्य षोडशस्तोत्रीयो

व्याख्यातो यश्चैव षडहविचारेषु यश्च स७ंसत्स्विति स७ंसत्स्विति ७
अथ छन्ननिधनानीडोपायासूहाकृतिरूपोऽर्द्ध७ं रहस्यवदध्यर्द्धास्वर्हीष्यभि सोमान्त्या पूर्वा वा काशीतारूढवदाङ्गिरसदैवोदाससुज्ञानेष्वेकिने स्वरा सुज्ञाने मा न इन्द्रेति यथा निहतः स्तनेद् गुरुञ्चाभारमभिनिधायाभि त्वा पूर्वेति वषट्कारः कायमायां वाग्गव्यो षु णः सखाय आयाहीन्द्रस्येन्द्रपृच्नु यथाप्सु पिप्पिलमवपद्येतापो वा प्रमित्राय हिष्कृत्य दिवं गच्छा२३ वृष्ट्वा दिवं गच्छा २३ इति वृष्टिकामस्येद्ग्रहकामस्य न कृत्येत्यभि वस्तमिन्द्र जोहार्चिकैकस्तमिन्द्रपरे स्वर्ज्योतिषी पृथक् कुष्ठः को ह्रस्वावृदोपशावदभि त्यमिन्द्र इव दस्यू२७ं रमृणा२३४५ सूर्य इव दस्यू२७ं रमृणा२३४५ वजिन्त्सुवज्री२३४५ नपिवैव तेषामेकं द्वे पूर्वे वोत्तरे वा सर्वाणि वा समस्यान्नान्तमेव स्वरयेद्यथा वायोभस्त्रमन्वयुरपादक७ंसकिङ्किणीनां पृथक् द्यौतानयोरा३ईन्द्रा३ आ३ म्रा३ आ३म्रा२३४५यि स७ंशानेषु यथाधीतं ब्राह्मणस्य सञ्जित्यै विजित्यै सञ्जित्यै सजित्यै जित्या इति क्षत्रियस्य सम्पुष्ट्यै विपुष्ट्यै सत्यपुष्ट्यै पुष्ट्या इति वैश्यस्यौपगवयो रथकामन्तु नानाभिचरणीयेषु वान्यत्राग्नि७ं होतेति यथा महादिवाकीर्त्यस्यात्मतोऽन्ततो निधनं पाहि प्रेतिः कार्त्तयशे च त्रयो विकल्पा दयित्नवेऽहं २३ दयित्नवेऽहं २३ दयित्नवे हं २३४५ एवमेव सामान्ते ना३कमा३ च्छा२३ औ२ हो२वा३ दश दशताः पक्षिणयो दा३श दशता२३ इति वाक् बृहद्रथन्तरयोः ८
अथातः प्रतिहारस्य न्यायमुद्देशं व्याख्यास्याम उत्तमं प्रतिहारस्थानं तत्र पदसङ्ख्याऽनादेशे चतुरक्षरमाद्यं न्याय्यं प्रतीयात् सङ्ख्याविवृद्धिह्रासौ च सङ्ख्याशब्दे चास्तौभिकान्यक्षराणीति विद्यात्तस्य पुरस्तात् स्तोभा न्यायेनोद्गातुरुपरिष्टात्प्रतिहर्त्तुः सप्तानान्तु पुरस्तात् प्रतिहर्त्ता स्तोभं भजते न्याय्यप्रतिहाराणामिडासंक्षाराश्च सूक्तैः स्वारवार्षाहरस्वारकौत्सगोराङ्गि-रसाभ्यासवत्क्रौञ्चानां पञ्चानामुपरिष्टादुद्गाता सौमेधस्यौशर्णायवयोर्ऋषभ-पावमाने निधन मार्गीयवाणामनेकप्रतिहाराणामुत्तरमसादृश्यात् पूर्वपदेषु पदसदृशगीतीनि विभाग्यानि तत्र पदं पदं विभजन्त उपोत्तमं पदं प्रतिहर्त्तुः स न्याय्य आ सप्तपदाभ्यो धर्म्मविधर्म्मणोश्चैवं चतुष्पदाकारे त्रिपदानां तु तृतीय७ं स्तोभाद्यदृक्समे द्वैधं बहिर्णिधने दीर्घ७ं सुतमिति यथा

त्रैधमन्तर्णिधने यथा गोराङ्गिरसस्योष्णिहान्तु विभाग्ये तृतीयेऽष्टाक्षरं चतुरक्षरमुद्गातुर्यथा दैवोदाससौमित्रयोर्विच्छन्दस्स्वक्षरवृद्धिर्लोपश्च तत्र गीतेन प्रतिहारं विद्यात्प्रागृच उपायवान्त्स्तोभः पदनिधनेषु यथा गोष्ठप्रतोदयोः ९

द्वन्द्वानामेकार्षेयाणां विच्छन्दसामनुच्छन्दसं विनियोग आपद्येत्ते तु जागते भासवाजजिती विच्छन्दसो भासमनुष्टुभो बृहत्पृष्ठे विषुवति द्विपदा वाजजिच्छन्दो भवति दशरात्रे छन्दसा जाम्यसञ्चारस्थानैश्च समीक्षेत प्रतिहारग्रहणेनेदन्ताᳩ साम्नः प्रतीयात्सन्निपाते च पूर्वं क्रमलिङ्गाभ्यां च सङ्ख्यानादेशे वगाद्यमन्त्यमिति दशतः सन्निपातेऽनन्तरायाᳩ साम-पूर्वग्रहणेन न्याय्यमग्रान्त्येषु सङ्ख्यानामेकप्रभृतीनां यथासङ्ख्यं पदं प्रतीयादुत्तरयोरिति चैकं चेदार्षेयमुक्तानेकᳩ साम ब्रूयात्तावतां ददार्षेयं प्रतीयात् प्रतीयात् १०

बृहद्भारद्वाजमस्य या२३ ज्ञा३ ना वा३ आ४३ इत्यौशनं न्याय्यो वा साकमश्वᳩ सया२३ हा३यि तदुक्थेषु वात्समग्रायित्वा शंका३ जराबोधीयᳩ स्तोमाᳩ रुद्रा२३ वारवन्तीये वारवन्तं वन्दध्या नमोभिः संस्राजन्तामित्युत्तमे स्तोभौ वेहेति तदनादेशे सैन्धुक्षितमाच्छानाप्त्रे२३ खल्वेतस्याᳩ सैन्धुक्षितं स्वारमुक्थेष्वैडं पावमानेषु चतुर्द्धा स्वारं माध्यन्दिनमापद्यतेऽभिषेचनीये गोसवयोश्चन्दोमपवमानयोश्चाच्छानप्त्रो२३ हा इहवाहामदेव्यमग्निर्नो वँसता२ई यामे समूहरूपाणि तयोर्न्याय्यौ काशीतँ शंयोरभीं तदभिप्लवस्वरसाम्नोर्गोराङ्गिरसस्य सामो होइ हू३ वा२३ यि हुवए गोषाताय यज्ञायज्ञीयं दा३सान्नार्मेधमूर्जाम्पाता चतासृभा इति च स्तोभान्तौ भरद्वाजस्य पृश्निरेवात्पा२ वा३ होवा३ हाइ पौरुमद्गं दिवास्पायौवा ओ२३४ वा माण्डवमद्यादा२३ यिवाँ गौतममायिवासा३ हा हो३ दैर्घश्रवसं मधो३र्न पा३ माया इति च पौरुमीढमग्निः सू२३ दी मानवे यन्नमस्या२३ यन्नामा२३ स्या३ इत्युत्तरे तदनादेशेऽन्यत्र पृष्ठ्याभिप्लवयो-रभीवर्त्तलोकात् ११

समन्तं यक्षा३यि या३सी२३ हो३ वा३ हा३यि श्यावाश्व मिडा३ स्पदा३यि सर्वं पदं न्याय्यो वेमᳩ स्तोमं यज्ञसारथि वसिष्ठस्य वैराजमन्त्यं तन्मरायं

भरद्वाजस्य प्रसाहमन्त्यं त्वेषस्ते यामं बृहदाग्नेयं वा३ सा२३उवा३ यद्वाहिष्ठीयमुत्तरं त्वद्वा३जा३ बृहदर्च्चमहिषीवेति च त्रिपतिहारं चेद्वि- शोविशीय मो३ हुवा३यि शू२षा३ पूर्वो वा द्व्यक्षरस्तोभान्तः परो वा द्व्यक्षरस्तोमादि रात्रेयं मर्त्ता३ सो३ दा३ आरूढवदाङ्गिरसमासिते तयोर्न्याय्यावुत्तरं द्विरष्टमे छन्दोमवतो दशरात्रस्य नवमपौण्डरीकस्य पूर्व- पूर्वमतोऽन्यत्र श्रुधिया इति शुध्यमष्टाक्षरो वा ककुप्सु नाना पद्यः षोडश बृहतीषु दश नदं व इति चतुरक्षरो गायत्रीषु प्रमॱहिष्ठीयमुपा३ औ३ हो३ गायत्री सामासितमुपा३ हो३ ई स्तुता३ हो३ वाजभृद्यास्या३ हा३त्वा३ॱ सा३ सौभरं दे३वत्रा२ हव्य मू३३ हा३ साध्य मा३ स्यया३ज्ञा२३ अगस्त्यस्य राक्षोघ्नो मन्त्यं यद्वा उ विश्पतिरिति १२

शंयद्वा औ३हो३यिगा२वा३यि तदनादेशे शंयद्वा२३इवे ३ आश्वं ते२ननूना२३म्मा३ ऐटतं महीया३क्षान् उभाकर्णेति च दावसुनिधने न्याय्य इडानाॱ संक्षारे च स्तोभादिर्गौषूक्तॱ स्तो२ता२ मे२गो२सखौ३ हुवा३इ हुवा३इ आश्वसूक्त मा३इस्तोता२३मा३इ गो२ गारं मा३ना३भा३या३न् सौपर्णानामैडॱ साप्तमिकꣳ स्वारं नावमिकं निधनवदाष्टमिकं तद्विलम्बसौपर्णमाद्ये न्याय्यो द्व्यक्षरौ परयोः शाकलꣳ सा३र्वा२ मुष्णिक्षु रोहितकुलीये वा३ र्षी३वा३र्षी३ष्टा३मू२ इत्युत्तरे तदनादेशे दार- सृद्विद्वा३३ईसू३वा३३ ऐध्मवाहमनादेशे येषा२मिन्द्रो२युवा२इहा३ये३- षा३मा३यिन्द्रा३ओ२३वा३ इत्युत्तरे समस्य मरुताꣳ सावेशीयꣳ हावि- ष्मतहाविष्कृतयोर्न्याय्यौ काक्षीवतं य औहो३वा३ दक्षणिधनं तन्मोक्षं परा२दू३ष्वा३हो३वा३ हा३ औपगवे ते सौश्रवसे इन्द्रो२ रा३ यिन्द्रा३- यवा२शा३इरा३ इति न्याय्यो वा पूर्वमुष्णिग्द्विवष्टाहोत्रीयं निधनकाममिहा२ हो३ वाजदावर्य्यः क्षू३मा३ १३

इति उपग्रन्थसूत्रे तृतीयः प्रपाठकः

अथ चतुर्थः प्रपाठकः

हरिः ॐ

वैतहव्यं यदोकोनिधनꣳ शा३ता३क्रा३तू३ꣳ षडक्षरो वा गौरीवितं

तच्छाक्त्यं दा३ना३या३ता३ चतुरक्षरो वा काण्वं का२३ ण्वा३ः श्रीतकक्ष माऽर्कमर्चा३हा३ दैवोदासँ रात्रिषामै३२ हो३यि मा३स्या३ शाक्वरवर्णँ साद्यष्केषु जुहू२मा३सा३ औदलँ सुदुघा२मा३ इति न्यायो वार्षभं त्रा३म्पा३ कौत्सेऽपरे तयोर्न्याय्यौ पूर्वमनादेशे सौमेधँ सरताँ य आ३ दैवातिथँ हयायि सा३खा२ यस्तो२ मवा३ औ३हो३ क्रौञ्चँ षष्ठे गायत्रीसाम पिबा२ तु वस्या३ गवा३हा३यि घृतश्चुन्निधनं माधुच्छन्दसं पिबा३ तुवौ२ हो२वा२हा३ आकूपारँ रात्रिषामै२ हो३यि महा२ हस्ता२दक्षा३ हो३ई गौरीवितँ सूनुँ सत्या३ वामदेव्यँ ष्ठयौहो३ हुम्मा२ न्याय्यो वा सत्रासाहीयँ सियौ२३ होवा१ हा३ यिया न्याय्यो वा त्वाष्ट्रीसाम गायत्रीषु वन्वाना३ सा३ श्चतुर्थे त्रैककुभे प्रतीचीनेडङ्काशीतं प्रनआ२यूँ ३षी ३ ता३ साकमश्वं तद्धुराँ साम वयमिन्द्रा३ स्मसि स्थातरिति च स्तोभान्तो हरिश्रीनिधनमिन्द्रा३त्वा३दा३ आ त्वा सिन्धुषाम सौमित्रं वा३जी३ आमहीयवमुक्थेष्वा३ईवा३ ते२रान् १

श्यैतँ सहस्रे२णा३यि वा२३शा३ आभीवर्त्त इन्द्रा३ङ्गा३इर्भीः३ नौधस मा३यिन्द्रा३म् क्षुल्लककालेयँ हुवे२हो३यिभा१राम् कालेयँ हुवा३यि भरौ३वा३ ओ३ वा३ गौशृङ्गं ने२मिं तष्टे२ वसो३वाऽ ओ३ वा३ पृष्ठमस्मा२ँ आ३वा३ जमदग्नेरभीवर्त्तोऽस्माँ ३ ओ१वा३ हा३ कौल्मलबर्हिष मै१हो३ यि गाविष्ठया३यि षडक्षरो वा स्तोभान्तो जनित्रे वा३यिश्वे२३हो३यि पिबा२३हो३वा३यिश्वे१ पिबन्तुकौ२३हो३ अनुपूर्वमौपद नवसप्तदशयोः पूर्वमतोऽन्यत्र मैधातिथँ रा३यि षाउवा३ण्या३ता३उवा३सचा सुत इति च वैखानसं तस्योत्तमः पादः प्रागभ्यासाद् भारद्वाजं वहा३न् भू३सो३ कण्वबृहत्तस्यैष एव स्तोभान्तो गौङ्गव मा३यिन्द्र व्रवा३ ओ३हो३ इन्द्रस्य यशोऽनू२३ हो२३ साध्र मा३ना३ ओ२३ वा३ता३श्वा३ ओ५ वा३यौक्तस्रुच मा३यिन्द्रा२३ गौतमस्य मनाज्यं कण्वे २ षुमू२३४५ २

हारायणं वायिदा२३ँ षडक्षरो वा स्तोभान्तो वरुणसाम स्तो२त्रँ रा२जसु गा२यत स्तो३ द्व्यक्षरो वाभ्यासादिर्वषट्कारणिधनँ सन्त्वा सँशानानि वासिष्ठं जी२वा३ ज्यो३ती३र्नवतन्त्र एवाष्कारणिधनं च काण्वमभिनिधनं च दिङ्निधनं महावैष्टम्भं तयोर्न्याय्यावाद्ये द्व्यक्षरो द्वैगतँ सुता३ पूर्वो वा

दशाक्षरः श्रायन्तीये प्रतिभा२गं न दी३धिमः प्रा३ती३ द्व्यक्षरो वाभ्यासादिश्चतुरक्षरो वा प्राग्घिङ्काराद् वाम्र मा३यिन्द्रो३हा३री३ पूर्वो वा द्व्यक्षरो वैयश्वे परा३ मा३ ज्या३स्तच्छौल्कं नवमतन्त्र एव वासिष्ठ मा२नू२ना३४५न् भू३ तदनादेशे पौरुहन्मनं तस्योत्तमः पादः प्रागभ्यासादनूपं तद्वाध्यश्वं चन्द्रा३ यिर्मा२३ती२३ नैपातिथ मसा३ यिप्रा३शा२३हा३ श्रौ२हो२३हा३ यज्ञं विपा२ गिरौ३वा३ श्रो१३ वा३ धर्त्ता२ष्वौ३ वा३ श्रो२३४ वा३धि वैयश्वं धियाःशविष्ठ श्रा२३ हो३ई बार्हदुक्थं नकिष्टा३दा३ वाशं मन्दा१ना शी३३ माधुच्छन्दसमुपा३स्वा३सा३ श्रौ२हो२३ वा२हा३ ३

श्रसावि निहव श्रौरुक्षयँ सृजा३द्वा रा२३ पूर्वं वातः पदं पार्थ मो२३ हो३हो३यि जगृह्मा वात्सप्रे तृतीयोत्तमे उत्तममनादेशे नाके यामं परिगणेषु ब्रह्मयज्ञानमृतुसामनी वृत्रस्य द्यौतानं त्य मु तार्क्ष्यसामनी वार्त्रतुरं विसा३यिना३भिर्भयमा३ना३न् उद्वँशीयमुद्वँश मी१ वया१३ यि मी२३ रे चतुरक्षरो वाभ्यासादिरैयावती श्राष्टादँष्ट्रे पूर्वँ सकृदुक्थेऽहीन-रात्रावुक्थं द्विरुत्तरमभिप्लववैदत्रिरात्रयोर्ज्योतिष्टोमे च पूर्वेण विकल्पो महावैश्वामित्रे गौतमं धा२रा३ श्रौ२हो३ वा३ ऋता३ श्रौ२हो२२वा३ वसिष्ठस्य प्रियं धा३रा२ श्रो२३वा३ श्रा३र्त्ता३ श्रो१२३४वा३ श्राकूपारमनादेश उभयाँ हा३ वीङ्कं तस्यैष एवोच्चादिस्तैरश्चयँ रा३या३स्पू३र्द्धी२३ हा२३ हा३ यि वैश्वामित्रँ रजा३ः सूर्य्यौ३वा३ श्रो३वा३ शुद्धाशुद्धीये तयोर्न्याय्यौ पूर्वमनादेशे नानद मा३ पश्चादा३ मधुश्चयुन्निधनं दा३यि वे२ षुधा३ हा३हा३ श्रौ३हो३वा३ श्रा यिही३ मारुतं धर्त्ता३वज्री३वा३ श्रो२३वा३ त्रैशोकमुतो३हा३यि शैखण्डिनमच्छ त्रासदस्यवमुत्तरं वैघनँ सोमसाम यस्यघायो२ नदि चरन्तीतो१ मा३नु१षमो३ हा२हो३यि वरुणसाम विष्का३भा३यिते३ श्येनः सम्रौ३ हो३भद्रौ३ हो३ पूर्वो वाताः पदे ४

क्रोशँ स्या३दा३क्षा३स्या३ कौत्सँ रात्रिषाम महा१ँ हा३यि षाः३ पूर्वं वा चतुक्षरं तदोकोनिधने हारिवर्ण मुलो२का३ कृ३ हो३वा३हा३ त्रैतं यद्वा२ मरुत्सुमा२दासो३हा३यि मारुतं चो१ दयता३यि मा३ह३ वैश्वमनसँ स्तिया३ये३ सौमित्र मौ हौ सो३यि श्रौ३हो३ इश्रो१२३४५ वा६५ त्रैककुभं तृतीयँ ष्क्रा१३ता३ श्राक्षारं यद्धा३२३ऍसि वात्र दैवोदासे यस्या३२३ या

२३ सांवर्त्तं गिरा३यिर्नं वौ२ हो३ वा३ सहो दैर्घतमसं सोतुर्बा२ हुभ्या३ऽ सुयता३३ः सुयता३ः शार्करं निना३यता३ सू ३ वस्नुषा३यि न्याय्योवा बृहत्कं दृढांची३दा३ः येषिरमू३ दे३ वाग्मा३ प्राहा यातं स्त्रौग्मत मिषा३ऽ स्तो३तृ३ सञ्जय मिषऽ स्तोतृ३भ्या३ आ३ सौहविषाणि पू२ष्णो२भा३ हा३यि तदनादेशे पू२ष्णो२ भगा२या पू२ष्णौ३ वा३ ओ२३४ वा३ कं पर्यूष्विति मध्यमं धर्म्मविधर्मणोर्द्विपदाकारे दशमैः स्तोभैः षष्ठदशमैर्वा द्वौ चेत्स्तोभविभाग्ये वा पञ्चाक्षरशो वाजिनां साम श्लोकानुश्लोके उद्वंशपुत्रो वा३यि प्रा२यगा२थं गा२३या३४ ता३ गूर्द्दः शिवो२भुवा३ः प्राजापत्यमतिच्छन्दस मयऽ सहोहा इत्यग्निं होतोत्तरे बार्हस्पत्ये अग्नेर्वा राक्षोघ्ने ५

ऋषभाभीकयोरुग्रऽ शा३२४र्मा३ गतनिधनं बाभ्रवमू३ग्रा३ हा३यि शार्मा३ हा३ शैशव मुग्रऽ शा३४३र्मा३ आमहीयव मुग्रं शर्म्मा३ आजिगमिन्द्रा३ या३ पा३ आष्टमिकं सुरूप इन्द्रायमा३ इया२३ इया३ इन्द्राय पौ३ हो३इया संहित मा२३ इन्द्रा३ आशुभार्गवं विश्वादा३ धा३ यौक्ताश्वं औहोहो३ हा३इ विश्वा विश्वा औहोहो३ हा३इ ऋक्पूर्वः परे पूर्वमनादेशे सोमसाम दाइवा वा३इ रा३ हा३उ उत तदनादेशे भासं दा३यि वा२३ पूर्वो वा द्व्यक्षरो ऽद्ध्यर्द्धेडं सोमसाम देश्वावी२रा३ हा३ई क्षुल्लकवैष्टम्भं हरायि रा२३यि ती२३ होवा३ हा३यि पार्ष्ठौहं कनौ३ हुवा३यि हो३ वा३ इषोवृधीय मर्कस्यायो३ च्यावनं ता३यि मा३ हा३यि वैदन्वतानि मदा३इ षु३सा३इ३या३ इति प्रथमे सर्वधा३ असा३ ई उभयतस्तोभे द्वे तृतीयं वासस्तोभमुभौ वा औ३४ हो३ई न्यायेनानुपूर्व मौर्णायवे स्वानैर्या२३ती३ उत्तरमनादेशे अस्तोभावुभयोः ६

शाम्मदे वा३यू३ मारो३४५ अचिक्रदद्वार्षाहरं परिगाणेषु वार्शं पा३न्तमा३ई३४५ या३ वैरूपं त्रा३ आ२३ ना३या२३ द्व्यक्षरो वेहव-द्वार्ढच्युतमुत्तरयोर्द्व्यक्षराऽवयासोमीयं मा२न्दा३नआ३ ये३ सच्छन्दसां सोमसाम्नामानुष्टुभि चाभिषेचनीयगोसवयोरू३त्सो३ दा३यिवा२३ः साद्यष्केष्वायास्य मू३ त्सो३ दे३वा३४५ उद्वत्प्राजापत्यमुत्सा२३हो२३ यिदा३यि वो३४५ आयास्यमेकार्थे त्रिणिधन मा२रा२३ औ१ हो३वा३

उत्सा२३ श्रौ१ हो३ वा३ उभे च तदनुपूर्वं कण्वरथन्तरमुत्सो१ दा३यिवा३ः साप्तमिकमायास्यमुत्सा३ श्रौ३ हो३ सदोविशीयमुत्सो३दा३यिवा२३ स्तोभान्तो हावो प्लवो रौरवमुत्सो२ दे१वो२ हिरा२३ हा३श्रौ३ हा३उवा३ यौधाजयमुत्सा३ अच्छिद्ररयिष्ठयोस्त्रयः प्रस्तावसदृशा आभीशवे दा१ धा३ मुषेति च स स्तोभान्तौ पूर्वं नवमतन्त्र एव द्वादशं माण्डवं तत्सौमक्रतु तवं हा२ त्तु१ हा३ तु१वा प्रतोदगोष्ठौ चाश्वं जा३ ना३ श्रौ२ चा३ना३ पा३ श्रो२३४वा३या३ सदोवन इति चाग्नेस्त्रिणिधन मा३ंशो३ः पा२या१ अच्छाकोशमिति च द्विहिङ्कारं वामदेव्यमच्छा१ को१शाम्मधौ२ हो३३हूम्मा२३ न्याय्यो वोत्सेधनिषेधयोर्यथाग्नेस्त्रिणिधने स्तोभान्तौ वैष्णवे परिधीं रतिता२३ परा३ श्रौ३ हो३ अनुपूर्वमेवञ्जातीयान्यौद्दणोरन्ध्रे पवमा२ना३ श्रौ३ हो३ पवमा३ना३ हा३हा३ अनुपूर्वं वाजजितावा२३ हो३ स्वःपृष्ठमाङ्गिरसं मत्सरासो३ ७

श्रौशनमश्वं न त्वा१ वा२जिनं मा३र्जया३न्ता३ न्याय्योवा हाउ वाराहमङ्गिरसां संक्रोश उहुवायि हाउहुवेति वासिष्ठ अनुपूर्वमष्ठमनवमयोरिहवद् द्वितीयेऽहन्यनादेशे तञ्जनित्रं समूढेऽपि च समूढरूपिण्यभित्रिसम्पात् कुत्सस्याधिरथीयं प्रसेनाद्यं प्र ते धारा इत्यतस्त्रीणि विश्वज्योतिषाणि दाशस्पत्यं हन्ता३यि रत्तो३ वरा३यिवस्कृणवन्निति च स्तोभान्तौ दीदिहीति श्रौष्टं तस्य तृतीयं पदं सस्तोभं कार्त्तयशमपश्वारनं श्नथा१३यि ष्ठा३ना३ श्रौर्ध्वसद्मनं सा३खा१यो१ दा३यि श्यावाश्वं ष्टा१ना३ श्रान्धोगवं सा३खा३ उवा३ क्रौञ्चानि प्रथमाष्टमिकं सप्तधान्यत्र च्छन्दोमपवमानेऽन्तर्वसौ चतुर्वीरे षष्ठे षष्ठत्र्याहीनिके सप्तमे त्रैककुभे छन्दोमदशाहस्य द्वितीयेऽहनि विराट् सम्पन्ने षोडशिसाम सकृद्योग्य मो३यि वियख्या३द्रो३ उत्तमं स्वयोन्यन्यत्र प्रायणीयात्तस्यैष एवास्तोभस्त्वाष्ट्रीसामानि पवा३यि त्रवा३दा३यिवा३ नाच्छा३ द्व्यत्तरो वा देश्वा२नाच्छा३ देवा३ हो३यि गच्छो२ हा३ अनभ्यासे वा स्वारे आद्यं तृतीये स्वारयोश्च पूर्वमुत्तरं पञ्चमे सप्तमे चाहनि छन्दोमदशाहस्य चतुर्वीरायुष्कामयोश्च तृतीयेऽहनि विराट्सम्पन्ने षोडशिसामैडमतोऽन्यत्र ८

क्रौञ्चं षष्ठे सुवा३यिया३ अभी३नो३ वा३ इति च पूर्वे परित्यमाकूपारमैडं

काव मे३ वाजजिद्विश्वा२ धना३नी३ काव मा१ੴ सूर्य्यस्य बृहतो३ बृहन्ना३धी३ न्याय्योवोद्वद्वार्गवं सामराजे हा२उ हो२वा३ हा३यिहो३ श्रा३र्यो३ ना३सा३ परं वा चतुरक्षरं पूर्वनवमतन्त्र एव सिमानां निषेध उत्तरयोर्द्व्यक्षरौ चतुरक्षरौ वा वैधृतं वासिष्ठं लौशयोः पूर्वमनादेशे प्रवद्वार्गवं याम मा३ इया३ वृषा च स्वारमनादेशे महस्तं धेनु चा३रू३णा१२३यिचा३ इन्द्रस्यापामीवं वायोरभिक्रन्दो द्रा१ वी३णा२स्वा३ पूर्वं वा पदं हावाञ्जेति शार्गमर्कपुष्पयोः पूर्वमनादेशे पौष्कलं श्रुष्टा३यि शौक्तं शा३यि शा३श्रो२वा३ हौ चेच्छा३यिषा३ कार्णश्रवसं शा३यि श्रुनं हवौ १ स्वदया सुज्ञानमग्ने२ वा३ चा२ श्रातीषादीयं पवमा२ना२ सफं मंहा३यि वाचस्साम वा३ना१प्रा३क्षा३ੴ शंकु वा३ यिश्वा३ वा३ सू३ तत्सीदन्तीयं भरद्वाजस्य लोम सो२३मा३स्तद्दीर्घं गायत्रपार्श्वं क्रीऽ१डा३नू३र्मी२ सन्तनि-नस्त्रयः प्रस्तावसदृशाः ९

यद्योजोरूपे तृतीये दशाक्षरो ह्स्वा बृहदोपशा न्याय्यो वैरूपे पददैवते व्यत्यस्याश्वायाः पुरस्तात्स्तोभा श्रन्तरिक्षं पिबा व्यरिष्टं पिबा देवस्थानं तस्य तृतीये चतुरक्षर मन्त्यੴ सस्तोभੴ शन्न श्राथर्वणमुत्तरयोश्चतुरक्षरौ पुरस्तात्स्तोभौ बृहत्त्वामित्स्वादिस्वाशिरामर्कौ धर्त्तेति दीर्घतमसोऽर्कौ मरुताੴ सੴस्तोभो श्रग्नेरर्क श्राज्यदोहान्यृषभरैवते तृतीये मध्यमोऽभ्यासः शाक्वरे चतुर्थੴ सस्तोभ मान्धान्तास्त्रयोऽतीषङ्गे धर्त्तेतिपदस्तोभा द्वा-दशनिधनाः स्तोभैः पूर्वेण वाद्ये परेणान्त्ये विभाग्यस्त्वेव प्रागन्त्यात्पदभाज इडे चाभितः प्रथमे युजश्चोत्तरे शेषे पदमध्ये उत्तमेऽयुजश्चत्वारि त्र्यक्षराणि युजस्तच्छेषः पदमिडा च चतुरक्षरशो वायुजौ द्वैधमितरौ सੴसर्पाणि सर्पसामानि लिङ्गतो नियमस्त्वं तूर्यस्त्रिषन्धि परो वा वामदेव्यसदृश एकवृषा त्रिरुक्ताद्यमो वान्ता न च कृष्टैकवृषस्योपायवन्तः स्तोभाः पदानां निधनत्वाद्रेवती तूत्तरयोश्चतुरक्षरावुच्चा शाक्वरवर्णं तस्योत्तमायाੴ षडक्षरः स्तोभान्तो नित्यवत्सास्वतीषङ्गवत्पञ्चाक्षरो रथन्तरे सप्तहੴ सामनी त्रया-णामाद्ये कया पञ्चनिधनं वामदेव्यं पिबा वैराजं तस्य तृतीये मध्यमो-ऽभ्यासस्तोभो विभाग्यं वा १०

द्वन्द्वाद्ये प्राणापानौ पञ्चमषष्ठे व्रतपक्षावुप त्वा बलभिदी भर्गयशसी प्रसोमद

इति घर्मस्य तन्वी वार्षाहरे त्वमेतत्तौरश्रवसे यदिन्द्रशोत्तरेऽष्टाक्षरो नानापद्यो धेनुपयसी चतुर्थ्यां यशवापत्ययोरुत्तरयोः स्तोत्रीययोः सस्तोभे मध्यमे पदे आयुर्नवस्तोभे रायोवाजीयबार्हद्गिरयोः षडक्षरः स्तोभान्तः संकृतिनि चतुर्थे स्तोभाः पार्थुरश्मे प्रस्तावसदृशाः श्येने च भद्रश्रेयसोरष्टमैः स्तोभैः पञ्चमाष्टमैर्वा द्वौ चेद्वार्कजम्भे प्र व इन्द्रायेत्युत्तरं विभाग्यं नाके यामं परिमात्सु प्रथश्च वसिष्ठशफौ शुक्रचन्द्रे स्वराणि यज्ञायथाश्चत्वार्य्युत्तमे विभाग्यः ११

सत्रस्यर्द्धि चतुर्थमन्त्ये सोमव्रते सार्पराज्ञीष्वग्निमीडे यामं तस्य तृतीये कृष्णान्त इमा उ वामश्विनोर्व्रते गवामुत्तरे समं न्यायन्तीत्यपांव्रते अहोरात्रयोरुत्तरे राजनरौहिणे चतुर्थ्यन्ते इलान्दं पञ्चानुगानं विभाग्य-मविभाग्यं चेदाद्य उत्तमानाᳩ स्तोभानां मध्यमेन स्तोभेन प्रतिहार उत्तमस्यानुगानस्य षडक्षरस्तोभान्तो वसन्त ऋतुष्ठा यज्ञायज्ञीयं कया पुरुषव्रतमेकानुगानं लोकसमान्यश्यस्य साम प्रजापतेर्हृदयम् १२

शुक्रियाद्यमग्नेर्व्रतं भ्राजाभ्राजे विकर्णभासे महादिवाकीर्त्त्यं पञ्च तस्यात्मा स्तोभविभाग्यो द्विप्रस्तावं चैतस्मात्तस्याद्ये देवते विपरिहरेदाद्यन्तसमाधये तृचस्थाः षट् परिधयः प्राक् परिधिभ्यो धर्म्मरोचनमिन्द्रस्योत्तरं महानाम्न्यः सिमाः शक्वर्य्यो मह्या वचनाद् द्विप्रस्तावा द्विपदायाः प्रस्तुत्य शक्वर्य्याः प्रस्तौत्यूधसोऽतीषङ्गवदूर्ध्वं पुरुषात् षडक्षरञ्चैके स्तोभान्तं प्रस्तावं चाध्या-स्यापुरीषपदेषु पुरीषपदशेषाणि निधनान्याचार्याः स्वरितान्तानि यथाधीतं तेषु पाञ्चविध्यं चेद्धोयिकाराद्वागन्तो वागतः १३

इति उपग्रन्थसूत्रे चतुर्थः प्रपाठकः । ग्रन्थश्च समाप्तः

Satyavrata Sāmaśhramī, ed., "Sāmavedīyam Upagranthasūtram," *Uṣhā* 4, Calcutta, 1897, cited by Gonda, Jan, in *The Ritual Sūtras* p. 537.

पञ्चविधसूत्रम्

प्रथमः प्रपाठकः

प्रथमा खण्डिका

प्रस्तावोद्गीथप्रतिहारोपद्रवनिधनानि भक्तयः १ तत्पाञ्चविध्यं स्मृतं व्याख्यास्यामः २ ओंकारहिंकाराभ्यां साप्तविध्यम् ३ अवसानं पूर्वं प्रस्ताव आद्योत्पत्तिषु ४ स्वादीन्दुःपप्रारेवत्यादीनि ५ किं यदिन्द्रेन्द्रमा ६ वैधेषु तु विधैव नाद्यमवसानम् ७ इदंते शन्नो वित्वद् असाविप्रभृतीनि ८ आनोमि कदा प्रत्युग्र त्यमू द्वितीये प्रतिसाम विधाविकाराः ९ निधनवती तु स्तोभपर्वोपायिनी १० जातःपरेण सौमित्रंधर्मविधर्मायावीती पुना परीतोऽयाप पञ्चनिधनो-दुत्यंकश्यपपुच्छऋषभादीनि च ११ निवृत्तानि नकि तिस्रः परीत इन्द्रायसन्तन्यतीषङ्गस्वादोः श्येनादिषु पूर्वावसानप्रस्तावानि १२ सर्वासु पूर्वमित्येके कईं शन्नो वित्वत्प्रभृतीनि १३ द्विविधे पादे पूर्वोभे वा वृषाप त्वावत इन्द्रायेन्दो प्रधन्वा सव् इन्द्रामिन्द्रं सघायस्तेऽचिक्र तत्तद् आद्या धर्तायाम् १४ पूर्वं चेदपदान्त्यं सामपर्व सदृशोत्तरमाश्वा यज्ञातृतीये प्रासो उपह्वरे वयम्यादौ हुवे होइ य एक इद्वारान्तो वा चन्द्रमाद्य उच्चाद्वितीये द्वादशाक्षरो वा स्वादिप्रथम इन्द्रायेन्दवा ते दक्षं तं वः सैतमुत्यं वृषके चातूऔहो १५

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमप्रपाठके प्रथमा खण्डिका १

द्वितीया खण्डिका

सकृदावत्तौ पदविभाग्यमयंपू प्रोअया कश्यपद्वितीयेऽभित्वा १ अनुदूह्या पादगीतिरन्यत्र । त्रातारं प्रभृतीनि । सखेन्दुरेषस्य २ एष ब्रह्मौ पर्व विभाग्यम् । इन्द्रोवि द्व्यक्षरः ३ त्र्यक्षर उत्तरे ४ उपोषुद्वितीय एकाक्षरोऽष्टाक्षरो वा ५ अर्षेति पर्व पादो वा ६ अपघ्नन् पेति स्वारान्तः ७ इन्द्रम चतुर्थेऽष्टादशाक्षरः ८ रैवतऋषभे षट्त्रिंशत्

९ वैराजे तृतीयान्तः १० संकृतौ पर्व पादो वा ११ वाचोद्वितीये चत्वार्यष्टौ वा १२ राथन्तरस्त्रिरुक्तं चेलान्दाद्ये १३ कश्यपग्रीवा-हृदयेडानां संद्वारेषु १४ देवव्रतेषु नमोऽन्तः सर्वत्र १५ निह्नवे त्रि-रुक्तम् १६ परे चाष्टौ १७ दिवाकीर्त्य आदावुपायान्तः १८ आत्मनि विधान्तः १९ समैरयेष्वष्टाक्षरः २० आदित्यात्मनि चित्रमन्तः २१ चक्षुष्येकाक्षरो द्वे चेद् २२ वचनम् २३ उन्नये त्रिरुक्तम् २४ महानाम्न्यो द्विप्रस्तावाः २५ द्विपदायां शाक्वरे च २६ अध्यास्यायां जारा २७ पुरीषपदेषु च । पुरीषपदेषु च २८

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमप्रपाठके द्वितीया खण्डिका

तृतीया खण्डिका

उत्तमपादादौ पर्व प्रतिहारः स न्याय्यः १ बृहद्रथन्तरयोश्च निदर्शनात् । नाइहोतासा तपारमादीनि २ तदादि चेदनेकं प्रागुपायात्पर्वणां विकल्पोऽवान्तानाम् ३ अग्नाइ रा३था३म् कया २३ शचाइ द्वा-इषस्ताराऽ२ न्याय्यस्य ४ अवान्तानामिति कस्मात् । सहो वा मयो वा ५ पूर्वं चेदवृद्धान्त्यं सह तेन वारातेर्ध्वमुपवापृण्ध्वं प्रवायाँ होतामज्योतींषि प्रभृतीनि ६ त्रिष्टुब्जगत्योश्चोपान्त्यं पदं वा ७ दिवेदि मातेराश्वमासूर्यादीनि ८ द्वे चेत्सदृशान्ते ९ हीष्यौ तृम्पे माध्वा वाग्नेसानीँहो यावा इन्द्रे च १० असंभवान्निधनपरे विशे वाइशेऽ२ । याँसादीनि । वृषावृषाऽ२ । द्रवा पाइ बा२ । क्षितो तायाऽ२ः । महाँहाइषा २ । जनुषा २ धा रा २ ११ स्तोभः परोऽविदूरात्प्रतिहारस्य १२ ये चोग्रमादीनि १३ अनेहिहुवेहुम्मा श्यैत और्णायवयोश्च १४ निवृत्तानि दिवस्पायौ १५ सखायआशंयद्वादीनि च १६ पूर्वश्च विधाया विदूरान्निधनाच्च कस्यनूतमिन्द्रंयदिन्द्राहमिमाउत्वावो-इपन्ययादीन्यौ होऽ१ अग्ने राथाऽ२३ मौहौहोऽ१ इन्दूराऽ १ इन्द्राऽ२ ओइकारो वृत्राण्योजिष्ठं पवस्वासोतेति च १७

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमप्रपाठके तृतीया खण्डिका ३

चतुर्थी खण्डिका

प्रतिहारसदृशं चाप्रस्तावो निधनवतीषु न चेदुद्गीथादिर्नकितिस्त्रः-प्रभृतीनि १ अनुद्गीथादिरिति कस्मात् २ प्रव इन्द्रैष ब्रह्मा ३ सौमित्रादीनि स्तोभविभाग्यानि ४ भूयिष्ठपदसदृशगीतानि विभाग्यानि ५ आद्यन्तयोस्तु विकारो नान्यत्वकरः ६ अक्षरेण चौनाधिक्यम् ७ तेषूपान्त्यः पादगीतिरिदंतेप्रभृतीनि ८ ऋक्समे द्वैधमुत्तमं बहिर्निधने ९ कदाग्निमीडे न्याय्यस्य १० त्रैधमन्तर्निधने गोषाताविकोशं न्याय्यस्य ११ त्रिपदास्वत्यृचमावृत्तास्वन्त्या पादगीतिः १२ शन्नोयद्वीकयानासु प्रिये शुक्रचन्द्रयोः सर्पराज्ञीष्वानन्दप्रतिनन्दयोरिन्द्रस्य रोचने १३ अन्ये चेदभ्यासः प्राङ्गिनधनादन्त्ययोः पदयोर्विकल्पोद्रिवो वचो राजा तुविद्युम्नम् १४ कृत्स्नेऽभ्यास उत्तरेऽन्त्यधर्मश्चक्राणाओऽ२३ सूनूँसत्याऽ ३१२३ उद्वँशाऽ २३४ मी १५ एष न्यायोऽसप्तिसामपर्व । यजिष्ठमृञ्जसे ३ हाइ योस्याऽ ३ हाइ त्वाँसाऽ२३सुनूऽ३ँहोइ । सत्योऽ२३४ हा याजाऽ३हाऽ३ग्माऽ३ याइ १६

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमप्रपाठके चतुर्थी खण्डिका ४

अथ पञ्चमी कण्डिका

अथानुक्रमणं विकल्पार्थम् १ स्मृतानां च २ अस्य या२३ज्ञा ३ द्वौ चेदस्तोभौ ४ विधा वा ५ एवं सर्वेषु वैधेषु येषूत्तमपादाद्यन्त्या विधा प्रस्तावश्चान्यस्त्रयो विकल्पा होताम दिवि सं यद्वाहि । प्रहोत्रे पादु भद्रं भद्रमामन्द्रैर्ब्राह्मणादीनि च ६ इन्द्रमित्साकं लक्षणशेषे यावद्वचनः ७ समिद्धस्तोभान्तः ८ स्तुषे मित्रमिव प्राऽ२३याम् ९ तस्य निर्योक्ता यदुद्गीथाद्वर्षीयान् १० तस्माज्जरत्पर्वाग्नायेऽ३ ११ मनोभिः सम्राजन्ताम् १२ एका चेदाश्वा प्रस्तावो द्विप्रतिहारम् १३ सम्रा-

जन्तामित्युत्तमे १४ वान्तो वा १५ उहुवादिर्वा पदान्तः १६ इहाहेति वा स्तोभावगातॄणां तस्य नियोक्ता १७ होऽ२३४र्तियाः १८ असंभवो वाग्नाद्वितीयपादादौ १९ परं वा चतुरक्षरमग्निस्ति भिन्धिसदसोऽसावि दाऽ३ सा३म् २० ऊर्जां पता चतासृभा इति च स्तोभान्तौ २१ पाहि हा वा २२ आजातासौ द्विःकृष्टान्तः २३ कायमा द्वितीये तृतीयः पादो होइकारान्तः २४ ओइ प्राना ओ२३४ वा २५ द्वौ चेत् स्तोभादी द्व्यक्षरम् २६ पवस्वासोतेति च २७ वासाऽ३ उवा २८ पूर्वा वा विधा २९ ओहुवाइशूऽ२३४ षा ३० परो वा पूर्वं वा ३१ उष्णिद्धवतिक्रान्तो न्याय्यः ३२ पूर्वेषां विकल्पो महाऽ२३ होये नाऽ२३ वेऽ२३ ३३ एष न्याय्यः ३४ अस्माइ देहि जातवेदः ३५ श्रुधियेति वा ३६ हव्येति न तस्य ३७

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमप्रपाठके पञ्चमी खण्डिका ५

अथ षष्ठी खण्डिका

शंयत् । हा । औ३होइ । गाऽ२३४ वाइ १ इन्द्रा औऽहो२३४ । ग्राइ २ येषामिन्द्रोयुवाइहा । ऊवाइ । ऊवो२३४ वा ३ न्याय्यो वा षडक्षरः ४ इहान्तो वा ५ नियामञ्चाइ । त्रमा२र्ञ्जा २३४ ताइ ६ नारमोइ । नृ । षाहमोऽइ ७ ओन्तस्त्र्यक्षरश्चतुरक्षरो वा ८ नरनृषाहंमा ९ नरंनृषाहम् । मा५ँहिष्ठाम् १० यवाशा२३ इराः ११ यवाशाइराः १२ पूर्वं वैनयोः पर्व १३ अत्राह पर्यापवस्वेति मध्यमः पादः १४ शा३ ताक्रा३ तूम् इति वा १५ मँहिष्ठंचर्षणाये३ इति वा १६ दा३ नाम् । या३ ता १७ परेषु चतुर्षु चतुरक्षरमुत्तम- पादादौ सस्तोभम् १८ सखाय आ । हयाइ । साखायः स्तोमवा औहो । पिबा तुवस्या गवा हाइ । जघान नवतीर्नव इया । ओज- स्तदस्य हाशब्दः १९ यत्सो वाजी पूर्वोऽभ्यासः । परो वा २०

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमे प्रपाठके षष्ठी खण्डिका

सप्तमी खण्डिका

अभि त्वाश्वां द्वितीये तृतीयः पादः १ त्वां वृत्रेषु पत्यन्तः २ पुरुहूतन्नमे गाइरा ३ नेमिन्तष्टे वासा ४ पूर्वा वा विधा ५ नेमिं क्रीडन् कृष्टान्तः ६ ऐहोइगाऽ२विष्टयाइ ७ परो वा कृष्टान्तः ८ सर्वत्रैव नेम्याम् ९ आइहियाइ । गविष्टयाऽ२इ १० न्याय्यस्त्र्यक्षरः ११ षडक्षरो वा १२ सा चा उवा । सूताउवा । द्विप्रतिहारम् १३ न्याय्यो वा १४ वहन्तुसोमपौहो३ । हुंमा२ १५ विपश्चितो अभिस्तोमैः इहाहाहोइ । इहोऽ२३४ वा १६ वाजयन्तो रथाः । इवोऽ२३४ हाइ १७ न हि त्वा यशाऽ३ सांवसू । वीऽ२३४दाम् १८ स्तोत्रँ राजसु गायतस्तोऽ२३ त्राम् १९ द्व्यक्षरो वाभ्यासादिः २० द्युम्नमाभरा इति च स्तोभान्तः २१ त्वागीर्भिर्द्युगदिन्द्राके१शिभी२ः २२ पुरंदरा । प्रगायात्रा२ः इति सस्तोभः २३ उत्तरे च २४ द्वितीयपदनिधनेषु तृतीयः पादः २५ वयमेन यदा कदा यत्सोऽभीनो २६ वयमेद्वितीये तृतीयः पादः २७ ज्या इष्टं यो वा । त्राहागाऽ२३४र्णाइ २८ रथा-इतममतूर्त्ताऽ२३४न्तू २९ राथा इति वा ३० रथीतमा२मतूर्ताऽ२३४न्तू ३१ विपागिरौ वा ओऽ२३४ वा । धर्तारंव्यौवाओ२३४ वा ३२

इति पञ्चविधसूत्रे प्रथमे प्रपाठके सप्तमी खण्डिका

प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः

द्वितीयः प्रपाठकः

प्रथमा खण्डिका

वार्द्धा३ः श्वाइद्दोवसू होवा १ वचांसिया । स्माऽ३ इस्थवि । रायतक्षुः २ परो वा षडक्षरोऽवद्रप्सद्वितीयतृतीययोः सिद्धः ३ सस्तोभतृतीये ४ कृणुध्वमिहाऽ२वाऽ२३४इशाः ५ पूर्वीरिति वा ६ ब्रह्माणस्त्वा शताऽ१क्राऽ३तो । ब्रह्माणस्त्वोऽ२३४ हाइ ७ उतोहाइ ८ सर्वं वा पदं परं वा पर्व ९ एकाक्षर ओयेऽ३ १० पाऽ३ना इति

चोपद्रवः ११ आइशानो अप्रतिष्कुतः । आइशा । नो अप्रताइ । ष्कूऽ२३४ ताः इति वा १२ नार्ताऽ३माऽ३ । होवा३हा३ १३ ष्णावा संस्तोभः पूर्वा १४ यद्धँसिवृ । त्रमोऽ२३ १५ अयाँसाऽ३सो १६ पीति वैकाक्षरः १७ सोतुर्बाहुभ्याम् । सुयताऽ३ः । सुयताऽ३ः १८ न्याय्यो वा पञ्चाक्षरः परो वाभ्यासिके त्रयो विकल्पाः १९ स्तुषाइ । सखाय आऽ२३हाइ २० अभ्यासो निना । यताऽ३मूऽ३वस्तुषाइ २१ न्याय्यस्त्र्यक्षरश्चतुरक्षरो वा २२

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीयप्रपाठकस्य प्रथमा खण्डिका १

द्वितीया खण्डिका

पङ्क्तिषु वैधेषूत्तमपादादौ विप्रतिपत्त्यां चतुर्थी पदगीतिर्न्याय्यो वा स्वादोरिन्द्रोम प्रेहि १ पूष्णोऽ३ होइ । भगाऽ२३४ या २ पूष्णे भगायेति वा । पूष्णे३४३ होऽ२३४ इति वा ३ धर्मविधर्म-णोर्द्विपदाकारम् ऋचः परं द्वौ स्तोभौ ४ अक्षरपङ्क्तिषु सिद्धस्तृतीयः पादो निधनपरे ५ अनिधनपरेऽपि ६ र्यराज्ये । वाजाँअभिपवमान । पवमाना ७ ऋचः परमोऽ३हाऽ३४३ । ओऽ३४ हा । एषा ब्रह्मा ८ न स्पृशत् ९ पुष्ये म चतुरक्षरमृचः परम् १० शिवो भुवाऽ२३ स्नाताऽ३ गूर्दादीनां चतुर्णाम् ११ अग्निर्महोऽ२३ नाऽ३ १२ तस्य निर्योक्ता यदुद्गीथाद्वर्षीयांस्तस्माद्दानूसू इति पञ्चानाम् १३ पीवरीं दशाक्षरम् १४ इन्द्रो वि द्व्यक्षरशो विभागः १५ एकाक्षरनिधने चतुरक्षर उद्गीथः १६ उत्तरे स्य राजति १७ द्व्यक्षरो वा स्तोभः १८

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीयप्रपाठकस्य द्वितीया खण्डिका २

तृतीया खण्डिका

महाऽ२ हाऽ२ इ । औऽ३ होऽ३१ इ । श्रवाऽ२ः । हाऽ२ इ । औऽ३ होऽ३१ इ १ पूर्वं वैनयोर्वचनम् २ गम्भीरे पादवद्वृत्तिः ३

इन्द्रायेन्दो द्वितीय आऽ२३४र्का ४ ओवाऽ२३ । ओवाऽ२३ । पूर्व उद्गीथः ५ उपोषु प्रथमे तृतीयपादाद्यः स्तोभः । षडक्षरं चार्चिकम् ६ अवाहन्ना पञ्चाक्षरशः स्तोभः ७ पुनानद्वादशे चतुर्थपादाद्यः स्तोभः ८ परीतान्त्ययोश्च ९ अच्छाकोशाम्मधौ होऽ३ । हुम्माऽ२ १० येवहरितायाताइधा१ रायाऽ२ ११ व्रतः शुचिबन्धुः प३वाकः । पा२३४ दा १२ अपश्चानँश्नथा१ इष्टा३ ना १३ न्याय्यो वाष्टाऽ२३४ ना १४ परो वा स्तोभादिः प्रत्युत्क्रान्तः १५ पवाइत्र वाऽ३न्तोऽ३ । एऽ३ । क्षरन्ना । दाइवान् गच्छा३न् १६ द्व्यक्षरो वा १७ देवान् गच्छा १८ देवऽ३न्होइ । गच्छो २३४ हा १९ श्रुष्टाइजाता । सइन्दवाः २० आ इन्दाऽ३ वाऽ३ः २१ दावाऽ२३ः २२ स इन्दवः सुवा २३ श्रुष्टाइ २४ चतुरक्षरो वा २५ शाइशा ओ२३४ वा २६ द्वौ चेच्छाइशौ २७ पवा३२ । मा२३४नाः २८ पवमा२३ ना३ः २९ णमधिगो२३४ औहोवा ३० णमभिवा२३ ३१ नेतायः ३२ अपा३म् । हुम्३वा३ ३३ एकाक्षरश्चोपद्रवः ३४ न्याय्यो वा । न्याय्यो वा ३५

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीये प्रपाठके तृतीया खण्डिका ३

चतुर्थी खण्डिका

वैरूपतृतीयादीनामन्त्या पादगीतिः १ उपान्त्या वा विधा २ बहिर्ऋचन्तु ३ तथा परे विश्वतः ४ सहोमहसोः स्वरीयसां तृतीयेऽन्त्यानुगानद्वितीयतृतीयेषु च ५ वैरूपाष्टमेऽन्त्यः पादश्चतुरुक्तः सस्तोभः ६ अभित्वेन्द्रो रेति वैधवत् ७ यस्येदमिति द्वितीयः पादः ८ तृतीयस्य वा त्र्यक्षरम् ९ ऋषभेऽन्त्ये त्रिरुक्ते मध्यमं वचनम् १० अतीषङ्गे सिद्धः ११ अन्धाश्च १२ नित्यवत्सा । शक्वरीषु च त्रिरुक्ते १३ णं कृणुतेति पञ्चाकरम् १४ परं वातस्त्रिरुक्तम् १५ परस्य वा त्रिरुक्तस्य द्विरुक्तम् १६ मध्यमं वा वचनम् १७ सिद्धो विद्रथस्य

प्रतिहारः १८ वैराजस्योत्तमे पदे मध्यमं वचनं सस्तोभम् १९ वैधवद्वा २० अयं पूषाद्ययोस्तृतीयस्य पादस्याभ्यासः २१ यरावापत्ययोरुत्त-रयोः स्तोत्रीययोर्मध्यमं पदं सस्तोभम् २२ अन्त्ययोर्वा पदयोश्चतुरक्षरं यरावस्य २३ सर्वास्वपत्यस्य २४ पञ्चाक्षर ओवान्तश्चतुः पार्थुरश्मस्य २५ अभ्यस्तो वृषकस्य तथैव २६ भद्रश्रेयसोरुत्तरयोर्विधयोर्मध्यमं वचनम् २७ वृषान्याय्यो वा २८ द्विप्रतिहारे तथा च २९ स्वराणा-मादितस्त्रयाणामुत्तमपादादौ चतुरक्षरम् ३० उपान्त्या वा पादगीति-रेकेषाम् ३१

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीये प्रपाठके चतुर्थी खण्डिका ४

पञ्चमी खण्डिका

वाचोव्रते रमतां सप्ताक्षरः १ द्वितीये चतुरक्षरः २ सत्रस्यर्द्धिन्यायेषु स्तोभसामसूपान्त्या विधा ३ सिद्धोऽग्निमीडे गवांव्रते ४ इलान्दाद्ये कश्यपग्रीवाहृदयेडानांसंक्षारेषु वृषावद्रयिं वर्च इति हुम्मान्तः ५ देवव्रतेषु षडक्षर इडाभान्तः ६ निह्नवाभिनिह्नवयोः प्रागुपायात्पर्व ७ दिवाकीर्त्यस्यात्मनि तृतीया विधा ८ समैरयेषु विभाग्यः ९ आदित्यात्मनि चतुर्थः पादः पूर्वश्च स्तोभः १० परिधिषु यरव-वदुपान्त्या वा पादगीतिरेकेषाम् ११ मित्रावरुणयोरुपान्त्ये त्रिरुक्ते मध्यमं वचनम् १२ वृषावद्वा १३ उन्नये च वृषावत् १४ शक्वरीषु होन्तः । शक्वरीषु होन्तः १५

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीये प्रपाठके पञ्चमी खण्डिका ५

षष्ठी खण्डिका

निधनं पर्व सामान्त्यम् १ जातःप्रभृतीनि वासुवद्रवां जायताइवा न्याय्यस्य २ अन्त्यसदृशमन्तस्साम्नि जातःपरेण नकि त्वंहत्यद् उभे यद् अग्निंनेन्द्रायेन्दो सुतासोमप्रथमे च ३ अक्षरं तु वाग्घाइकारः

परिस्वारः । परं वातिस्वार्यात् आदित्प्रियंभगायादीनि । दायो सूगो होतोहा प्रभृतीनीयेथादीनि च ४ ओइडाहोइडेति द्व्यक्षरमेकाक्षरं वा शीकोयादिषु च ५ एषानुनूतेति श्रुतिः ६ होइडाभ्यासे संदर्भः ७ सर्वासां वान्त्यम् ८ अन्त्याया वा ९ डैवेमं स्तो त्वावतो विधान्याय्यत्वात् १० पीति वा संभवात् ११ अर्धेडा सर्वत्र १२ रोहादिहोपाथेडोपोष्वतीषङ्गादीनां १३ इहान्धा सर्वत्र तिग्मेन प्रभृतीनि १४ वारवन्तीये परीताष्टामे च पर्वान्तरत्वान्न १५ नेम्या हीषी नेमिःप्रभृतीनि १६ मन्द्रात् ष्ठाविवक्षणादीनि १७

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीये प्रपाठके षष्ठी खण्डिका ६

सप्तमी खण्डिका

अथोपायाः १ पूर्वां चेदौहो वा मन्द्रस्वरा २ महाहा ३ हीष्यन्ताश्च ४ ओवा च विस्वरादिनि ५ अवाचः ६ वागाउकारपूर्वा ७ हुम्मा मन्द्रवद्वैसर्यम् निधनं च ८ तेभ्यः ष्ठाहीषीप्रथमोच्चानि वाजा चान्धा च सामा च ९ आत्वासोप्रभृतीनि हिन्वन्नृशुक्रा यःकाओजस्तदादयो हुम्मात्तवे शृणाह्यादीन्यग्निर्वृत्रादीनि १० नाँष्ठादाश्च ११ पयसि विकर्णे शुक्रियोपान्त्ये १२ ऋषभचतुस्त्रिंशयोः १३ शन्नः प्रभृतीनि १४ अन्तरिक्षादीनि च १५ आर्चिकमपादान्त्यमेकेषां वा १६ देवा-प्रभृतीनि १७ तविषाम् १८ पवमा १९ मयि वर्चः २० वार्त्रघ्ने २१ उवेकारौइकारा व्यवयन्तो विघातका निधनाङ्गं च २२ उष्णि-गष्टान्तः २३ न विधादिस्त्वांवृत्रेषु परीतः पवते २४ ददाशान्तम् २५ ऋषीणां मान्तम् २६ गोभिष्टे वान्तम् २७ बाधो जहीति पर्व २८ इहेव त्रीणि वा २९ आतून इहकारः ३० रथीनां च सुहव्यम् ३१ यो रयिं पवस्व हीषीप्रथमोच्चे ३२ प्रथमोच्चं वा ३३ अयाप इह इहिया त्रिरुक्तम् ३४ प्रथः कपे च ३५ दिवाकीर्त्ये मदायाः ३६ पुरीषपदेषु च ३७ दिक्शब्दः स्वरेषु ३८ हृदये त्रिरुक्तं प्राग्वचः ३९

आनन्दप्रतिनन्दयोः ४० त्रिरुक्तमन्त्यमुद्गीथोऽन्यः ४१ उपायो यस्मान्नोर्ध्वं प्रतिहारः ४२ निधनं प्रत्यङ्गम् ४३ इतरेषां यथोक्तम् । यथोक्तम् ४४

इति पञ्चविधसूत्रे द्वितीये प्रपाठके सप्तमी खण्डिका ७

द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः पञ्चविधसूत्रं समाप्तम्

Reference:

Sharma, Bellikoth Ramachandra, ed., *Pancavidha-Sutra with Commentary,* (Tirupati: Kendriya Sanskrit Vidyapeetha, 1970).

कल्पानुपदसूत्रम्

प्रथमः प्रपाठकः

आचार्यप्रमाणनिर्देशो ब्राह्मणसूत्रार्षेयकल्पक्सामाम्नायोहोपदेशमाचारं चैके नियमाभावस्त्वेवं त्वेषां क्वचिदविशेषश्रुतौ तद्विशेषश्रुतिस्त- दन्ववेत्यविधिर्यथा ज्योतिर्द्दशरात्रयोर्दैवतलिङ्गछन्दः सूक्तचोदनासु ब्राह्मणेक्र्ससाम्नायस्तदन्ववेत्यविधिस्तोमे च सर्वक्सामसामर्थ्य आ- र्षेयकल्पो यथा सर्वस्वारेंद्रस्तोमराजस्तयेऽप्यार्षेयकल्पे न च लिंग- नोदनास्तहगीतिर्यथोक्तमेन्द्रौद्रेयक्रूरकृतपर्याय७ स्तोमोहगीतीनां च सूत्रे वैरुपे च पदादेतव्यत्यास उपदेशो विरोधिषु विकल्पः प्रामाणया- त्सौभरत्रैककुभशुक्रवत्युवतीवद्बलभिदग्नेस्तोमयोरिति चेन्न परीत्याप- कर्षान्नयस्त्रि७शतं तृतीयसवनं प्रत्यरोहीतिवज्योतिषो विकल्पस्थानेषु प्रथमकल्पो नित्यस्तं पथ्या इत्याचक्षते तस्य नोदनाधिकारः समा- प्तत्वात्प्रमाणस्य क्लृप्तो ज्योतिष्टोमसमानमितरं ज्योतिष्टोमेनेत्य- न्यार्थदर्शनाच्च त्रिष्पुरस्तादैंद्रवायवाग्रां पुनानः सोमधारयेत्पथय- दिबृहत्पृष्टो ****** निवाबां दर्शयत्युत्तरे कल्पा आनित्याः शेषवत्वाप्रमाणस्य तां न्वै यजना इत्याचक्षते गायत्रसामान्त- रेवतीविष्टुतयोनित्यां गंतव्यंजनकल्पबरिहाणां निमितरुहणातु व्यंजनं प्रमाणशेषवत्वाच्चाकर्मांतरं व्यंजनं ज्योतिः प्रकरणविधेः कर्मांतरं वा नानाचोदितत्वात्समानमितरं ज्योतिष्टोमेनेति चान्यवत् १

द्वे गायत्र्यामित्यविशेषश्रुतेर्गायत्रं न गायत्रादेतीति च नित्यवत्तस्मा- द्गायत्र७ सप्तसामेति चोक्थेष्वैंद्रे परे तदन्याथ ग्रहणात्तथा च हौत्रे विज्ञायत ऐंद्रीषु ब्राह्मणा छ७सिनेस्तुवत ऐंद्रीष्वच्छवाकायेति व्यक्तं च कौषीतके वयमुत्वामपूर्व्यो सौभरमधाहींद्रगिर्वण इति नार्मेधं पाहि यद्वार्दिष्टीयवत्सौभरनार्मेधे अतिरात्रे संयोगादविशेषश्रुतेस्तु सर्वत्र हारित्वरर्णं ब्रह्मसामच्छंदः संयोगादितयोस्तस्मादुगायत्रीषु तेनानुष्टुभ

इति हि रथंतरप्रयोगो नानास्तोत्रयोरव्यतेतोबृहसौभरप्रत्नवतीवार्क-
जंभैर्जाभितदेतैव्यवेयं तड्क्निसंन्निपातो वा तथा बृहत्संनिपाता-
रथंतरकरावरथंतराभ्यां बृहत्पृगुसंधिष्ठाम्नत्र्यातिरात्रे भिवताजाम्य-
भीति रथंतरस्य रूपमिति ताद्रूपात्तथा चाभिजितिरथंतसामांतलिंगेन
यथा बृहद्वाताद्वाता तथाचाभिजिति रथंतरसामांतलिंगेन यथा
बृहत्सामांतलिंगेन वार्कजंभे प्रथमेश्वरसाम्नत्र्यायुष्मभिजित्युत्तमे च
साकमेधानां बृहत्सब्देनान्यस्याननुकल्पानां नवा बृहच्छब्दाभिशब्दो
सतोकरावरथंतरप्रन्नवतीवार्कजंभानुक्लृप्तेश्चतुः स८स्थं गौतमः प्रत्य-
त्तविधानतिस्त्रः षोडशिनस्तोत्रे देयेतिलिंगात् षोडशिस८स्था त्रि-
स८स्थं धानं यय्यो न हि लिंगेन निग्रहः प्रधानस्य द्विस८स्थ८
शौचिवृद्धिः प्रमाणं निर्वृत्तेः शेषवत्वात्प्रमाणस्य वैकृत्यो मध्यमे २

सर्वत्र गायत्रं प्रातःसवनेः प्रकृते दशरात्रे च वामदेव्य यज्ञायज्ञीये
मध्यमेष्टाहेराजि च यज्ञायज्ञीयं बृहद्रथंतरे च छंदोमेषु त्रिषूष्णिक्च
दशमे गायत्रं च सार्पराज्ञाषु कर्मांगाविशेषाविन्द्रजित्युत्तरयोर्विकल्पः
कर्मार्थत्वात्स्त्रौमिकीनां पार्थुरश्मं ब्रह्मसामस्वास्वनादेशादन्यासां
ब्रह्मसाभङ्क्वा तदर्थस्तोत्रीयाम्नाना संचारो हिर्यद्यु वैरायोवाजीयमेते
एव बार्हद्गिररायो वाजीये सस्तोत्रीये अन्योन्यस्य स्थाव्यति हरेत्का-
भिसंचार***भान्य८ सुषभिद्ध इति तानूनपातनाराश८सीये यथा स्वं
नाराश८सा वसिष्ठशुनकात्रिवध्र्यश्च करावसंकृतयः स्तानूनपाता इतरे
समवाय उद्गात्तवासेन तत्कर्भित्वाद्गृहपतेर्वा गृहपतिं वा अन्वन्ये
सत्रिरा इति हि यज्ञायज्ञीय बृहद्रथंतराणा८ सर्वत्र काकुबुत्तर्यं
द्व्यत्तरप्रस्तावता चोत्तरयोर्न वैतानि वा एतानि द्वादशात्तरप्रस्तावानि
ककुबुत्तराणि सामानि बृहद्रथंतरे यज्ञायज्ञीयं चेति भाल्लविनां तृचा
पत्तौ पूर्वोत्तरयोरत्तरे सोत्तरस८संग उदयनीयेर्त्ततरात्रे प्रन्नवाननूरूपो-
जाम्यर्थो न चानुरूपचोदनाव्यक्ताबृहत्यावातलिंगत्वादक्सामाम्ना-

यव्यक्तश्चानुरूपो न तु बृहत्याकृतनुष्टुभमार्षभीं बृहत्यान्वेव प्रायणीय त्रिकटुकसवितुः ककुप्सुविधृतिदतिवातवातोरयन्येन्यस्याननुकल्पना क्लृप्तत्र्यर्थार्षभी ३

ग्रहीनद्वादशाहे दशरात्रे विष्टुती७ सर्वप्रयोगो न स्यादित्येके सत्रेषु दशद्रात्र इति ह्याहेति स्यादित्यपर७ सर्वप्रयोगस्य हि दशरात्रः प्रयोजको न सत्रत्वमदशरात्रेषु हि ससत्रेष्वनैकांतिकः सर्वप्रयोगसत्रे विहितं कथमसत्र इति चेद्यथौभयतोऽतिरात्र्यं तयोर्बहिष्पवमानता गौरीवितस्वरता सात्रिकी च रात्रिस्ताथेतत्कुलायिनी सप्तास्थितयो-र्बहुयजमाननिमित्तयोरेकयन्येन कथं भाव इति चेन्निमित्तांतरभावा-त्स्यादेकयज्ञेऽपि न च कामासर्वप्रयोगस्य निमित्त७ सर्वाप्तिः सर्वप्रयोगस्य समा च सर्वाप्तिः सन्नाहीनयोर्यथाशिषं चान्यत्र दशरात्राद्विदधद्दशरात्रे सर्वाप्तत्र्यानिमित्तांतरबाधेनायथा शिषं दर्शयति सत्रं च द्वादशाहं विधायनेन यजेताप्यहीनभूतेनेत्याहता दशेनेत्य-र्थस्तथालोके तदनेन भुक्तं यदेवह्य इति तस्मात्सर्वमहीने सत्रवत् ४

सुब्रह्मरायायां नामग्राहस्योर्ध्वं सतिरात्रादशग्रहणमिति चेद्गुरु-त्वकारितं तत्सत्रे तदेकयज्ञेन स्याद्वादशयज्ञमानादिष्वहीनत्वान्ना-मग्राहस्याद्बहुयजमानसामान्याद्वा सत्रवत्प्रायणीयांते सुब्रह्मराया-विकल्पाः सत्रप्रकरणविहिताः कथमसत्र इति चेत्स प्रायणी-यत्वाद्वादशाहस्य हेतुसामान्यादहीनेऽपि स्युस्तथा वैवं दशरात्रि-रात्रायाः सत्रविधानं किमर्थमिति चेद्यद्यविशेषो व्यधानस्याद्दशरात्र इति चतुर्षु दशरात्रेष्वहीनिकेष्वप्यभविष्यद्वादशाहिके च दशरात्रे सर्वप्रयोग इष्यते सर्वाप्ताने तनेषु यस्य चानपेक्षहेतुवचन-प्रामारायात्सर्वप्रयोग इष्यते सत्रे नासत्रे तस्य मध्यपृष्ठ्य पुरस्ता-त्पृष्ठ्ययोरप्युभयोर्दशरात्रयोः सर्वप्रयोगो भविष्यन्न च तत्रेष्यते न हि

तत्र सर्वाप्तिरेकत्र न स्तोमा अपरत्र न पृष्टानि चतुश्चतुत्वारिंᳮशद्वात्रिᳮशयोस्त्वसत्यपि सर्वप्रयोगे हर्भात्क्वात्स्मात् ५

सत्राहीनं लामकायनः स्तस्मिᳮस्तस्तच्छब्दलिंगसंयुक्तानि यथा संयोगᳮ रथंतरकालेय गौरीवितयार्थुरश्मवत्संयुक्तश्रुतिवान्यत्रवेत्सर्वᳮ सर्वत्राविशेषसंयुक्तानि तूभयत्र संयुक्तेषु पन्नेणार्थवा उदयप्रयंत इति रणवतीसर्वस्वारे जराबोधीयाग्निष्टोमसाम्नियज्ञायज्ञीयमनुष्टुबंत्यं नित्यवृत्तिभ्याᳮ हाविष्मतमौन्नयरणववतौ लोपोयनमास उत्तमे नार्मेधमनुष्टुप्सूछांतदर्शनात्तांत्रीवर्गानाचोदितत्वाद्विच्छंदः सुरूहप्रत्यंतमायित्वादौभयरूप्यादिति चेन्निमित्तशेषः प्रयुंज्यात्संतंन्बुद्वᳮशपुत्रवालखिल्यावत्पृष्ठ्योवछिन्नबहिष्पवमानᳮ समूढांगं तद्विधिसुभयोस्तु प्रकारणान्नवाहयोगत्वाच्चेतरासामृतुषहहे वैवमिह यद्वासिष्टᳮ षष्टे विभक्त्यर्थेन तस्मिᳮस्तच्छंदस्त्वात्तत्कारणं पार्थं न च पूर्वस्मिᳮस्त्रहैद्वैधं छंदसां च व्यूहसमूहौ न साम्नाᳮ सर्वछंदःसु सिद्धत्वादभ्यासवत्वाष्ट्रीसामपार्थलोकतल्लिंगयान्न चेत्स्वरः प्रत्यस्मा इति बृहतीतृतीयापृष्टेऽनुष्टुप्सुषोरुशनुष्टुप्सुषोरुशी ६

अर्द्धः अभीवर्त्तो ब्रह्मसामेति तस्य स्तोत्री विधिर्यदितः समानᳮ सामभवत्यन्योन्यः प्रगाथं इत्यत्यंतनानात्वय आस्तुतं कुर्वातयथा दुग्धामुपसीदांदवं तदिति प्रयुक्तप्रतिषेधप्रतिषेधस्तस्मात्ववायः पंचसुषाः सुबार्हताप्रगाथा आप्यंत इत्यभीवर्त्तस्तोत्रीयास्तत्प्रकरणे हि श्रूयंते न्योन्यः प्रगाथ इति च नानाप्रगाथतां दर्शयति चतुःशतमैंद्राबार्हताः प्रगाथा दशतयीषु तेषां चत्वारो न्यत्र बृहद्रथंतरस्तोत्रीयौ काले यस्योत्तरपन्निकᳮ शतस्यैकं चतुर्विᳮशे कुर्यादत्रादित्वादभीवर्त्तस्यैकोनं च शतᳮ सातोबार्हताश्चैकात्ते त्रिᳮशतं तृचास्तेषामेकविᳮशत्या सहैकोनᳮ शतमभिप्लवेषु प्रयुंजीत तृतीये तृतीये हति-

सतोबृहतीत्कुर्वन्यंचमस्यमासस्योत्तमे भिलवे पंचमि हनि सतो-
बृहतीरापंन्ना प्रभवाभ्यां चतुर्वि७शे वा सप्तमतत्रत्वाद्वि७शत७शतं
प्रगाथानामेध्यर्द्धेडं चैके विधानाच्चतुःशतनृग्वेदे षष्टे छंदसी सयुंज्यै-
तवामिति तिस्त्र उष्णिह स्युरेकागायत्रीति गायत्रीप्रतिविभजे बृहती-
रुपत्वाय बृहत्याप्तौ छंदासंयोगं धानंजय्योष्टौ सतोबार्हतास्तृचाः शेष-
स्तान्प्रथमे चाभिप्लवे कृत्वाद्वितीयस्य च द्यहे ततः संयुज्यादिति
चतुरुत्तरैरेव छंदोभिरेतव्यमिति गायत्री७ चतुर्वि७शे कुर्यादुष्णि-
गनुष्टुभावाभिप्लविकयो पूर्वयोः सतोबृहंती पंचमांतरे पंक्ति७ षष्टादौ
वा ततस्त्रिष्टुभमुत्तरे स्वरसांम्निजगंती बृहत्वाप्तावेवेति गौतमो नवम-
सातोबार्हतास्तृचाः शेषो द्वौ च प्रथौ गोतन्प्रथमे चाभिप्लविके नूत्वा-
द्वितीयस्य च पंचाहे ततः पंक्त्यादयः ७

छंदः संयोगं तपोद्यविधिस्तत्स्थाने चातुरुत्तर्यं मासशयब्दवैत्थ्र्यमिति
येत्पंचसु मास्विति यथा पृष्टचे यतोपवादस्तु लिंगनदद्राणवतीवन्न च
मासांतर एततत्कर्मास्तीत्येकदेशे यथाकालकृतौ लोके कृतमिति
बृहत्या चैव त्रिष्टुभा चैतव्यमितिचातुरुत्तर्यविषयं कृत्स्नपद्मसस्तु
विधिबृहत्य प्रभवाद्राथंतरीषु त्रयस्त्रि७शतादिषु त्वा बृहत्या-
सख्यार्थवत्वात्तृतीयसतोबृहतीकानादिकल्पषड्प्रगाथयोर्हेव७ सह ते
च तैः प्रगाथपरिमाणं प्रगाथविधिस्तु नान्यदव्यवस्थाचोपवती-
वन्माशक७ स्मृतिकल्पः क्रियाविधिराद्रिकल्पे भीवर्त्तस्य याव-
स्तोत्रीयपृथक्त्वं तावत्सामपृथक्त्वमौत्तरपद्मिकमिंद्रक्रत्यरेत एवेति
संबंधः सलोमत्वायेति च विश्वजितिबृहत्पृष्टे पृष्टसंयुक्तो द्वारोनित्य-
प्रत्यापत्तिर्बृहत्पृष्टसंयुक्तकृतिश्वंतषये गोत्रायुषोरानुपूर्व्ये वार्कजंभो
द्वारः कारणापायाद्विहारमध्ये पृष्टचवत् ८

वामदेव्यमात्मात्रिष्टुप्सु तदर्थास्तोत्रीयाम्नानात्संचारस्ववैलिंगैस्वासु-

वान्यासंयोग उत्पत्तिसंयोगदृष्टाभ्या७ राजनार्थमाम्नानतत्स्थाने स्वार७ सौपमसंचारदृष्टताल्लिंगैस्तद्वौभयत्र दृष्टसंचारत्वादतिरात्रे यज्ञायज्ञीयं पुछमैंद्रीषु बृहतीषु स्थानाद्विपदासुवान्यार्थदर्शनात्तदाहुरतिशयं द्विपदां यज्ञायज्ञीयमितिनाविधे द्विपदामिति वयसां पुछादिवर्ष्मेलांदंतृच आवर्त्तिन्यायेन दशाक्षराण्यनुगानानि द्वादशर्चशतिशां उल्पोनुगा-नर्गुत्पत्तेरातेग्निं तमन्य इत्यु******रौनुत्वोषत्षड्वाद्रचेतुस्तत्कादिपरा-मर्शोहाभ्यां द्वृच७ स्तोत्रीयास्तृचाधिकारत्वाद्विष्टुतीनां तिस्र उष्णिह-स्पुरेकागायत्रीतिवत्समुद्रछदश्वसमासे वारवंतीयमग्निष्ठोमसामेति-तांत्रीषुबार्हतस्थानवृत्तिभ्या७ स्वासुवान्यासंयोग उत्पत्तिसंयोग-दृष्टाभ्यां ६

सावने संवत्सर आचार्या ज्यौतिषा न तु कल्पयंति षट्त्रि७शदून नवोनौ नाक्षत्रौषरुहोनश्चाद्रमसोष्टादशभिर्ज्यायानादित्यस्तेषामावा-द्वापौपक्षसोः प्रविभज्यानुकल्पयेन्नाक्षत्रे मासाद्यस्याभिप्लवस्य स्थाने त्रिकटुकानवोनस्य पंचाहोयनमासेषु चांद्रमसस्य षड्वादित्यस्य तेष्वेव त्रिकटुकाहारो विराट्संपन्नो ज्योतिरग्निष्टोमस्तथा रात्रिं द्वादशाहः षोडशिमा७श्छंदोमाश्चानवछिन्नाश्च चतुर्वि७शं च चतु-र्वि७शं च चतुरुछ्र्योभिप्लवोऽग्निष्ठोमावभिजिद्विश्वजितावुछ्र्यास्वर-सामानो गो आयुष्टी संप्रयोगे त्रिकटुकास्त्रैकटुकश्च पंचाहः पंचदशपक्षं च महाव्रतं गोश्चातिरात्रस्त्रिवच्च दशरात्रो नवसप्तदशश्चद्व्यधिको ज्योतिरतिरात्रो विषुवान्पंचदशसप्तदशपक्षं च महाव्रतं त्र्यधिको ज्योतिसत्थ्यः षोडशिमानतिरात्रः पंचोत्थ्यश्चाभिप्लवश्चतुरधिकः पृष्ट्योवछिन्नोऽग्निष्टोमाः स्वरसामानो द्वादशो विषुवांत्सप्तादशपक्षं च महाव्रतं पंचाधिकं इंद्रस्तोमः षडधिकस्त्रिवृदभिप्लवोष्टाधिको द्वादशाहो षोडशिक आयुरतिरात्रो बृहस्पतिसवश्च त्रिवृत्पंचदश-क्लृप्तश्चाभिप्लवउद्भिद्वलभिदौ च नवाधिका अभिजिद्विश्वजित्सर्व-

स्तोमा अतिरात्रास्तेषां प्रयोग८ संपाद्यविराजं तं नित्यानि कुर्याद-विशेषेण हि विराट्संपत्तिः कर्मणां ये विराजभिजित्तदशक्तौ विधिसंपत्तिनित्यो विधिसंपत्तिनित्यः १०

गोआयुषी उत्थ्यातिरात्रौ गौतमधानंजय्यावग्निष्टोमातिरात्रौ चाभि-जिद्विश्वजितौ संपदतिरात्रश्रुतेरतिरात्रां छौचिवृन्निरसंयुज्यश्रुतेः सं-घातसंपद्द्वादशत्वात्तत्प्रयोग इतिरे सपुं विश्वजित्यसंवारार्थेनाभि-प्रगोपतिमिति वदविशेषश्रुतेस्तु सर्वत्रातत्प्रकरणत्वाच्च क्लृप्तयर्थमन्यत्र यथा ज्योतिरायुषोः सौभबृहच्छब्दावुभयान्याज्यानीति बार्हते पूर्वे दैवतसाम्य दृष्टाभ्यां व्यत्यासस्तु छंदोमवत्संचारोविद्यनवत्साद्यः क्राण्याज्यानीति विकल्पो गोवदुत्पत्तेस्त्वधिकारो विकारं च प्रतीयन्बृहद्रथंतरे चोदनासु स्वारसामिकं छंदो योगं तस्य रेवतीष्विति जराबोधेत्याग्नेय्योग्निष्टुत्वात्सिद्धाधिकारस्तूहांतरयाव्वेतरासामेष-त्वोत्तरान्येति सवनं त्रिप्सु संपद्वे स्तोत्रीयार्थश्च वैश्वदेव इंद्रस्तोमस्येति चेदविप्रतिषेधोविघिस्तु मध्ये पृष्ट्येनर्थका प्राग्विधो न च ब्रह्मसाम-स्वासु श्यैतमिवसंपदादित्यस्य प्रकरणात्सर्वस्वारे लिंगचोदनात्प्रा-कृतीषुप्रष्ट्यानि स्वास्विति चेन्नविप्रतिषेधाद्रोरवरथंतरनौधसवत्स्वा-सु वा तदर्थस्तोत्रीयाम्नानोहाभ्यां लिंगचोदनाप्रायसर्वस्वारवद्बृहत्पृष्टेषु ज्योतिष्टोमआभीवश्रुधा८ संयोगवृत्तिभ्यां पौष्कलं वा । सवचना-दुत्तरप्रत्याहारे च पूर्वासमाप्तिर्वृत्तिभेदश्च सुज्ञानदैदासविशोविशीय-क्लृप्तस्तत्पृष्टेषूभौ पर्यासाविति बार्हतौत्तरौ तत्पृष्टत्वात्कृतक्रमे वान्वा-देशोभिषेचनीये च पूर्वः कविभा८ स्वेकाहिकस्तथासंप्रयोगे त्वादेशो यथैता एवं समहाव्रता इति वचनमभिषेचनीये ११

पन्यमिति श्रौतकन्न८ होतुर्दैवोदासमात्वाविंशत्वित्यार्ष्टा द८ष्ट्रंकौत्स आहीनिक्या८ रात्रावृक्समाम्नानो हतदान्नत्वान्मर्गां यवमतिरिक्तस्तोत्रं

वैश्वदेवीषु तद्देवतत्वादुत्तमे च दर्शनात्स्वासु वा तदर्थस्तोत्रीया-न्मानोहाभ्यां न च दैवतं मध्ये पृष्ट्यवद्भक्तिवादो वा वचन-मुत्तमेगर्भाणां न धर्मागुणात्स्युस्तु संयोगादुणात्ताछब्द्य८ संनिग्धो कार्यास्तथा श्रयत्वादव्यक्तास्तु प्रधानसमवायेत्सकृत्सुत्यांगत्वा-दग्नीषोमीयांतवद्व्यवाये प्रतिप्रयोगं ज्योतिषु गर्भिषु रथंतरसंयुक्ता निवृस्तद्धेतुत्वात्त्रिवृतातिरात्रेणेति सर्वः कृत्स्नसंयोगात्प्राक्कुरात्रेस्तत्र स्तोभव्यत्ययत्तेर्न रात्रावन्यदर्शन८ स्तोमस्य तथातसंपत्संपतिस्तोमा-देशोहः कल्पार्थः स८स्थारात्रिशब्दनात्प्रायानुपपत्तेरप्रत्यादेशो भूयि-ष्टत्वाच्च चतुर्वि८शमिति यथा दशम उक्तकृत्स्नसंयोगादिति निवृत्तिः षोडशवदहेतुरपवाद इति न्नापवादो प्राप्ते संपदनिष्टावचनादविशेषा-न्नाहः कल्पार्थः प्रत्यादेशे स्यात्सर्वत्र वचनाद्भूयस्त्वाकल्पनाशक्तौ स्वारासौपर्णं कवतीषु स्थानापन्नवृत्तिदृष्टसंचारः स्ववैलिंगैः स्वासु-वान्यासंयोग उत्पत्तिसंयो ऐंद्रवृत्तिभ्या८ सामतंत्र्य गुणत्वेन संचारो निर्हायवचनादन्यसंयोगो विप्रतिषेध तथैव सत्रा माहीय विशो-विशीय वारवंतीयानां १२

इति कल्पानुपदे प्रथमः प्रपाठकः१

द्वितीयः प्रपाठकः

पातंतकप्रथमस्य बहिष्पवमानं वैष्णवीष्वनुष्टुप्सु तद्देवतत्वाद्याव-छुतिविकारा******चतुष्टोमचतुर्त्रुवाव्यतिरेकाद्वास्वाधर्म्यं पंचदशे त्रिपर्यायश्च उभयकृतत्वाच्च***त्वासुचतुष्टोमस्तात्रापदिश्यमानः पंच-दशस्ताद्वर्म्येणानुभयकृतत्वादिति चेद्यथा पक्तशतादिष्वश्वस्य सर्व-त्वायेति चैते एव पूर्वे ग्रहनी इति पातंतकाकं विधामा यदि देशात्पतंतकादित्वात्त्वतिदेशस्य यतः पतंतक एकाहा स्वतंत्र-वृत्तेस्त्रिरात्रतंत्रासु सर्वस्तोमचतुष्टोमवत्स्वातंत्र्ये च त्रिरात्रतंत्रविलोपो हीनसाह्नव्यपदेशवत्त्वाष्ट्रीसासामनीस्वारे ग्रनरांधीगवमित्यनभ्यास-

त्रिणिधने स्थानाजामीति चेद्व्रतवत्स्वारे वा जाम्यर्थेनाभ्यामा-
वतस्त्वाष्ट्रीसाम्न इति च तत्तंत्र ग्राजिगाक्रौंचे उद्वरतीति चैव८ स्वासु
याममिति छंदः स्वांसुग्रहणवृत्तेरहस्वासुप्रकरणवृषरावत्वाद्दीर्घतम-
सोकोंत्यः स्वास्वनादेशतांत्रीत्वादसावीति वा पूर्वसंयोगादार्भवांतेव
दर्शनात्प्राम्नानाहृतवत्यो नवमाव्यतिरेकत्वाच्च योगश्वधृतवत्यो वलो-
पवृत्तेश्वलौशकावलोकयोश्चेवमाहरति द्वे पदाति छंदस इति तांत्रा-
पकर्षात्सत्वा पूर्वसंयोगाभ्या८ सौहविषवृत्तिमं योगाभिनियोगाभ्यां तु
वाजदावये विलोपवृत्तेश्च १

यथाव्यूढति समूढोवलोपन्यायात्तद्वच्च वैरूपस्य लोके रथंतरमि-
त्यभ्यासंग्यःपंचाह इति कृतास्तामचोदना नतु प्रत्यवरोहोरात्रेरव्यति-
रेकादायुष्कामषपृष्ठ्यावलंयोर्द्वितीये पार्थं तुर्यादसंचारा यतद्वच्च पा-
र्थस्य लोक ग्राकूपारमितीहवद्वा वासिष्ट८ षष्टे विभक्त्यर्थाभावा-
दलोपवृत्तवंत्ययोः समूढो न भ्यासक्त इति जामदग्नाप्रवृत्तप्रतिषेधा-
र्थवत्वाभ्या८ स्तोमवृद्धिनिमित्ताहे गायत्री तंत्रात्वितावाभ्यामंग्ये
बहुलं तु त्रिवृत्तिगायत्री स्वादिष्टयामदिष्टयेति वैकृत प्रत्यनंतरत्वा-
द्वानित्यानुवादस्वासुकालयमिति चेद्यज्ञायज्ञीयस्य सौभरमिति तांत्रीषु
बोर्हतस्थानवृत्तिभ्या८ स्वासुवान्यासंयोग उत्पत्तिसंयोग ग्राग्नेय-
वत्तिभ्या८ सामतत्र्यगुणत्वेन सचारोननिर्हायैवं चौत्तरे सोमाः पवंत
इंदव इति क्रौंचे स्वारपूर्वे ग्रनुष्टुभ्न्यायवृष्टाभ्यां पूर्वयोरितिचेद्व्यक्त-
ग्रहण८ षष्टिके वा स्थानपूर्वसमार्धभ्यां व्यक्तेरषाष्टिकं २

दार्ढच्युतपंचमानिगोष्टपंचमानीत्यावष्टमिकानिस्थानात्पंचम वाच्य-
त्वाच्च षाष्टिकानि चक्सामग्रहणात्सर्प्यसाम्नीवार्भवीयाजामिचा-
ष्टमिकेषु पद्मनियोगार्थं दार्ढच्युतग्रहणं तत्प्रकारेण तत्सामान्याद्गोष्ट-
श्वत्रीवद्वदौ रंध्रे यथा प्रकृतिविकारावचना ****** बृहतीन्या-

यत्वादेकचोदनयोश्चार्च्छाद्विनियोगेन त्रयथार्थं पृष्ट्यस्तोमेव क्लृप्ताता-
निषेधसाध्ने यज्ञायज्ञीयेन व्यवेयेजामि प्रतिषेधात्तथा च नवमे विधि-
क्रमस्वार्षेयकल्पस्य कर्मक्रमनित्यत्वादुभयथा ग्राहिक ब्राह्मणम् ३

तस्यैजतुष्यैकर्ज्ञाविनिसामविधिप्रकरणश्रुतेः समाम्नोरतिदेशोऽभिजि-
तो गायत्रीति च षष्टं तांत्र्योश्च सत्योर्न ज्योतिर्विराट्टं त्रयोर्ग्रहण८
स्यात्तात्र्यौ वा वृत्तिर्जनुषैकर्वाकिति च ग्रहणमर्थादाभिजिती पुनर्ग्रहणं
ज्योतिविराट्रं त्रयोरनुरूपाः समूहत्वाछामूहिकानवानुरूपचोदना-
व्यक्तावारुरायेकाभवत्यादित्यैकाभवतीति च सामूहिकेषु व्यक्त-
प्रकरणे तु पंचानामिति तद्वच्च कल्पामृन्नतेत्यनुरूपोनवर्ज्चप्रकरणं श्रुते-
स्तु लिगाद्वारुरायादित्ये यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामेतिस्वदाशमिका-
देशसमत्वाद्वैराजत्वाद्विराट्रुश्चासुनुग्राहित्वादूहांतरयाच्चेतरासां वै-
कृतप्रत्युपस्थाने च स्थासुप्रायणीय व्रतवत्त्रिष्टोमोग्निष्टोम इत्युत्तर-
योरन्यतरो द्रव्यसमत्वात्सप्तदशो वा प्रकृतेः स्त्रित्वे भावादेक-
वि८शस्य पृष्ट्यावलंबस्य पंचाह इति कृतरूपचोदनानत्वाद-
योगानिमित्तं द्दष्टत्वादितिचेन्ना दशमे निमित्ते च कृते कृतं कृत्यर्थो
दशमार्थेन छंदोमवतिया एवामूः प्रयंच्छम्या अवदधातीप्ति च संबंधः
संबधः ४

त्रयोदशरात्रे सर्वस्तामविकल्पो गोवद्विशेषार्थश्च यस्य वः यव्या-
स्वित्यैकाहिके गोश्रायुषी इति च द्वितीय तृतीय तंत्रार्थक्यमिति
चेन्नथैकाहस्योत्पत्तेत्स्वाधिकारो विकारं च प्रतीयद्बृहद्रथंतरचोदनासु
स्वारसामिकं छदोयोग८ सत्रत्वाद्वाभ्यं वैकाह्यं व्रतंगो श्रायुषामिति
चेत्पुनर्ग्रहणांतद्भावात्समत्वादग्निष्टुतापृष्ट्योवछिन्नो हिरात्रि सत्रेषु दा-
त्सरात्रिकः प्रकृतत्वात्सांवत्सरिकाहीनि कलिंगविप्रतिषेधात्प्रसंगा-
च्चास्य प्रत्नानुरूपो जाम्यर्थस्तु च क्लृप्तं बहिष्पवमानोपपत्तितवा-

हयोगासु ह्युत्पत्यानस्मात्रि च क्लृप्तं बहिष्पवमानः सांवत्सरिको वा गौरीवितस्वरत्वादनुक्लृप्ताभीवर्त्तकालेयः संवत्सरसंयोगात्तयो संवत्सरक्लृप्त्या च प्रतिदिशन्ननुक्लृप्ताभीवर्त्तकालेयः पृष्ट्य इति रासात्रिसत्रन्यायत्वादाहीनिकोवाषाडह्याद्गौरीवितस्वस्त्वाष्ट्रीसाम च पंचमे सात्रिकत्वादथ यदि सात्रिकः स एव गौरीवितस्वर इति चतुर्थषडहेन प्रतिदिशन्न रूपाजाम्यर्थस्सर्वत्र वा विशेषात्सर्वः त्रिकप्रदेशमध्यत्वाच्चतुर्दशत्रिदिषुक्रमात्क्रमे च सर्वत्रिकं त्रयोदशरात्रे पृष्ठ्येव छिंन्नबहिष्पवमानं व्यवायात्कामीति चेद्यहत्संधिषामातिरात्रो व्रतवद्वा प्रत्नवत्वजाम्यर्थेन दशमबहिष्पवमानं च प्रयुक्तप्रयोज्यमदृष्टमतोऽन्यथान्यायो बृहद्व्रतवद्व्यूढाछंदोमागौरीवितस्वरत्वान्न हि समूहोऽस्ति कृतः प्राग्गौरीवितस्वरस्तथा पृष्ठ्योदष्टा हि विप्रतिपत्तिर्नवाहयोगवतः ५

गो ग्रायुषो विश्वरभिजिद्विश्वजितोतिरात्रा एकाह्याजाम्यधिकसंर७ हि स्यात्सात्रिकीषु गौरी वितंचाघाव्यूं न च बार्हदुक्तरौरवव्योरान्यलोक्यं ज्योतिरायुरग्निष्टुत्सुश्रुधासुष्णिह्यैकाहवृत्तेःपौष्कलं वा वचनाद्बृहस्पतिसवे च सुज्ञानमभिप्लवाभ्यासे कल्पवियाराररितानियावत्प्राप्तिनिमित्तप्राप्तेर्गौतमे विकुर्वंति हि ब्रह्मसामौक्तिहमात्रगवामयनएवेति धानंजय्यो निमित्तमते पत्ननियोगो द्वाराभ्यां मध्ये पृष्ठ्यपुरस्तात्पृष्ठ्ययोर्जामि च स्यात्सत्सूत्तमे त्रयस्त्रि७शद्रात्रे संतनिमानयो प्रज्ञात उत्तरस्त्र्यह इति व्यूढः समूढो वोभयवृत्तित्वात्समूढस्तु वासिष्टलोके पार्थक्लृप्तेस्प्रहः पंचाहा इति पृष्ठ्यस्तोमपंचाहाराणायनी पुत्रो हरुत्पत्तेर्लुथते वा एतत्षष्टमहरिति वासंबद्धप्रकृतिषु नोपपद्यते भिप्लवपंचाहानोतेम धानंजय्यशंबूपुत्रावृत्तेः समश्वलपःषदुहतंत्रे भिप्लवबृहंती च गृह्णात्युत्तमे त्रयस्त्रि७शद्रात्रेत्यार्थो यद्विश्वजितिछंदोमानुपयंतीति नित्याविरोधात्त्रयं यद्वचनश्चतुस्त्रि७शाभवंतीतिवत् ६

संवत्सरसंमितासूक्तमोभिषभिप्लवः शाक्वरवर्णवांत्संवत्सरसंमित-त्वाद्गो आयुरानंतर्येव य एव सातोमलोपप्रवृत्तेः संतानिसामा-त्वावृत्तिन्यायत्वात्पन्नसो श्वयावत्प्राप्तिलोप उत्तरेषामनभिप्राप्तेः फल-सामान्यश्रुतिमात्रं नकर्मसामाय जनित्रवासिष्टं त्वाष्ट्रीसामाभा-वाद्योमाभावःश्वसमतस्य मृज्यत्मानायाॱस्मसूहिकाभीवर्त्तुकालेयत-ल्लोकाछकल्पान्यं च नृत्वसामान्याद्वाष्टावशयाहिकास्तत्प्रयोगउत्तरे पन्नसि विकल्पःशाट्वरे वर्णसामतो लोपप्रवृत्तेर्यष्वसामायत्वसा-मावोभयतो लोपहर्शनादौत्तरपन्निकाणां गोआयुरानंतर्याच्च व्यूढे प्रष्टचेतन तु क्लृप्ताभीवर्त्तकालेये शाक्वरवणत्सोम्नचभिप्लवत्सक्सा-मतावत्तॱ संवत्सरत्क्लृप्ताः संवत्सरसंमिता इति तच्छास्त्रं काकुभ-समदशप्रथमवाक्त्वजभवदुद्वरतानुद्वारादुदुषंकवसप्तदशेभ्यो वा घ-र्जंभमिति चान्यत्र कारणापायाद्वोत्तरवदपेयत्पुनर्वाजदावर्य्यः रवलो-कमायतीति प्रत्यापादयन्नाश्वसूक्तं घृताकार्यं निमित्तस्तु समास-स्तत्तृवापात्तो यथाप्रकृतित्रिवृद्ध उद्वरत्युक्थानि पंचदशेभ्यः षोडशिन-मितिवैधृवीक्लृप्तिरुत्थ्यःषोडश्रयाद्वारमात्रॱ हि वृत्तेर्वायौक्ताश्च ह्यवि-ष्मते न चानत्थ्यमौन्नमाष्टादष्ट्रमुत्थ्यंत आनुष्टुभभागनिमित्तत्वा-न्नाम्नचधस्योत्थ्यंत इति चेन्नित्यं त्रयस्त्रिॱशांतेतैरश्व्यमन्यावनम्नाद्दृष्टं वोद्वॱशीयं वृत्तेर्ज्योतिष्टोमेन वा विक्लृप्तेनेत्यग्निष्टोमेन प्रकृतत्वाद्द्वा-मयनसॱस्थाविकारो वा ज्योतिश्चोदनाविशेषे तत्प्रकृतत्वाद्विश्वजिद-भिजितौ वेत्यैकाष्टौ प्रकरणगौरीवितविधिभ्यामहः प्रसंख्यामात्रं त्वौद्देशिकवाक्यव्यवाये लिंगजामिकल्पो न्नैकाह्ये ७

अनुष्टुभमुत्तमाॱ संपादयतीति स्तोत्रोत्तमाधर्म्मो मुख्यविराट्संपद्धां नृवोत्तमाधर्म्मो वोत्पत्यधिकारात्कुलामिनीवच्चतुरधिकाविराडिति चेदूनान्नरागायत्रीतिच तस्त्र ऊनास्तत्रैतत्संपद्यते पदप्रयरमासब्राह्मणं गौतमः प्रकरणादितो वा इति हि स्तोत्रीयातो विराट् श्रुतिस्त्रि-

वृत्पवमानातिरेकसंपत्तेश्चैतामन्नरसंपदं व्यंजनप्रायश्चित्तज्योतिष्टोम-विचाराः संपद्यंते न्नरेणां ततः प्रतिष्ठाप्यमित्यृवोवागुपवादात्कृत्स्नकार्यत्वं त्वनृतोपवादाद्वागतसंयोगान्नानंतेंगार्थस्तु कारयेत्संयोगाभावेऽपि वालखिल्यावत्करोति त्वंगार्थमौत्पत्तिकोत्पवन्यन्नवालखिल्याभावेन्य उत्थ्यांतउत्थ्यं छन्दोगाः काम्याः प्रकरणादनुष्टुब्वचनाच्च सौभरनाम्र्मेधयोस्वतिरात्रसंगः स्तदर्थस्तोत्रीयविधिस्तद्विषयो प्रकरणवद्विप्रतिषेधादेतोष्वेवप्रगाथेष्वित्येकछंदो न्यायत्वान्नोधसवद्बृहतीष्वग्निष्टोमांते च संपन्नोत्थादौ द्रव्यमात्रे च प्रगाथग्रहणे सामतौ धम्यन्नानात्वात्स्वाम्र्यां तेषां ययावामदेव्यस्पत्तित्यनुष्टुप्प्रपमागायत्र्यावुत्तरे इति न च धर्म्यं विकारो यथासर्वासु बृहतीष्विति बृहद्रथंतरसंयुक्तेषु वोपदेशा धर्मसु यथा यज्ञायज्ञीयस्य न्दवद्विवतिनित्यसंपत्कानि च व्यंजनात्पूहतादर्प्याच्च सर्वबृहतीवत्करावरथंतरत्रिषंधिगर्भिवारवंती येष्वेवं प्रायश्चित्तानि ज्योतिषोऽन्यत्र हेतुसामान्यान्निसंपदावृत्तेरनुक्लृप्तिमननुक्लृप्तेषु संपदाद्धासवृद्वाज्यतिष्टोमे हि निदर्शन७ सर्वक्रवर्थमननुक्लृप्तिमाकार्या अत्रगीतत्वाद्विध्यतरयाच्च कारणकृतं त्वेव स्यान्न तु संपदर्थान्यमिंतत्वात्सर्वछंदःसु सिद्धत्वाद्विषगछदसुवाप्रतिक्लृप्तेः प्रायणीयव्रतछंदोमंतत्स्वनुकल्पो ज्योतिषि सपदर्थः सपदर्थः ८

वर्णाकल्पायथासंयोगप्रथमयज्ञाश्च तद्व्यपदेशात्प्रमाणो समाप्तेस्तु वै यजना अतत्प्रकरणात्वाच्च व्यपदेशो नित्यसंवृत्तिनाव्यंजनेन ग्रामकामाश्रेष्ठ्यकामव्यक्तेश्चैतावेव पूर्वा च प्रवृत्तिश्च छंदोमेषु स्यादव्यभिचाराद्विर्द्विष्पंदमभ्यस्यन्नित्यमनुष्टुप्संपदेऽनुष्टुप्प्रकृतित्वात्तु प्रगाथं न्यायो द्विर्द्विष्पदमिति वा सिद्धं च प्रवहीः समूहादवलोपन्यायाव्यूढाच्च सत्सुवामदेव्ययज्ञायज्ञीयत्रिष्टुप्जगत्यभावो वामदेव्ययज्ञायज्ञीयसंचारश्च स्यात्सवनप्रबर्हा अग्निष्टोमास्तन्मध्यत्वादुक्थानि

रात्रासु सवनकृत्स्नश्रुतेर्न च द्वे स७स्थ्यंतेषाढस७पद्व७स्थातिक्रमः षडुहविचाराःसन्निकाहीनिकास्तच्छब्दलिंगश्रुतेर्यावदुभयशब्द्यं वौ-भयमतोन्यत्र प्रकृतिःमासात्रिकिलिंगात्सत्रशब्दलिंगमध्यत्वाच्च पैं-गिरब्राह्मणं तु गवामयनप्रकरण एताद्विधायतैरयनम् ९

मासि पृष्ट्यं वेति विकल्पयति प्रत्यक्षाणि पृष्टानीति रेवती षष्टानि प्रात्यक्षात्प्रख्यापृष्टउत्तरश्चतुरह इति वारवंतीय षष्टष्विति चेद्रेवती-भावाद्रेवतीना७ रसो यद्वारवंतीयमिति श्चपारोक्ष्यात्परोक्षपृष्टे वो-पदेशात्प्रत्यक्षवच्च रेवतीनासु द्वारपरोक्षाणि मध्यंदिनेष्टितितद्भूतवि-कल्पः षष्टे तु दार्ढच्युत रेवतीलोका तु क्लृप्ते वारवंतीय च पृष्वेषु परोक्षार्थ्येतायाः कल्पो विपर्यासबृहद्रथंतरे पृष्टे इति सस्तोत्रीये अन्यावचनात्पूर्वशब्दग्रहणाद्वा स्वपरोक्षयास्ततश्च देशः साममात्र-ग्रहणाद्वाषाडिकेषूत्तरस्य चतुरस्य परोक्षणि मध्यंदिनेषु बृहतीष्विति बृहद्रथंतरपरोक्षेतात्पृष्ठ्याद्बहुवर्ग्रहणमिति चेद्यथा स्तोमसंपद्वा-दोतिजगतीष्विति चेद्रूपादीनि वा तद्देशपरोक्ष्यात्परोक्षपृष्टे चोपदेशा-दनुगृहीतपृष्टे वैव७ सर्वपरोक्षाणि तु पारोक्षादेवप्रकृतिक्लृप्रं वै रूपादिषु तथा च पूर्वोत्तरेष्वनुगृहीतष्ट इति चैवं पृष्ट उत्यन्य-संभवाःप्रयोगवादश्च स्यान्न च गायत्रीष्विति बृहद्रथंतरपरस्तदुपरि-ष्टाज्योतिवत्प्रत्यक्षेषुष्टस्तोत्रीयेष्टिति त्रिवान्यं वसेन हि मुक्तस७शयो व्यतिरेकस्वैमस्य परोक्षो वा वान्यत्वात्प्रत्यक्षवद्वा प्रायदुभयपरोक्षे वा तु क्लृप्रे १०

आपर्क्यप्रांक्योपाक्येषु गर्भिवद्धर्माः प्रथमपर्यायः स्तोत्रीये प्रवृत्ते-र्विष्टुतीनां तृचाधिकारत्वाच्च प्रत्यक्षे वा प्रकृतेः प्रत्यक्षबलीयस्त्वा-च्चाविशेषश्रुतेस्तु प्रत्यक्षपरोक्षोभयभावात्स्वासु कृतानाञ्च डथय एव संवत्सरेष उहंस्य पृष्टतो विवारास्ते विश्वजित इति तु होतृषामाणि

कृतदेशानि प्रकृतौ तोय्या७ स्थाने तस्य तस्या षडहस्य होतृ- ष्टान्यनुकल्पयेद्यथा भक्तिकृतत्वाद्धि पृष्टादेशस्य विवारमात्रातिदेशः पवमानानुकल्प्यानि च पृष्टशब्दसामान्यादिति चेत्प्रकृतौ तांन्य- देश्यक्लृप्तिस्तस्मि७ होतृषामाविशेषातिदेशात्तु पार्ष्टिकाना७ सर्वाणि होतृपृष्टापन्नवतछब्दश्रुतिनान्यादत्रास्यानपृष्टं तथा च विश्वजिति तस्मात्पवमानानुकल्पानि माध्यंदिनार्भवयोरनुकल्पयेद्यथा स्वं बृह- द्रथंतरपृष्टानुक्लृप्तौ प्रकृतिपृष्टःकृतत्वाद्ब्रह्मसामपृष्टानुक्लृप्तौ महावै- ष्टभं पृष्टान्यनुप्रयुज्येर७ स्वद्देशत्वात्तत्र पवमानयोर्वानुकल्पतद्देशत्वा- त्तद्ब्रह्मसामत्वात्तु ब्रह्मसामपृष्टेऽनयत्र पवमानेभ्यस्तदर्थवैष्टभं कृत- त्वात्पृष्टानि पवमानावापेषु पर्यायसंयुक्तानि न पवमान इति चेन्न रथंतरं नान्यानि होतृपृष्टात्तथा वोभयसामसु ११

भरतज्योतिद्वादशाहाबकर्मातरमविशेषात्कर्मान्तरं वा नानाचोदित- त्वाद्यथा ते संत इत्यविकारोऽभिजिद्वदजामिनिमित्तप्राप्तेर्वा यथो- त्पत्तिपौंडरीके चैवमानुष्टुभेषु तृचेष्टैंद्रेषु हरिवत्सुसामन्येष्वित्यौ- होत्ववायः पञ्चगाणं वा यदि सामान्यानविद्येरन्नप्यसामान्यासु स्पुर्यद्युहरिवत्यो न विद्येरन्नप्यहरिकास्वेव स्युरिति ह्यनियोगो विराट्संपन्नो व्यूढो विकाराश्रुतेरभ्यासवतस्त्वाष्ट्रीसाम्नोऽन्यत्र पार्थ- लोकामुतकृदोस्तथारूपाऽग्निष्टोमसामपार्थवामदेव्यत्तद्देशपरामर्शा- द्धवानुरांत इहवद्वामदेव्य७ षष्टे विभक्त्यर्थेनैवं वोत्तरे समूढस्य रूपेण समूढ इति सांवत्सरिको ज्योतिष्टोमसमूढत्वादथापरे चत्वारो भवंतीति नानापृष्टव्यूढाः काम्याप्रकरणादिंद्रस्तुत्वाकर्मांतरमविशे- षात्सप्तमप्रागाथिकविशेषो वा यथा स्तोमं प्रथममहः स्तथास्तो- मोय७ सर्वो दशरत्र इति कृत्स्नधर्मो विकाराश्रुतेः प्राग्वामानसत्तत्र स्तोमव्यत्ययवृत्तेर्नमानसेन्यदर्शन७ स्तोमस्य तमस्य तथा च संपत्संपत्तिर्यथादशममिति न मानसिको यथा हि मानसे नान्य एमेष

नान्यत्र कर्त्तव्यस्तु प्राक् स्तोमव्यत्ययवृत्तेर्न तु मानसेऽन्यो व्यतिरेका-
त्रिकत्रयस्त्रिꣳशौ सकृच्चतुर्विꣳशः प्रकृतत्वात्कृतस्थानत्वाद्वा त्रय-
स्त्रिꣳशोऽग्निष्टोमसाम्नस्त्रिकः परस्थानत्वात्परेष्वग्निष्टोमेंत्ययो स्तोम-
योज्यत्वाद्वा स्तोमयोगः प्रकृतिसंपन्नित्यः प्रकृतिसंपन्नित्यः १२

इति श्रीकल्पानुपदे द्वितीयप्रपाठकः समाप्तः २ श्रीरस्तुः

Reference:
This text is a transcript of the manuscript of Kalpānupada Sūtra deposited in the Oriental Collection, Bodleian Library, Oxford University, in folios 20-32 of MS. Wilson 375.

Manuscript No. 375 is described on pp. 377-378 of *Catalogi Codicum manuscriptorum Bib. Bodleianae, Pars Octava: Codices Sanscriticus*, Comp. Th. Aufrecht, Oxon ii. 1884. Ref. Hitvākya Sūtra.